

НУРИДДИН ИСМОИЛОВ

МАФИЯ САРДОРИ

Саргузашт-детектив роман

Биринчи китоб

ТОШКЕНТ «ЯНГИ АСР АВЛОДИ» 2008

84(5У)6
И 81

Исмоилов, Нуриддин.

Мафия сардори: Саргузашт-детектив роман: / Нуриддин Исмоилов. — Т.: «Янги аср авлоди», 2008.

1-китоб. — 192 б.

ББК 84(5У)6

ISBN 978-9943-01-222-6

© «Янги аср авлоди», 2008.

Қўш қаватли кўркам иморат. Ҳовлиси анча кенг, майса экилган. Ўртада фаввора отилиб турибди. Содиқ ҳалгинчак ўриндиқда ўтирганча тебранар, қўшиқ хиргойи қиларди. У ўзида йўқ хурсанд эди. Битта “операция”дан саккиз минг “кўк”ида фойда қилса, қувонмай бўлади-ми? Россиядан молни вақтида олиб келганини қаранг. Айни тақчил бўлиб турган экан. Бир зумда мижозлари талаб кетишди. “Эсиз, — деди шунда у, — кўпроқ олиб келмаган эканман. Пулга кўмилиб қолардим. Шошинч яна боришим керак. Бир йўла уч-тўрт вагон олиб келаман”. У мана шу хаёллар гирдобиди уйига келди-ю, нимагадир ишчанлик кайфияти йўқолди. Дам олгиси келди. Хотинига ош дамлатди. Иштаҳа билан еди. Мана энди ўриндиқда мириқиб ҳордиқ чиқараяпти. Агар хотини чинқириб қолмаганида шу ҳолида ухлаб қолиши ҳам ҳеч гап эмасди.

— Войдод! — деди Хонзода уйдан ташқарига югуриб чиқаркан. — Бу ўғрининг дастидан кун кўрамизми-йўқми?! Ҳаммаёқни шип-шийдам қилиб кетибди-ку!

Содиқнинг бирдан кўзлари олайди. Бир муддат сочларини чангаллаганча уввос тортиб йиғлаётган хотинига қараб турди, сўнг ютиниб олди-да:

— Нима деяпсан, қанақа ўғри, нимани ўғирлайди?! — деб бақирди.

— Билмайсиз сиз ўғрини!.. Ўзингизни билмасликка оласиз! Бола-чақанинг кераги йўқ сизга, эртаси билан қизиқмайсиз уларнинг!.. Укангиз... укангиз олиб кетибди ҳамма тилла тақинчоқларимни!.. Қизингиз Шаҳлоникия йўқ!!!

— Мараз!.. Ит!.. Қани у гўрсўхта, кўрсатиб қўяман ўғирлик қанақа бўлишини?! — дея ўкирди Содиқ аламиндан кўзи қинидан чиққудек бўлиб.

— Ўлар бўлсам ўлиб бўлдим! Энди бирим икки бўлади, деганимда, шумқадам рўзгоримнинг баракасини олиб қочиб қолади! Бирини яшираман, иккисини яшираман, токайгача...

— Қани деяпман?! — баттар тутоқди Содиқ.

— Билсам айтмасмидим, қўлидан етаклаб келиб, мана ўғри, демасмидим!.. Менга бақирасиз, жигарингиз келганда дамингиз ичингизга тушиб кетади...

Содиқ хотинининг қолган гапларини эшитмади. Шахт билан дарвозадан ташқарига чиқди. Бир муддат кўчада туриб қолди. Худди ҳозир укаси келади-ю, башарасига бошлаб туширадигандай. Тутоқиб турганида, ёнига ойналари қорайтирилган яп-янги иномарка тўхтади. Содиқнинг бир муддат хаёли чалғиди: “Кимники экан, ҳеч кўрмаганман”. Ўйи охирига етмасдан эшик очилиб, иржайганча акаси Бўрон тушиб келди. Бошқа эшикдан эса Соҳиб укаси тушди.

— Ана шунақа-да, ука, тумшуғингнинг тагига келсам ҳам танимайсан, — деди Бўрон семиз қўлларини очиқ турган эшик устига қўяркан.

— Эй-й, ака, танимабман. Тойчоқни ҳар ҳафтада алмаштириб турганингиздан кейин, мендай камбағал укангиз қаердан танисин? “Олаяпман”, деб ҳеч қурса телефон ҳам қилиб қўймайсиз, — деди лаб-лунжини йиғиштиролмаб қолган Содиқ.

— Мана, биринчи сени кўрсин деб келаяпмиз, нима дединг, Соҳиб?

Қотмадан келган, ёши йигирма бешлар атрофидаги йигит ҳам ўшшайди.

— Ака, — Содиққа мурожаат қилди у, — бир жойда ўтирмасангиз: ҳали Россия, ҳали Хитой; сизни топиб хабар бергунимизча битта мошинанинг пулини сарфлаб юборамиз.

Икки ака-ука ҳиринглашиб кулишди. Содиқ эса шунчаки мийиғида жилмайди.

— Ҳа, — деди унинг ёнига келган Бўрон, — мошина олганим ёқмади, шекилли, қовоғинг очилмаяпти.

— Нималар деяпсиз, Бўрон ака, худди ўзим олгандай

бўлдим. Ҳозир ювамиз. Қани уйга киринглар, — деб дарвоза томонга ишора қилди Содиқ.

— Бўлмаса нимага бунча очилмаяпсан? — деди Бўрон у кўрсатган томонга юраркан. — Ёки санқиб юришинг келинга ёқмаяптими?

— Кираверинг, айтаман, айтмасам бўлмайди.

Бўрон ҳовлида келинини учратди. Доим ихчам, замонавий кийинадиган, лаб бўёқсиз ҳатто ўзининг хонасидан чиқмайдиган, бўйнидаги шода-шода тилла занжирлар-у, бармоқларидаги брильянт кўзли узуги билан бошқаларнинг кўзини ўйнатишни хуш кўрадиган, ёши ўттиз бешдан ўтган эса-да, юзида бир дона ҳам ажини бўлмаган Хонзодахон унинг кўзига ўта сўлгин кўринди.

— Ассалому алайкум, — деди Хонзода қайноғасини кўриши билан нигоҳини ерга қадаб.

— Ва алайкум, ҳа, келин, тинчликми, шаштингиз паст? — деди Бўрон унга яқинлашар экан.

Хонзода жавоб бермади, олақараш қилиб уйига кириб кетди.

— Ҳалиям ёш болага ўхшаб хотининг билан уришиб юрибсанми? — деди Бўрон укасига.

Бу сафар Содиқдан садо чиқмади. У тўғри фаввора ёнидаги стол тарафга юрди. Уч ака-ука айлана стол атрофига ўтирганларидан кейин Содиқ қўл телефонида Хонзодага қўнғироқ қилиб чой-пой олиб келишни буюрди. Сўнг хўрсиниб қўяркан:

— Шоҳруҳ ҳиқилдоғимга келтирди, ака, — деди.

— Тағин нима гап? Битта укангни эплаёлмасанг, нима қилиб ака бўлиб юрибсан?

— Унингиз одам бўлмайди. Қизим билан янгасининг тилла тақинчоқларини, яна озгина жамғариб қўйган пулимни ўғирлабди.

— Ни-ма?! — деди катта ака ўрнидан туриб кетиб.

Содиқ қўлини мушт қилиб тугди. Сўнг жаҳл билан столни урди.

— Нонқўр, ярама! На кундузи, на оқшом ҳаловатим бор. Итдай ишлайман. Топганимни уйга ташийман, лекин Шоҳруҳ: “Акам бечора шунчалик меҳнат қиляпти”, демайди. Янгасининг тилла тақинчоқлари борми,

уйда кўзга кўринадиган нарса борми, фарқи йўқ, кўчага ташийди. Арзон-гаровга пуллаб маишатга сарфлайди. Келса ўлдираман! Агар тирик қолишини хоҳласанглар, ана, бировинг уйингга олиб кет! Фақат менмас-ку унинг акаси, — деди.

Бўрон секин жойига ўтирди. Укаси Солиҳга бир қараб қўйди-да, чўнтагидан сигарета чиқариб секинлик билан лабига қистирди. Лекин тутатмади. Қўлга олиб бармоқлари билан айлантириб эзаркан, гап бошлади:

— Эсингда бўлса, ойим раҳматли жон бераётганларида, Шоҳруҳни уйли-жойли қилишни бўйнингга олгандинг. Мен бўлса Солиҳни олувдим...

— Эй-й, ака, у пайтда мен бу боланинг аҳмоқлигини қаердан билибман? Тушимгаям кирмаган! — деб бақариб юборди Содиқ.

— Ўзингни бос, Содиқ, ҳовлиқма! Ундан кўра, бор, топган-тутганингни олиб кел, эллик-эллик қилайлик, ундан кейин ётиғи билан ҳал қиламиз ҳаммасини. Тутаб турибсан, бу аҳволда сен билан гаплашиб бўлмайди. Бор айтганимни қил.

Содиқ туришга улгурмади, хотини патнисда нон, қанд-курс кўтариб келди.

— Аввал ароқ билан салат-палат олиб келинг, — деди Содиқ Хонзодага бир қараб қўйиб.

Бўронга укаси аёлини сизлагани ўтиришмади. “Бунинг хотини бурнидан ип ўтказиб олган, бир умр энди мана шунақа хотин қули бўлиб ўтади. Ҳе, аҳмоқ, одам хотинниям сизлайдими? Мендан ўрнак олсанг ўласанми, ҳозир ҳам ўрни келса янгангни тепкилаб оламан. Дадаси аввал амалдор эди, ҳозир сенга ўхшаган бизнесмен, нимадан кўрқасан?” — дея хаёлидан ўтказди.

Бирпасда дастурхон турли ноз-неъматлар, қовурилган гўшт, ичимликлар билан безатилди. Содиқ ҳамманинг пиёласини тўлдириб-тўлдириб ароқ қуйди.

— Ака, — деди Бўронга юзланиб, — мана шуни мошинангизнинг тагидан доим шамол эсиб туриши учун оламиз.

Укасининг гапи Бўронга мойдай ёқди ва пиёласини бир кўтаришда бўшатди.

Хонзода ака-укаларнинг олдига егуликларни қўйиб бўлгач, қўл телефони халатининг чўнтагидан олиб, режасини амалга ошириш учун Соҳибнинг хотинига қўнғироқ қилди.

— Овсинжон, бормисиз, ўргилай, — деди у ёқдан гўшак олингач, — бундоқ бизларни эслаб ҳам турмайсиз...

— Опажон, ичимсиз-да, ҳозир ўзим телефон қилмоқчи бўлиб турувдим. Бойлигингизга бойлик қўшиларкан, — жавоб қилди Соҳибнинг хотини.

— Мафтунахон, телефонда гаплашгандан кўра, юзмаюз ўтириб чақчақлашганга нима етсин? Бунинг устига, хўжайинингиз ҳам шу ерда. Ака-укалар маишат қилишганда биз овсинлар қилолмаймизми? Дарров йўлга чиқинг, — деб Хонзода Мафтуна жавоб беришга улгурмасидан тугмачани босди. Сўнг бироз ўйланиб тургач, катта овсинини ҳам уйига чақирди. “Барибир ўша шумқадамни уйдан йўқотаман. Шунақанги шумлик қилайинки, икковингдан бировинг уйингга олиб кет”, деб хаёлидан ўтказган Хонзода телефони қайтадан чўнтагига соларкан, ошхонага кирди. Бу пайтда катта қизи Шаҳло диванга ўтирганча шарбат ичиш билан овора эди.

— Ойи, — деди онасини кўргач, — нега бунақа қилаяпсиз? Шоҳруҳ акам ҳеч нарсани ўғирлагани йўқ-ку, тиллаларимизни ўзингиз олиб яшириб қўйдингиз-ку! Энди акам бечорани дадам бекордан-бекорга қойийди.

Ўн олтидан энди ўн еттига қадам қўйиб, ранги тиниқлашган, кўрган йигитнинг хаёлини ўғирлайдиган даражада гўзаллашган қизига Хонзода бироз термилиб турди-да:

— Қизим, кўп нарсаларга сенинг ақлинг етмайди. Шоҳруҳнинг ёшиям йигирмадан ошди. Ҳализамон уйлантириш керак. Уйлантиргандан кейин унга биронта уй қуриб беришга тўғри келади. Шуларнинг бари дадангнинг елкасига тушишини хоҳлайсанми? Кўраяпсан, даданг сенларнинг яхши яшашларинг учун эртаю кеч тинмайди. Гўрсўхта аканг бўлса, умрини қаердаги боксгами-балогами сарфлаб юрибди. Шу пайтгача уйга битта нон кўтариб келганини кўрганим йўқ. Шунинг учун,

ана, катта акасиникига борсин. Ака-укалар ичида энг бойи, иккита данғиллама участкаси бор. Хотинчасигаям мошина обериб қўйибди. Бу йил қизи коллежга киргани учун яқинда унияам мошина билан табрикларкан...

— Вой-й! — деди Шахло қўлидаги стаканни ёнидаги стол устига қўйиб сапчиб ўрнидан тураркан. — Сарваранинг мошинаси бўларканми?!

— Дадаси қоплаб пул топганидан кейин бўлади-да, — деди Хонзода бирдан қовоғини уйиб. — Анави дардисар амакинг бўлмаганида, балки менгаям обераармидилар?

— Ойи, керакмас. Шоҳруҳ акамнинг бизга ҳечам зиёналари тегаётгани йўқ. Қайтанга, дадам мол олиб келсалар, тиним билмайдилар, ҳали у ёққа олиб борадилар, ҳали бу ёққа. Баъзида эрталабгачаям ишлаганлар. Кейин уйимизнинг бозор-ўчари-ю, бизни бирон жойларга олиб бориб олиб келиш, дадам йўқликларида уйимизга қоровуллик қилиш ҳам зиммаларида. Шунча меҳнатлари сингсаям тўхмат қилиб уйимиздан ҳайдатиб юбормоқчисиз, — деди Шахло хафа бўлиб.

— Ўчир овозингни! — бирдан жаҳли чиқиб кетди Хонзоданинг. — Бўйинг етиб айниб қолдингми?! Укангнинг ёши ўн бешга кирди. Худога шукур, бундан бу ёғига ҳамма ишини ўзи бемалол қилаверади. Ҳали унияам ўқиши бор. Уйлантиришимиз керак. Ўзингниям сарполаринг охиригача битгани йўқ. Битта итальян мебели қанча туришини биласанми?! Агар яна шунақа гапингни қиладиган бўлсанг ўзингдан кўр! Бор энди меҳмонхонага, столларни тўғрилаб қўй, ҳализамон меҳмонлар келди.

Меҳмонлар бир соатга қолмасдан дарвозада пайдо бўлишди. “Тавба, — хаёлидан ўтказди Хонзода, — чақиримни кутиб турган экансанлар-да. Агар озгина индамаганимда, эрларимиз сизларникидамасми, деб ўзларинг келавераркансизлар”.

У сохта табассум-у сохта илтифотни бир қилиб овсинларини кутиб олди. Меҳмонхонага бошлади. Эрлар ҳам уларни кўришди. “Сенлардан қутулмасканмиз-да”, дея ҳазиллашган бўлишди. Лекин биронтаси ўрнидан туриб уларнинг ёнига келмади. Ичкарида хотинлар, та-

шқарида уларнинг эркаклари анча вақтгача чақчақлашиб ўтиришди.

Овсинларининг бироз кайфи ошиб, тўғри келган гапни қайтармайдиган бўлишгач, Хонзода мавриди келганини тушунди ва навбатдаги вино тўлдирилган қадаҳни қўлига олиб бошини эгди-да, юм-юм йиғлай бошлади. Овоз чиқармади, аммо кўзини ёшлашнинг уддасидан чиқди.

— Тинчликми, Хонзодахон? — сўради ҳайрон бўлган катта овсин Фароғат.

— Эй-й, — дея қўлини силтади Хонзода, — кўрган куним қурсин. Қўяверинг, пешонамга шундай ёзилган экан-да.

— Нима бало бўлди? Очiqроқ гапиринг. Қайним билан уришиб қолдингизми?! — деди юзига қайғули тус беришга уринган Фароғат.

— Бундан кўра Содиқ акамлар билан уришганим минг марта афзал эди!

— Нималар деяпсиз? Айтинг, сизни бу аҳволда кўриш бизгаям оғир...

— Илгари ҳечам гапирмасдим. Лекин пичоқ бориб суякка қадалди. Аслидаям сизларни шунга чақиргандим. Бу балони ҳаммамиз маслаҳатлашиб ҳал қилмасак, ажалимдан беш кун олдин ўлиб кетсам керак. Қайнуқангизга айтсам, парвоям қилмайди.

— Нима бўлганини айтинг, айланай, қанақа қайғуки, сиз шунча эзилиб юрибсиз? — деди тоқати тоқ бўлган катта овсин.

— Шу... ҳамма кимлигини яхши биладиган Шоҳруҳ, шунча қилғиликлари камлик қилгандай, қизим билан менинг тилла тақинчоқларимни олиб кетиб қолибди. Ўғирлаб кетибди!..

— Йўғ-э!!! — деди бирдан иккала овсин.

— Бировга айтсанг ишонмайди. Лекин биз ўзимиздан чиққан балога ўзимиз қолиб, дардимиз ичимизда, ўтирибмиз бошимизни чангаллаб.

— Вой ўлмасам! — деди кичик овсин Мафтуна.

— Уйгинанг куйсин, шунақанги қилиқлариям бормикан?.. Бугун тилла тақинчоқлар ўғирлаган бўлса, эртага

мошина-пошинаям ўғирлайди, бунақанги боладан ҳар бало кутиш мумкин, — деди ичкиликдан қизарган юзи баттар қизариб Фароғат.

— Нимасини айтасиз, овсинжон, Шаҳтонинг сепига деб қанчадан бери йиғиниб, уч миллионга брильянт кўзли узук олувдим. Олиб кетиб қолибди! — деди-ю Хонзода ўхшатиб хўрсинди, сўнг йиғлаб юборди.

— Ё тавба! — деди Мафтуна ёқасини ушлаб. — Шоҳруҳжоннинг қўлидан ҳали шунақанги ишлар келадими? Одамнинг ишонгиси келмайди. Камгап, меҳнаткаш, бировнинг дилини оғритганини ҳалигача кўрмаганман.

— Уйингизда яшаганда билардингиз! — деб уни узиб олди бирдан йиғидан тўхтаган Хонзода. — Олиб кетинг, борсин, каталакдай уч хонали домга! Ундан кейин ҳолингиз нима кечаркан, кўраман!

Мафтуна шу пайтгача, бирор марта бўлсин, овсинларига гап қайтармаган. Ҳар доим улар сўзлаётганида жим туриб эшитган. Лекин ҳозир босиқлик қилолмади-ю, эвазига балога қолаёзди.

Орага бир неча сониялик сукунат чўкди. Овсинларидан садо чиқавермагач, Хонзода бурнини тортди-да, алам билан қадаҳини бўшатиб, стол устига тўқ этказиб қўйди-да, иккала овсинига бирма-бир қаради.

— Содиқ акамлар билан гаплашдим. Хуллас, Шоҳруҳ бизникида турмайдиган бўлди. Ахир унинг яна иккита акаси бор. Бир кун унисиникида, бир кун бунисиникида турсаям куни ўтади.

Бу гаплар Фароғатнинг юрагига пичоқдай қадалди. Соҳиб бой эмас, эрининг хизматида. Унга уй олиб бериб қутулмоқчи бўлишганди, бўлмади. Энди хотинини етаклаб кунда-кун ора келиб туради. Фароғатга қолса, икковиниям остонадан ҳайдарди-ю, аммо Бўрондан кўрқади. Бу чапани одамники бир тутмасин. Агар худо кўрсатмасин, тутиб қоладиган бўлса, қопағон итлар унинг олдида ип эшолмай, тумтарақай қочади. Лекин охириги пайтларда Соҳиб билан хотинининг ёрдами тегиб турибди. Болалари улғайганлиги учун бирови ўқишга, бошқаси ишга кетади. Кичкиналарини боғчага беришади. Фароғатнинг ҳам ўз фирмаси бор. Бир кун бормаса, ҳаммаёқ

тўс-тўполон бўлиб кетади. Мафтуна шундай пайтларда уйида бўлади. Қоровуллик билан бирга, у ёқ-бу ёқни супуриб-сидиради, овқат тайёрлаб қўяди.

Аммо Шоҳруҳ ортиқча. Агар ҳозир йўлини қилмаса, бўйинтуруқдай илиб олади эри Бўрон. Фароғат бироз қошларини чимириб ўйлаб турди ва бирдан хаёлига келган ўйдан юзи ёришиб кетди.

— Мафтунахон, — деди кичик овсинга, — бориб хўжайинларни чақириб келинг. Улар билан биргаликда бу масалага нуқта қўймасак, эртага ҳаммамизнинг бошимизга бало бўлади.

— Хўп, — деди Мафтуна ва ўрнидан туриб ташқарига йўналди.

Унинг чиқиб кетишини кутиб турган Фароғат бирдан Хонзоданинг билагидан ушлаб ўзига тортди.

— Овсинжон, — деди паст товушда, — бир гап айтаман. Ҳозир шуни қиласиз. Шу билан ҳаммамиз қутуламиз.

— Нима қилай? — дея киприklarини пирпиратди Хонзода.

— Шаҳлонинг бўйи етиб турибди. Ҳозир хўжайинлар келишганида, уларга: “Шоҳруҳ қизимга ёмон қараш қилди, бундай амакининг боридан йўғи афзал”, дейсиз. Қолганини менга қўйиб бераверинг, ўзим боплайман.

Хонзоданинг бирдан ранги оқариб, кайфи тарқаб кетди. Шу он миясига қизининг Шоҳруҳни ҳимоя қилгани келганди. Ахир шундай тантиқ, эрка қиз ҳар қанча яқин бўлганида ҳам амакисининг ёнини олмайди. Бир гапи борки... Фароғат овсинининг гапида жон бор.

— Намунча қотиб қолдингиз? — деди ундан кўзини узмаётган Фароғат.

— Миямга келмаганини қаранг. Ҳақиқатан ҳам шундай бўлса нима қиламан? Шаҳло ўлгур ҳам жуда очиқ-сочиқ кийинади. Модний қизлардан-да, — дея безовталаниб овсинига қаради Хонзода.

— Ана кўрдингизми? Лекин бунинг учун қизингиз айбдор эмас. Ана, мен ҳам қизларимга замонавий кийинишни ўзим айтганман. Латта-путтага ўраниб юргандан кўра, ёшлигида ўйнаб қолсин. Эрга тегиб битта болали

бўлсин, ана ундан кейин ўранаверади ўша латта-путтага... Ҳа, овсин, бу гапни мен сизга айтганим йўқ. Яна сиримиз очилиб қолмасин. Эримнинг қанақалигини биласиз.

— Хотиржам бўлинг, ўзим у ёғини боплайман. Шу қайним ўлгурни кўрмайдиган бўлсам бўлгани.

— Унда манавидан яна биттадан ичайлик, ҳар қалай, бардам бўламиз, — деб Фароғат қадаҳларни винога тўлдирди.

Бироздан кейин ака-укалар бирин-кетин меҳмонхонага кириб келишди.

— Вой-бўй! — дея ўшшайди Бўрон. — Бизни ташқарида қолдириб, ўзларинг байрамни авжига чиқарвориб-сизларми?

— Хўжайин, шундай эрларимизнинг сояи давлатида маза қилмасак, нима қилиб юрибмиз? — дея ҳиринглади Фароғат.

Содиқ тузатилган столни кўрганида қувонганди. Аммо хотинининг бошини эгиб хафа бўлиб ўтирганига кўзи тушгач, укасининг кўрсатган каромати ёдига тушиб, дарров қовоғини уяркан: “Ҳали сени дардисар болага хафа қилдириб қўйдимми? Шошма, келсин, обдан “ҳақ”ини бераман”, дея хаёлидан ўтказди.

— Эй-й, келин, нима ўтириш бу? Доим хушчақчақ юардингиз... Бизнинг ҳурматимиз шу бўлдими ёки кетайликми? — деди Бўрон Хонзодага ҳазиллашиб.

— Кечирасиз, ака, — дея зўрма-зўраки жилмайган бўлди Хонзода.

— Иш тутманг, келин, Содиқбой эртанинг ўзида аввалгисидан зўр тақинчоқлар олиб келиб беради. Сиз бунақа ўтирманг.

— Хўп, ака.

Эрлар столнинг бир томонида, хотинлар уларнинг рўпарасига ўтиришди. Худди икки рақиб гуруҳ бир жойга тўпланган-у, муҳим масалани тинч йўл билан ҳал қилдигандай. Бундай пайтда Соҳиб хушомадни жойига қўядиганлардан эмасми, чаққонлик билан ўртада турган коньякни очди.

— Охирги марта бунақа ўтирганимизни ҳечам эслол-

майман. Гапдан олдин қиттай-қиттай олайлик. Менделевдай жуда катта олим: “Одам ҳар куни юз-юздан олиб турса, соғлиғи учун кони фойда”, деган экан, — деди иржайиб.

— Ука, унда бу гап сенга тааллуқли эмаскан, чунки сен юз эмас, бирор уч юзтани аллақачон олиб бўлдинг. Яхшигина ўрганганга ўхшайсан. Менинг мазам қочиб қолди-ю, сен ҳалиям қилт этганинг йўқ, — деди Бўрон укасига, сўнг Мафтунага ўгирилиб, — уйга ҳар куни ичиб келаяптими-йўқми? — дея сўради.

Мафтуна бироз қизарди ва жилмайиб:

— Ичмайдилар, ҳар-ҳар замон байрамларда озгина-озгина, шунда ҳам маст бўлар даражада эмас, — деб жавоб қиларкан, кўз остидан эрига қараб қўйди. Бу билан: “Кўрдингизми, агар кечагидай оёқда туролмайдиган бўлиб уйга келсангиз, ҳаммасини айтиб бераман”, деган гапни қисман билдириб қўйди.

— Келиб-келиб мениам келиндан сўраганимга қаранглар. Бу икковининг тили бир-ку!

Бўрон, унинг хотини ва Соҳибдан бошқа ҳеч ким кулмади. Одатда, у сал қизикроқ гап айтиб юборса, Содиқ ҳам, унинг Хонзодаси ҳам дарров иржайиб-тиржайишга тушиб кетарди. Ҳозир эса миқ этишмади. Қовоқларини уйиб ўтираверишди.

— Сен иккаланг нимага бунча аммамнинг бузоғига ўхшаб турибсан? Кетса кетар озгина бойликларинг, жонларингни олиб кетмабди-ку. Ҳали келсин, ўзим Шоҳруҳ билан бошқача гаплашаман. Илгариям бир-икки марта талтайиб кетганини эшитувдим. Жа, ўзларингам бўш қўйиб юборгансанлар...

— Ака, — дея унинг гапини бўлди Хонзода, — у фақат ўғирлик қилмаган, бошқа иш ҳам бор. Мен укангизга айтолмай юрувдим. Ҳозир ҳам тилим бормаяпти... Нима қилай, мен ожизанинг қўлидан нима ҳам келарди?!

Хонзода аввал чуқур хўрсинди, сўнг кўзидан дув-дув ёшини оқиза бошлади.

Содиқ дарров сергакланди. Хотинига ўқрайиб қаради.

Юраги гупиллаб урганидан, ўзини зўрға тутиб турарди. Охири чидамади.

— Хоним! — деди ғазаб билан. — Мендан яширадиган гапингиз ҳам бормиди?!

— Дадаси, қандоқ айтаман?! — деди Хонзода кўзидан оққан ёши юзини ювиб. — Жигарингизни бир бало қилиб кўйишингиздан кўрқаман!

— Гапир, чайналмай! — бақириб юборди Содиқ.

— Укангиз... укангиз ўз синглисига... Шаҳлога қандай кўз билан қараётганини айттунимча тилим узилиб тушадими-ку!

— Нима?! — ўкириб юборди Содиқ. — Шоҳруҳ... Менинг укам қизимга!..

Уни титроқ босиб, кўзи олайди. Беихтиёр кўлига санчқини олди. Қолган икки ака-ука эса ўринларидан туриб кетишди. Улар ҳам даҳшатдан қотиб қолишганди.

— Вой ўлмасам!.. Жигари-я?! Қандай шармандалик! — деди гўё бутунлай ўзини йўқотиб қўйган Фароғат.

Мафтуна уятдан қизариб кетди. У бир ака-укаларга, бир овсинларга термилар, эшитганлари шунчаки фақат унинг хаёлига келиб қолгандай эди.

— Шаҳло қани?! Шаҳло қани?! — дея наъра тортди Содиқ.

— У бечорани нима қиласиз? Шўрликнинг ҳеч вақодан хабари йўқ! Бекордан-бекорга вайрон бўлган кўнглини баттар вайрон қилмоқчимисиз?! Қизгинамнинг иситмаси чиқиб кетди. Дори бериб зўрға ўзига келтирдим.

— Ўлдираман! Бугуноқ! — Содиқ Бўронга қаради. — Ака, таъзияга одам йиғаверинг. Бугун битта укангизни кўмасиз, иккинчисини турмага тикасиз!

— Ўзингни бос! — бақириб юборди Бўрон. — Аввал ҳамма гапнинг тагига етайлик. Кейин... одам ўлдирадиган даражадаги иш эмас! Уйингдан ҳайдайсан...

— Дадажониси, — деди овсинига қўшилиб йиғлаб юборган Фароғат, — ўғрилиқ қилган бўлса, уйга олиб кетиб тарбияласак, одам бўлиб қолар, деб ўйловдим. Мана, битта укангизни оёққа турғаздингиз-ку! Лекин энди ниятимдан қайтдим. Сизнинг бир эмас, иккита бўйи етган, бир-биридан чиройли қизларингиз бор. Бу-

нинг устига, ҳализамон келин туширмоқчисиз! Шундай уйга қандай қилиб кўзи ўйнаган болани оборасиз!

— Ҳов, эшакмия, ким сенга уни уйга обораман, деди? Гаплашаман, деяпман-ку!!!

— Ака, — деди гўё нафаси тиқилаётгандай тез-тез нафас олаётган Содиқ, — номусимни топтатиб қўймайман! Шарманда бўлганимдан кўра, ўлганим яхши. Хуллас, гапим — гап! Келсин, ўлдираман!..

* * *

Илгари янгаси Хонзода Шоҳруҳни ёмон кўрарди. Икки гапнинг бирида жеркиб берар, йўқ жойдан баҳона топиб, ҳали ўнга ҳам кирмаган болани чимдир, баъзан уйда эри йўқлигида шапалоқ ҳам тортиб юбораверарди. Айби нималигини билмаган гўдакнинг йиғлашдан ўзга чораси йўқ эди. Акасига айтса, яна балога қолади. Бир марта айтиб, таъзирини еган. Айтмоқчи эмасди, унинг ўзи кўриб қолди. Пешонасидан оқаётган қон гарчи тўхтаган эса-да, жароҳат кўриниб турарди. Шоҳруҳ боғламоқчи бўлганди, эпини қилолмади.

— Нима бу? — сўради ишдан қайтган Содиқ унинг ярасини кўриб.

— Ҳалиги... Ҳалиги, янгам... — энди гап бошлаган Шоҳруҳнинг дарди ичида қолди.

— Баттар бўлсин! — деди унга ўқрайган Хонзода. — Анави куни сиз олиб келган янги гиламни дазмол билан куйдирибди. Айтса, кўйлагини ўзим дазмоллаб бермайманми?! “Нега куйдирдингиз?” дейишимни биламан, бирдан қочишга тушди. Эшикдан чиқди-ю, зинага қоқилиб, думалаб кетди. Шундаям ичим ачиб, йод суриб боғлаб қўяман, деб чақирсам, қани, ёнимга келса!

Воқеа бутунлай бошқача бўлганди: қорни оч Шоҳруҳ ошхонага кирди. Музлаткичдан икки дона тухум олиб, энди газ ёнига борганида, ердан чиқдими-осмондан тушдими, Хонзодахон пайдо бўлди ошхонада.

— Ҳа-а, — деди қошлари чимирилиб, — қоринчалари очқаб қолдими?

Шоҳруҳ миқ этмай кўз остидан янгасига қараб тураверди.

— “Ишёқмаснинг ётиб нон ейишини кўр”, деган экан биров, мусорни ташлаб келдингизми?

— Ҳа, — деди Шоҳруҳ бош ирғаб.

— Пақирни ювдингизми?

— Ҳа.

— Кўрай-чи?

Хонзода ахлат челака қаради: тоза, лекин унинг кўнглидагидай эмас.

— Ҳали шу ювилганими?

Шоҳруҳ бошини эгди ва ҳар доимгидай гапиролмади.

— Мана сенга, ярамас!

Бошига теккан челақ зарбидан Шоҳруҳнинг кўзидан ўт чиқиб кетди. Бақирини ҳам улгурмай ерга йиқилди. Бир қанча муддат қараётган аҳволда ётди. Йиғлашга қанчалик уринмасин, овози чиқмайди. Оёқ-қўли қалтирайди. Хонзаданинг эса жон-пони чиқиб кетди. “Ўлдим!” деб бақириб юборди ўзи ҳам сезмаган ҳолда ва Шоҳруҳнинг юзига сув сепди. Бола сесканди ва секин-аста ўзига кела бошлади.

— Юрагимни ёрдинг, эшак! Сал тегиб кетсаям одам шунақанга аҳволга тушадими?! Тутқаноғинг бор экан, айтмайсанми?!

У Шоҳруҳнинг қўлидан ушлаб ўрнидан турғизди, шоша-пиша пешонасидаги қонни ювиб ташлади ва қўлига дока тутқазиб:

— Мана шуни босиб тур, мен бошқа кийимларингни олиб келаман. Айтиб қўяй, бировга гинг десанг, тилингни суғуриб оламан! — деди.

Хонзода ошхонадан чиқиши билан Шоҳруҳ ҳам қочди. Акаси келгунча янгасининг кўзига кўринмади. Бунгача Хонзода атай гиламни куйдириб қўйди ҳамда юқоридаги ёлғонни тўқиб чиқарди.

— Эй, тинмас экансан-да, биласанми, гиламни неча пулга олганман? Бу аҳволда косамиз оқармайди, ука. Яна ҳовлиқмалигингга бало борми? Яхшиям, янганг бор, бўлмаса, очингдан ўлардинг! — деди укасининг яраси боисгина ғазабини ичига ютган Содиқ.

— Ака! — деди Шоҳруҳ йиғлаб. — Бошқа қилмайман!

— Қилиб кўринг-чи, йигитча! Энди эркалингизга

қараб ўтирмайман. Акангиз келгунича ўзим жазонгизни бериб қўяман! — деди унга ўқрайиб қараган Хонзода.

У пайтлар бу жувоннинг тили узун эди. Отаси Толиб Эрматович — катта идоранинг бошлиғи, қўлида минглаб одам ишлайди. Содиққа бир эмас, учта дўкон очиб берди. Лекин уни мол билан тўлдиришга Содиқда пул йўқ эди. Хотинини авради. Бир неча кун хушомад қилиб юрди ва у орқали қайнотасидан анчагина пул олди. Шу бирга Хонзодага тобе бўлди-қолди...

Шоҳруҳнинг бўйи ўсиб, билагига куч эниб, мўйлаби сабза уриб, ёши йигирмага яқинлашиб, қизларнинг кўзини ўйнатадиган ҳуснга эга бўлгач, Хонзода бирдан ўзгарди. Қайнукасини ўзгача эркалай бошлади. “Шоҳруҳжон, — деди, — “қайним” дейишга тилим бормайди, укамсиз, укам”, деди. Баъзан Содиқ унга дашном берганида, тарафини оларди. “Нега арзимаган нарса учун ҳам уришаверасиз? Худога шукр, ақли-ҳуши жойида, фаросатли йигит. Яхшиямки, бор экан. Бўлмаса, сиз йўқ пайтларингиз ким бизнинг ҳолимиздан хабар оларди?” дея қайнисини оқларди.

Шоҳруҳнинг хотирасида янгаси аламзада аёл сифатида муҳрланиб қолганди. Унинг бунақа ўзгариши аввалига доводиратиб қўйди, сўнг аста-секин кўникди. Ёшлигида қилган “каромат”лари учун ўч олишни мўлжал қилганди, у ҳам тумандай тарқаб, ўрнини меҳр эгаллай бошлади. Бироқ унинг нега бунақа меҳрибон бўлиб қолганини ўйлаб кўриш хаёлига келмади.

Шундай кунларнинг бирида акаси Содиқ Россияга кетди. “Дўконлардан, уйдагилардан ўзинг хабар олиб турасан”, деб укасига тайинлади. “Хавотир олманг, ака, бемалол бориб келаверинг”, дея ука ҳам аканинг кўнглини хотиржам қилди. Сўнгги пайтларда хотини билан анча апоқ-чапоқ бўлиб қолган укасига ҳамма нарсани ишонган Содиқ сафарга кетди.

Орадан икки кун ўтди. Учинчи кун тун ярмидан ошганда, ҳамма маст уйқудалигида Шоҳруҳнинг хонаси эшиги секин очилди. Сўнг ўзидан хушбўй анбар таратган бир шарпа ичкарига кирди-да, ортидан эшикни секин ёпди ва ниҳоятда назокат билан оҳиста қадам ташлаб

ширин туш оғушида маза қилиб ухлаётган йигитнинг тепасига келди. Бироз ҳавас билан термилди. Кейин эҳтиёткорлик билан кўрпанинг бир четини кўтарди.

Шоҳруҳнинг бурнига ҳар қандай эркакни эсдан оғдирадиган ҳид урилди. У тамшанди ва бироз қимирлаб қўйди. Сўнг елкаларига, кўкрагига нимадир бир-бир тегиб ўтди, орқасидан секинлик билан силаш бошланди, унинг ортидан эҳтиросни кўзгайдиган товуш чиқди ва у ўпичга уланди.

Шоҳруҳ тушида гуллари чаман бўлиб очилиб ётган боққа кириб қолди гўё. Ҳаммаёқ гўзал, одамнинг дили яйрайди. Бир маҳал унинг ёнида ниҳоятда сулув қиз пайдо бўлди. Йигит уни қаердадир кўргандай эди. Ким экан бу хилқат, дея иккиланиб турганида, қиз у томонга қўлларини чўзди.

“Кел ёнимга”, деди мафтункор овозда. Шоҳруҳнинг юраги гупиллаб уриб, аста-секин унга яқинлашди. Чирой маликаси бирдан унинг бўйнига осилди. “Жоним! Жоним! Сенинг дардингда адо бўлдим!” деди жонона. Шоҳруҳ ҳам унинг белидан маҳкам қучди ва шу он бу гўзални таниб қолди. Чўчиб кетиб, уни қўйиб юбораркан:

— Янга! — деди-ю, уйғониб кетди.

— Жоним! — деди Хонзода баттар эҳтиросга берилиб.
— Ундай деманг...

— Янга... Янга, нима қилаяпсиз?! — деб устидаги жувонни нарига итарди Шоҳруҳ.

— Секинроқ, уйғониб қолишади...

Шоҳруҳ уни силтаб ташлади ва каравотидан сакраб тушди-да, ҳансираганча чироқни ёқиш учун эшик ёнига бораётганида:

— Шошманг! — деди ҳаяжондан нафаси бўғзига тикилган Хонзода. — Бирпас шошмай турунг. Ўзим чиқиб кетаман.

У секин ўрнидан турди. Яланғоч танига халат илди ва бир-бир босиб, қўллари мушт бўлиб тугилган, ўзини зўрға тутиб турган Шоҳруҳнинг ёнига келди.

— Мен, — деди пичирлаб, — сизни тушунадиган йигит деб ўйлагандим.

— Нимани тушунишим керак?! — газаб билан унга юзланди Шоҳруҳ.

Шунда кутилмаганда Хонзода кафтлари билан юзини бекитиб йиғлаб юборди.

— Мен ҳам аёлман! — у ерга чўккалади. — Танам айни эҳтиросга тўлиб-тошган пайт. Лекин акангиз бир йилдан бери ёнимга яқинлашмайди! Чўлу биёбонда қолиб кетган одамдай роса чанқаганман! Дардимга малҳамни кўчадан излайми?!

— Кетинг! — ўшқирди Шоҳруҳ. — Ҳозироқ қорангизни ўчирилинг!

Гап Хонзоданинг юрагига ханжардай ботди. У бирдан йиғидан тўхтаб, ўрнидан турди ҳамда тез халатининг боғичини боғларкан:

— Одаммас экансан, сўтак! — деди ва эшикни қарсиллатиб очиб чиқиб кетди. Хонасига бориб, икки кишилик юмшоқ ётоққа ўзини ташларкан, ўкириб йиғлаб юборди. Анчагача ўзини босолмади. Ҳиқиллаб йиғлайверди. “Ҳали шошма, — деди овоз чиқариб, — кунингни шундай кўрсатайки, туғилганингга пушаймон ейсан!”

Шоҳруҳ эртасига ювинаётганида ҳам ўзидан Хонзоданинг атири ҳиди уфуриб турганини сезди. Атир совун билан бутун танасини яхшилаб ювди. Лекин барибир унинг назарида ҳид кетмаган эди. Алам қилди, чиқиб янгасини бурдалаб ташлагиси келди-ю, яна ўзини босди.

Хонасига бориб апил-тапил кийинди-да, нонушта ҳам қилмасдан (айб иш қилиб қўйгандай, жиянларининг кўзига кўринишдан чўчиди), ташқарига отланди. Акасининг дўконларига бирма-бир кириб чиқди. Аммо ҳеч қаерга сиғмади. Дўкон ичида акаси ўтиргандай, унга термилиб: “Келиб-келиб сенга ишониб кетдимми?” деяётгандай туйилаверди.

Кўчада санқиб, амаллаб кунни кеч қилди-да, қаҳвахонага кирди. Нияти, бўкканча ичиб, уйига боради-да, янгасини обдан дўппослайди. Бироқ бу нияти амалга ошмади. Маст бўлгач, ўзига-ўзи гапирди, сўкинди, сўнг ухлаб қолди. Агар қаҳвахона ходимлари уйғотишмаганида эрталабгачаям бошини столга қўйганча ухлайверарди.

Хонзода уни уйига бутунлай киритмасликка қарор қилганди. Лекин болаларини огоҳлантирмаган экан, улар дарвозани очиб қўйишди. Шоҳруҳ тўғри хонасига кирди. Ечинди-ю, ўзини каравотга ташлади.

Шу-шу янгаси билан мутлақо гаплашмай қўйди. Уйдан овқатланмас, Хонзодага дуч келиб қолган кезлари ўзини кўрмасликка олиб ўтиб кетарди. Бундан Хонзонинг юраги баттар ғашланди. Хавфсиради. “Бу бола акасига ҳамма гапни айтиб беради”, дея ўйлади ва фитна режасини туза бошлади.

* * *

Шоҳруҳ ҳеч ўзига келолмасди. Қаерга бормасин, нима иш қилмасин, қулоғига янгасининг гаплари чалинаверарди. Бунинг устига, кийимларидан, бутун танасидан унинг ҳиди анқиб тургандай туйилаверарди. Айниқса, акаси сафардан тўлиб-тошиб, муваффақиятидан осмонга сапчигудек бўлиб қайтганидан сўнг унинг кўзига қараёлмади. Қўл бериб сўрашаётганида, Содиқ уни қучоқлаб олди. Шунда Шоҳруҳнинг бирдан капалаги учиб кетди. Гўёки акаси шу қучишнинг ўзида таниш атир ҳидини сезиб қоладигандай.

Бугун ҳам саҳарлаб уйқудан уйғонди-да, аввал спорт залига борди. Бўлган воқеаларни бутунлай унутиш учун, нафаси бўғзига текилиб қолгунча, роса югурди. Сўнг осилиб турган қопни обдан муштлиди. Лекин кўксидаги алам барибир чиқиб кетмади. Аксинча, кучайгандек, унинг бўйнидан бўғаётгандек эди.

— Сенга нима бўлаяпти? — деди унинг ҳамма хатти-ҳаракатларини кузатиб турган мураббийи Диёр ака.

Шоҳруҳ пешонасидан оқаётган терни бокс кўлқопи билан артаркан:

— Мендан боксчи чиқмас экан, — деди унга қараб.

— Бекор айтибсан. Ўн беш ёшингдан бери “мусобақаларга қатнаш” деявериб чарчадим. Шу пайтгача бир неча марта чемпион бўлишинг керак эди. Мусобақаларга қатнашмас экансан, бокснинг нима кераги бор? Ўзимни ҳимоя қилишимга зарур десанг, алақачон бунга тайёр бўлгансан... Тинчмисан ўзи?

Шоҳруҳ бошини эгди. Бироқ гапирмади. Қанақа қилиб

гапирсин? “Янгам менга шунақа қилиқ қилди. Энди акамнинг юзига қараёлмаяпман”, десинми?..

— Бирдан профессионал бўлмоқчи эдим. Ўхшамаяпти. Кеча ўрта, оғир вазнлиларнинг боксларини кўрдим. Биронтасиям ёқмади. Ундан кўра “любител”ларники яхшироқ экан.

Шоҳруҳнинг сўзлари беўхшов чиқди. У Диёр акани ишонтиролмади.

— Майли, ука, — деди мураббий унинг елкасига қўлини қўйиб, — ўзинг биласан. Лекин бирорта муаммонг чиқса, бемалол айтавер. Ҳар қалай, бир калладан иккитаси яхшироқ... Энди, ҳурматли проф бўлмоқчи йигит, рингга чиқинг, — деб Диёр ака ортига ўгирилди-да, нарироқда бошқа бир қопни обдан муштлаётган йигитга юзланиб: — Бахти! — деди.

— Лаббай, устоз, — қопни ўз ҳолига қўйган йигит унга қаради.

— Шоҳруҳ иккаланг олти раунд тушасан. Бир-бирингни аяш йўқ. Ҳақиқий бўлади.

Бахтиёр иржайди. Илгари у Шоҳруҳни бир неча марта ютган. Аммо охиргисида кутилмаган зарбани ўтказиб юбориб ўзи накаутга учраб, бирор беш дақиқа ҳушсиз ётган эди. Аламини оладиган пайт келганидан у қувониб кетди. Ҳатто ҳозирнинг ўзида югуриб келиб Шоҳруҳнинг жағига туширгиси келди. Аммо бунинг иложи йўқ. Боксдаги тартиб-қоидани бузиш мумкин эмас. Бахтиёр газабдан зўриқаётганидан қопни кетма-кет уч марта қаттиқ уриб, кейин тезда рингга кўтарилди.

Хаёллари бутунлай бошқа нарсалар билан банд бўлган Шоҳруҳ эса бошини эгиб секин унинг ортидан борди. Бу юриши мураббийга ёқмай, бақариб ҳам берди.

Биринчи раунднинг ўзидаёқ беш-олтита кучли зарбани ўтказиб юборган Шоҳруҳ полга қулади. Буни кўрган Диёр аканинг қони кўпчиди. У бир сакрашда рингга чиқди-да, Шоҳруҳнинг тепасига югуриб борди.

— Нима қиляпсан, эшак?! — бақирди у. — Бунча ландавурлик қиласан!!!

Кўз тиниши кетиб, тепасидаги устозини аниқ кўра бошлаган йигит бир қўлига таяниб энди ўрнидан тур-

моқчи бўлганида, боши айланиб кетди. У бир зум кўзини юмиб турди. Сўнг қадини ростлади.

— Ў-ў, бола, сен профессионал тугул любитель ҳам бўлмайсан, тушунапсанми, любитель ҳам! Меҳнатимни бир тийин қилдинг! Яхшиси, йўқол, қайтиб кўзимга кўринма!

Диёр ака бақираётганида Шоҳруҳ унинг кўзига тик қараб турди. Сўнг:

— Бир дақиқа, — дегач, Бахтиёрга юзланиб, — нега қараб турибсан, бошла, — деди.

Рақибига нисбатан жуссаси бирмунча йирик бўлган, кўп мусобақаларда кераклича чиниққан Бахтиёр ошкора кулди.

— Камлик қилибди-да сенга, — дея бирдан Шоҳруҳга ташланди.

Кўзига дунё қоронғи кўриниб кетаётган Шоҳруҳнинг газаби икки ҳисса ошиб кетганди. Гўё янгаси иккаласининг орасидаги воқеага Бахтиёрнинг алоқаси бордай, унга еб қўйгудек тикилди-да, рақибининг зарбасини боши устидан ўтказиб юборди ҳамда ўзи уни шунақанги муш-тлай бошладики, бечора Бахтиёр кўзини-да очолмай қолди. Ҳатто таслим бўлганини билдириш мақсадида қўлини икки-уч марта юқорига кўтарди ҳам. Аммо буларни Шоҳруҳ кўрмади. Зарба кетидан зарба бераверди, бераверди...

Агар Диёр ака белидан қучоқлаб ушлаб қолмаганида, агар Бахтиёр полга гурсиллаб қулаганча ҳушидан кетмаганида унинг уриши қанча вақт давом этишини ёлғиз Худо биларди.

— Бўлди, бўлди, ўзингни бос! Ўзингни бос! — деб Диёр ака Шоҳруҳни зўрға ўзига келтирди. У бурнидан оқаётган қонни алам билан билагига артди ва ҳеч бир сўзсиз рингдан ташқарига чиқиб кетди.

Уч-тўрт кун оралиғида киравериб ўрганиб қолган қаҳвахонага борди. Одатий равишда юз грамм ароқ буюрди. Ичаётганида кўзидан ёш чиқиб кетди. “Йўқ, — деди ўзига-ўзи гапириб, — бу аҳволда жинни бўлиб қоламан. Кетишим керак. Бошим оққан ёққа. Ҳеч ким мени кўрмасин... Аслидаям кимнинг кўзи учиб турибди мен-

га?” У ўрнидан туриб энди кетаётганида, хизматчи қиз тўхтатди.

— Менга қаранг, йигит, — деди афтини буриштириб, — ўтган сафар ҳам икки юз сўм қарз бўлувдингиз. Маст экансиз, индамадим. Бу сафар индамай туриб кетаяпсиз. Нима, сиз учун ҳар гал мен чўнтагимдан пул тўлашим керакми кассага?

— Кечирасиз, — дея хижолатдан қизариб кетди Шоҳруҳ ва чўнтагини ковлай бошлади.

Аксига олиб, чўнтагидан қизнинг қоғозчасидаги сумма чиқмади. Бундан баттар ўзини йўқотиб қўйган Шоҳруҳ қоғозчани қўлига олиб қизга тикилиб тураркан:

— Юз грамм ароқ уч ярим минг бўладими? — деди.

— Йигирма фоиз хизмат ҳақиям бор... Кечирасиз-у, кўринишингиздан чиройли йигит экансиз. Лекин нима қиласиз киссангизда пулингиз бўлмаса бу ерга кириб? Алкашларга ўхшаб сассиқ винони ичиб кетавермайсизми? Арзонгина, устига-устак, яхшигина кайф оласиз.

Ер ёрилмадики, Шоҳруҳ кириб кетмади. Бирдан елкасидаги сумкасини қизнинг қўлига тутқазди.

— Ичидагиларнинг ҳаммаси янги, нархи юз мингга бориб қолади. Ҳаммаси сизга. Уйдан чиқаётганимда...

— Нима бор бунда? — деди қовоқ-тумшуғи осилиб кетган хизматчи қиз.

— Спорт кийимлари.

— Бошимга ураманми? Пул беринг менга! — деб чинқирди қиз.

Шоҳруҳ баттар ноқулай аҳволга тушиб, атрофига аланглади. У ер-бу ерда ўтирган хўрандаларнинг ҳаммаси уларга қарашар, мийиғида кулиб қўйишарди. Йигит даҳшатдан қотиб қолди. Бунақанги шармандаликдан кўра унга пичоқ санчганларида минг маротаба афзал эди.

Юзу кўзига аямасдан бўёқ чаплаган, қошларини тераверганидан фақатгина кичкинагина из қолган қиз унга бўзрайганча термилиб тураверди. Атайин шундай қилди. Азбаройи йигитнинг қадди-қомати келишганидан, чиройлилигидан уни ана шундай азоблаб роҳат олгиси келарди унинг.

— Хўш, — деди қиз Шоҳруҳнинг бутунлай довдираёт-

ганидан ўзини аччиқланган кўрсатиб, — пулингиз борми-йўқми ёки хўжайинни чақирайми?

— Кечирасиз, балки сумкамни гаровга олиб турарсиз, мен тез бориб келаман...

— Ҳеч кимга кераги бўлмаган латта-путталарингизни аҳмоқларга ўхшаб олиб қолавераманми? Карам шўрвангизни йиғиштиринг-да, пулни чўзинг, — деб гўдайки қиз.

Шу пайт унинг ёнида тўладан келган, кўзлари ўйнаб турувчи бўйи узун бир одам пайдо бўлди.

— Нима гап, Поти, — дея қиздан сўради у.

— Манави бола, — деб Шоҳруҳни кўрсатди қиз, — ўтган сафар еб чиқиб кетувди. Маст бўлганлиги учун икки юз сўм қарзини айтмовдим. Кассага ўзим тўловдим. Бугун энди юз грамм ичиб индамай суриб қолмоқчи.

— Эй, йигит, — деди хунук иржайган киши Шоҳруҳга қараб, — онангнинг пайкалимиди хоҳлаганда кириб еб-ичиб чиқиб кетадиган.

— Ака, — дея унга жовдираб боқди Шоҳруҳ, — манави сумкамни гаровга олиб қолинг, уйга борибоқ...

— Гадоёларни боқадиган жой эмас бу ер, кисангда пулинг бўлмаса, ичишга бало борми? Сендақалар ҳиқилдоғимга келди! — деб қаҳвахона хўжайини кутилмаганда Шоҳруҳнинг юзига шапалоқ тортиб юборди.

Оловга керосин сепилди гўё. Шунча камситишларига чидаб турган йигитнинг бардоши синди. Ва “бойвачча”нинг ияги тагига қарсиллатиб мушт туширдик, бечора ярим метрлар чамаси кўтарилди-да, орқаси билан гурсиллаб йиқилди. Ҳақорат, камситишнинг жавоби шу билан тўхтамаслиги мумкин эди. Лекин вужуди изтиробга лиммо-лим йигит ортиқ ҳафсала қилмади. Бақа бўлиб қолган қизга қаҳрли нигоҳини бир қадади-да, сумкасини елкасига илганча ташқарига чиқиб кетди. Беш-олти қадам босар-босмас ортидан: “Ўзига келмаяпти, ўлдириб қўйганга ўхшайди!” деган чинқириқ эшитди.

— Дунё озгина тозаланибди-да, — дея пичирлади у ва яна йўлида давом этаверди.

У анчагача ўзига келолмади. Янгасининг қилган

қилиқлари билан қаҳвахонадаги воқеалар қоришиб кетгандай эди. Энг алам қиладигани, ҳар икковидаям Шоҳруҳ кўпроқ азият чекканга ўшарди. Кўпроқмас, фақат у. Бошқалар унинг устидан кулишди.

“Акамнинг кўзига қандай қарайман?” деган савол уйига яқин қолганида яна исканжага олди. У бир-икки бор юришдан тўхтади. “Уйга бормасам-чи?” деган хаёлга ҳам борди. Аммо қуп-қуруқ чўнтак билан қаердан бошпана топади? Бирозгина жамғарган пули бор, лекин у ҳам уйда, ёстигининг тагида. Уни олиш учун барибир акасини кўриши керак. “Ишқилиб, акам уйда бўлмасин-да, бирон ёққа кетган бўлсин-да”, дея ўйлаган йигит Содиқ уни ўлдириш учун пичоқ яланғочлаб турганини билмасди.

* * *

Ойиси амакиси Шоҳруҳ ҳақида бўҳтон гапларни гапирётганида Шахло эшик ортида турарди. Чой керак-керакмаслигини сўраш учун келганди. Хонзоданинг йиғлаб-сиқтаб, қизига Шоҳруҳ бошқача қараш қилаётганини эрига айтиши билан қизариб кетди. “Вой ўлмасам, — деди пичирлаб, — ойм жинни бўлиб қолганми? Амакимни ўғрига чиқарганлари етмагандай, яна... Нега, ойи, нега бунақа қиласиз?” У бирдан кафти билан юзини бекитди ҳамда югургилаб тепа қаватга чиқиб кетди-да, хонасига кириб каравотга ўзини ташлади. Сўнг ўкириб йиғларкан: “Ойи!” дея бақириб юборди. Ҳартугул, овози пастгача эшитилмади. Эшитилганида борми, жуда бошқа воқеалар содир бўларди. Йўқ, Шахло онаси ёлғон гапирётганини айтолмасди. Тили бормаиди. Ёлғончига чиқаролмаиди. Бу эса ўз-ўзидан Шоҳруҳнинг гуноҳини икки ҳисса ошириб юборди.

Қиз талай муддат шу тахлит ётгач: “Мен ёлғонлар билан тўлиб-тошган уйда ортиқ яшолмайман. Амаким бизнинг касримизга қолиб азобланишларини кўриб жим қараб туролмайман”, дея хаёлидан ўтказди ҳамда қўл телефонини олиб дугонасининг рақамини терди. Аввал шўх мусиқа, сўнг Севинчнинг қувончли овози эшитилди.

— Алло, Севинч, уйингдамисан? — деди бирдан Шахло.

— Вой, дугонажон, салом-алик йўқ, тинчликми, нима бўлди, нега овозинг бунақа чиқаяпти? — хавотирланиб сўради нариги тарафдаги овоз соҳибаси.

— Тинчликмас-да, дугон, уйингда бўлсанг қимирламай тур, ҳозир мен етиб бораман. Хўпми?

— Хўп, лекин менинг юрагимни ёрма. Нима бўлганини озгина бўлса ҳам айтгин. Бўлмаса, келгунингча ўлиб қоламан.

— Телефонда айтадиган гап эмас. Борай, ҳаммасини тушунтираман...

— Сени бошқа болага узатишмоқчими?

— Кошкийди, шундай бўлганида, бошқа иш. Бўпти, кутгин, дарров етиб бораман.

Шахло шоша-пиша телефон тугмчасини босиб, эшикка қараб қўйди. Сўнг юмшоқ каравотидан сакраб турдида, шкафини очиб, кийимларини бирма-бир гилам устига ташлай бошлади. “Бунча кўп бўлмаса бу латтапутталар? Одам қайсини кийишиниям билмайди!” дея аччиқланди у, сўнг улар орасидан бир ҳафта бурун ойиси олиб келган, баданига ёпишиб турадиган юпқа футболкасини танлаб кийди. Кейин унга мос тушадиган калта юбкасини қўлига олди-ю, бироз ўйланиб тургач, ташлади. Шимни маъқул топди.

Унинг ҳам уч юз мингдан зиёдроқ жамғармаси бор эди. Ойиси бирон нима учун дўконга жўнатганида ҳамма пулни ишлатмас, бир қисмини олиб қўярди. Тўрт-беш ой ичида йиғилиб-йиғилиб шунча бўлди. Пулларни бежиримгина сумкачасига амаллаб тикди-да, йўлакка чиқиб, секин пастки қаватга туша бошлади. Бу пайт дадасининг овози янада баландлаган, томоғи йиртилгудек бўлиб сўкинади. Ора-чора бошқаларнинг нимадир деганлари қулоққа чалиниб қоларди-ю, аммо дадасининг бақириси барини босиб кетарди.

Шахло ташқари эшикни очаётганида “ғийқ” этган овоз чиқди. У худди ўғирликка тушган одамдай қўрқиб кетиб, тўхтади ва орқасига бурилиб қараб қўйди.

Кейинги учрашув бутунлай кутилмаганда содир бўлди.

Дарвоза очилиб, Шоҳруҳ кириб келди. Уни кўрган қиз жойида қотди. Кўкраги кўтарилиб, тез-тез нафас оларкан:

— Амаки! — деди. Овози қалтираб чиқди.

— Тинчликми, Шаҳло? — деди унинг ҳаяжонланаётганига ҳайрон бўлган Шоҳруҳ.

— Амаки, тезроқ кетинг. Илтимос, — дея Шаҳло бир-бир қадам босиб Шоҳруҳнинг ёнига келди-да, бирдан бўйнига осилди, — амакижон, — деди йиғламоқдан бери бўлиб, — кирсангиз, дадамлар ўлдириб қўядилар.

— Нималар деяпсан, Шаҳло?! Тушунтириброқ гапир, тинчликми?!

Айни шу дамда Хонзода ўзига келиб олиш учун ташқарига чиққан ва қайниси билан Шаҳлонинг гаплашаётганини эшитиб қолганди. Қувончдан унинг юзи ёришиб, ўзини ичкарига урди.

— Дадаси... Дадаси! — деди шошиб. — Ана, ўзингиз кўринг!

Содиқ ўрнидан сапчиб турди. Акасини туртиб ағдариб юборишига оз қолиб, ташқарига югурди.

— Ифлос! — унинг оғзига келган биринчи сўз шу бўлди.

Бу пайтда Шаҳло амакисини ҳали қўйиб юбормаган, дув-дув кўз ёш тўкиб йиғлар, Шоҳруҳ эса уни юпатиш билан овора эди. Икки севишган гўё айни шу ерда учрашиб қолишган, бир-бирларига соғинчларини изҳор қилиш билан овора эди. Манзарани кўрган бегона одам айни шу ўйга бориши турган гап. Бошқача айтиб бўлмайди. Қиз йигитнинг қучоғида, йигитнинг қўллари қизнинг сочларини силайди...

Содиқнинг томоғига аччиқ бир нарса тиқилди. У нафас олишга қийналаётганди. Укаси билан қизи... Эй, Худо! Нима гуноҳ қилувдики, бунақа шармандаликни раво кўрса?! Агар қизи билан укасини мана шу аҳволда кўрмаганда, Шоҳруҳнинг бир ўзи уйга кирганида у ҳозиргидай қотиб қолмасди. Бирдан укасининг ёқасидан олган, башарасига мушт туширган бўларди. Кейин ётқизиб олиб, хуморидан чиққунча тепкиларди. Ундан сўнг уйдан ҳайдаб соларди. Лекин ҳозирги манзара — куп-

па-кундузи қизини Шоҳруҳнинг қучоғида кўриши қон босимини ошириб юборди. Аста-секин оёғидан дармон қоча бошлади.

Бўрон Хонзоданинг гапларига кўпам ишонмаганди. “Аёл зоти қўшиб-бичмаса, кўнгли бир жойга тушмайди”, деган ўйда эди. Аммо Шаҳлони Шоҳруҳ қучоқлаб турганини ўз кўзи билан кўргач, бошқа тафсилотга ўрин қолмади. Демак, келини алдамаган. Бечора, куйиб кетганидан кейин, иложсиз қолгач, сирни ошкор қилган. Илгари бир неча бор Шоҳруҳни қайтаришга уриниб кўргандирки, уддасидан чиқолмагач, бошқалардан нажот сўраган.

Аслида ниҳоятда оддий ҳол эди бу. Ака-укалар бир-бирларининг қизларини худди ўз сингилларидай, қизларидай кўрар, шу боис уларнинг пешонасидан ўпиб қўйишни канда қилишмасди. Бўрон эса Содиқнинг фарзандларини доим бағрига босиб эркалар, юз-кўзларидан ўпиб қўярдики, биров бошқа хаёлга бормасди.

Бемазагарчиликни кўриб туришга Соҳибнинг сабри чидамади. У укасининг ёнига борди-да, қулоқ-чаккасига шапалоқ тортиб юборди. Шоҳруҳ бирдан шолғомдай қизарди, кўзи ўт бўлиб ёнди. Бундан баттар ғазабланган Соҳиб уни аёвсиз калтаклашга тушиб кетди.

— Бу ердас! — бақирди Бўрон. — Уйга олиб кир! Қўшнилар ҳам эшитиб, баттар шарманда бўлмайлик.

Соҳиб укасининг сочидан гижимлаб ушлади ва уни ичкарига судради. Бу пайтда Содиқ тиззаси билан ўтириб қолган, ранги оқариб, ғазабдан титрар, тили калимага келмай, нуқул ғўлдирарди. Хонзода унинг атрофида гирдикапалак: “Дадаси, дадаси, сизга нима бўлди?! Нима бўлди сизга?!” — дея жаврарди.

Шаҳло ортиқ чидаёлмади.

— Ёлғончилар! Ҳеч қайсиларингни кўришга кўзим йўқ! — деб чинқирди-да, дарвозадан кўчага чиқиб кетди. Аммо унинг бақирганини биров эшитмади, кетганига ҳам ҳеч ким эътибор бермади. Ҳамманинг бутун эътибори Шоҳруҳда эди.

— Қўйворинглар! — бақирди Шоҳруҳ.

— Қўйишни уйда кўрасан! — жавоб берди катта ака.

— Ит! — деди Бўрон Шоҳруҳни Соҳиб судраб ичкарига олиб киргач. — Нима ишлар қилиб юрибсан?!

Шоҳруҳнинг хаёлига кечаси янгаси қўйнига киргани келди. Янга қайниси сотиб қўйишидан кўрқиб, воқеани бошқа томонга ўзгартирган бўлиши ҳам мумкин-ку: яъни Шоҳруҳ Хонзоданинг хонасига кирган тахлитда.

— Мараз! — бақирди Соҳиб Бўронга яхши кўриниш мақсадида овозини баландлатиб. — Тилла тақинчоқларни ўғирлаганинг етмагандай, ўз синглинга кўз олайтириб юрибсанми?!

— Ни-ма?! — деди ҳайратдан товонигача титраб кетган Шоҳруҳ. — Нималар деяпсиз, ака?!

— Нонкўр!

Бу Содиқнинг овози эди. У жойидан қимирлайвермагач, Фароғат ошхонадан сув олиб чиқиб қайнисининг юзига сепганди. Содиқ дарров ўзига келди ва бақирчақир бўлаётган уй ичкарисига ўзини урди.

— Гўдаклигингдан туз бердим сен молга! — дея ўқирган Содиқ Шоҳруҳнинг устига бостириб кела бошлади. — Башарамга оёқ босдингми?!

— Ака!..

— Сенинг аканг йўқ. Сени ойим туғмаган. Кўчадан келиб қолгансан!

Шоҳруҳ гапиришга улгурмади. Уч ака уч томонидан тегишга тушиб кетди. Ҳар учовига ҳам Шоҳруҳнинг кучи етарди. Истаса, кўз очиб-юмгунча, акаларини қонга беллаб ташларди. Бироқ у бундай қилолмасди. Сабаби, бир онанинг қорнидан таллашиб тушган инилари...

Кўзлари қонга тўлган уч ака беш дақиқача тинмади. Бу пайтга келиб Шоҳруҳ полга қулаган, ўзи билан ўзи овора бўлиб қолганди. Икки катта овсиннинг пешонаси тиришган эса-да, улар ич-ичидан хурсанд эдилар. Мафтунанинг бўлса, иккала кўзи ёшга тўла эди. У Шоҳруҳни калтаклаётган ака-укаларга шунақанги нафрат билан қараб турардики, агар эркакча кучи бўлганида, ҳар учовини ерпарчин қилиб ташларди. Шоҳруҳ бутунлай қонига беланиб қолганида, у бақириб юборди:

— Ўлдириб қўясизлар, тегманглар!

Зўравонлар бир зум тўхташди. Соҳиб хотинига ўқрайиб қаради.

— Манжалақи, ўчир овозингни! — деди.

Ўлим ҳақидаги сўз бирдан Бўроннинг миясига урди.

— Бу сволочнинг тиригидан ўлиги қиммат. Бўлди қилинлар, — деди иккала укасига ҳам.

Содиқ ҳали-бери қониқмаганди. Яна калтаклагиси келаётганди. Шу боис, акасининг гапидан кейин ҳам ўзини босиб туrolмай, Шоҳруҳнинг биқинига тепди.

— Бас қил, дедим! — бақирди Бўрон.

— Ака, — деди Содиқ кўзи олайиб Бўронга қараркан, — бу ифлосга ҳали кам!

— Етади.

Содиқ башарасини бужмайтириб, оғир-оғир нафас олаётган укасининг бошига энгашди-да:

— Тиллалар қани? — дея сўради.

Шоҳруҳ гўлдираб тушуниксиз товуш чиқарди.

— Эй, Худо, ишқилиб, бир бало қилиб қўйган бўлманлар-да, — деб Мафтуна югурганча келиб қайнисининг бошини кўтарди, рўmolчаси билан бурнини, оғизлари атрофини артди ва кўрдик, лаби бир неча жойидан ёрилибди.

— Дўхтир чақирриш керак! — деди эрига илтижо билан боқиб.

Шундан сўнггина овсинларининг ҳам ичидан зил кетди.

— Шарт эмас, ваннага олиб боринлар-да, яхшилаб бетини ювинлар иссиқ сувда. Агар бирон жойи тилинган бўлса, дори-пори суртинлар, дарров одам бўлиб кетади. Сал нарсага дўхтирга чопаверсанлар, спортсменлиги қаёқда қолади? Ўзи шунча вақтдан бери боксга қатнагани билан гўр ҳам бўлмабди. Мен бу баччағарни ўзимга телех қилиб оламан деб юрувдим, — деди Бўрон.

Қолбуки, у ҳам кўрқиб кетган, мабодо Шоҳруҳни дўхтирга олиб борадиган бўлишса, ўйламасдан қилган ишларининг оқибати жуда хунук бўлишини эндигина тушунган, вақтида тўхтатиб қолгани учун кичик келинидан ич-ичидан миннатдор эди.

Шоҳруҳнинг юз-кўзларини Мафтунахон ювди. Қол-

ган икки овсин бурунларини жийиришди. Айниқса, айна Шохруҳнинг қўйнидан бир олам лаззат олишни орзу қилган Хонзода шунақанги жиркандики, чала ўлик ҳолига келган қайнисига башарасини бужмайтириб бир-икки кўз ташлагач, қўнгли беҳузур бўлаётганини баҳона қилиб ташқарига чиқиб кетди.

Содиқ эса меҳмонхонага кирди-ю, ароқни пиёлага ҳам қуймай, шишанинг ўзидан ичди. Сўнг қизини эслаб қолди. Бу пайтда Бўрон билан Соҳиб ишларини баҳона қилиб жуфтакни ростлашганди. Шуниси ҳам Содиққа алам қилди. Яна ҳамма ташвиш унинг бўйнида қолди. Акаси билан укаси Шохруҳни унга қўшилиб калтаклашди. Лекин масалани охиригача ҳал қилишмади. “Улар жигар эмас. Яхшилик чиқмайди. Бойликларига бойлик қўшишади, лекин менга ёрдам беришмайди. Ўлиб кетганим билан ишлари йўқ”, деб тўнғиллади ўзича. Шундан кейингина хаёлига Шаҳло келди.

— Хонзода, қизингни топ! — деб бақирди. У умрида биринчи марта хотинига бақирди эди.

Хотиндан садо чиқмади. Хонзода эрининг овозини ташқаридаги эшик ёнида туриб эшитганди. Бироқ ўзини эшитмаганга олди. Унинг-да ҳамма алами ҳали ичида эди. Овсини Фароғатнинг гўрига гишт қаларди. Чунки, Худо кўрсатмасин, Шохруҳ ўлиб-нетиб қоладиган бўлса, тагин улар балоғардон бўлишарди: айна ўша Фароғатнинг ўргатимчилиги боис. “Нега шунинг гапига кириб “Шохруҳ қизимга ёмон қараш қилди”, дедим-а?.. Шундоғам “ўғри бизнинг уйда турмасин” деб оёқ тираб туриб олганимда, эрим барибир укасини уйдан ҳайдаб юборарди. Энди унинг касалиям дардисар”, дея ўйларди у.

— Хонзода! — бақирди яна Содиқ.

Унинг бақирдиши Хонзоданинг юрак-юрагидан ўтиб кетди. Агар кечами, аввалги кунми шунақанги томоқ йиртганида, қандай жавоб қилишни у жуда яхши биларди. Аммо ҳозир озгина паст тушиши керак.

— Нима дейсиз? — деди у меҳмонхонага бориб.

— Қизинг қани? — сўради хотинига ўқрайиб қараб қўйган эр.

— Вой ўлмасам! — дея кўзлари ёниб кетди Хонзода-

нинг. — Бечора қизгинам ҳамманинг эсидан чиқиб кетибди-ку! Хонасидадир?

— Чақир.

Хонзода югуриб тепа қаватга чиқди. Бироқ қизини тополмади.

— Дадаси! — деди кўрқувдан юраги дук-дук уриб. — Йўқ!

— Нега йўқ бўлади, қаёққа йўқолади? Қизингнинг ўзидаям айб борми дейман!

Кўполликларга Хонзода ортиқ бардош беролмади.

— Намунча бақирасиз боядан бери менга?! Бечора қиз амакисининг қилиқларини эшитгач, шармандаликларга чидолмай бирон ёққа кетиб қолгандир-да! Шу ўғрининг касри ҳаммага ураяпти!..

— Ерни тагидан бўлсаям топ!

— Жинни-пинни бўлдингизми? Қаердан топаман?! Озгина совигач, ўзига келар. Келиб қолар ахир! Келмаса, дадамга айтаман, укаларим билан бирга қидиришади!

Хонзода навбатдаги тулкиликни ишлатиб, дадасининг номини эрига эслатиб қўйди. Бироқ кутилган натижа бўлмади. Бойлигу обрўда аллақачон қайнотасини ортда қолдирган Содиқ бошқа сўз демай, пиёласини ароққа тўлдириб ичди-ю, аммо чўчиб тушмади. “Нима қиласиз, хоним, уларни овора қилиб? Айтганингиздай, ўзига келса қайтиб қолар. Келмаса, ўзим излаб чиқаман”, демади. Бу эса Хонзоданинг юрак-юрагига бориб қадалди. У кўзёшини яширолмай, бироз эрига қараб тургач, бошини эгганча алам билан лабини тишлаб чиқиб кетди.

Орадан ярим соатча ўтди. Ташқарида ҳалгинчак ўриндикда ўтирганча Хонзода эри ва унинг қариндош-уруғининг гўрига қаламаган гишт қолмади. Аммо, бир дақиқа бўлсин, қизини эсламади.

Содиқ эса укасини яна бориб тепкиламаслик учун ичаверди, ичаверди. Маст бўлди. Сўнг гўлдираб алланималарни гапирганча столга бошини қўйиб ухлаб қолди.

* * *

Шаҳло таксидан тушди-ю, йўл бўйида кутиб турган дугонасини кўриб йиғлаб юборди. Ва югурганча бориб уни қучоқлаб олди.

— Нима гап, дугонажон?! — деди уни бағрига босган Севинч хавотирга тушиб.

— Севинч, айтишга тилим бормаиди. Тилим! Мен адо бўлдим. Тушунаяпсанми, адо бўлдим! — деди кўзидан дув-дув ёш оқаётган Шахло.

— Жоним, қийнамасдан тезроқ айт, бўлмаса, мен ҳам йиғлаб юбораман!

— Йўқ, бу ерда айтолмайман. Уйингга... Йў-ўқ, бўлмайди. Биронта кафега кирайлик, ҳаммасини айтиб бераман!

— Бўпти. Кўз ёшингни арт, одамлар қарашаяпти.

Икки дугона озгина пиёда юришди. Шахло бироз ўзига келди. Кейин улар такси тўхтатишди. Севинч шаҳар марказига ҳайдашни айтиб, орқа ўриндиққа ўтирди. Улар то манзилга етгунларича лом-мим дейишмади. Шахло ойнадан ташқарига қараб кетар, ора-чора чуқур хўрсиниб қўяр, худди шу маҳал уни кучоқлаб олган Севинч баттар ўзига тортарди.

Икки қиз қаҳвахонанинг алоҳида хонасига кириб ўтиришди. Хизматчи қизга Севинч салқин ичимлик буюраётганида, Шахло унинг сўзини бўлди:

— Коньяк олиб келинг. Шоколад ҳам! — деди.

Севинч дугонасига ҳайратланиб қаради. Бироқ хизматчи қиз ҳеч таажжубланмади. Боиси, у бундай ёш, гўзал қизлар коньяк ёки винони хуш кўришларининг бир неча марта гувоҳи бўлган. “Хушторингдан оладиган лаззат кам бўпти-да, коньяк ичиб яна кайф қилишни истаб қолибсан-да”, дея хаёлидан ўтказиб қўярди.

— Шартмиди, Шахло? — деди Севинч хизматчи қиз чиқиб кетгач.

— Ичмасам, ўзимга келолмайман.

— Мурод бирон хунар кўрсатдимми? — дея дугонасининг кўзига тикилди Севинч.

— Э, йўқ. Айтдим-ку, сенга... Агар... агар бирон нима қилганларидаям бу аҳволга тушмасдим. Мурод акамдан хафаям бўлмасдим. Мен уни жонимдан ортиқ севаман... Лекин дардимни унгаям айтолмайман. Фақат сен, сенгагина...

Патнис кўтариб хизматчи қиз келиб қолди-ю, Шахло-

нинг гапи бўлинди. У кириб келган қизга хунук қараб қўйди.

Гарчи Севинч қадаҳга шунчаки лабини теккизиб қўйган эса-да, Шаҳло бир кўтаришда идишидаги коньякни ичиб юборди. Кейин у сўзлади. Бўзлаб-бўзлаб, ойисининг қилмишларини, амакисининг бошидан инсон хаёлига келмайдиган тухматларни ёғдирганини сўзлади ва гапириш асносида кўзидан тинимсиз ёш оқизиб турди. Оч қоринга коньяк ҳам тез таъсир қилиб, қизнинг бўзлашини баттар кучайтириб юборди.

Севинч орага бир оғиз ҳам сўз қўшолмас, фақат ҳайратдан киприклари пирпираб: “Ё тавба!.. Ё тавба”, дерди.

— Билмадим, — деди гапининг сўнгида Шаҳло, — амаким бечорани нима қилишди? Балки роса калтаклашгандир. Амаким уларнинг ҳаммасидан зўр. Лекин акаларига қўл кўтаролмайди! Жигарларига қандай қўл кўтарсин бечора амаким!

Шаҳло қадаҳини тагин коньякка тўлдириб ичиб юборди. Севинч унинг ичганини ҳатто сезмай ҳам қолди.

— Уйга бормайман, бутунлай! Ёлғончилар орасида бошқа яшамайман! — деди Шаҳло лабини артар экан. Шу пайтда бирдан унинг боши эгилди. Қизнинг кайфи ошиб қолганди.

Севинч Шаҳлонинг гапларидан кейин унга қанча ачинган бўлса, дугонасининг маст бўлганидан шунча қийналарди.

— Шаҳло, жоним, бизникига борамиз. Мен билан бирга турасан, — дея дугонасининг қўлидан ушлади.

— Мурод акамга телефон қил. Мени олиб кетсин. Қаерга бўлсаям майли. Розиман бугуноқ хотин қилиб олишига! — деди Шаҳло бошини кўтариб, тобора юмилиб кетаётган кўзларини зўрға очаркан.

— Жинни бўлиб қолибсан. Нима деяётганингни ўйла-япсанми?! Тур, бизникига кетамиз. Бир-икки кун мен билан бирга...

— Йўқ. Мурод акамни чақир, агар мени ҳақиқатан ҳам севса, мана шундай кунда билинади. Шу пайтгача бойваччанинг набираси, бойваччанинг қизи эдим. Энди,

мана, уйдан кетдим. Чўнтагимда уч юз мингдан бошқа бойлигим йўқ. Севсин, ардоқласин... Агар, агар...

Шаҳло бошқа гапиролмади. Юм-юм йиғлайверди. Киприкларига, кўз остига сурилган бўёқлар мутлақо қолмади. У табиий гўзал эди. Аслида унга бўёқнинг ҳожати йўқ эди. Шундай эса-да, қиз барибир бўёқ ишлатаверарди.

Севинч уни бағрига босди, йиғлади, сўнг Шаҳлонинг илтимосини бажарди. Қўл телефонини сумкасидан олиб кўнғироқ қилди-да, Муродга манзилни айтди.

Орадан ярим соатча вақт ўтди. Бу вақт оралиғида ичи ёниб кетаётган Шаҳло бир неча марта коньякка қўл чўзди. Аммо ҳар сафар унинг қўлини дугонаси қайтарди. Шаҳло бир қултумгина ичишга беришини сўраб ялинавергач эса, хизматчи қизни чақириб, коньякни бериб юборди. Ўрнига шарбат олиб келтирди.

Бўй-баста келишган, сочи сарғиштоб йигит кириб келганида, иккала қиз бир-бирига сўзсиз термилганча ўз хаёллари билан банд эди.

— Мурод ака! — деб ўрнидан туриб кетди Шаҳло йигитни кўриши билан ва унинг бўйнидан қучиб, лабидан ўпиб қўйди.

— Тушунмадим, — деди бирдан қовоғи уйилган йигит севган қизини қучоғидан бўшатиб нари итараркан, — ичибсанми?! Нима қилиқ бу?!

— Ҳозир тушунасиз, Мурод ака, — деди унга салом берган Севинч дугонасининг ўрнига жавоб бераркан, — Шаҳлонинг бошига ташвиш тушиб қолди.

— Қанақа ташвишки, бунинг учун ичиш зарур бўлса?..

— Ўтиринг, — дея унинг қўлидан ушлаб тортди Шаҳло, — айтиб бераман. Аслида, дилингизни хира қилмоқчимасдим. Лекин... Лекин ёлғиз сизгина қутқароласиз мени!

Бу пайтда Шаҳло яна йиғлай бошлаганди. Йигит иккала қизга бир-бир қараркан: “Уйидагилар бошқа бировга турмушга беришмоқчи бўлса керак”, деган хаёлга борди.

Мурод Шаҳлонинг ёнидаги стулга ўтириши билан қиз унинг елкасига бошини қўйди. Сўнг ўпкаси тўлиб кетга-

нидан, бақриб юборишдан ўзини зўрға тийиб, кафти билан оғзини бекитди.

Севинч сездики, дугонаси гапиролмайди. Қандай гапирсин? “Амаким менга ёмон назар билан қарабди, буни нимагадир мен сезмасдан, ойим сезиб қолибди”, десинми? Севган йигитига бу гапни айтиш учун қизнинг юз териси қалинлиги қанча бўлиши керак? Қолаверса, Мурод унинг гапларига қай даражада ишонади? У ҳам ташлаб кетиб қолмайдими?

Севинч энди гап бошлаганида, Шахло уни тўхтатди.

— Ўзим... Ўзим ҳаммасини айтаман. Бундан олдин, Мурод ака, сиздан бир нарсани сўрасам майлими? — деди.

— Бемалол. Ҳамма саволингни беравер.

— Мени жудаям яхши кўрасизми? Ҳар қандай шароитда ҳам ёлғизлатмайсизми?

— Сен менинг ягонам, эркатойим, шириним, новво-тимсан. Агар сен бўлмасанг, мен яшолмайман. Тушуна-япсанми, яшолмайман!!!

Унинг сўзларидан Шахло ҳаяжонланиб кетди ва ёнла-рида Севинч бўлишига қарамасдан, йигитини узоқ бе-рилиб ўпди. Севинч уялди, қизарди, бошини эгди. Охи-ри чидаёлмади.

— Сизлар гаплашиб туринглар, менинг озгина ишим бор эди, — деб ўрнидан турди.

Орадан бироз ўтиб, Шахло уйида бўлган воқеаларни бирма-бир гапириб берди. Лекин амакисининг шаҳват назари билан қараганини айтмади. Чунки қолгани ҳам Муродга етиб-ортганди.

— Уйимдагилар, — деди талай муддат бир нуқтага термилиб турган Мурод Шахло сўзлаб бўлганидан кей-ин, — кеча дам олгани кетишди. Ўн кунсиз келишмай-ди. Ёлғиз ўзимман уч хонали уйда. Ҳозир сени олиб кетаман. Мен билан яшайсан.

Шахло унга ҳеч бир жавоб қилмади. Бошини ҳам қилиб ўтираверди. Боягина: “Муродникига кетаман”, деганди Севинчга. Энди Мурод айна у хоҳлаган гапни айтгач, негадир юраги орқасига тортиб кетди.

Шоҳруҳ кўзини очганида ярим кеча бўлганди. Аъзойи бадани қақшаб оғрир, юзи ловулла, қимирлашга мадори йўқ эди. У бир муддат нега бунақа аҳволдалигини билолмай ётди. Аввалига хаёли Бахтиёр билан бокс тушганига кетди. “Наҳотки Бахтиёр мени шу аҳволга солган бўлса?!” — деб ўйлади ҳам. Аммо тезда уйга кириб келгани, жияни Шаҳлони учратгани, сўнг акаларининг, ҳеч нарсадан ҳеч нарса йўқ, унга ташланиб қолганлари, ҳақоратлари ёдига тушиб, юрагигача оғриқ етиб борди. Ичикди. Ойисини эслади. Шоҳруҳ отасини хаёлида тиклолмайди. Бир ярим-икки ёшида авариядан ўлиб кетган. Ойисини эса жуда яхши билади. У кенжа ўғлини ҳаммадан кўпроқ эркалатарди. Еру кўкка ишонмасди. Доим ўзи билан бирга олиб юарди. “Супрақоқдим, дасининг худди ўзи. Ёнимда бўлса, бежавотир бўламан”, дерди у. Ана шу меҳри боис мактабга борадиган ёшга етганида ҳам ўзи билан бирга олиб ётар, Шоҳруҳнинг уйқуси қочганида, бир-биридан қизиқ эртақлар айтиб берарди. Лекин кўз тегди. Шоҳруҳ иккинчи синфга ўтганида, ойиси бедаво дардга чалиниб қолди. Айни нариги дунёга сафарга отланаётган кунни эркатой ўғлини ёнига қақирди.

— Болам, — деди озғин қўллари билан ўғлининг юзини силаркан, — сенинг учта аканг, иккита опанг бор. Ҳеч нарсадан зориқтирмайди. Бирови отангнинг ўрнига ота бўлса, бошқаси ойинг бўлади. Агар менга бир бало бўладиган бўлса, сира ўкинма. Кейин манави уй ҳам сеники. Катта бўлганингда келинни шу уйга туширасан. Тўй қиласан...

Она шўрлик ўзи ўша тўйни, келинини кўролмайд кетаётгани алам қилиб йиғлаб юборди. Унга кўшилиб Шоҳруҳ ҳам йиғлади. “Ойи, ўлманг, ойижон, ўлманг”, дея ялинди.

— Ўлмаيمان, болам, мен... мен келинни ўзим сенга топиб бераман, келингинамнинг қўлидан чой ичаман, болагинам, йиғлама, — деди ойиси. Аммо ўзининг кўзидан шунчалик кўп ёш оқардики, ёстигини ҳўл қилиб

юборди. Шундан сўнг Шоҳруҳга акалари ва опаларини чақириб келишни буюрди.

— Соҳибни сенга топширдим, — деди сўнгги нафасини олаётган она Бўронга, — Шоҳруҳжонимни бўлса, Содиқ боқади. Уйлантиради. Кейин ўзи бошқа уй олиб чиқиб кетади. Агар мени гўрида тик турмасин десанглар, айтганимни қиласизлар...

Она бошқа гапиролмади. Мангу уйкуга кетди.

Орадан кўп ўтмай, қайнотаси ёрдамида ишлари юришиб кетган Содиқ уйни бузиб, бошқатдан икки қаватли қилиб қурди. Ичларини ҳашамдор қилиб безатди. Ҳовлисига кўм-кўк майса экди. Кейинроқ фаввора ҳам пайдо бўлди. Шунинг ўзиёқ Содиқнинг абадул абад бу уйдан кетмаслигини кўрсатиб турарди. Ва албатта, буни унинг хотини Хонзода кўпроқ истарди. Демак, бунинг учун меросхўрни йўқ қилиш керак. Айни истак важи, қолаверса, Хонзоданинг сўнгги пайтларда қайнисига ишқи тушиб қолгани Шоҳруҳни мана шу кўйга солганди.

Шоҳруҳ кўзидаги ёшни артди ва оғриқдан жони қийналиб секин ўрнидан турди-да, бир-бир қадам босиб чироқни ёқди. Шунда билдики, уни пастки қаватдаги хоналардан бирига ётқизишибди. У амаллаб ювиниш хонасига ўтди. Бошини, юзини ювди. Барибир оғриқ тўхтамади. Шундан сўнг эмаклаб юриб иккинчи қаватга қўтарилди-да хонасига кирди. Кийимларини сумкага жойлади. Сўнг қора кунга деб атаб яшириб қўйган пулларини олди ва юқорига қандай чиққан бўлса, шу тахлит пастки қаватга тушди.

Машиналар қатнови камайган кўчага етганидан кейингина нафас олиши бироз яхшиланди. Тўхтаб чуқур нафас олди, энди қаёққа боришини ўйлади. Шунда хаёлига уч бекат нарида яшайдиган опаси келди.

Опаси унга жудаям меҳрибон, аммо Шоҳруҳ поччаси билан кўпам келишмайди. Поччаси уйда биров бир пиёла ортиқча чой ичиб юборса жиғибийрон бўладиганлар хилидан. Бундан уч йил муқаддам Шоҳруҳ уларни-кида икки кун турган. Шунда ҳам поччаси хизмат сафарига кетиб, опаси илтимос қилганидан кейин ноилож

борувди. Сафардан қайтган почча аввал ошхонага ўтди. Музлаткични очиб, бир муддат тикилиб тургач, картошка-пиёзни текширувдан ўтказди ва чамасидан анча камайиб қолганини сезди-ю, опасига бақира кетди: “Сан эканомикани билмайсан, йўғимда хоҳлаганча нарсаларни ишлатаверасан, белинг оғриб пул топмайсан-да. Биласанми, бир кило картошкани сотиб олиш учун мен қанча пешонамни терлатишим керак...” ва ҳоказо. Шоҳруҳнинг ичидан зил кетганди ўшанда. Алами келиб, поччасини урмоқчи ҳам бўлди-ю, лекин ўзини босди. Мунгайиб, бошини эгиб, улкан айб иш қилган одамдай қизарганча кўзидан ёш оқизиб турган опасига:

— Мен борай, бирон нима керак бўлса айтарсиз, — деди. Аслида: “Агар яна ортиқча гап қилса, айтинг”, демоқчиди.

Шоҳруҳ доим бир нарсага ҳайрон бўларди. Опаси Раъно эри нимаики пасткашлик, зўравонлик қилмасин, на акаларига ва на укаларига шикоят қилар, ҳар доим эрини ҳақ билиб, ўзини айбдор ҳисобларди. Худди агар шу одам бўлмаса, у эрсиз қолиб кетадигандай эди. Бошқа бировга турмушга чиқолмай, қариқизлигича ҳаётдан боши очиқ ўтиб кетадигандай гўё.

Ана шу тарафлари билан у онасига жуда-жуда ўхшаб кетарди.

Шунинг учун ҳам Шоҳруҳ ҳаммадан кўп Раъно опасини яхши кўрар, яхши кўргани боис, поччасининг қилиқларидан хабардор эса-да: “Опам хафа бўлиб қолади”, деган ўйда тишини-тишига босиб юрарди.

Тўрт қаватли бино ёнига борганидан кейин: “Бемаҳалда кириб борсам, уларни безовта қилиб қўймайманми?” — деган хаёлда кириш йўлаги ёнида Шоҳруҳ бироз туриб қолди. Иситмаси янаям кучайди, баданини титроқ босди. Ҳолсизланди. “Ҳали ўлишимга эрта, бунчалик тез ўладиган бўлсам, ойим хафа бўлади. Нима бўлса бўлди, бегоналарникига келаётганим йўқ-ку! Ҳеч қурса, эрталабгача уйларида туришимга рухсат берар”, дея ўйледи Шоҳруҳ ва зинанинг суянчигидан ушлаб, бир-бир қадам босиб, танасининг оғриқларидан юзи буришиб учинчи қаватга кўтарилди. Ўзига таниш қизғиш темир

эшик ёнига етганида, ниҳоятда чарчаганидан, ўпкаси томоғидан чиқиб кетгудек нафас оларди у.

Кўнғироқни кетма кет икки марта босди. Опасию жиянлари қаттиқ уйқуда, шекилли, ҳеч ким жавоб бермади. Шоҳруҳ тугмачани бу сафар кўпроқ босиб турди. Шундан сўнг ичкаридан тушуниксиз товуш эшитилди. Борган сари дармони кетаётган Шоҳруҳ: “Менга шундай тўйилди, шекилли”, деган хаёлга бориб, тагин тугмачани босишга мажбур бўлди. Бу сафар кимдир (поччасилиги аниқ) сўкинди, ортидан биров гўлдираган товуш чиқарди. Лекин бунга Шоҳруҳ эътибор бермади. Деворга суянганча эшик очилишини кутди.

— Ким?! — деди эшикнинг нариги томонидан поччаси.

Шоҳруҳ бирданига жавоб беролмади. Унинг назарида, ҳеч ким гапирмагандай эди.

— Ким дедим?! — бақирди яна почча аламли овозда.

— Ме... Мен, — деди зўрға Шоҳруҳ, — почча, мен келдим.

— Ярим кечаси пишириб қўйибдимми? Санқиб юраве-расанларми туни билан?! — дея ўкирган почча, ёнида биров бор бўлса керакки: — Оёқ остида юмалаб ётаверасанми, йўқол, манжалақи! — деди.

Сўнги сўз Шоҳруҳни сергаклантирди, бир зум у та-насидаги оғриқни унутди.

— Почча, Шоҳруҳман, иш билан келдим! Эшикни очинг! — деди йигит бу сафар нисбатан дадил овозда.

Эшик қулфи шарақлади, сўнг очилди ва поччанинг қовоқлари уйилган башараси кўринди.

— Нима гап? — деди у бирдан салом-аликсиз. — Ярим оқшомда нима қилиб бировларнинг эшигини қоқиб... Шошма, оғайни, абжағинг чиқиб қопти-ку. Камроқ ичиш керак эди! Яна шу аҳволингга менинг уйимда бало борми?!

Ёпилаётган эшикни Шоҳруҳ зўрға ушлаб қолди.

— Почча, опамда гапим бор, дарров кетаман, — деб шу сафар ҳурматни йиғиштирган йигит ўзини ичкарига урди. Бироқ остонадаёқ қотиб қолди.

Кираверишда Раъно оғзи-бурни қонга беланиб деворга орқаси билан қапишиб турарди.

Раъно укасини кўриши билан жилмайишга уринди-ю, аммо кўздан ёш чиқиб кетди. Сўнг лаблари титради.

— Ҳалиги... укажон, яхши келдингми? Мен йиқилиб... Вой, Шоҳруҳжон, юзингга нима қилди?!

Опа укаси томон интилаётиб қалқиб кетди. Агар Шоҳруҳ ушлаб қолмаганида, полга гурсиллаб ағанарди.

— Қариндош-уруғингнинг дастидан кечасиям тинчлик йўқ. Ўз уйингда кечасиям тинчгина ухлаёлмайсан. Ичиб олиб, кимлар билан уришган бу?! Балки битта-яримтани уриб ўлдириб ҳам қўйгандир. Ҳализамон орқасидан милисаям келиб қолса керак. Қилғилиқни бу зўравон қилади-да, балога биз қоламыз! — дея валдирай бошлади поччаси Файбулло.

Шоҳруҳ опасини кўргандаёқ ўзининг оғриғини унутган, газаби жунбушга келганди. Бир калом қўпол сўз сабр косасини тўлдириб юборарди. Бунақанги сўздан бир нечтаси кетма-кет айтилди. Шоҳруҳ секин опасини полга ўтқазди ҳамда навбатдаги ҳақоратга оғиз жуфтлаган Файбуллога ўқрайиб қаради.

— Қилғилиқни қиласанлар, кейин менга...

Поччаси бошқа гап айтолмади. Кўзининг тагидан келиб тушган муштнинг зарбидан “Имм!” деб юборди ва башарасини кафти билан бекитганча секин чўккаларкан:

— Илтимос! Илтимос, урма! Касалман, касаллигимни биласан! Ўлиб қоламан! — дея ёлворишга тушди.

— Опам арпангни хом ўрганмиди, итдан тарқаган?!

— Шоҳруҳжон, — деди Раъно, унинг овози жуда шикаста чиқди, — мен ўзим айбдорман, укагинам. Билмасдан поччанг олиб келган гўштдан кўпроқ ишлатиб юборибман!

Шоҳруҳнинг фиғони фалакка ўрлади.

— Ҳали шунинг учун урдингми?! Бир бўлак гўшт учун бир аёлни қонига белаш керакми?! Опамнинг қадри шунчалик тушиб кетдимми?!

Шоҳруҳ қолган-қутган кучини тўплаб Файбуллони яна урмоқчи эди, бирин-кетин югуришиб жиянлари келиш-

ди. Келибоқ, қаққайганча ота-онаси ва тоғасига терми-лишди. Ҳеч биридан садо чиқмайди. Ҳаммасининг кўзла-ри тўла қўрқув. Каттаси ўн олтидан ошган, кичиги сак-киз ёшда. Бешта. Бешаласи ҳам қиз. Бирортасида ҳам юрак йўқ. Барака топгур, ота гўдакликларидаёқ суғуриб олган юрагини. Уларга қараб Шоҳруҳ баттар эзилди. Ҳозир отасини урадиган бўлса, жиянлари қай аҳволга тушишини тасаввур қилди.

— Нодира, — деди қатта жиянига, — ойингнинг юз-кўллларини ювинглар. Йод, кейин иситма туширадиган (Шоҳруҳ дорини ўзи учун айтди, эҳтимол, опасида ҳам иситма бордир) дориларингдан олиб келинглар.

Катта жиянининг орқасидан энг кичиги ҳам югуриб кетди. Бирпасда косада сув, доқа олиб келишди.

Файбулло ўзининг бир мушт еганини милиса орқали ўн баробар қилиб чиқариб олиши мумкин, аммо ишла-тилган доканинг ҳақини кимдан ундиради? Қолаверса, йод, иситма туширадиган дори ишлатилаяпти, булар-нинг пулини ким тўлайди? Мана шу нарса уни кўпроқ қийнар, сарф-харажатни кўриб қийналганидан, кўзини юмиб, ўзини дарров ухлаб қолганга солиб ўтириш минг карра яхшироқ эди.

Опа-сингиллар бирпасда ойижонларининг юзини ювишди, ёрилган жойларига йод суришди. Шунда ҳам Раънонинг кўзи эрида эди. Бир неча марта паст товушда қизларига илтимос қилди. “Дадангни суяб жойига ўтка-зинглар, шўрлик ўтирган жойида ухлаб қолди”, деди. Аммо отага нафрат кўзлари билан боққан қизлар шу сафар буйруқни бажармадилар. Унга раҳмлари келмади. Зеро, улар арзимаган гўшт сабаб ойилари қанчалик кал-так еганини ўз кўзлари билан кўришганди. Энди қандай қилиб золим отасига суянч бўла олишади? Лекин она барибир чидаб туролмади. Катта қизини уришиб берди. Кўзидан дув-дув ёш оқаётган Нодира отасининг тепаси-га бориб бир муддат турди, сўнг:

— Дада! — деди нафрат оҳангида. — Туринг, жойин-гизга ўтинг!

— А-а! — уйқусидан чўчиб уйғонгандай Файбулло ат-рофига олазарак боқиб, гўё хотинини энди кўриб тур-

гандай кўзи олайди. — Раъно! — деди ҳаяжонли товушда.

Дори ичганидан кейин иситмаси тушиб, анча ўзига келган Шоҳруҳ унинг қилиғидан гижинди.

— Сени ким бу аҳволга солди, деб сўранг, “ҳурматли” почча, — деди ўзини зўрға босиб.

Гайбулло унга қарамади ҳам. Индамай турди-да, ётоғига кириб кетди.

Опа-ука ошхонада гаплашишди.

— Ярим тунда нега бунақа аҳволда юрибсан, кимлар билан уришдинг?! Сен бемаҳал кўчада юрмайдиган, босиқ боласан-ку! — деди ўзининг дарди қолиб, укасига ачинган Раъно.

— Мени қўяверинг, опа. Кўчада бир-иккита безори ўзларича катта кетишди. Муштлашишга мажбур бўлдим. Йигитчиликда бўлиб туради... Лекин, опа, мен сизни бу ерда ортиқ қолдиролмайман. Нега доим анави маразнинг қилиқларини биздан яширасиз?

Опа титради. Эри кириб кетган хонага ўғринча қаради. Сўнг:

— Поччангни ҳақорат қилма, сендан ёши улуғ. Оилада нима гаплар бўлмайди, дейсан, ҳаммасини кўтариб акаларимнинг ёнига чопаверсам, ажрашишимга тўғри келади... Пешонамга ёзилганидан қочиб қаёққа борардим... Жиянларингнинг ҳаммаси қиз, бир кун уларни узатишим керак. Отаси бўлмаса, қайси одам уйимга совчи қўяди? Шу томонларини ҳеч ўйлайсанми, укажон?

— Опа, сиз қачон ўзингизни ўйлайсиз? Кўз тегмасин, жиянларимнинг ҳаммаси бир-биридан ақлли. Худо хоҳласа, бари бахтли бўлади. Қолаверса, мен поччам билан ажрашинг, демаяпман. Уни бир йўлга солиш керак. Бунақа хўрлайверса...

— Қўй, унақа дема.

Шоҳруҳнинг боши эгилди. Қайғу бутун вужудини титратиб юборди. Ортидан чорасизлик бостириб келди. Уйсиз-жойсиз, нажот истаб келди-ку шу ерга, энди опасини олиб қаёққа боради?

— Кетасиз, тамом-вассалом, ҳезалак билан...

— Шоҳруҳ! — бақириб юборди Раъно.

Йигит секин бошини кўтарди. Унинг кўзи олов бўлиб ёнарди. Опаси сесканди. Бир муддат укага тикилиб, гапини давом эттиролмай қотиб қолди. Шоҳруҳнинг кўксида қаҳр алангаси гуркираганди. Сиполик, камсуқумлик, меҳр ортга чекинганди.

— Жиянларим! ҳезалаксиз ҳам бахтли бўлишади, — деди Шоҳруҳ қатъий. — У билан яшамайсиз, тамом. Агар яшайдиган бўлсангиз, ўлдираман уни!

Ғайбулло ётоқхонага кирган бўлса-да, қулоғи динг эди. Хотини гапираётганида ич-ичидан хурсанд бўлган: “Мендай эрини ҳимоя қилади-да, қилмай кўрсин-чи, жавобини бериб юбораман”, дея хаёлидан ўтказганди. Аммо қайнисининг ҳақоратга лиммо-лим кескин гапини эшитгач, эти музлади. Бирдан бориб шкаф ойнасига қаради-да, қовоғини силаб-силаб кўрди. Кўзининг таги бироз қизаргандай эди, лекин кўкарадими-йўқми, худо билади. Агар кўкармаса, у Шоҳруҳдан бир тийин ҳам ололмайди. Ҳақорат... Ҳақоратга ўрганиб қолган. Ишхонасида ҳам уни зикна, ҳезалак дейишади. Аввал бу лақаблар унга оғир ботган эса-да, секин-секин ўрганиб қолди. Ўрганмасдан иложи қанча, бировга сўзи ўтмагани камлик қилганидай, Худо уни эркакча овозу куч-қувватдан ҳам қисиб кўйганди. Мана шулар боис, ўта юраксиз эди. Кучи ёлғиз хотинига етарди. Раъно бўлса, элдан уяларди. Одамлар орасида: “Шу ҳам эридан ажрашган”, деган гап тарқалишини истамасди. Кейин турмушга чиқиши билан ҳомиладор бўлиб қолди. Фарзанд унинг учун ҳамма нарсадан азиз эди. Шунингдек, унинг боласи-да кам бўлмаслиги лозим. Албатта, ота томондан ҳам. Бунинг учун эрининг барча пасткашликларига чидамоқ керак. Мана, чидаяпти...

— Ўҳ, яшшамагур, — деди юраги орқага тортиб кетган Ғайбулло Шоҳруҳнинг сўнгги гапини эшитгач. Сўнг қулоғини эшикка тутиб, хотинидан нажот кутди.

— Ўзингни бос, — дея йиғламсиради Раъно, — поччанг яхши бўлиб кетади. Охирги пайтларда анча ўзгарганди...

— Ўзгарганди?! Кўриб турибман қанақа ўзгарганини!.. Агар мен келмаганимда, эшикнинг тагида ётаверарми-

дингиз?! Йўқ, опа, мен буни шу аҳволда қўймайман, ҳозир ҳезалак...

— Бас!!! — бақриб юборди Раъно. — Билагимда кучим бор деб ҳар нарсани гапираверасанми?! Сен ҳезалак деяётган одам менинг эрим, бир умрлик ёстиқдошим! Жиянларингнинг отаси!.. — деб Раъно йиғлаб юборди ва кафти билан юзини бекитди. Ёрилган лаби таранглашиб, жароҳатидан тагин қон сизиб чиқди.

— Опа, — деди унга юраги ачишган Шоҳруҳ, — қўйинг, куйинманг, майли, мен ҳеч нарса демасим. Қайтариб олдим.

Раънонинг дарров юзи ёришди. У шоша-пиша кўз ёшини артди-да, жилмайишга уринди. Ўшанда Шоҳруҳ опасининг лабидаги қонни кўрди ва ичида бир нима чирт этиб узилгандай бўлди.

— Ҳозир, — деди у бутун дардини ичига ютиб, — поччамдан кечирим сўрайман.

— Ана, ўзингга келдинг, Шоҳруҳжон. Юр, мен ўзим...

— Йўқ, опа, сиз битта чой дамлаб беринг, роса чанқадим, — деб ука секин ўрнидан турди.

Ётоқхона эшиги ортида ҳамма гапни эшитиб турган Файбулло бирдан қаддини ростлади. Қовоғини уйди. “Мени ким деб ўйлагандинг, зумраша? Битта муштни икки оғиз кечирим сўрашинг билан унутиб юбораверманми? Чучварани хом санабсан. Тонг отсин, сен билан бошқача гаплашаман. Икки миллион олиб келасан, ундан кейин кечиршни ўйлаб кўрамиз”, дея хаёлидан ўтказди ва оёқ учида тез-тез юриб икки кишилиқ каравотнинг бир четига ўтирди-да, пешонасига қўлини тиради. Худди еган калтагидан қаттиқ изтиробга тушган, қайниси қўл кўтарганидан ўзига келолмаётгандек эди.

Шоҳруҳ секин эшикни очди ва опаси эшитиши учун:

— Почча, ухлаб қолмадингизми? — деди.

Қайғуга ботган Файбулло секин бошини кўтарди ҳамда пешонасини тириштириб унга қаради.

— Ухлаёлмайдиган қилиб қўйдинг-ку! Уйимга келиб, болаларимнинг кўз ўнгида кучингни кўрсатдинг-а, номард. Мен-ку, майли, ўзингнинг опангни ҳурмат қилмадинг-а! — деди.

— Почча, кечиринг! — деди Шоҳруҳ. Унинг бу гапни ҳам опаси эшитди. Шундан кейин йигит эшикни ёпди ва бир-бир босиб Файбуллонинг ёнига келди ва аразлаган ёш боладай тескари ўгирилиб олган поччасининг сочидан гижимлаб ушларкан:

— Овозинг чиқса, ўлдираман! — деди.

Файбулло бир мартагина бақирса, хотини югуриб келар, укасига ёпишар, уйдан ҳайдаб соларди. Аммо қуён юрак эр бақиролмади. Қўрққанидан кўзи олайди ҳамда култ этиб югинди.

— Гапимни яхшилаб эшитиб ол, ҳезалак! Агар опамни яна бир марта хафа қиладиган бўлсанг, мен сени ўлдираман! Эшитиб қўй, қўл кўтариш у ёқда турсин, оғзингдан биттагина сассиқ сўз чиқсаям. Уқдинг-а! — дея Шоҳруҳ Файбуллонинг сочидан қаттиқроқ тортди.

— Ҳа-а, тушундим, вой, тушундим! — деб оғриқ зўридан ўрнидан туриб кетди Файбулло.

Шоҳруҳнинг баттар газаби кўзиди. Бўғиб ташлагиси келди-ю, аммо ўзини босди. Худди шу пайт эшик очилиб, опаси кўринди. Яхшики, йигит тезда поччасининг сочини қўйиб юборди, йўқса, опасининг хурсандчилиги бир зумда ҳавога учарди.

— Чойга чиқинглар. Ошхонада бошқа гапларни бафуржа гаплашиб оласизлар, — деди Раъно бир эрига, бир укасига қараркан.

— Йўқ, сиз ҳам дамингизни олинг. Ҳадемай тонг отиб қолади. Чойниям кейинроқ ичарман, — деб Шоҳруҳ ётоқдан чиқиб кетди.

“Ишқилиб, — ўйлади у ошхонага бориб столга ўтираркан, — аҳмоқ ҳезалаклигига бориб, опамга ҳамма нарсани айтиб қўймасмикин?” Кўнглида пайдо бўлган шубҳадан диққати ошиб, ётоқхона томонга қулоқ солди. У тарафдан ҳеч қанақанги гап-сўз эшитилмади. Шундан сўнг стул суянчиғига суянди-да, бошини деворга тиради. Кўзини юмди ва беш дақиқа ўтар-ўтмас ухлаб қолди.

Тундаги асаббузарлик барибир кучини кўрсатганди, худди Шоҳруҳ каби Раъно билан унинг қизлари ҳам, гарчи қуёш бир терак бўйидан баландлаган эса-да, ухла-

шарди. Биргина Файбулло бу вақтда уйда эмасди. У аллақачон милисахонага югуриб қолганди.

Шоҳруҳни опаси уйғотди. Бўйинлари оғриб қолган йигит кўзини очаркан, юзини буриштириб оғриқли жойини уқалади.

— Указон! — деди Раъно шошиб. — Поччанг йўқ. Кўнглим нотинч. У ҳеч вақт айтмасдан бирон ёққа кетмаган. Юзингни ювгин-да, дарров кетиш тадоригини кўр. Яна поччанг битта-яримтани етаклаб келиб, бирор гафғони бошламасин.

Шоҳруҳ ҳеч нарса демади. Айтадиган гапнинг ўзи ҳам йўқ эди. Чунки бунақанги пасткаш поччадан ҳар балони кутиш мумкин.

Йўл бўйига чиққан йигит ажабланиб қараб ўтаётганлардан роса уялди. Тезроқ бирон ёққа кетишни мўлжаллади-ю, борадиган жойни тополмай қийналди. Охири хаёлига Мансур исмли ўртоғи келди. У билан мактабда бирга ўқиган. Дўстлиги бор эди. Лекин охири пайтларда иккиси ҳам ўз иши билан овора бўлиб, жуда кам кўришишарди. Ҳозир Мансур машина устахонасини очган. Ёлғиз ўзи ишлайди. Устахона ҳам унчалик узоқда эмас, таксида бирор ўн беш дақиқада етиш мумкин.

Эрталабдан юзи-ю қўллари қора мойга ботган Мансур ўртоғининг овозини эшитиб, ўра устидаги “Жигули” остидан:

— Шу ерданман, — деди ва кучаниб больтни охиригача қотирди-да, секин энкайиб ўра ичидан чиқди ва Шоҳруҳга қараб қотиб қолди.

— Ҳа, — деди жилмайишга уринган Шоҳруҳ, — нега қотиб қолдинг?

— Оғайни, — дея киприкларини пирпиратди Мансур, — нима бало, боксда бошинг билан муштлашдингми?

Шоҳруҳ юзини силади.

— Боксчи бўлиш осон деб ўйлайсанми? Мана шунақасиям бўлиб туради.

— Топган касбингдан ўргилай... Бўпти, манави мошинани, — деди Мансур “Жигули”ни кўрсатиб, — кечаси олиб келишди. Тушгача ҳамма жойини тўғрилаб беринг, дейишиб анча пул ташлаб кетишди. Бунақанги заказ

ҳамма вақт ҳам бўлавермайди. Лекин кўп пул беришдию, “касал”и унчамас, озгина қолди. Тўғрилаб қўяй. Сен кутиб тур, кейин гаплашамиз.

Мансур ўрага кирди. Шоҳруҳ эса машинанинг олд тарафига қўлини қўйиб чўк тушиб ўтирмоқчи бўлганида, давлат рақами орқасидаги қизил рангни кўриб қолди ва беихтиёр бармоғи билан ишқалаб кўрди. Ранг озгина ёйилди. “Аввал қизилга бўялган экан-да”, дея ўйлаган Шоҳруҳ бармоғини бир-бирига ишқалади-да, қотиб қолди.

— Мансур! — бақриб юборди у бирдан.

— Нима дейсан? — деган овоз келди ўра ичидан.

— Мошина кимники?

— Танимайман. Нимайди?

— Бу ёққа чиқ, манавига қара, номерининг орқаси қонга ўхшайди.

— Йўғ-э, — дея Мансур шошганча ўра ичидан тепага чиқди. Шоҳруҳ унга бармоғини кўрсатди. Шундан кейин устанинг бирдан ранги оқарди ҳамда шоша-пиша давлат рақамини ечиб олиб, орқа томонини кўрди: ҳақиқатан ҳам қон.

— Вой, ярамаслар! Одам урворишибди-ку! Айтдим, нега бунча кўп пул бериб кетишди деб? Нима қилдим энди?! — дея ўртоғига юзланди Мансур.

Шу пайт устахонанинг ёнгинасига патрул машинаси келиб тўхтади. Йигитлар бир-бирига қарашди. Мансурнинг ранги баттар оқарди.

— Мендан подазрения қилишлари мумкин. Башарам бузилган, — деди Шоҳруҳ шошиб.

* * *

— Эй, командир, — деди участка нозирининг хонасига отилиб кирган Ғайбулло, — яхшиям ўзингизда экансиз.

У бирдан йиғлаб юборди. Кўз ёшини енгига артди, сўнг бурнини тортиб, ўзига ҳайрон бўлиб қараб турган милиция капитани Қоплон Бўриевга юзланди-да:

— Кечаси билан итнинг азобини кўрдим, ака. Опа-ука менинг бошимга не қўйларни солмади. Тепкилайве-

ришганидан ичим эзилди. Башарам бузилишига сал қолди. Ўлай-ўлай деб тонг оттирдим...

— Нималар деяпсан?! — деди унинг гапини бўлган Қоплон ҳеч вақога тушунмай.

— Хотиним укаси иккови кечаси билан мени калтаклади. Мени яхши биласиз, Қоплон ака, бировнинг мушугини “пишт” дейдиган одам эмасман. Шундай одамни хўрлашди...

— Ҳовлиқма, нимага уради? Бири хотининг, бири қайнуканг бўлса, бекордан-бекорга калтаклашмагандир. Ўзингам каромат кўрсатгандирсан, — деди унинг гапини бўлган капитан.

— Кеча хотиним гўшт олгани бозорга тушибди. Қассоб суяклироқ қилиб берган экан, уришиб кетибди. Қассобхона қандайдир аёлга тегишли экан. Чиқибди-да, хотиним билан юлишибди. Қассоб аёлларни ажратиб қўйиш ўрнига хотинимни бир-икки муштлабди. Яхшиям атрофида бошқа одамлар борлиги, бўлмаса, хотиним касалхонага тушармиди... Кечқурун уйга келсам, хотиним шумшайиб ўтирибди. Юзи кўқарган, тирналган... Мени кўрдида, йиглаб юборди. Кейин нима бўлган бўлса, ҳаммасини оқизмай-томизмай айтди. Қассоб билан бориб ёқалашади, деб ўйлаган бўлса керак-да. Мен унинг ўзини уришдим. “Суякли гўшт берган бўлса нима қипти? Шўрва қилиб юборамиз, олам гулистон. Шунга шунча жанжалми?..” дедим. Аслида, уйга гўшт-пўшт келмаган, пул ҳам йўқ... Хуллас, ака, Раънони уришиб турсам, ердан чиқдим, осмондан тушдим, укаси пайдо бўлди. Ҳе йўқ, бе йўқ, қорнимга шунақанги тепдики, нафасим қайтиб ўлай дедим. Боксчи бўлса, мен бечоранинг қандай кучи етсин? Камига: “Ҳали сен мени уришадиган бўлдингми?” — деб хотиним ҳам швабра билан, ҳалиги, нозик жойим...

Капитан ортиқ чидаёлмади. “Пиқ” этиб кулиб юборди.

Файбуллонинг эса бирдан юраги шув этди. Шу ергача режалаштириб келган ёлғонлари ошкор бўлиб қолгандай қизарди.

— Ўзиям овозинг чинкиллаб аёлларникига ўхшарканда. Хотининггаям ёқмаган бўлса керакки...

— Эй, командир, илгари хотиним учун дунёдаги энг яхши эркак ўзим бўлганман. Унинг ўзи шундай деган. Лекин ҳозир икки акаси бойвачча бўлиб кетди. Қўша-қўша машиналари, данғиллама иморатлари бор. Мана, — дея ўксинди Файбулло ва кўзини ёшлади, — энди мени сариқ чақагаям олмай қўйди. Озгина бурнидан баланд гапирсам, акаларимга айтаман, гўштингни майдалаб сомса қилиб сотиб юборишади, дейди. Укаси... Ҳа, укаси кимлар биландир уришган экан. Турқига қараб бўлмайди. Қўли қон. Аниқ бировни сўйиб, бизникига келган... Ишонмасангиз, болаларим гувоҳ. Яшшамагур, қонга тўймай мениям қонимни ичмоқчи бўлган-да...

Қоплон сергакланди. Юзи жиддий тус олиб, стол устидаги қоғозларни тахлаб бир четга қўйди-да, ўрнидан тураркан:

— Кетдик, — деди.

Улар Файбуллонинг уйига кириб боришганида, Шоҳруҳнинг кетганига бор-йўғи беш дақиқа бўлганди.

— Қани у зўравон, қаерга яширдинг?! — дея бақирди Файбулло эшикни очган Раънога.

Раъно эрининг орқасидаги милиционерни кўриши билан қотиб қолди. Ҳатто эрининг гапларини ҳам эшитмади.

Файбулло уни кўкрагидан итариб юбориб, арслондай ичкарига кирди. Раънонинг кўкси жароҳатли эди. Эри туфлисининг учи билан тепганди. Бирдан инграб юборди.

— Ҳов, зўравон! Бу ёққа чиқ, яна кучингни кўрсат! — дея бақирди хотинининг инграшига эътибор ҳам бермаган Файбулло уйга кира солиб.

Раъно тез ўзига келди. Гарчи оғриқдан юзи қизариб кетган эса-да, жилмайишга уринди. Милиционерга:

— Келинг, — деди.

Қоплон унга хўмрайиб қаради. Бу қарашдан аёл бечоранинг ўйнаган юраги баттар безовталанди.

Файбулло ҳамма хонага бирма-бир кириб чиқди, ле-

кин қайнисини тополмади. Алами келганидан ўкириб юборди.

— Ака! — деди чуқур-чуқур нафас оларкан. — Қочирибди! Сездирмай уйдан чиқиб кетувдим, лекин булар ернинг тагида илон қимирласа биладиганлар хилидан. Қаранг, қочирворибди-я!

— Ҳечқиси йўқ, ернинг тагидан бўлсаям топамиз, — деди Қоплон ва ўтиришга жой излади.

Унинг нима истаётганини дарров сезган Файбулло меҳмонхонага бошлади. Кейин хотинига чинқириб, чой олиб келишни буюрди.

— Керакмас, — деди Қоплон босиқлик билан, — келиннинг ўзи келсин. Бўлган воқеа мен ўйлаганимдан анча жиддийга ўхшайди.

— Жиддий, жудаям жиддий, буларнинг менга берган азоблари учун умрбод қамоққа тиқиш керак.

Раъно эрининг гапини эшитди. Юраги увишди. Вужудини титроқ босди. Кўзи тинди.

* * *

Улар ўринларидан туриб ташқарига чиқишди. Севинч йигитини қўлтиқлаб олган дугонасининг секин тирсагига туртди. Шаҳло унга ўгирилиб қаради.

— Сенда гапим бор эди, — деди Севинч бироз ҳаяжонланиб.

Шаҳло билан бирга Мурод ҳам ажабланиб унга қаради.

— Мурод ака, сиз хафа бўлманг, Шаҳлога икки оғиз гапимни айтиб олай.

— Бемалол. Мен ҳозир сигарета олиб келаман, унгача гаплашиб туринглар, — деди дарров икки дугонани ёлғиз қолдириш зарурлигини англаган йигит.

— Шаҳло, дугонажон, нима қилаётганингни ўйлаб кўрдингми? Мурод аканинг уйида ҳеч ким йўқ экан. Нима, бутун тунни у билан бирга ўтказмоқчимисан? Уйдагиларингдан аразлаб ёмон иш қилиб қўйишдан кўрқмайсанми? — деди Севинч Мурод ўзларидан озгина узоқлашгач.

Шаҳло жавоб беришдан аввал йигитининг ортидан бироз қараб турди, сўнг дугонасига юзланиб:

— Мен Мурод акамга ишонаман. Ҳар қандай шароит-даям қўполлик қилмайди. Ҳов бирдаям иккаламиз тоққа чиқиб келганмиз. Ўшанда кун бўйи дачада бўлганмиз. Биздан бошқа ҳеч ким йўқ эди. Лекин Мурод акам ўзларини босганлар, бўлмаса, имкониятлари бор эди. Агар астойдил хоҳлаганларида, қаршилиқ қилолмасдим, менимча. Фақат тўйимизни тезлаштиришимиз кераклигини айтганлар, — деди.

Ваҳоланки бунақа бўлмаганди. Мурод унга роса ёпишганди. Дала ҳовлида (ижарага олганди улар) ёлғиз бўлмаганликлари, шунингдек, Шаҳлонинг қаршилиги боисгина у ниятига етолмаганди. Кейин шилқимлиги учун кечирим сўраганди, албатта. Ҳозир Шаҳлонинг ўзи Мурод билан қолгиси келаётганди. Шу боис, ёлғон гапирди.

— Одам ўзгарувчан бўлади-да, тагинам ўзинг биласан, бизникига борганинда яхшироқ бўлармиди? — деди бироз ўйланиб турган Севинч.

— Сизларникигаям бир кун сиғаман. Кейин оингга нима дейман? Уйимда бўлган гапларни айтиб беролмайман-ку!.. Мурод акам менга бегона эмас. Худо хоҳласа, турмуш қурамиз.

Мурод келиб қизларга музқаймоқ тутқазди.

— Сиз доим кўнглимдагини топишингиз билан мени ҳайрон қолдиргансиз, — дея севгилисини мақтаган бўлди Шаҳло. Атайин, Севинчнинг ёнида шундай деди. У Муродни қанчалик севишини дугонасига яна бир карра билдириб қўйиш учун шундай деди.

Севинчни бошқа таксига ўтқазиб юборганларидан кейин бир-бирининг пинжига тиқилиб олган икки ошиқ-маъшуқ бошқа машина тўхтатишди.

Улар Муродларнинг учинчи қаватдаги уйига кирганларида қуёш уфққа ёнбошлаган эди. Шаҳлони ҳаяжон босди. Остонадан ўтиши билан худди ўғирликка тушган одамдай ҳар томонга аланглади. Сўнг йигит кўрсатган хонага кирди. Ўртада стол, унинг атрофида олтита стул. Тўрда шкаф. Ҳар хил сувенирлар қўйиладиган жойларга китоблар терилган. Ҳаммаси оддий. Эскича удум. Мана шу манзаранинг ўзиёқ хонадон аҳлининг ўртамиёна кун кечираётганидан далолат берарди.

— Ҳозир сизга, — деди Мурод Шаҳлонинг бурнидан юмшоқ чимдиб қўяркан, — кофе дамлаб келаман.

Қиз жилмайди ва айна пайтда ўнғайсизланди. Мурод ошхонага кетганидан кейин стуллардан бирига ўтириб хонани яна бир марта назаридан ўтказди. Таксидан тушиб уйга яқинлашиб қолишганида юраги гупиллаб уриб кетганди. Ҳозир бу ҳаяжон босилиб, ўрнига ўзига бўлган ишонч пайдо бўлди.

Қаҳва қизнинг хаёлини тиниқлаштирди. Муродга тан олиб айтдики: “Агар коньяк ичмаганимда, бу ёққа, менимча, келмаган бўлардим”, деди.

— Унда яхшиям ичганингиз, — дея қулди Мурод ва шу ондаёқ яна юзи жиддийлашди, — лекин яна ичсанг, сендан қаттиқ хафа бўламан. Балки ораמידаги алоқани узишим ҳам мумкин.

— Шунақа ниятингиз ҳам борми?

— Агар ичсанг...

— Унда бир қултум ҳам оғзимга олмайман.

— Ўзимнинг асалим, — деб Мурод ўрнидан турди ва секин қизнинг ёнига яқинлашиб унинг чўғдай лабидан нозиккина қилиб ўпиб қўйди. Шаҳло қизариб бошини эгди. Аввал Мурод уни эҳтирос билан узоқ муддат кўп маротаба ўпганди. Лекин хиёбонда ўпишишганди. Шаҳло ҳеч нарсадан ҳайиқмаганди. Уялиши ҳозиргидай эмасди. Агар ҳозир ана шундай яқинлашишса борми, у ёғи бошқа нарсаларга ҳам уланиб кетиши ҳеч гап эмасди. Чунки бу ерда уларга халақит бериши мумкин бўлган бирорта ҳам одам йўқ.

Қиз билан йигит анча муддат гаплашиб ўтиришди. Келажакда оилалари қанақа бўлишини режалаштирган бўлишди. Ундан кейин кино кўришди ва шу билан вақтни алламаҳал қилишди.

Мурод севгилисини синглисининг хонасига бошлаб кириб:

— Хоним, сиз бундан буён шу хонанинг эгаси бўласиз, — деди ва ўзи чиқиб кетди. Хонасига кириб ечинди. Тўшакка ётди. Бироқ уйқу дегани мутлақо унга яқинлашмасди. Бир неча марта кўзини қаттиқ юмиб олди. Кошки ухлаёлса, хаёлига Шаҳло, унинг кулиши, ёноғи-

дан бўса олганида уялиб қизаргани келади. Ухлаёлмайди. Бошқа ёнига ағдарилади. Каравот гичирлайди. Унинг баттар уйқуси қочади. Булар камлик қилганидай, пешонаси терлайди.

Нариги хонадаги гўзалнинг ҳам аҳволи шу. У деворнинг нариги тарафидаги каравотнинг гичирлаганини бир неча марта эшитгач, юраги гупиллаб уриб кетди.

Мурод барибир чидамади, эҳтирос бутун вужудини қамраб, секин ўрнидан турди.

* * *

Хонзода қилган ишидан ўзида йўқ хурсанд эди. Айни пайтда кўнглидаги хижиллик ҳам уни қийнаётганди. Ярим тунгача қизини кутди. Бироқ ундан дарак бўлмади. Қўл телефонига бир неча марта кўнғироқ қилди. Аммо телефон ўчирилган. Дардини эрига айтишдан қўрқади: “Қизингнинг бир балоси борки, уйдан кетиб қолган”, дейиши мумкин. Ўзи қизи билан қайнисини дарвозахонада кўрганини эрига айтиб, балого қолиб кетишига оз қолди. Яхшики, Содиқнинг кайфи бор эди. Ҳамма нарсани аниқ-тиниқ англаёлмади. “Шу овсиним Фароғатдан ҳеч яхшилиқ кўрмаганман, келиб-келиб шунинг гапига ишониб ўтирибман-а! Шоҳруҳни ўғрига чиқарганимнинг ўзи етиб ортарди-ку! Ишқилиб, охири бахайр бўлсин”, дея ўйлади у. Кейин Шаҳлонинг дугонаси Севинчнинг телефон рақамини қидирди, афсуски, ҳеч қаерга ёзиб қўймаган экан. Шундан сўнг эшикка термилиб ўтирди. Дарвоза ёнига бир неча марта бориб келди. Тун ярмидан ошганида кўзини уйқу босди ва: “Мабодо Шаҳло келса, кўчада қолиб кетмасин”, деган ўйда дарвозанинг кичик табақасини очик қолдирди-да жойига кириб ётди.

Алғов-далғов туш кўриб, эрталаб ҳаммадан олдин уйғониб кетди. Халатини елкасига илар-илмас, қизининг хонасига борди. Шаҳлонинг каравоти бўм-бўш эди. Бир муддат қотиб турди. Боши ғувиллади. Кечаги хурсандчилигидан асар ҳам қолмади. Эрталабдан асабийлашишига сабабчи бўлган Шоҳруҳни баттар ёмон кўриб кетди (энди у ҳақиқатан ҳам ёмон кўра бошлаганди). Бориб роса қарғаб хуморидан чиқмоқчи бўлди-да, зиналардан илдам юриб пастки қаватга тушди. Шоҳруҳнинг жойида

йўқлигини кўргач, бирдан капалаги учди. Эрига хабар беришдан аввал ювиниш хонасини, бошқа жойларни кўриб чиқди. Бироқ Шохруҳ изсиз йўқолган эди. Ана шундан кейин ҳалигача пишиллаб ухлаётган эрининг ёнига югурди. Туртиб уйғотди.

— Укангиз йўқ! — деди алланечук ҳаяжон билан.

Содиқ дабдурустдан унинг нима деяётганини англамади. Кўзини уқалаб бироз ётди-да, оғзини кенг очиб энсади, кейин:

— Нима? — деди хотини бевақт уйғотганидан (соат саккиздан ошганди) норози бўлиб.

— Укангиз йўқ, деяпман. Қаергадир гумдон бўлибди. Бориб у ёқ-бу ёқни қаранг, яна кўчага чиқиб, бирон ерда ағанаб, бизни шарманда қилмасин...

Содиқнинг хаёлига бирдан кечаги воқеалар тушди. Кимсан, фалончи бойнинг укаси шу аҳволда кўчага чиқса, яна бирон жойда думалаб қолса... Яхши гап бўлмайди. Айниқса, қўшниларга гап топилади. Бирига минг қўшиб бутун маҳаллага дoston қилишади. Шаҳарда бунақанги миш-мишларнинг умри кўпам узоққа чўзилмайди-ю, лекин эшитган қулоққа яхши эмас. Содиқ ана шу лаҳзаларда қизини унутиб, шатир-шутур кийимларини кийиб кўчага чиқди. Киши билмас атрофга назар ташлаб кетаверди. Бироқ Шохруҳ ҳеч қаерда кўринмасди. Охири унинг ҳафсаласи пир бўлиб уйига қайтди. Кутиб олган хотинига: “Жони тошдан экан, қорасини ўчирибди”, деди ва сўнг қизини сўради.

— Вой, дадаси, Шаҳло қаттиқ хафа бўлибди. Амакисининг шунақанги хурмача қилиқлариям борлигини билмаган-да қизим бечора, уялганидан дугонасиникига кетиб қолган, шекилли, кечадан бери йўқ.

Содиқнинг кўз олдига укаси билан қизининг бири-бирини қучиб тургани келди. Қошлари чимирилиб, юзи бўғриқди.

— Маразлар! — деб бақириб юборди кутилмаганда. — Иккови тил топишиб олган. Ҳойнаҳой, ҳозир улар бирга!

Бу гапдан Хонзода даҳшатга тушиб, кўзи олайиб кетди. Ўзи тўқиган ёлғони чинга айланиб кетганидан, юра-

ги қафасидан чиққудек урар, хўрлиги келиб, аламини кимдан олишни билмай жиғибийрон бўларди.

— Ёшгина қизнинг бошини айлантирган эшак! Келиб-келиб ўз синглингни!..

Қолган гапларни Содиқ айтолмади. Тили бормади. Қони кўпчиганидан бўйин томирлари бўртиб чиқди.

— Қизингиз эсли-хушли...

— Ўчир овозингни! — ўкириб юборди Содиқ. — Ҳам-масига сен айбдорсан! Уйда тухум босиб ўтирасан! Ўла-санми, орқа-олдинга қарасанг?! Иккови шунча гапла-шибди, биргалашиб бир жойга жуфтакни ростлабди, ле-кин сенинг ҳеч вақодан хабаринг йўқ! Мен энди қандай бош кўтариб юраман! Нима деган одам бўлдим!!!

Хонзода ўзини ташлаб юборди ва ерга чўзилиб олди-да, ўкириб йиғлашга тушди. Содиқ унга нафрат билан қараркан, деди:

— Ўликка ўхшаб ётволиб томоғингни йиртгунингча уйга кир! Телефон қил дугона-пугонасига, сен билмаган нарсани улар билишар!

Содиқ газаб билан зинани тепди-да, бориб ҳалгинчак ўриндиққа ўтириб, чўнтагидан сигарета олиб тутатди. Аммо ичидаги аланга босилмади. Яримлаган сигарета-сини улоқтириб юборди. Сўнг яна биттасини олиб ла-бига қистирди.

Хонзода эридан ҳеч қачон бунақанги қўпол муомала-ни эшитмаганди. Қизи йўқолиб қолгани, Шоҳруҳни ай-бсиз айбдор қилгани буйрагини булк эттирмади. Бироқ эрининг ҳақорати суякларигача зирқиратиб юборди. У алам билан ўрnidан тураркан: “Ким сени одам қилув-ди? Дарров ҳаммаси эсингдан чиқиб кетдими, кўрна-мак?! Ҳали шошмай тур, дадажоним ҳалиям аввалгидай, бойликда ундан ўзган бўлсанг ҳам, таниш-билиш, ошна-оғайнинг йўқ сенинг!” — деди пичирлаб ва уйга кирди.

Кетма-кет асабий жиринглаган телефон унга юқори қаватга чиқишига имкон бермади. “Эй, Худо, ишқилиб, Шаҳло бўлсин”, дея ўйлаган Хонзода шоша-пиша гўшак-ни кўтарди. У ўйлагандай, гўшакдан қизининг: “Ойи”, деган майин овози эшитилди.

Эшик “ғийқ” этиб очилганида Шаҳлонинг эти жи-мирлаб кетди. Кўзини ним очиб эшик тарафга қаради. Мурод бир-бир босиб унинг ёнига келди. Бирдан қизга ташланиб қолмади. Каравотнинг ёнгинасига келиб ўтирди. Секин севгилисининг иссиқ қўлини ушлади. Юзига суртди. Ўпди. Тишини-тишига босиб зўрға ётган Шаҳло:

— Мурод ака, — деб юборди ўзи сезмаган ҳолда хаяжонланиб, — нима қилаяпсиз?!

— Ухлаёлмаяпман, жоним. Ухлаёлмаяпман!

Шундай дея у ўрнидан турди, Шаҳло томон энгашиди. Қизнинг юз-кўзларидан ўпди. Бу сафар Шаҳло қаршилик қилишга ожиз эди. Унга меҳр керак эди. Айти дамда ўша меҳрни туяётгандай эди...

Бир соатлардан кейин қиз йигитнинг кўксига бошини қўйиб кўзини юмиб ётар, Мурод эса бағридаги гўзалнинг сочини силарди.

— Нега йиғламадинг? — сўради Мурод қиздан.

— Нима фойдаси бор? Барибир изига тушмайди-ку... Сизнинг гапларингизга ишондим. Агар сўзларингиз ёлғон бўлса, дунёдаги энг нафратли қизга айланаман. Бунақанги қизнинг яшамагани афзал... Уйдан ёлғон сабаб чиқиб кетгандим. Ҳозир ёлғиз ишонадиганим сизсиз... Илтимос, сиздан ҳам нафратланмайин...

— Шаҳло! Жоним, сен мен учун борлигингдан кечдинг. Қиз бола бошинг билан шунчалик мардлик қилсанг-у, мен сўзимда турмасам, эркак деган номдан воз кечсам ҳам бўлаверади. Эртага пешинда уйдагилар қайтиб келишади, ўшанда уларга сени таништираман. Ирим-сирим, бошқа нарсалар кейинги масала, асосийси, бир умрга меники бўлишинг муҳим. Розимисан?

Шаҳло жавоб қайтармади, фақат бош силкиб қўйди ва талай муддат хаёл сургач:

— Улар келганларида мени кўришса, бошқача хаёлга боришади. Шунинг учун келгунларича бирон ёққа бориб турайлик, — деди.

— Сен нима десанг шу.

Кўрганлари, бўлиб ўтган даҳшатли воқеа Шаҳлонинг

худди тушида рўй бергандай эди. У қийналди. Жисмоний қийноқ зумда ўтиб кетгани билан кўнгил оғриғи талай муддат хаёлидан кетмади. У бургага аччиқланиб кўрпа куйдирганга ўхшарди. Шу боис, анча вақт ухлаёлмади. Сассиз йиғлади. Мурод эса бу пайтда пишиллаб ухларди.

Тонг отганидан кейин ҳам талай муддат ўзига келолмаган қиз тўйсиз жувонга айланиб қолганлигининг бош сабабчиси — ойсиси билан гаплашмоқчи бўлиб уйига кўнғироқ қилди. Бу вақтда отаси ҳали ухлаб ётишини яхши биларди у.

— Қизим, — деди Шаҳлонинг овозини эшитиши билан Хонзода, — юрак-бағрим эзилиб кетди. Пичоқсиз сўйиб қўйдинг-ку, қаерларда юрибсан?!

— Ойи, шундай дейишга уялмайсизми? Қизингизни бадном, ёмонотлиқ қилган ўзингиз-ку! Сиз уни тириклай кўмдингиз-ку! Амакимнинг нима гуноҳлари бор эди? Ўғрига чиқарганингиз камлик қилганидай, қизингизга ёмон назар билан қараганини айтдингиз дадамга! Дадам йўқликларида унинг ўрнини босадиган одам қандай қилиб ўз жигарига ўта жирканч ишни раво кўриши мумкин?..

— Шаҳло! Қизим! Шаҳло! — деди шошиб Хонзода.

— Ойи! — деди кўз ёшларини тиёлмаган Шаҳло. — Гапларимни бўлманг, чунки сиз билан охириги марта гаплашаяпман. Амаким шунча гап-сўздан кейин барибир уйда турмайди. Бош олиб чиқиб кетади. Мен уларни яхши биламан, жуда ориятли йигит. Энди сиз яширган тилла тақинчоқларим ҳам ўзингизга қолди. Бойлик, молмулк хоҳлаганингиз, ҳаммасига эришдингиз!..

Гўшақдан қисқа товуш келиб қолди. Хонзоданинг юзини кўз ёши ювар, у бутунлай ёлғизланиб қолган, отонаси ташлаб кетган етимга ўхшарди. Қайғу шунчалик оғир бўлиши унинг тушига ҳам кирмаганди. Биргина қайнукаси унинг измига юрмагани учун ўч олмоқчи бўлганди. Эвазига... Эвазига олгани ҳаддан ошиб кетди.

— Топаман! — деган ўкирик эшитилди ташқаридан. — Ернинг тагидан бўлсаям топаман, икковиниям қонини ичаман!

Отилиб уйга кирган Содиқ хотинини туртиб ўтди-да

шошганча юқори қаватга чиқиб кетди. Полга гурсиллаб йиқилган Хонзода эри ётоқхонанинг эшигига етганда:

— Дадаси!!! — дея чинқариб юборди.

Содиқни ток ургандай бўлди. У бир сапчиб тушди-да зина бошига келиб пастга қаради.

— Қизингиз тоза! Унга ит ҳам тегмаган... Дугонасиникидан телефон қилди!

— Мараз, ўласанми шуни эртароқ айтсанг?! — деди алами бўғзидан отилиб чиққан Содиқ ва бўшашиб ўтириб қоларкан. — Хайрият!.. Хайрият, — дея пичирлади.

Орадан бир соат ўтгач, пўрим кийинган Содиқ машинасига ўтириб, дўконларидан хабар олиш учун кетди. Шундан кейин озгина ўзига келган Хонзода хонасига кириб отасининг телефон рақамини терди.

— Дада, — деди йиғлаб, отаси “Алло!” дейиши билан, — тез уйга келиб кетинг...

У бошқа гапирмади. Дарров қўл телефонини ўчириб қўйди. Хонзода отасининг характерини жуда яхши билди. Агар шунақа қилса, бечора ота ҳамма ишини ташлаб, оёғини қўлига олиб, қизининг ёнига югуради.

Дадаси Шомурод ака Хонзода кутганидан ҳам тез — ярим соатлар ичида етиб келди. Ранги докадек оқариб:

— Нима бўлди, қизим? — дея сўради.

— Дада, — деди отасининг бағрига ўзини ташлаган Хонзода, — сизнинг шунча қилган хизматларингизнинг ҳаммаси осмонга учди. Бу кўрнамак куёвингиз мени хўрлагани етмагандай, сизниям роса ҳақорат қилди. Сизнинг дилингни хуфтон қилмоқчи эмасдим, лекин чи-долмадим...

— Эй, — деб аламли жилмайди ота, — шунга хафа бўлиб ўтирибсанми? Ҳа, куёв болалари бўй етиб қолганида эркалик қилгиси келиб қолган-да... Ҳозир ўзи қаерда?

— Кетди. Кеча уйдаги майда-чуйда гаплардан кейин Шаҳло аразлаб кетиб қолганди дугонасиникига, бориб олиб келайин, демади. Аксинча, унга айтганимга мен балого қолиб ўтирибман. Сўкканлари етмагандай, уриб ағдариб юборди.

Сочлари қордай оппоқ, тепакал, бўйи паст бўлгани-

дан, ҳаддан зиёд дўмпайган қорни юмалоқ коптокка ўхшатиб қўйган Шомурод ака тутоқиб кетди. Шу қизи туғилгани бери уни биров хафа қилиб қўйса, жони чиқиб кетадиган отанинг кўзлари олайди.

— Вой итдан тарқаган! — дея сўкиниб юборганини унинг ўзи ҳам сезмай қолди. — Оёғи ердан узилибдими ҳали?! Сен... Сен, қизим, уйингга кириб ўтиравер, мен ўзим гаплашаман у билан, оёғидан озгина тортиб ерга тушириб қўяман.

У қизини бағридан бўшатиб, қўл телефонини олди-да рақам терди.

— Маъмуржон, — деди аллақандай тушкун кайфиятда, — ўғлим, ишхонамга ўтинг, озгина гап бор... Тинчлик... Тинчлик... Бирозгина муаммо чиқиб қолди. Хўп, кутаман.

Шундай дея телефонини ўчирган Шомурод ака дарвозадан чиқиб кетаркан: “Урган қўлларингни синдириб оламан сендақа итваччанинг!” — деди.

* * *

— Сен, — деди Мансур дўстига қараб, — анави хонага кириб ўтир, тез бўл.

Шоҳруҳ тўрдаги омборхонага кирибоқ эшикни ёпди.

Ҳартугул, машинани кўришлари билан югуриб келишган милиционерлар Шоҳруҳни кўришмади, бирдан устани сўроққа тутиб кетишди.

— Машина кимники?

— Кечаси бир бола ташлаб кетди.

— Ҳужжатлари қани?

— Бергани йўқ.

— Танийсанми уни?

— Йўқ.

— Нега айнан сенга ташлаб кетди?

— Билмадим.

— Аввал ҳам машина тузаттирганмиди?

— Эслолмайман.

— Эслай оласан, фақат бу ердас, қани биз билан юр.

— Устахона...

— Устахонангга жин ҳам урмайди. Сержант Ҳожиёв, сиз шу ерда қоласиз. Эшонқулов ёрдамчи бўлади.

Мансурни саволга тутган, кўзлари ўткир, савлатли, фуқаро кийимидаги киши икки ёнидаги худди ўзига ўхшаб кийинган, бироқ анча ёш бўлган йигитларга устандан назарини олмай буйруқ берди ва шартта ортига бурилиб кета бошлади. Йигитлар Мансурнинг қўлларидан ушлашди.

— Тез бориб машинага чиқ, — дейишди.

Мансур бурнини қора мой қўли билан артиб қўйди-да, уларнинг айтганини бажарди.

Шоҳруҳнинг ичидан зил кетди. Қоровулликка қолган йигитлар мабодо омборга киришса, албатта, Шоҳруҳни кўришади, яшириниб ўтиргани учун ундан дарров шубҳаланишади. У ёғи суриштирув бошланиб кетади. Табиийки, бундан акалари ҳам хабар топишади. Ўлса ёрдам беришмайди улар. Қайтага, йўқ жойдан беш-олтита айб қўйишади. Қарабсизки, Шоҳруҳ камида уч-тўрт йиллик “дам олиш”га равона бўлиб турибди.

Иккита милиционер йигит омборни кўришга улгуришмади. Улар тутатган сигареталарини охиригача чекиб бўлмасларидан устани олиб кетган бошлиқ қайтиб келди. Машинадан тушмади. Деразадан бошини чиқариб:

— Мен нарироқда бўламан. Уста сенлар билан бирга бўлсин, — деди-да, Мансурни тушириб, ўзи машинани ҳайдаб кетди.

“Жигули”нинг эгаси кўп куттирмади. Бирор соатлардан кейин кўриниш берди. Унгача икки милиционер машинани обдан ўрганишди. Қон юқи бор жойларини суратга олишди. Мансурдан баъзи нарсаларни сўрашди.

— Мансуржон! Мансуржон! — деди кутилаётган йигит устахона дарвозаси ёнига келгач.

— Шу ердан, — жавоб қилди Мансур ўра ичидан.

Бошқа савол-жавоб бўлмади. Тўғрироғи, мижознинг гапи оғзида қолди.

— Салом бердик, яхши йигит, эски танишларни дарров эсдан чиқариб юбориш экан-да. Яхшимас, оғайни, — дея устахона ичкарасидан бир йигит чиқиб келди.

“Жигули” эгасининг кўнгли ниманидир сизди ва аста-секин ортига чекина бошлади-ю, аммо елкасидан кимдир ушлагач, товонигача музлаб кетди. Аста орқасига ўгирилиши билан кўли қайрилди. Зумда иккинчи йигит ҳам етиб келиб, бошқа кўлининг суякларини жойидан кўзгатган эди, шўрлик машина эгаси инграб юборди.

Уни машинага чиқараётганларида тўполон қилди. “Кўйворинглар, нима ҳақларинг бор кўлимни қайиришга, менга азоб беришга!” — дея бақирди. Нияти атрофга кўп одамларни тўплаш, шулар баҳонасида машинага минишдан қутулиб қолиш эди. Ўтаётган йўловчилардан бириккитаси қизиқсиниб қараб туришди. Узоқроқдагилар ҳам бақираётган бола-ю уни машинага зўрлаб ўтқизаётган йигитларга нигоҳларини ташлашди, аммо биров: “Нега бола бечорани қийнаяпсизлар? Нима айби бор бу шўрликнинг?” — дейишмади. Ҳаммаси томоша қилишди, холос.

Милиция машинаси юриб кетганидан кейин чуқур хўрсиниб кўйган Мансур:

— Шоҳруҳ, чиқавер! — деб дўстини чақирди.

Ташқарида нима воқеалар содир бўлаётганини билолмай, ичи қизиб ўтирган Шоҳруҳ унинг овозини эшитиши билан омборхонадан дарров чиқди.

— Нима бўлди? — деди пешонасидаги терни артиб.

— Олиб кетишди. ЦУМнинг ёнида бир одамни уриб кетган экан. Сволоч, бечорани касалхонага олиб бориш ўрнига қочиб қолибди. Лекин кўпчилик мошинасининг рақамини кўриб қолган экан. Анави милиса бошлиғининг гапига қараганда, падар лаънати, кўпнинг шўрини қуритган экан. Мошиналарнинг запчастини ўғирларкан...

— Қардан билибди? — сўради Шоҳруҳ бошини қашлаб.

— Йўл ёқасида тўхтаб турган “Нексия”ни очиб, магнитофонини олаётганида кўриб қолишибди. У бирдан қочиб, шу кетишда одам урибди... Хуллас, шунақа гаплар. У ёғини милисаларнинг ўзлари ҳал қилаверади. Юр, ундан кўра, чой ичамиз, мен ҳали нонушта қилмагандим.

Мансур устахонасини ёпди. Сўнг иккала ўртоқ шу

яқин-атрофдаги чойхонага киришди. Шоҳруҳнинг роса қорни очқаган экан, овқат олиб келишларига сабри чидамай, чой билан битта нонни бир ўзи еб қўйди. Унинг мана шу қилиғи Мансурни шубҳалантирди.

— Шоҳруҳ, оғайни, менга тўғриси айт, яширма. Сен уйингда ётмагансан, буниси аниқ. Кейин юзингдаги моматалоқлар ҳам боксда бўлмаган. Қаердан келаяпсан, нима қилиб юрибсан? Нега милиционерларни кўрганингдан рангинг оқариб кетди? — деди у.

Шоҳруҳ дўстига қараб қўйди. Сўнг лаб-лунжини қоғозга артган бўлди-да, шошмасдан пиёладаги чойни ичди. Унинг сўзлаши чўзилиб кетганидан Мансур тоқатсизланди.

— Мендан, ўз ўртоғингдан яширяпсанми? — деди аччиқланиб.

— Нималар деяпсан? Проста, кеча кечқурун бир-икки бойваччанинг боласи билан гапимиз келишмай қолди. Уришишга тўғри келди. Биласан, башарам бузилганини акаларим кўришса, сўрайвериб эзиб юборишади... Кароче, ўйлаб кўрдим. Мана қара, сенинг қўлингга гулдай касбинг бор. Уйлансанг ҳам хотинингни бемалол боқоласан. Мен бўлсам, агар шу ҳолимда биронта қизни уйимга оборсам, битта қўйлак олиб бериш учун ҳам акамдан ёки янгамдан рухсат сўрашим керак. Хуллас, оғайни, бунақанги ҳаёт жонимга тегди.

— Унда кел ёнимга, бирга ишлаймиз. Тўрт-беш сўм топасан. Кейин сен...

— Қўйсанг-чи, — бирдан унинг гапини бўлди Шоҳруҳ, — акамнинг қулоғига чалиниб қолса, туғилганимга пушаймон едириб юборади.

— Хўп, унда нима қилмоқчисан?

— Шу, дўстим, Россияга борсамми, дейман-да, қора иш қилсам ҳам биров бир нарса демайди. Юравераман ўз кунимни ўзим кўриб.

— Ҳимм, билмадим, билмадим.

Шоҳруҳ айтганларининг барини аввалдан ўйлаб қўймаган эди. Хаёлига келганини гапираверди ва ўзига ҳам Россияга кетиш фикри маъқул тушиб қолди.

У кунни Мансурнинг устахонасида ўтказди. Ишлама-

гандан кейин одам ниҳоятда зерикар экан. Неча бор ўтирган жойида ухлаб қолай деди.

Қуёш ботиб, атрофни зулмат эгаллаганидан кейин:

— Мен шу ерда қолсам майлими? — дея сўради Мансурдан.

Дўсти ажабланди. Унга бироз тикилиб турди.

— Бугун ҳам бормоқчи эмасмисан? — деди.

— Айтдим-ку бу аҳволда...

— Бўпти, тушундим. Дўстимсан, бу ерда қолдиролмайман. Қолаверса, ётадиган жой ҳам йўқ. Уйимга борасан. Бугун зўр футбол бор, биргаллашиб кўрамыз, — деди Мансур жилмайиб.

Бир ҳафта кўз очиб юмгунча ўтиб кетди. Шоҳруҳ чипта олиш илинжида икки марта вокзалга борди. Лекин ҳар сафар иши ўнгидан келмади. Учинчисида бирдан нарсаларини ҳам ўзи билан олиб кетди. Вокзалга борди. Кассада ўтирган қиз қовоғини солиб, чипта йўқлигини айтди. Пешонаси тиришган йигит анча вақт вокзал ичида у ёқдан-бу ёққа юрди. Биринчи йўлга Москвага жўнайдиган поезд келиб тўхташини эълон қилишганидан сўнг вокзал ичи арининг уясига айланди, Шоҳруҳнинг эса юраги гупиллаб ура бошлади. Кўзига поездга чиқиш учун шошилаётган одамлар шунақанги бахтли кўриниб кетдики, ўзини кўярга жой тополмай қолди. Охири чидамади, сафарга шошаётганлар орасидан у ҳам эргашди.

Жинси шим кийган, тор юпқа футболка кўкракларини кўтариб турган, хипча бел, қоп-қора узун сочлари елкасини ёпган оппоқ юзли, киприклари узун, қошлари ингичка қиз ҳаммадан ортада борарди. У шошмасди ва айни пайтда бир-бирини итариб олдинга интилаётганларга энсасини қотириб қарарди. Шоҳруҳ ундан олдинга ўтиб кетишга ийманди. Негадир ҳадди сифмади. Уялди. Қиз юрса, юрди. Тўхтаса, тўхтади.

Қиз бир нарсани сездими ёки шунчаки ўгирилдими, Шоҳруҳга бир қараб қўйди. Нигоҳи тўқнашиб кетишидан чўчиган йигит бирдан кўзини олиб қочди. Аммо кўз қири қизнинг жилмайиб қўйганига тушди.

— Намунча шошасиз? — деди қиз бироздан кейин Шоҳруҳга, худди танишига гапираётгандай.

Йигитнинг тили калимага келмади. Индамади. Шунда қиз яна бир марта орқасига қараб қўйди. Бу сафаргиси олдингисидан бошқачароқ, тушуниксиз эди.

Шоҳруҳнинг хаёлига бирдан ғалати ўй келди. “Яхши қизга ўхшайди, поездга чиқиб олишимга ёрдам бермасмикин?” — дея ўйлади у. Лекин тезда гапиришга ийманди. Қиз боладан ёрдам сўраш... Яна шундай гўзалдан... Одатда, бунақалар ёлғиз бўлишмайди. Албатта, шериги бўлади. Мабодо, ор-номусини, йигитлик гурурини бир чеккага суриб қўйиб илтимос қилса-ю, қиз “тошингни тер!” деган жавоб қилса, тамом. Бутунлай ерга кириб кетади. Биргина мана шу бегона қизнинг гапидан кейин тўғри бориб ўзини осиб юборса ҳам бўлаверади. Мабодо, қиз гапирмай, ҳамроҳлари (ҳамроҳи, албатта, йигит бўлади, деб ўйлаётганди Шоҳруҳ): “Сен менинг қизимга ёки синглимга гап отадиган бўлдингми?” — деб ёпишиб кетса ҳам унинг барча умидлари чилпарчин бўлади. Шоҳруҳ ўйини ўйлагунча қиз вокзал ичкарасини тарк этишига бор-йўғи бир қадамча қолди.

— Кеч-чирасиз, — деди Шоҳруҳ юрак ютиб, барча тахминларидан воз кечиб, — ҳалиги... сизда мабодо ортиқча билет йўқми?

Қиз ўгирилиб, унга ажабланиб қаради. Ўша лаҳзаларда йигитнинг бўлари бўлди. Юзи қизариб, иситмаси чиқиб кетди.

— Билетсиз Россияга кетмоқчимисиз? — деди қиз кўнғироқдай овозда.

Шоҳруҳнинг хаёлида унинг овозини ҳамма эшитган ва йўловчиларнинг бари унга таажжубланиб қарашаётгандай эди.

— Шунақа... шунақа бўлиб қолди, — дея дудуқланди йигит.

Қиз уни бошдан-оёқ назаридан ўтказди. Сўнг бошини чайқади. Бундан йигитни ҳаяжон босиб, пешонасидан тер чиқиб кетди.

— Билет тополмаган одам Россияда нима қилади? У ёқдаям юрасиз-да араванинг кейинги оёғи бўлиб, ҳаммани шарманда қилиб, — деди қиз жиддий боқиб.

Шоҳруҳ бу гапдан бутунлай довдираб қолди. Ўз-ўзи-

дан қўли мушт бўлиб тугилди. Нигоҳидан ўт чақнади. Қиз эса чуқур хўрсинди. Кейин:

— Юринг, — деди-да, ўгирилиб юриб кетди.

Шоҳруҳ буткул шарманда бўлганди. Шу боис қадам олиши жуда қийин бўлди. Фақатгина акаларининг кўрсатган кароматлари, дўсту биродарлари олдида бош кўтаролмай қолганигина уни юришга мажбур этди.

Қиз тўққизинчи вагон ёнида тўхтади ва кузатувчи(проводник)нинг ёнига бориб:

— Фазлиддин ака! — деди шўх овозда.

Бошқа ёққа қараб турган кузатувчи бирдан у томонга ўгирилди ва негадир саросималаниб қолди. Ҳаттоки сўзлаётганда ҳам дудуқланди. Шоҳруҳ унинг бундай аҳволга тушишини ўзига таниш бўлган гўзални яна учратганига йўйди.

— Юлдузхон! — деди у иржайиб.

— Кутмаганмидингиз?

— Сиз ҳамма вақт кутилмаганда келасиз-ку, — дея ялтоқланди кузатувчи.

— Сюрпризни яхши кўраман, биласиз, — деб Юлдуз исмли қиз кузатувчига янада яқинроқ борган эди, Фазлиддин бир қадам орқага чекинди. Шу пайт Юлдуз қўлини орқасига ўтказиб, бармоқлари билан Шоҳруҳга поездга чиқиш ишорасини қилди.

Йигит кузатувчига қарамади, дарров зиналардан кўтарилди.

Вагон йўлагига нима қиларини билмай турган Шоҳруҳ орадан беш дақиқалар ўтганидан кейин пайдо бўлган Юлдузни кўргач, бироз хотиржам тортди.

— Ўн биринчи купега кириб, — деди қиз унга яқинлашаётиб.

Тўрт кишилик вагон бўлмасига поезд қимирагунча Юлдуз билан Шоҳруҳдан бошқа ҳеч ким кирмади.

Қиз бепарво эди. Гўё ундан бошқа ҳеч ким йўқдай, қандайдир қўшиқни хиргойи қилиб, сумкасини жойлаштирди. Сўнг пастки ўриндиққа оппоқ чойшаб ёзди. Кичкинагина столча устига сомса, колбаса ва яна аллақанча егуликлар қўйди. Шоҳруҳ эса унга термилганча

миқ этмасдан ўтирарди. Ниҳоят қиз ҳамма ишларини битирганидан кейин йигитнинг рўпарасига ўтирди.

— Уч кун давомида сиз билан бирга бир оила бўларканмиз. Менимча, танишиб қўйсак, ёмон бўлмайди. Менинг исмимни эшитдингиз, шундай бўлса ҳам айтай, Юлдуз, — дея қўлини чўзди қиз.

— Шоҳруҳ, — деб йигит унинг қўлини сиқиб қўйди. — Менга жуда ноқулай бўлди. Биринчи марта қиз болага илтимос қилишим эди... Борганимдан кейин қарзимни узаман.

— Мардикор ишлаб, шундайми?..

— Балки. Бошқалар нима иш қилишаётган бўлишса, мен ҳам...

— Латта экансиз. Ҳали шу умид билан кўчага чиқдингизми? Афсус, бекор ёрдам берибман. Ниятингиз бошқача бўлса керак, деб ўйлагандим.

Қизнинг гаплари Шоҳруҳнинг суяк-суягига етди. Бир хаёл сумкасини елкасига илиб чиқиб кетмоқчи бўлди. Аммо қандайдир куч уни жойидан жилмасликка мажбур этди.

Сўзсиз ҳайкалдай қотиб қолган йигитни бироз кузатиб турган қиз сумкасини ковлаб бир шиша ароқ олди. Қултуллатиб пиёлани тўлдириб қўйди. Сўнг бир кўтаришда ичиб юборди-да, стол устидаги егуликларни иштаҳа билан ея бошлади. Шоҳруҳга, бир оғиз бўлсин, “олинг” демади.

Орадан беш соатча вақт ўтди. Юлдуз бу пайтда ухлар, Шоҳруҳ ундан кўзини узмай тикилиб ўтирарди. Эшик шиддат билан очилди-да, бирдан икки барзанги кирди. Улардан бирининг қўлида пичоқ бор эди.

— Жуда топибмиз-ку! — деди сочи тап-тақир олинган, рухсатсиз кирган гавдали йигит.

Унинг овозидан Юлдуз уйғониб кетди ва чойшаб билан бўйнигача ёпаркан:

— Кимсизлар?! Нима керак?! — деди.

— Вой, оппоқ қиз, бизга сиз кераксиз. Аввал оппоқ баданингиз, кейин пулга тўла сумкангиз, — деди иржайган калбош.

Пешинга яқин Мурод билан Шахло хиёбонга боришди. Музқаймоқ ейишди. Йигит қизнинг қўнглини овлаш учун қилмаган ҳазили, айтмаган ширин сўзи қолмади. Бироқ бир марта бўлсин, Шахлонинг юзида табассум аломатлари сезилмади. У мудом бир нарсалар тўғрисида хаёл сурар, баъзан ёнида ким борлигини ҳам унутарди. Кеча уйдан қочиб чиққанида Муроддан жуда кўп нарса умид қилганди. Аммо йигити ҳам унинг қайғусига қайғу қўшиб қўйди. Албатта, энди у ўзини ҳам бегуноҳ ҳисобламаётганди. Агар дугонасининг гапига кирганида, бугунги бир-биридан чигал ўйлар бошида йўқ эди. Балки, уч-тўрт кундан кейин ҳаммаси изига тушиб кетиши ҳам мумкин эди, лекин тундаги воқеани тузатиб бўлмайди. Ҳар не бўлганда ҳам, оппоқ келинлик либосини Шахло оппоқлигича киймайди.

— Шахло, — деди Мурод қизнинг қўлини тутиб, — тўғриси айтсам, эзилиб кетдим. Қўнглингни кўтаришга қанчалик уринмайин, фойдаси бўлмапти. Барака топгур, озгина бўлсаям чиройингни оч!

Шахло йигитига маъюс қаради-да, хўрсиниб:

— Сизниям роса қийнаб юбордим. Аслида бир ўзим юрсам бўларкан... Мен ўзимни кечиролмаяпман. Амакимни ёмонотлиқ қилганлари учун уйдан кетиб қолувдим. Лекин... Лекин ўзим ундан баттар ишни қилиб қўйдим-ку! — деди. Унинг кўзи ёшга тўлган, азбаройи, ёнларидан ўтаётганлар кўплиги учун ўзини йиғидан зўрға тутиб турарди.

— Мен сенга уйланмайман, номардлик қилиб қочиб кетаман дедимми? Агар ўзинг кўчага чиқайлик демаганинга, уйда ўтирган бўлардик. Уйдагилар келиши билан сени таништирдим. Худо хоҳласа, тўйимизни ҳам тезлаштирдик. Ҳозир ҳам шундай бўлади.

Мурод ёнидан қўл телефонини олиб уйига қўнғироқ қилди. Бироқ у томондан ҳеч ким гўшакни кўтармади.

— Ҳалиям келишмабди! Намунча сайр қилишмаса?..

— Асабийлашманг, — Шахло унинг елкасига бошини қўйди, — келиб қолишар, мени деб сизнинг ҳам сиқи-

лишингизни истамайман... Ундан кўра, юринг, бирон жойда овқатланамиз. Қорним очди.

Тушликдан сўнг соат иккиларга яқин Мурод уйига кўнғироқ қилди. Ҳартугул, бу сафар ойиси гўшакни олди.

— Хайрият, — деди ўғил Шаҳлога қараб қўйиб, — бугун ҳам келмайсизларми деб ўйлагандим.

— Болам, — дея юмшоқ овозда гапирди она, — ўзинг қаерларда юрибсан? Соғиниб қолдик, тезроқ кел.

— Ойи, меҳмон бор. Уни сизлар билан таништиргани олиб бораман.

— Ким экан у?

— Ойижон, борганда кўрасиз. Сизга ёқади, аниқ биламан.

— Нималар деяпсан? Ҳали сен... сен...

— Бўпти, ярим соатда борамиз, — ойиси охиригача гапириб улгурмасидан Мурод телефонни ўчирди ва севган қизини қўлтиқлаб, деди: — Қани, хоним, юринг, қайнона-қайнотангиз билан танишиб олинг-чи?

— Мурод ака, қандай бораман? Юзларига қандай қарайман? Нима дейман?!

— Ҳеч нарса, ҳеч нарса демайсан, борсанг бўлди, қолган гапларни ўзим гапираман. Хўпми?

Юраги гупиллаб уриб, ҳаяжон босган Шаҳло ҳеч нарса демади. Бошини эгди.

— Ўзимнинг пучуғим, — деб Мурод унинг бурнидан чимдиб қўйди-да, қўлидан ушлаб етаклади.

Манзил яқинлашгани сайин Шаҳло сиқилаверди. Кўз олдига дадаси билан ойиси келар, иккаласи ҳам қизларидан юз ўгираётгандай туйилаверарди. Охири у чидамади.

— Мурод ака, — деди ёнгинасида ширин хаёлларга берилиб кетаётган йигитга, — илтимос, таксичига айтинг, бизни шу ерда тушириб қолдирсин.

— Нега? — ҳайрон бўлиб унга қаради Мурод.

— Илтимос, айтинг.

Мурод ҳеч нарсани тушунмади. Айни пайтда бироз асабийлашди ҳам. Шундай бўлса-да, қизнинг истагини бажарди.

Машинадан тушишгач, худди Шаҳло Муродни қолди-

риб ўзи кетиб қолгандай, улов ортидан бироз тикилиб турди. Сўнг чуқур уҳ тортди-да, ўзига термилиб турган соҳибжамолга қаради:

— Бу ёғига пиёда кетаверамиз. Менимча, шундай демоқчи бўлгандинг.

— Мурод ака, — деди мўлтираб Шаҳло, — ойингизнинг кўзларига қарашга ботинолмаяпман. Уйимдагилар ҳақида сўраб қолсалар, нима дейман? Кейин ота-онам бўла туриб, сизникига уялмай боришимни ўйласам, юрагим орқага тортиб кетаяпти.

Мурод уни қучоқлади ва бироз шу ҳолатда туришгач, деди:

— Унда сен анави анҳор бўйидаги ўриндиқда ўтириб турасан, мен физиллаб уйга бориб, ойимни олиб келаман. Йўлда ҳаммасини тушунтириб бераман. Сен ойимнинг қанақа аёл эканини билмайсан. Дарров тушунадилар. Энди вақтни ўтказмайлик.

Шаҳло боши эгик мажнунтол остида нигоҳини ерга қадаб, бир соатдан мўлроқ ўтирди. Ҳар-ҳар замон келатган-келмаётганликларини билиш учун атрофга боқар, Мурод ва унинг ёнидаги аёл кўринмагач, ҳафсаласи пир бўлиб, тагин ўша ҳолда ўтираверарди. Бошида билинмаган бўлса-да, аста-секин кўнглида умидсизлик пайдо бўлди. “Ойиси: “Келиб-келиб, уйдан қочиб кетган қизни келин қиламанми? Ота-онасини ёмонотлиққа чиқарган қиз эртага бизниям маҳаллага дoston қилмайдими?.. Ҳеч вақт қизнинг ўзи мени келин қилинг дейдими? Қўй, болам, дарахтни тепсанг, қиз ёғилади, нечта-нечтаси йигит тополмаганидан иккинчи хотин бўлиб кетаяпти. Ўзим сени яхши қизга уйлантириб қўяман”, — деган бўлса-ю, Мурод акам ҳам ойисининг гапини икки қилолмай, менинг ёнимга келмай қўя қолган бўлсалар керак. Агар шундай йўл тутган бўлса, мен асло кечирмайман. Кечирмаганимда нима бўпти? Уларга барибир эмасми, эрта бир кун бошқа қизни топиб уйланаверадилар. Мени... Мени ким ҳам оларди? Ҳеч кимга ғубор теккан қизнинг кераги йўқ”.

Мана шундай ўйлар гирдобида у бир неча бор ўрнидан туриб, кетишга чоғланди. Бироқ оёғи шу ерга елим-

лангандай эди. Қанча уринмасин, ҳеч қаёққа кетолмади. Шубҳа-гумонларнинг бир четида милт-милт ёниб турган умид шамчироғи уни қўйиб юбормади.

Қиз ўтиравериб зериккач, Севинчга қўнғироқ қилди. Аммо дугонаси ҳали гўшакни кўтармасидан ўчириб қўйди. “Фойдаси йўқ, — ўйлади у, — ёнига чақиради. Шу билан ҳеч нарса ўзгармай қолиб кетаверади”.

* * *

Муродни пешонасидан ўпиб қаршилаган ойиси унинг ёнида ҳеч ким йўқлигини кўриб ҳайрон бўлди.

— Қани меҳмонинг? — дея сўради.

Мурод жавоб беришга улгурмасидан, ошхона томондан отаси кавшаниб чиқиб келди. У билан кўришгач, синглиси ҳам югуриб келиб елкасига осилди. Сўнг бутун оила жам бўлишиб, ошхонада бир стол атрофида ўтиришди. Мурод отаси билан синглисининг ёнида ойисига ҳеч нарсани айтолмасди. Шу боис чой қайнашини кутди. Кейин ярим коса овқатни бир амаллаб ейишига ҳам тўғри келди. Вақт эса ўтиб бораверди. Агар Муроднинг фақат ўзи битирадиган иш бўлганида, аллақачон сабаб топиб чиқиб кетган бўларди. Ҳозирги ҳолда эса кутишга маҳқум, қачонки қулай пайт келса, ойисига ҳамма нарсани ётиғи билан тушунтиради. Кейин иккаласи Шаҳлонинг ёнига боришади.

Гап орасида ойиси меҳмон кимлигини, нега олиб келмаганини қайта-қайта сўради. Мурод чайналиб, тузук-қуруқ гап айтмади.

— Ўн метр юрасанми-юз метрми, барибир одам қариганидан кейин билинаркан, нимагадир бошим гувилла-япти. Озгина чўзилай, — деб отаси ўрнидан турди-да, ётоғига кириб кетди. Синглисини эса қўшни қиз сўраб келди.

Шундан кейин ҳам Мурод тезда тилга кира қолмади. Гапни нимадан бошлашни билмай, талай муддатни ўтказиб қўйди. Бир хаёл Шаҳлога қўнғироқ қилиб: “Ҳеч қаёққа қимирламай тур, ҳозир борамиз”, деб айтмоқчи ҳам бўлди. Аммо ойисининг ҳам «чарчадим» деб ётоғига кириб кетиши ёки синглиси қайтиб келиб қолишидан чўчиди.

— Сизга бир гапни айтмоқчийдим, — деди ойиси идиш-товоқларни юва бошлаганида.

— Сезиб турибман. Ўзим ҳам ҳайрон бўлаётгандим оғзингга толқон солгандай жимиб қолганингдан, — деди ойиси унга бир қараб қўяркан.

— Ойи, қўйинг шу косаларни, қизингиз ювиб қўявереди. Сиз кийининг, бир жойга борамиз. Фақат ҳозирдан қаерга боришимизни сўраманг. Ҳаммасини йўлда айтиб бераман.

— Мен билан таништирмоқчи бўлганинг, ҳар қалай, ўғил бола бўлмаса керак... Кейин менга ёқишиниям олдиндан биларкансан... Нега олиб кела қолмадинг? — деди ойиси ўғлининг кўзига тикилиб.

— Ойи... Юринг, ойи, ҳаммасини йўлда тушунтириб бераман, ҳозирча бошқалар билмасин. Илтимос, ойи, мен сизни пастда кутиб тураман.

Ўғли дабдурустдан: “Меҳмонни сиз билан таништираман”, дегандаёқ Фотима опа гап нимадалигини англаб етганди. Айни пайтда жаҳли ҳам чиққанди. “Энди бировнинг эшигини тақиллатаман, ўғлимга қизини сўрайман, келин бўлмишнинг уялиб бошини эгиб, бир-бир қадам босиб чой олиб келишини томоша қиламан”, дея орзу қилиб юрган онага бирдан ўғли: «Келинни уйга опкелиб таништириб қўяман», деса, қай аҳволга тушини тасаввур қилаверинг.

Агар Мурод уйга етаклаб келганида борми, ўша қизни туғилганига пушаймон едирарди. Қандай уятсиз, беор қиз бўлдики, безрайиб йигитнинг уйига келса... Ҳартугул, Фотима опанинг қўнгли таскин топди. Айтмоқчи бўлган гаплари ичида қолди.

Йўл-йўлакай Мурод узуқ-юлуқ гапирди. Шаҳло билан оқшомни бирга ўтказганини айтишга эса мутлақо тили бормади.

— Ўғлим, қизиқсан-а, қайси оилада майда-чуйда гап бўлмайди? Шунинг учун аразлаб чиқиб кетиш шартми? Ойиси бечоранинг ҳам бўлари бўлгандир. Ўзим уйига қўйиб келаман, агар ўша қиз менга ёқса, — деди Фоти-ма опа ўғлининг нима демоқчилигини тушунгач.

Шаҳлонинг ўтирганига икки соат бўлди. У охириги умидини кўзида ёш билан кузатиб қўйгач, сумкачасини елкасига илди-да, кетишга ҳозирланди. Шу пайт анча нарида бир йигит билан аёлнинг қорасини кўриб қолди-ю, юраги яна гупиллаб ура кетди. Тўпланиб қолган барча шубҳа-гумонлари тумандай тарқаб, ўрнини ҳаяжон эгаллади. У нима қиларини билмай, аввал ўтирди, сўнг ўрнидан турди. Бир-икки қадам юрди. Қайтди. Тагин жойига ўтирди. Сумкачасидан бежирим ойначасини олиб, юз-кўзига қаради. Юзи қизарибди. “Тезда упа суртиш керак”, деган ўй ўтди хаёлидан. Аммо энди кеч эди. Пардоз вақти ўтиб бўлганди. Упа суртаётганини Муроднинг онаси кўрса борми, бир-биридан “гўзал” иккита сўз айтиб, орқасига бурилади-ю, кетади-боради. Ундан кейин ҳаммаси тамом.

— Вой, манави қизнинг кетворганига қаранглар, даҳшат!..

Шаҳло чўчиб тушиб, овоз келган тарафга қаради. Атиги тўрт-беш қадам нарида уч йигит турар, улардан иккиси оёқда туролмай тебранарди. “Қайси гўрдан пайдо бўлди булар?” — дея уларга ўқрайди.

— Чучмомо! Ёлғизми, значит, биззи кутиб турибди, — деди тебранаётганлардан бири, — ҳозир мен ўзим гаплашаман...

Шаҳлонинг жон-пони чиқиб кетди. Агар озгина олдин келишганида борми, у олд-орқасига қарамай қочарди. Маст-аластларнинг уни қувиб етиши гумон, қолаверса, одамлар серқатнов катта кўча ҳам узоқ эмас. У ерда мелиса бўлишиям аниқ. Лекин айти дақиқада... бунақанги бошоғриқларнинг пайдо бўлиши... Аксига олади, деганлари шу экан-да, ахир ҳозир Шаҳлонинг тақдири ҳал бўлиш арафасида-ку!

— Сизга нима керак?! — деди бутун вужуди титраётган қиз ўзига яқинлашиб қолган йигирма беш ёшлардаги маст йигитга.

— Битта ўпич, — деди йигит иржайиб, — сендай чучмомонинг битта ўпичи мени жаннатга обориб қўяди. Бошқа нарсаси керакмас сендан!

— Йўқол! Ана, эрим келаяпти, — қўли билан икки юз-уч юз метр нарида қадам олиши тезлашган Мурод томонга ишора қилди Шахло, — спортсмен, башарангни бузиб ташлайди!

Йигит секин у кўрсатган тарафга қаради.

— Ҳе, — деди сўнг қизга юзланиб, — анави хотин билан келаётган болами?! Сўтак-ку! Ҳақиқий эркак мана биз бўламыз!

Маст йигит аввал кўкрагига муштлаб урди, сўнг Шахло томон қўлини чўзди.

— Йўқол дедим! — бақириб юборди қиз. — Тегинма!

Унинг овозини Мурод ҳам эшитди. Бир зум юришдан тўхтади, сўнг югура бошлади.

— Ҳоой! Кўлингни торт! Ўлдираман!!! — дея бор овозда бақирарди у.

Бироқ бутун ўй-хаёли Шахлода бўлган маст йигитнинг қулоғига унинг гаплари кирмади. Шериклари эса оёғи деярли ерга тегмай елиб келаётган йигитга қарашди-да, сўнг бир-бирларига юзланишди.

— Толмас, бугун роса қўлим қичиганди. Сабабини энди билдим, — деди бири иккинчисига.

— Менинг оёғимда шунақа дард бор. Касалдан қутуларканман-да, — деди иккинчиси.

Уларни иккаласи ҳам ҳиринглашиб энг шимаришди.

Кўп ўтмай, Мурод етиб келди. Бу пайтда, гарчи Шахлонинг қўлидан тутишга мастлиги халақит берган бўлса-да, сумкасидан ушлаб олган йигит уни ўзига тортар, қиз эса унга ёлвориб:

— Қўйворинг!.. Қўйворинг!.. — дея ялинарди.

Муроднинг кўзига ҳеч нарса, яъни уни пойлаб турган икки йигит ҳам кўринмасди. Шу боис у оёғидан чалишганини сезмади ва бирдан умбалоқ ошиб кетди. Шу йиқилишнинг ўзида у бошини асфальт устидаги тошга уриб олиб ёрганди. Оғриқни сезадиган аҳволдан йироқ бўлган Мурод ўрnidан сапчиб турди ва ҳали-ҳамон шилқимлик қилаётган йигитнинг қўлидан ушлаб ўзига қаратди-да, башарасига мушт туширди.

* * *

— Нима қилишни сиздан сўрамайман, боринг, янгани чақиринг! — дея ўқрайиб қаради Қоплон Ғайбуллога.

Шу қарашининг ўзиёқ Файбуллонинг суягигача тешиб юборди. У киприклари пирпираб, пилдираганча эшик ортида бир аҳволда деворга суяниб турган хотинининг ёнига борди.

— Кир, — деди меҳмонхонага бир қараб олгач, — сени сўраяпти, укангнинг ҳамма қилиқларини айтиб бер. Бизга тинчлик берсин де. Эримни ургани камлик қилганидай, менгаям икки-уч шапалоқ туширди де.

У кейинги гапларини овозини пасайтириб айтди. Унинг пичирлашини эшитиб қолган милиционер мийиғида қулиб қўйди.

Раъно рўпарасига келиб ўтиргач, шундай ўқрайдики, бечора аёл нима қиларини билмай типирчилаб қолди.

— Нега бозорда жанжал кўтардингиз?!

Бунақа савол бўлишини кутмаган Раъно бақа бўлиб қолди. Унинг фақатгина киприклари қимирлар, ранги оқаргандан оқарар, боши айланарди.

— Ме... Ме... Мен, — деди у дудуқланиб, — бозорга бормаганимга бир йилдан ошиб қолди-ку!

— Ёлғон гапирманг, куни кеча бозорда қассоб билан уришгансиз, уни юлгансиз, кейин худди шу шаллақилингизни уйга келиб эрингизга қилгансиз, бунинг устига, укангиз, анави зўравон спортсмен, ёстиқдошингизни хуморидан чиққунча тепган, унга сиз ҳам қўшилгансиз... Бу фактларнинг ҳаммаси менда бор, яширганингиз билан жиноятингиз салмоғини оширсангиз оширасизки, аммо ҳечам...

Қалтираётган Раъно йиқилиб кетмаслик учун столни ушлади. Қоплон билдики, яна озгина шунақа пўписа қилса, ўзидан кетиб қолади.

— Сизнинг мутлақо айбингиз йўқ, — деди Қоплон Раънони ҳайратлантиришда давом этиб, — барига эрингиз айбдор. У сизни ураётганида укангиз келиб қолгану, аччиқ устида поччасига бир-иккита шапалоқ туширган бўлиши мумкин, ҳолбуки, бу шапалоқлар сиз еган калтакларингиз олдида ҳолва. Буни афт-ангорингиз ҳам айтиб турибди. Файбуллобой, яъни сизнинг эрингиз кўз кўриб, қулоқ эшитмаган бўҳтонларни ҳам устингиздан ағдарди. Шу пайтгача унинг гапларини гапиргандим, шу-

нинг учун мени кечирасиз. Энди бўшсиз, опа. Бемалол ишларингизни қилаверинг, эрингиз эса мен билан бирга кетади. Отделда озгина хат-ҳужжат ишларимиз бор, у билан биргаликда қиламиз. Ҳа, олдиндан айтиб қўяй, сиз хавотир олманг, хўпми?..

Раъно бирон нима дейишга тили айланмас, ҳали-ҳамон ҳайратланар, бўлаётган воқеалар тушида кечаётгандай эди. Шу боис милиционер ўзи билан бирга эрини ҳам олиб кетганини сезмай қолди. Фақат катта қизи бўйнига осилиб:

— Ойижон! — дея йиғламсираб гапирганидан кейингина ўзига келди. Худди уйқудан уйғонгандай чўчиб тушди. Атрофига олазарак боқди.

— Ойижон! — такрорлади қизи. — Нималар бўляпти?!

— Милиционер амаки қани? — сўради Раъно қизидан.

— Дадам билан чиқиб кетишди.

— Қажққа, нега чиқиб кетади? Дадангни қамаб қўйишса нима қиламиз?! — дея Раъно ўрнидан турмоқчи бўлдию, аммо мувозанатини йўқотиб яна жойига ўтириб қолди ва йиғлаб юборди.

* * *

— Проводник танишим бўлади, ҳозир айтсам, поездни тўхтатади. Кейин сизларни милицияга беворади. Яхшиликча чиқиб кетинглар! — деди кўзлари олайиб кетган Юлдуз.

— Биз чиқайлиг-у, сизлар кайфу сафо қилинглар, шундайми? Вой... Вой, шунақанги аҳмофингни топдингки, қизалоқ, тенги йўқ. Ундан кўра, кел, бир бағримда эркалайин.

Унинг гапига шериги ҳиринглаб кулди.

— Менимча, бошқа адресга тушиб қолдиларинг, — деди ниҳоят гапга аралашган Шоҳруҳ.

— Буни қара, — деди биринчи барзанги ёнидагига кўз ташлаб қўйиб, — молокососнинг тили бор экан. Суғуриб олмаймизми-а?

— Зўр бўлади-да, — дея босқинчиларнинг бири йигитга яқинлашди. Пичоғини Шоҳруҳнинг кўксига тирамоқчи эди, улгурмади, ияги остидан шунақанги кучли

мушт тегдики, кўз олди қоронғилашиб, орқа мияси билан эшикка урилиб, шилқ этганча полга қулади.

— Вой мараз! — деди капалаги учиб кетган навбатдаги босқинчи. — Сен ҳали...

Унинг қолган гаплари ичида қолди. Шоҳруҳ жуда чаққонлик билан аввал унинг қорнига, энгашиб қолгач, умуртқасига зарба берди. Йиқилган душманни бир-икки тепмоқчи ҳам эди, аммо Юлдуз:

— Бас! — деб бақириб юборди.

— Нега?! — деди ўзини боса олмай титраётган Шоҳруҳ унга қараркан.

— Ўлиб қолишмасин.

— Шуниси яхшимасми?

— Йўқ, улар керакли одамлар.

— Ни-ма?! —

— Эшитганингиз, — деб Юлдуз ўриндиқдан пастга тушди, — лекин бопладингиз. Аслида булар бундан ҳам ортиғига лойиқ. Ландавурлар!

— Ҳеч нарсага тушунмаяпман, — деди Шоҳруҳ бу сирли қизга ҳайратланиб боқаркан, — булар сизнинг танишларингизми? Танишларингиз бўлса, нега пичоқ кўтариб келишди?

— Биласизми, сизни вокзал ичида кўрганимдаёқ бошқача фикрга келдим. Кўзингизда ўт бор. Қонингиз қайноқ...

— Нима бўпти шунга... Озгина ёрдам бериб, кейин устидан қуламан, деб ният қилганмидингиз?

Юлдуз жилмайди. Табассуми шунчалик мафтункор эдики, биров уни қилни қирқ ёрадиган, бир нечта алпқомат йигитлар устидан ҳукмронлик қилади, деб ўйламасди. У жудаям назокатли, бошқача айтганда, севилишгагина лойиқ қиз дейилса, тўғри бўларди.

— Синамоқчийдим, — деди Юлдуз.

— Синамоқчийдим?! Қанақа синов?

— Кейин тушунтириб бераман қолганини.

Қиз иккала босқинчининг ҳам ўрнидан туришига кўмаклашди. Сўнг уларнинг қўлларига сочиқ тутқазиб, ювиниб келишга чиқариб юборди. Ортидан ўзи ҳам қаёққадир кетди.

Ёлғиз қолган Шохруҳнинг боши ғувилларди, нималар бўлаётганига ақли етмасди. Уни: “Бу қиз ким?” — деган савол сиқувга олмоқда эди. У стол устида турган ароқдан пиёлага тўлдириб қўйди-да, бир кўтаришда ичиб юбориб, қотиб қолди. Чунки шишага ароқ эмас, сув тўлдирилган эди. Буни қарангки, худди шунақа бўлишини олдиндан билгандай, Юлдуз кириб келди. Яна ўша табассум. Унинг ортидан:

— Синамоқчийдим, — деган гап.

Бир тарафдан, Шохруҳнинг жаҳли чиқди. Иккинчи томондан, ажабланди. Буларнинг бари нима мақсадда қилинаётганига ақли етмасди унинг.

Юлдуз бошқа сўз айтмай, жойига ўтирди, лекин гўзал табассумини Шохруҳдан аямади. Бундан қизариб кетган йигитнинг ҳам тили айланмай қолди. Ички ҳаяжони сира босилай демас, тез-тез нафас оларди.

Бўлмага яна бир йигит кириб келди. Бу ҳам синовчиларнинг бири бўлса керак, дея ўйлаган йигит унга бургут қараш қилди. Бироқ келувчи Шохруҳга эътибор ҳам бермай, Юлдузнинг ёнига ўтириб:

— Хабар келди. Яна Пахмоқ эгаллаб опти. Икки вагон туширибди, ярим нархида сотаётган эмиш. Болалардан учтасининг абжағини чиқариб ташлабди, — деди.

Юлдузнинг бирдан қошлари чимирилиб, юзи жиддий тус олди. Энди нигоҳидан ўт чақнамоқда эди.

— Ярамас! — деди у қўлларини мушт қилиб тугиб. — Ҳар доим оёғимдан чалишга уринади. Мен обораетган мол энди ачиб-бижғиб қолавераркан-да... Пермга телефон қилинглар, тез!

— Хўп, — дея йигит илдам юриб бўлмадан чиқиб кетди.

Қиз эса сумкасини олиб ичидан ён дафтар билан калькулятор чиқарди-да, алланималарни ҳисоблашга тушиб кетди. Бир соатлар бош кўтармади. Ҳисоблайверди, ҳисоблайверди ва аллақандай сонларни ён дафтарчага ёзаверди. Охири натижадан қониқмади, шекилли, қўлидагиларни вагон деразасидан улоқтирди.

— Мана шунақа! — деб бақирди у Шохруҳга. — Биз-

никилар думини қисиб юришади, бошқалар келиб оғзимиздаги нонни тортиб олишади!

— Менга нима дейсиз, ёрдамингизни пеш қилаяпсизми?! — деди қизнинг ҳаддидан ошиб кетганидан жаҳли чиққан Шоҳруҳ.

— Сиз ҳам юрибсиз-да аммамнинг бузоғига ўхшаб, қўлингиздан битта билет олиш келмайди. Бунча ношудсизлар?..

— Ўзингизни босиб олинг, яхши қиз, ҳақорат ҳам эви билан. Яхшиямки, қиз боласиз, йўқса...

— Туринг ўрнингиздан! — деди ўткир нигоҳини йигитга қадаган қиз Шоҳруҳнинг гапини охиригача эшитишни истамай.

— Буйруғингизни бошқаларга қилинг.

Шоҳруҳ шундай дейиши билан кўкрагига тепки тегди. Юлдуз юқори қаватга осилганча иккала оёғи билан бараварига унга зарба берган эди. Кўксида оғриқ пайдо бўлган йигит ўрнидан сапчиб турмоқчи бўлди-ю, лекин қизнинг антиқа чалишидан полга ағанади. Шоҳруҳ учун бундан ортиқ шармандалик йўқ эди. Юрагига биров ханжар санчгандай бўлди. У важоҳат билан ўрнидан турди, ammo шу пайтнинг ўзидаёқ Юлдуз қайчи усулда оёқлари билан бўйнини қайирди. Сал қолди йигит бечоранинг бўйни синиб кетишига, лекин шу сафар қиз йигитни ағдаролмади. Унинг оёқларидан маҳкам ушлаган Шоҳруҳ “қайчи”ни очиб юборди-да, Юлдузнинг елкасига мушт туширди.

— Имм! — деди қиз ва секин ўтираркан. — Уятинг йўқ экан, қиз бола демаринг-а, аямаринг-а!

— Қиз болалигингни билсанг, эчкига ўхшаб сакрайвермасдан қиз болага ўхшагин-да! — деди ҳамон қўлларини мушт йигит шаштидан тушмай.

— Кенгроқ жой бўлганида, ким эчкига ўхшашини кўрсатиб қўярдим, — деди Юлдуз, — агар ўғил бола бўлганигда жағингни синдирардим.

Қиз ўрнидан туриб елкасини уқалади-да, аччиқ жилмайди. Сўнг кутилмаганда йиғлаб юборди. Кўкраклари силтаниб, ўксиниб-ўксиниб йиғлади. Шоҳруҳнинг мушт-

тлари ёзилди. Кўзида ачиниш аломатлари пайдо бўлди. Секин Юлдузнинг ёнига яқинлашиб:

— Қаттиқ оғрияптими? — деди.

Юлдуз унга ялт этиб қаради. У ёшли кўзлари билан жилмаяр эди. Буни кўрган йигит бутунлай доврираб қолди.

— Адашмабман, — деди Юлдуз пичирлаб.

— Нимага, нимага адашмайсан?

— Сизни танлашда.

— Тушунмадим.

— Ана шунақа, тушунмайсиз-да... Ҳурматингизни қилиб сиз деяпманми, мени ҳам сиз денг.

— Майли... Ўзинг бошладинг-ку!..

Уларнинг суҳбати узилиб қолди. Ювиниш учун кетган икки “зўравон” бўлмага кириб келди. Улар қизнинг кўзида ёш кўришлари билан ёнидан пичоқ чиқаришиб, Шоҳруҳга ташланиш учун хезланишганда, Юлдуз тўхтатди.

— Шодликдан йиғлаяпман, — деди у, — мен яна ўзига ишонган бир йигит топдим. Сизгим алдамабди. Яна шунақа беш-олти йигит топсам, азарларнинг кунини кўрсатаман.

Шоҳруҳ эндигина ниманидир англагандай бўлди. Демак, қиз бекордан-бекорга унга ёрдам бермаган. Ўзининг қандайдир ечилиши қийин бўлган муаммоси бор, шекилли, умрида кўрмаган беш-бегона йигитга кўмак берган.

Юлдуз дарров кўз ёшларини артди-да, йигитларига бошқаларни ҳам чақириб келишни буюрди. Сўнг Шоҳруҳга аввалгидай табассум ҳада этаркан:

— Барибир сизни ҳали кўп тайёрлашимиз керак. Муш-тлашишингиз яхши, лекин мен қоникмадим. Ҳар қалай, қиз бола бўла туриб икки марта ағдардим-ку!..

Унинг гапларидан яна Шоҳруҳнинг асаб торлари тараңглашди. Шундай бўлса-да, у ўзини ҳам, тилини ҳам тийди.

— Ҳечқиси йўқ, — давом этди Юлдуз, — шундай тайёрлашадикки, ас бўлиб кетасиз.

— Сиз ўзингизча менинг устимдан ҳукм ўқиб қўйяпсизми?

— Ҳа. Мен билан ишлайсиз. Чунки қарздорсиз. Мен оладиган битта билетнинг нархи қанча туришини биласизми?

— Ҳар қалай, осмонмасдир.

— Ўн минг “қўк”ида.

— Нималар деяпсиз?

— Қулоғингиз, менимча, ҳали оғирлашмагандир.

— Адресингизни беринг.

— Нима қиласиз?

— Ҳозир поезддан тушиб қолиб, шу пулингизни топиб, олиб бориб бераман.

— Кўринишингиздан аҳмоққа ўхшамайсиз-у, аммо айтаётганларингиз фақатгина аҳмоқларнинг оғзидан чиқади. Чунки мен ҳар доим клиент келишувимизни ўзининг зиёнига бузсаям, охиригача ишлайман. Қачонки, иш битиб, ҳамма ўз доласини олиб бўлади, ундан кейин тарқаламиз.

У гапираётганида турли ёшли, турли жуссадаги беш киши бирин-кетин кириб келди. Юлдуз уларнинг биронтасига ҳам эътибор бермай, сўзлашда давом этди.

— Тихирлик қилаяптими? — деди келганлардан бири Юлдузнинг ўриндигига ўтираркан.

— Менимча, бир-биримизни яхши тушундик. Бундан бу ёғига биз билан ишлайди. Агар қочадиган бўлса, ернинг тагидан бўлсаям топаман. Кейин ўзидан кўрсин, — деди Юлдуз ҳамон Шоҳруҳдан кўзини олмай.

— Мени малай қилиб оламан деб ўйласангиз, адашасиз, — деди Шоҳруҳ ўзини ноқулай сезиб.

Юлдуз кўзини юмди. Талай муддат шу тахлит ўтирди. Жимжитлик. Биров сўз қотмайди. Қулоққа поезд оёқларининг темир изга тегиб чиқарган овозларигина эшитиларди.

— Сизни малай қилиш ниятим йўқ эди, лекин сиз бўласиз. Фақат менга эмас, азарлар ёки гуржиларга. Итдай хизмат қиласиз-да, итдай ўлиб кетасиз. Сизни ақли расо, фаросатли йигит бўлса керак, деб ўйлагандим. Адашибман. Билагингизда кучингиз бўлгани билан, бошингизнинг ошқовоқдан фарқи йўқ экан. Сизга қилган ёрдамларимнинг ҳаммасидан кечдим. Сарик чақангиз ке-

рак эмас. Энди купени бўшатиб қўйинг. Сизга ўхшаган кимсалар билан битта купеда кетишдан оро қиламан!

Юлдуз дона-дона қилиб, аллақандай алам, нафрат билан гапирарди. Унинг сўзларидан кейин нафақат Шоҳруҳ, балки, ўзининг йигитлари ҳам бош эгиб қолишди. Қизнинг эса кўзидан ёш сизиб чиқди. Ана шу кўз ёш Шоҳруҳни йўлдан қайтарди. У қаққайганча тураверди.

— Жамол ака, — деди Юлдуз ёнидаги йигитга, — эшикнинг қаердалигини эсидан чиқариб қўйди, шекилли, ёрдам бериб юборинг.

— Қарздор бўлишни хоҳламайман, — деди Шоҳруҳ қизга худди унинг ўзидай тикилиб.

— Қарзингиз унчалик ҳам кўп эмас, Пермгача тамбурда бориб, кейин юкимни туширишга ёрдам берсангиз узасиз, тамом-вассалом.

Шоҳруҳ нарсаларини сумкасига жойлаб, бўлмадан чиқиб кетди. Бу пайтда аллақачон замин узра қоронғилик этагини ёзган, ҳаво ҳам анча салқинлашганди. Йигит жунжикиб қўлларини кўксига чалиштирди.

Орадан икки соатча ўтиб оёқлари толиқди. Кўзи ҳам юмилиб кетаверди. Вагонга суяниб, тик турганча ухламоқчи бўлди. Эплаёлмади. Уйқу элтгандай туйилди-ю, аммо йиқилиб кетишига сал қолди. Охири чидолмаганидан, сумкасини елкасидан олиб, устига ўтирмоқчи бўлганида, тамбурда Юлдуз пайдо бўлди. Йигит билан қиз бир-бирига бир неча сония тикилиб қолишди.

— Юринг, манзилга етгунча менинг купемда бўласиз, яна сиз шамоллаб, мен уволингизга қолиб ўтирмайин, — деди Юлдуз.

— Қарзга ботишдан кўра шамоллаш афзалроқ.

— Шу сафар текин.

Қиз бошқа гапирмади. Орқасига бурилиб, бўлмаси томон кета бошлади. Унинг ортидан бироз қараб тургач, Шоҳруҳ ҳам юрди.

Юлдуз эртасига тушгача Шоҳруҳга гапирмади. Фақат аҳён-аҳёнда келиб турган ўзининг одамлари билан гаплашди. Майда-чуйда гап эмас, ҳаммаси бир-биридан йирик. Айтилаётган миллионлар эса, Шоҳруҳнинг оғзини очиб қўйди. Назарида, Юлдуз исмли соҳибжамол озгина

ҳаракат билан пулнинг тагида қолиб кетадиганга ўхшарди. Аини чоғда у шунақанги муаммоларни ўртага ташлардики, гўё уларнинг ечими йўқдай эди.

Кўп сўзлаганидан қиз чарчади.

— Жамол ака, анави Петкага яна телефон қилинг, балки оп қолар, агар уни тополмасак, ишимиз баттар расволашади, — деди.

Шундан кейин йигитлар чиқиб кетишди. Қиз жойига чўзилиб, чойшаб ёпинди-да, кўзини юмди. Шоҳруҳ эса вагон деразасидан ташқарига қаради. Сўнги кўринмайдиган қумликларни, саксовулларни кузатган бўлди. Дарров зерикди. У ҳам ётмоқчи бўлиб Юлдузга кўз қирини ташлаган эди, қизнинг ухламасдан шифтга қараб ётганини кўрди.

— Мен сиз билан бирга ишлайман, — деди.

Қиз унга юзланди. Жилмайди.

— Нега ўзгариб қолдингиз? — дея сўради.

— Билмадим, ишларинг қизиқ туйилди, шекилли.

— Қийналиб қолишдан кўрқмайсизми?

— Қиз бола кўрқмайдиган ишдан мен кўрқсам уят бўлар.

— Бировга малайлик қилмайман, дегандингиз-ку!

— Бирга ишлайман, деяпман, малай бўламан демаяпман-ку.

— Малайликдан баттар бизнинг иш.

Шоҳруҳ индамади. Бир муддат дераза тарафга қараб турди, кейин у ҳам ётди.

Перм вокзалига етганларидан кейин йигит билдики, Юлдузни бор-йўғи учта эмас, балки етти киши кўриқлаб келган экан. Шоҳруҳ шундан англадики, бу қиз бошқалардай оддий қиз эмас. Унинг отаси, акаси ёки шунга ўхшаш биронта яқин одами — камида катта амалдор. Яна шу нарса аниқки, бундай ўта гўзал, тагин сўнги модада кийинадиган қизларнинг ошиқлариям мўл бўлади. Эҳтимол, ана шундай ошиқлардан биронтаси унинг ортида тургандир. Қизни кўриқлаб юрган йигитларни ҳам шу одам қўйгандир. Ҳартугул, ота ёки ака бешолтита эркак билан қизнинг ёлғиз ўзини жўнатиб қўймайди.

Поезддан тушишиб, ўн-ўн беш қадам юришлари билан оқ-сарикдан келган, бошига шапка, эгнига қора коржома кийган, лабига сигарета қистириб олган, узун бўйли, шунга яраша елкалари кенг йигит пешвоз чиқди.

— Петенка, одам шунақа ҳам ҳазил қиладимиз? — деди Юлдуз уни кўриши билан соф рус тилида.

Петенка деганлари қўлларини икки ёнига ёзиб:

— Ҳазил менинг жоним, — дея иржайди.

— Ўша ҳазилингни деб, ўлиб кетишим мумкин эди-ку?

— Мана ўлмабсан.

Улар қўл бериб кўришишди. Петканинг эътиборини дарров Шоҳруҳ тортди.

— Бу йигитингни аввал кўрмагандим, — деди у Шоҳруҳнинг қўлини сиқаркан.

— Захирадагилардан, шу сафар керак бўлар, деб олиб келдим, — дея унга жилмайиб жавоб қилди Юлдуз. — Петка, нега телефонларингнинг ҳаммаси ўчирилган? Сен билан қўнғироқлашамиз деб келишгандик-ку!

— Шунақа бўп қолди, гўзал қиз, шунақа. Истаган пайтингда ёмғир ёғдириб, истаган пайтингда уни қорга айлантиролмайсан. Бу иш ёлғиз Худонинг қўлидан келади. Кўп туриб қолдик.

Петка Юлдузни қўлтиқлаб олди-да, унга алланималарни гапирганча кета бошлади.

Шоҳруҳ уларнинг ортидан эргашди. Вокзалнинг нариги ёғида, йўл бўйида иккита қора “Мерседес”, уларнинг ортида фургонли машиналар турарди. Юлдуз Петка билан суҳбатга шунчалик берилиб кетган эдики, ўртадаги “Мерс”га ўтираётди ҳам, ортига бурилиб қараб қўймади.

Уч кунга яқин бир бўлмада у билан суҳбатлашиб, керак бўлса, уришиб ўрганиб қолган Шоҳруҳга қизнинг қилиғи бироз оғир ботди.

Улар шаҳарнинг антиқа ресторанига киришди. Шоҳруҳ қизнинг бошқа йигитлари қатори умумий залда ўтирди. Юлдуз эса Петка билан алоҳида хонага кириб кетди. “Наҳотки, шу ўрис билан юрса, — ўйлади у, — қуриб қолганмикан ўзбек зоти? Поездда ўзини тутишидан, бо-

шқача қиз деб ўйлагандим. Адашган эканман-да. Ўзи бекор у билан ишлашга рози бўлибман. Балки ҳали ҳам кеч эмасдир, индамай ўрнимдан туриб кетворсамми? Йўқ, менимча, кейинроқ, озгина сабр қилай-чи, булар яна нима кароматлар кўрсатишаркан?”

У ўйини охирига етказмасидан, стол турли ноз-неъматлару егуликлар билан тўлдирилди. Гарчи нонушта қилишмаган бўлса-да, Юлдузнинг йигитлари тотинишдан ўзларини тийиб туришди. Шунингдек, Шоҳруҳ ҳам. Фақат у йигитларнинг нега тамадди қилишмаётганини тушунмасди. Орадан бироз ўтгач эса Жамол безовталанди. Юлдуз кириб кетган хонага тез-тез қараб қўя бошлади. Унинг безовталаниши аста-секин кучли ҳаяжонга айланди ва у чўнтагидан латтага ўралган бир нимани олиб столнинг тагига тикди.

— Бек, — деди ёнида ўтирган йигитга, — телефон қил. Чўзилиб кетди.

Бек бошқаларга нисбатан жуссаси кичик, аммо нигоҳи ўткир, қорачадан келган йигит эди. У чаққонлик билан қўл телефонида рақам терди. Қулоғига қўйди. Бироз кутди. Сўнг Жамолга юзланиб, бошини қимирлатди-да, “йўқ” ишорасини қилди. Аллақачон нигоҳлар билан гаплашишнинг ҳадисини олган йигитлар деярли бир вақтда ўринларидан туриб, Юлдуз кириб кетган эшикка яқинлаша бошлашди. Худди шу маҳал бошқа томондан иккита барзанги уларнинг олдини кесиб чиқди.

— Сизларга бу ёққа кириш мумкин эмас, — деди улардан бири.

— Хонимнинг чиқиши чўзилиб кетди, — деди унга хўмрайиб қараган Жамол.

— Керак бўлса ўзлари чиқишади. Жойингга бориб босиб ўтир. Сухбатга халақит берма.

Қўпол сўзлар жамланмасидан тузилган гапга Жамол пинагини ҳам бузмади. Барзангига совуқ иржайиб қараркан:

— Беш дақиқа кутамиз, кейин киритишга мажбурсан, — деди паст, аммо кескин овозда.

Бу гап барзангини ҳам тиржайтирди, холос.

— Тушунмадим, — деди Бек жойига келиб ўтиришгач, уч стол нарига соқоллари ўсиқ, бурунлари узун йигитлар келиб жойлашганини кўриб, кўзи билан ишора қилиб уларни Жамолга кўрсатаркан.

— Юлдузга телефон қил, ўйин бўлаётганга ўхшайди.

Бек Юлдузнинг рақамини теришга улгурмади. Унинг ўзи Петка билан бирга олдинма-кейин чиқишди. Шоҳруҳ қизнинг юзи қизарганини дарров сизди. У жилмаярди-ю, лекин табассумининг сохталиги шундоққина кўришиб турарди.

— Тинчликми? — сўради Шоҳруҳ қиз ёнгинасидаги стулга ўтириши билан ичи ёниб.

Бундай савол асли Жамолдан чиқиши лозим эди. Бироқ у улгурмади. Оғиз жуфтлади-ю, ўзидан олдин сўз бошлаган Шоҳруҳга қараб қўйди. Айни пайтда кўнглининг чеккасида ғазабга ўхшаш бир нарса ҳам пайдо бўлди. Чунки у турганда, Шоҳруҳ тугул Юлдузнинг бошқа йигитлари ҳам тилларини тишлаб туришади. Шундай ёзилмаган, айтилмаган қонун бор. Бироқ ҳозир бировдан аччиқланишнинг мавриди эмасди, шунинг учун ҳам Шоҳруҳга бир қараб қўйиш билан чегараланди, холос.

— Тинчлик, — дея кулган бўлди Юлдуз ва қадаҳни ароққа тўлдирди-да, бир кўтаришда ичиб юборди.

— Хоним, — деди шу маҳал унинг ортидан келган Петка, — ёнингизда менга ҳам жой топилса керак.

Юлдуз ўз йигитларининг даврасига қўшилаётганида Петка боя Жамол билан Бекни орқасига қайтарган барзангилар билан гаплашиб қолганди.

— Бемалол, — деб Юлдуз Шоҳруҳга қараб қўйди.

Унинг нима демоқчилигини англаган Шоҳруҳ дарров ўрнидан туриб, Петкага жой бўшатди.

— Мана шу йигитинг, — деди Петка ўтирганидан кейин Шоҳруҳга юзланиб, — бошқаларига сира ўхшамайди. Ҳайронман, аввал нега олиб юрмасдинг? Бундай болаларни захирада тутиб бўлмайди.

— Сенга совға! — деб жавоб қилди Юлдуз Петкага еб қўйгудек тикилиб.

— О-о, совға! Совғаларни жуда яхши кўраман. Айниқса, тиригини!

Шоҳруҳнинг бирдан қони кўпчиди. Қўлини мушт қилиб, тишларини бир-бирига босди. Зеро, у илгари четга йигит-қизларни алдаб олиб бориб, сўнг сотиб юбораётганлар ҳақида кўп эшитганди. “Вой, ифлос, ҳали шу ниятда мени олиб келганмидинг? — дея хаёлидан ўтказди у. — Сендай гўзал шунақа ишлар билан шуғулланади, деса биров ишонмайди. Лекин хато қилдинг. Мени осонликча тўрингга туширолмайсан”.

Юлдуз унга жилмайиб қўйди. Бу ҳаммасидан ошиб тушди.

— Мен ўзимни соттириб қўядиган одамларданмасман, — деди Шоҳруҳ унинг табассумига жавобан.

— Жиннивой, — дея эркалаган бўлди уни Юлдуз.

— Нима деяпти? — сўради ҳеч вақога тушунмаган Петка.

— Ўзаро гап, ишга алоқаси йўқ, — изоҳ берди қиз. Унинг юзи янада жиддий тус олган, нимадандир безовта эди у. — Ишга кўчайлик. Шунча гаплашсак ҳам, барибир ҳал бўлмади.

— Одамларингнинг ёнидаям гаплашаверасанми? — деди Петканинг ҳам қиёфаси тундлашиб.

— Булардан яширадиган сирим йўқ. Демак, қўлингдан ҳеч вақо келмайди. Мен олиб келган молимни ерга ағдараман-у, орқамга қайтаман, шундайми?

— Вазият ўзгарди, деб неча марта айтишим керак?

— Бўпти, келишдик. Сен четда турасан. Ўзим молниям тушираман, сотаман ҳам. Лекин халақит берма. Орамизда уруш чиқишини истамасанг керак.

— Оҳ, аёллар, аёллар, сизлар билан ишлаш нақадар оғир. Шунақанги сирлисизларки, буни билиш учун эркак зотининг умри етмайди. Хоним, мен сизга аниқ-тиниқ қилиб айтдим. Овора бўласиз. Аллақачон сизнинг юкингиз ҳақида маълумот олишган. Етиб келиши билан, эгалари...

— Эгаси менман, — деди Юлдуз Петканинг гапини бўлиб ўзини кўрсатаркан. — Тирик эканман, мендан бошқа одам эга чиқолмайди. Ўша зўравонларингга шунақа деб айтиб қўй... Ҳартугул, базадаги омборхонамга биров тегмагандир. Ёки унияма сен орқали топишдими?

— Мен дўстларни ҳеч қачон сотмайман.

— Сотмайсан, лекин сен бечоранинг қўлинг кўрсатиб қўяди-да.

— Бас! Ўзингдан кетма! Қиз бола бўлганинг учун чидаяпман ҳақоратларингга, лекин ҳаддингдан ошадиган бўлсанг, ўзим учун жавоб бермайман! — дея бақариб юборди Петка.

— Қўлингдан кўрқитишдан бошқа ҳеч вақо келмайди.

Петканинг кўзи олайди. Ғазаб билан аввал Жамолга, кейин Бекка, сўнгра Юлдузга қаради. Ёнидан сигарета олди. Ўпкасини тўлдириб тутун ютди. Ана шундан кейин унинг йигитлари ҳаракатга тушиб қолишди. Бирдан беш киши югуриб келиб ўтирганларнинг атрофини ўради. Ҳар бирининг қўлида тўппонча.

— Бунчалик қуён юраклигингни билмаган эканман. Аввалдан билганимда, сендақаларни мутлақо ёнимга яқинлаштирмасдим, — деди жаҳли чиққанидан қизариб кетган Юлдуз чаққонлик билан Петканинг биқинига тўппончасини тираркан, — югурдақларингга айт, “ўйинчоқ”ларини орқаларига тиқишсин-да, бу ерда қораларини ҳам кўрсатишмасин.

Петка сигаретасини шошилмасдан кулдонга эзди. Сўнг йигитларига боши билан ишора қилиб кетишларини буюрди.

— Баракалла, калланг ишлайди, — деди мийиғида кулган Юлдуз, — энди биз кетамиз, бошлаб меҳмон қилдинг. Бир умр эсдан чиқмайди.

Петка бошини эгди. Ғазаби бўғзига келган, аммо шу ернинг эгаси бўлса-да, битта ҳам ортиқча ҳаракат қилишга ҳақи йўқ эди унинг.

Шоҳруҳ Юлдузнинг ёнида юрди. Кўрқди. Бунақанги кескин гаплардан кейин, албатта, унга хужум бўлади деб ўйлади. Уни қаттиқ ҳимоя қилгиси келаётган эди. Яна кўнглида аллақандай қизганишга ўхшаш бир нарса ҳам пайдо бўлганди.

Ташқарида уларни бошқа — Россияда ишлаб чиқарилган машина кутаётганди. “Тузоқ бўлмасин тагин бу?” — дея ўйлаган Шоҳруҳ машинага ўтирганидан кейин билдики, ҳайдовчиси ўзбек экан.

Улар шаҳар ташқарисига чиқишгач, ёши етмишдан ошган кампирникига қўноққа киришди. Кампир аввалдан Юлдузни яхши таниркан, қучоқ очиб кутиб олди. Айланиб-ўргилиб ҳаммани уйига таклиф қилди. Дастурхон ёзди. Бор егулигини меҳмонлар олдига қўйди, ўзи эса Юлдузнинг ёнига ўтирди.

— Ўзимнинг қизим, гўзал қизим, — дея эркалади.

Шу пайтгача қовоқларидан қор ёғаётган йигитларнинг ҳам, Юлдузнинг ҳам чеҳраси очилди. Иштаҳа билан тамадди қилишди. Озроқ ичкилик ҳам бўлди. Сўнг кампир қиз билан бирга бошқа хонага кириб кетди.

Шу билан Шоҳруҳ эртасига пешингача Юлдузни кўрмади. У хонадан мутлақо чиқмади. Бу сирли йўқолув Шоҳруҳни ўйлантириб қўйди. У хаёлан минг бир кўчани айланди. Бироқ Юлдузнинг нега кўриниш бермаётганини барибир билолмади. Йигитлар эса шод-хуррам эдилар. Бир-бирлари билан ҳазиллашар, қарта ўйнашар, орачора пиво ичишарди. Улар кампирни егулик учун бошқа безовта қилишмади. Бек бозор қилиб келди. Кампир эса масаллиқлардан таом тайёрлаб берди.

— Мол кепти. Бизни кутишаяпти, — деди ниҳоят хонасидан чиққан Юлдуз йигитларга.

Унинг шу кўриниши, қарашлари Шоҳруҳ илк маротаба вокзалда кўрган ҳолдагига қайтган эди. Кўзи чақнарди.

— Базага туширамиз, ҳамма нарсага тайёр бўлинглар, — деди қиз гапини давом этказиб.

База билан кампирнинг уйи оралиғи икки ярим соатдан мўлроқ йўл экан. Шоҳруҳ қайинлару арчазорларни, кейин бир-биридан баланд иморатларни томоша қилавериш чарчади. Охири машина деразасига бошини қўйиб хаёл сура бошлади. Акаларини, янгаларини эслади. Ичида алам ўти ёнди. Қўли муштга айланди, кўзида ёш пайдо бўлди. Чуқур хўрсиниб қўйди.

Ниҳоят, машина вокзалдан унчалик узоқ бўлмаган, кўринишидан бирмунча хароба, каттагина дарвоза ёнида тўхтади.

— Жамол ака, — деди Юлдуз, — бориб айтинг, дарвозани очишсин.

Жамол икки дақиқача дарвозани урди. Аммо ичкаридан биров садо бермасди.

Юлдуз бир кафтига иккинчи қўлини мушт қилиб тез-тез ура бошлади. Бу унинг асабийлашаётганидан дарак берарди. Унинг ички ҳаяжони тилига ҳам кўчиб:

— Падар лаънатилар, нега очишмайди, ўлиб қолишганми? — деди ва ортига ўгирилиб Шоҳруҳга юзландида:

— Бориб тепинг, — дея буйруқ берди. Шундоғам қизнинг безовталигидан жойида зўрға ўтирган йигит машинадан отилиб тушди-да, илдам юриб дарвоза ёнига борди. Аммо тегишга улгурмади. Дарвозанинг кичик табақаси очилиб, калбош, соқоли ўсиб кетган, уст-боши исқирт, алкашнамо бир одам кўриниш берди.

— Онангнинг уйига келдингми? — деди у дағал овозда. — Келиб очаяпман-ку, нега тепасан?

— Имиллаб сасиб ётавермасдан, тезроқ очмайсанми, эшак?! — дея бақирди унга Жамол ва уни кўкрагидан итариб юбориб ичкарига бостириб кирди.

— Зўрликни юртингда қиласан. Киришдан олдин элик граммга берсанг ўлармидинг? — дея гўлдиради дарвозани очганига афсусланиб.

Юлдуз ичкарига кириб кўрдик, иккала вағони ҳам унинг омборхонаси рўпарасида турибди. Ундаги кучли стресс ҳолати дарров тарқади. Жилмайиб вагонлардан бирини силаб қўйди ҳамда йигитларга гапириш учун ортига бурилди-ю, қотиб қолди. Чунки кўзи бошқа омборхонадан чиқиб келаётган узун-калта, гавдалари ҳам шунга монанд, кўзларидан қаҳр ёғилиб турган йигитларга тушди. Уларни бошлаб келаётган йигитни Юлдуз яхши танийди. Аввал ҳам бир неча марта тўқнаш келган. Исми Арзу. Ҳўл мева билан савдо қилади. Шаҳарни гўё ўзиники қилиб олган, бировни киритмасликка уринади доим. Неча-неча савдогарларни қонига белаган. Юлдузга ҳам илгари таҳдид қилганди. Огоҳлантиргандики: “Агар менинг чегарамни яна босиб ўтадиган бўлсанг, қиз болалигинга қараб ўтирмайман, аввал обдан топтаб, кейин терингни шиламан”. Мана, рўпарасидан чиқиб турибди.

— Сўзимни икки қилганларни жуда ёмон кўришимни

биларсан, деб ўйлагандим, — деди рус тилини бузиб талаффуз қилган Арзу Юлдузга етишига беш-олти қадам қолганида тўхтаб, қалин мўйловини силаркан.

— Аёлмисан? — дея Юлдуз бир қўлини вагонга тиради.

— Ҳе...Ҳе...Ҳе, эркаклигимни кўрсатайми? — деди Арзу ёнидагиларга қараб иржайаркан. Унга рўпарадан қараганда, бурнининг узунлиги кўпам билинмасди, аммо ёнидан қарасангиз, бурун қурмағур керагидан ортиқ ўсиб кетганидан унинг турқини баттар хунуклаштириб кўрсатарди. Ёши қирқ бешларга яқинлашиб қолган бу одам шу пайтгача икки марта қамоқда “саёҳат”да бўлганди. Аввалига ўғирлик орқасидан (17 ёшида) беш йил умрини панжара ортига бағишлаган бўлса, кейингисидан наша чекиб, кайфда қўшнисини бўғизлаб қўйганди. Турмада ҳам тинч ўтирмади. Оқибатда, иккала юзига ҳам чандиқдан нақш бериб, кейин озодликка чиқди. Пермга беш йил аввал келган ва шароитни тезда ўрганиб чиққач, атрофида ўзига ўхшаш дордан қочган одамларни тўплаган эди. Унинг тўпорилиги қолган бўлса-да, илгаригидай гўл эмасди.

Зўравонлик қилиш билан бирга кўпчилик амалдорларнинг томоғини мойлашнинг ҳам ҳадисини олганди. Шу боис дарров ошиғи олчи бўлди. Бир ўзи бутун шаҳарни мева-чева билан таъминлаб, чўнтаги ҳаддан зиёд бақувватлашиб кетганди. Энди унинг олдини унча-мунча одам кесиб ўтолмайди.

— Осилган этингга ишониб, эркакман деб юрибсанми? Агар эркак бўлганингда ёшгина қизчанинг ёнига бир тўда югурдакларинг билан келмасдинг. Битта ўзинг келиб ишни битирардинг! — деди Юлдуз тап тортмай. Афтидан, шунақа кўринаётган эди у, аслида кўрқув аллақачон бутун вужудини эгаллаб бўлганди.

— Вой, ярамас-э, илон билан қариндошлигинг бор экан-ку. Сен билан пачакилашиб ўтиришга вақтим ҳам, сабрим ҳам қолмади, — деб Арзу ёнидан пичоғини чиқариб қўлининг атрофида айлантирди.

— Менга қара, ҳов эркак, бошқаларнинг қонини тўкиб нима қиламиз? Менинг одамларим ҳам сеникидан кам

қуролланмаган. Ҳеч бўлмаганда, иккита итваччангнинг пешонасидан дарча очиб қўйишади. Сенинг ўзингни-ку, биринчи навбатда йўқ қилишади. Ундан кўра, кел, ик-каламиз олишамиз. Мени ютсанг, икки вагон юким сеники, агар қиз болага ютқазсанг, менимча, тўртта барзангига бош бўлишингнинг ўзи уят. Хўш, розимисан?

Арзунинг кўзи ўт бўлиб ёнди. Зеро, у бунақанги таҳқирни сира кутмаганди.

* * *

Мурод шу заҳоти ўзи ҳам орқа елкасидан мушт еди. Бироқ анави шилқим йигитга ўхшаб йиқилиб тушмади, тик оёқда қолди-ю, тугилган қўлнинг яна битта аччиқ “таъм”ини татиб кўришга мажбур бўлди. Ўзиям кўзидан ўт чақнади. Бир муддатга кўз олди қоронғилашди. Агар ўша зарба такрорланганда, гурсиллаб йиқилиши ҳам мумкин эди.

“Тўхта!” — дея кимдир бақирди. Мурод дарров илғаёлмади. Ўзига келганда, учала йўлтўсар ҳам орқасига қараб қочмоқда эди. Икки милиционер эса уларни қувлаётганди. Шаҳло эса кафтлари билан юзини бекитиб йиғларди.

— Йиғлама, — деди унинг ёнига борган Мурод, — қочиб қолишди. Бўлди, энди ҳеч нарса бўлмайди.

— Нега?! Нега?! — дея юзидан қўлини олган Шаҳло хансираганча уларга яқинлашиб келаётган аёлни кўриб қолди. Сўнг шоша-пиша кўзидаги намни артди.

Фотима опа етиб келиши билан ўғлининг қўлидан ушлаб унинг юзига қаради.

— Ёмон уришмадимми? Ҳеч қаеринг оғримаяптими?! Яшшамагурлар ким экан?..

— Яхши, ойи, менга ҳеч нарса қилмади, лекин мараз-ни бошлаб урдим, агар мелиса келиб қолмаганда, учовиниям адабини бериб қўярдим.

Ўғил онасининг кўнгли учун юзидаги оғриқни айтмади, кўнглини кўтариш учун шилқимларнинг додини бериб қўйиш қўлидан келажагини гурур билан гапирди. Аммо она кўз ўнгида ўғлини савалаганликларидан жони чиқиб кетаёзган эди. Ҳар қандай таскин сўзи уни ҳалибери юпатолмасди. Қарғагиси келаётганди. Ич-ичидан

шундай қилаётганди ҳам. Ва айни чоғда, Шаҳлони ҳам чин дилдан кўргиси келмаётганди. Тўғрироғи, ҳали танишмай, бир оғиз сўзини эшитмай туриб, ёмон кўриб қолаётганди.

— Шаҳло, кечирасан, озгина ушланиб қолдим, келишимиз қийин бўп кетди, — деди Мурод ойисининг эътиборини қизга қаратиш учун.

— Жа, овлоқни танлабсизлар-да, — деди Фотима опа Шаҳлога юзланар экан. — Қиз боланинг бундай жойда ёлғиз ўтириши яхшимас.

Фотима опанинг айни дақиқада айта олиши мумкин бўлган энг юмшоқ гапи мана шу эди. Ортиғига унинг кучи етмасди.

— Мурод акам, — дея паст овозда тилга кирди қиз, — шу ерни айтгандилар, шунга...

— Хаёлимга ҳам келмаган эди шундай бўлиши, лекин хафа бўлма, бунақанги шилқимлар ҳар қадамда топилади. Муҳими, вақтида келиб қолибмиз, тўғримиз, ойи? — деб Мурод Фотима опага юзланди ва қўлини юзидан олиб, тобора катталлашиб келаётган шишларни кўрсатиб қўйди.

Бирдан кўзлари қинидан чиқиб кетаёзган она, дарров ҳамма нарсани унутиб, ўғлининг юзини силади.

— Оғримаяптими? — дея сўради.

Севган йигитининг азобланганини кўриб, Шаҳло титради. У ҳам худди Фотима опа сингари Муроднинг юзини силагиси, ҳатто ўпиб қўйгиси, кечирим сўрагиси келаётган эди. Аммо имкони йўқлиги боис, ҳаммасини кўз ёши билан бирга чиқариб юбораётганди.

— Сезилганим йўқ, ойи, сиз хавотир олманг, яхшиси, танишинг, бу Шаҳло, — дея Мурод жилмайишга уриниб қизни кўрсатди.

Кўрсатилган гўзалга бошдан-оёқ қараб чиққан Фотима опа ич-ичидан севинди. Зеро, ўғлининг диди чакки эмасди. Бироқ, шу пайтнинг ўзидаёқ, кўнглида пайдо бўлган оз фурсатли қувонч ортга чекинди. Гўзалликнинг ошиғи кўп, ҳар ким унга етишишни истайди. Демак, бундай гўзаллик бошга кўп ташвиш келтиради.

— Уйдагилар ҳаммаси яхшими? — сўради Фотима опа

тил учида. — Ойингизга айтмабсиз-да, танишиб олардик. Балки манавинақанги гавго ҳам бўлмасди. Хушчақчақ келиб, хушчақчақ кетардик.

Унинг сўзлари қизнинг юрагига наштардек ботаётганини Фотима опа сезмасди. Агар у шундай гапиришда давом этса, Шаҳлонинг ортиқ туришга мадори етмай қочиб кетиши ҳам мумкин эди.

— Ойи, — деди Мурод Шаҳлонинг ўрнига гапириб, — сизга йўлда ҳаммасини айтдим-ку.

— Ҳа, болам, айтдинг.

— Ана шунақанги гаплар-да, ойи... Лекин Шаҳло жудаям яхши қиз. Ҳали сиз ҳам ёқтириб қоласиз.

Қиз севгилисининг сўзларидан қизарди ва бирровга ола қараш қилиб қўйди.

— Мен сизларни кафега таклиф қиламан, қани кетдик, — деди Мурод ташаббусни қўлдан чиқармаслик учун.

Қаҳвахонанинг алоҳида кичик давралар учун ажаратилган хонасида ойиси билан севгилисини ёлғиз қолдирган Мурод буюртма бериш баҳонасида ташқарига чиқди.

— Қизим, — деди Фотима опа ўгли кетганидан кейин, — жанжал бўлмайдиган бирортаям оила йўқ. Бундай ўйлаб қарасангиз, ҳаммаси майда-чуйда гап. Шунинг учун бу ердан чиқишингиз билан тўғри уйингизга боринг, ойингиздан кечирим сўранг. Шу билан ҳаммаси изига тушиб кетади. Бу менинг сизга айтмоқчи бўлган биринчи гапим. Кўринишингиздан ниҳоятда ақлли қизга ўхшайсиз. Муроджон сизни роса яхши кўраркан, йўлда мақтади. Ишқилиб, умрингиздан барака топинг.

Мақтов ердан нигоҳларини узолмай ўтирган қизнинг бошини баттар эгди.

— Ойижон, — деди у зўрға, — мени кечиринг. Сизнинг ёнингизга бунақанги қилиб чиқмоқчимасдим. Кутилмаганда бўлиб қолди.

Унинг «ойижон» дейиши Фотима опанинг кўнглини мойдай эритди. Қаҳвахонага келгунларича у бу қизгинанинг роса танобини тортмоқчи эди. Мана шу биргина «ойижон» деган сўз уни ниятидан қайтарди.

— Ўзим ўргилай, — деди Фотима опа аллақандай, меҳри товланиб, — “ойижон” деган тилларингизга жонимни берай. Ҳаётда нималар бўлмайди? Ҳаммасига асабийлашаверсак, яшашимизга ҳожат қолмайди. Лекин, қизим, барибир уйингиздагилар билан гаплашмасангиз бўлмайди. Кечирганни Оллоҳ ҳам кечиради. Агар сизни ноҳақ уришишган бўлишса ҳам, ўзингиз кечирим сўранг. Кўрасиз, ҳаммаси жой-жойига тушиб кетади...

“Ойижон, — хаёлидан ўтказди Шаҳло, — кошки менинг аҳволимни билсангиз. Агар мени бирорта номаъқул ишим учун уришишганларида, калтаклаганларида ҳам рози эдим. Лекин амаким бечорани бекордан-бекорга жигарларига ёмон кўрсатиб қўйди ойим. Буларни сизга айтолмайман, яхшиси, мени уйингизга олиб кетинг. Розиман, оппоқ қўйлак киймасликка, тўй қилмасангиз ҳам майли, фақат... фақат ўғлингизга мени никоҳлатинг. То абад хизматингизни қиламан”. Шаҳлонинг кўзидан томчилаётган ёш Фотима опанинг юрак-бағрини эзиб юборди. У бўлажак келинини бағрига босди.

— Қизим, — деди.

— Ойижон, — деди унга жавобан Шаҳло ҳам.

Буюртма бергандан кейин ҳам талай муддат ташқарида турган Мурод бу пайтда эшик ёнига келиб, ойиси билан Шаҳлонинг сўнгги гапларини эшитган ва ич-ичидан хурсанд бўлиб кетган эди.

Мурод ойисини уйлари ёнида қолдириб, Шаҳлони кузатгани кетди. Мурод изига қайтиб кетганидан сўнг, Шаҳло дарвозаси кўнғироғини босиш-босмасликни билолмай, бироз туриб қолди. Охири Фотима опанинг сўзларини эслаганидан кейин тугмачани босишга ўзида журъат топди.

Хонзода қизини кўриши билан кўзига ёш олди. Уни дарров бағрига босди.

— Мени пичоқсиз сўйишингга оз қолди, болам, тириклайин гўрга кириб кетардим бугун ҳам келмаганингда, — деди йиғламсираб.

Шаҳло дарахт мисол қотиб турар, ойисининг сўзларидан янада алами ортганди.

— Ойи, — деди у лаблари титраб, — мен кўпга келганим йўқ.

— Нега? — деди ҳайрон бўлган Хонзода уни қучоғидан бўшатаркан.

— Узоғи билан бир ҳафта тураман уйингизда, сўнг кетаман.

— Қаёққа?!

— Турмушга чиқиб кетаман.

— Нималар деяпсан?! Эсинг жойидами?!

— Севган йигитим билан гаплашиб келдим. Эртага совчилар келишади...

— А-а?! — дея оғзи очилганча қизига термилиб қолди Хонзода.

* * *

Шомурод аканинг ёдига куёвининг ит мисол думини ликиллатиб, бир парча нон умидида ялтоқланганлари тушди. “Содда бўлган эканман: ҳамма нарсани тахт қилиб бераверибман, думининг бир четидан босиб турганимда, ҳозир бунақанги кеккайиб кетмасди. Хом сут эмган бандда кўпни кўргани билан барибир алданиб қоларкан. Қизим, набираларим бор-ку, қилсам шуларга қиламанда, дебман. Афсус!” — дея хаёлидан ўтказди у.

— Ака, ўйланиб қолдингиз? — деди ундан кўзини узмай рўпарасида ўтирган Маъмур.

— Маъмуржон, мени неча йилдан бери биласан? — дея сўради пешонасини қашлаган Шомурод ака.

— Йигирма йилдан ошди-ёв, адашмасам, — деб совиб қолган чойни ҳўплади унинг рўпарасидаги қотмадан келган, сочлари силлиқ, боқишлари жиддий киши.

— Шунча йилдан бери бировнинг бурнини қонатганимни биласанми?

— Бунақа иш қўлингиздан келмаса керак.

— Қўлимдан келишга келарди. Ҳатто мени кўп марта алдаб кетишганларидаям индамаганман. Лекин кимки менга хусумат қилган бўлса, ўзи абгор бўп қолган. Худонинг ўзи жазолаган. Ука, мен сенга айтсам, шу сафарги хусумат этимдан ўтиб суякка қадалди. “Бейрон” фирмасини билсанг керак?

— Билганда қандоқ. Куёвингизники-ку! Бойвачча бўп кетган куёвингиз. Бопларкан ишни.

— Бир-иккита жойида касали бор. Мен кўрсатиб қўяйин сизга. Бориб обдан текширсангиз, — деди Шомурод ака қаншарини қашлаб.

— Тушунмадим. Куёвингизнинг фирмасини-я?! Тинчликми, ишқилиб?

— Ҳаммасини кейин ўзим тушунтираман. Сиз ишни кўраверинг. Лекин шундай қилингики, жони бўғзига келсин.

Маъмур қўлини кўксига қўйиб: “Сизни уринтирмайман, куёвни ўзим тавбасига таянтриб бераман”, дея чиқиб кетди. Шомурод ака уни хунук нигоҳи билан кузатиб қўйди. Унинг гаплари ёқмади, лекин айти ёқимсиз гап унга сув билан ҳаводек зарур бўлиб турган бўлса, не қилсин?!

Маъмур ваъдасининг устидан чиқди. Чикмаганда қаяққа борарди? Ўтган йили қарз олган. Кийимнинг аввал астарини кўрадиган Шомурод ака, сумма йирик (йигирма минг доллар) бўлгани учун, пулни нотариус орқали расмийлаштириб қўйганди. Аслида камроқ пулни ҳам у гувоҳлар орқали берарди, токи эрта бир кун чув тушмаслиги учун. Шомурод атайлаб, Маъмурдан қарзини сўрамайди. Қачонки, унинг ўрнини боса оладиган ишончли одам топилсагина, узун ташлаб қўйган ипининг бир четидан секин тортади. Қарзини Маъмур у сўраган вақтда берса берди, бермаса, машинаси, уйи дегандай, ундириб олаверади.

Орадан икки кун ўтиб, Содиқ қайнотасининг ёнига келди.

— Дада, дўконимни босишди. Лаънати сотувчи ҳеч кимга чек ёзиб бермабди. Аввал шундан ушлашди. Кейин беш-олти хил молнинг ҳужжати йўқ эди, бошқа иш-каллар ҳам бирин-кетин чиқиб келаяпти. Ёрдам беринг, — деди йиғламоқдан бери бўлиб.

— Ўғлим, — дея салмоқ билан гапирди Шомурод ака, — неча марта айтганман “Тоза ишланг”, деб. Бир кунмас-бир кун шундай бўлиши аниқ эди. Энди танишбилишларингизни ишга соласиз-да. Мени биласиз, қари-

дим. Ошна-оғайниларим ҳам ўзим қатори, уйга кирса эшикка чиқолмайди, эшикка чиқса уйга киролмайди. Бизнинг замонлар ўтди... Бойсиз, тўрт-беш сўмнинг баҳридан ўтиб қўя қоласиз-да.

— Дада, мен танийдиганларнинг ҳаммаси пастда, келганлар анча юқоридан экан. Пул бераман, дедим. Кўнишмади. Нима қилай, уйим куядиганга ўхшайди. Ҳали набираларингизни уйли-жойли қилмадим. Турмада ўтирсам, уларнинг ҳоли нима кечади? — дея бошини чангаллади Содиқ.

Ўшанда Шомурод куёвининг устидан ошкора кулди. “Жипириқ, ҳолинг шу экан-у, кеккайишга бало бормиди?.. Шошма, қизимга қўл қўтарганинг учун қон қустираман сени... Қачонки бориб Хонзоданинг оёғини ўпасан, ундан кейин ўйлаб кўрамыз”, дея хаёлидан ўтказди.

— Менинг қўлимдан нима ҳам келарди, ўғлим? Набираларимнинг отасиз қолишини истамайман, лекин нима қилай, чорасизман-да...

Боши эгилиб, қора терга ботган Содиқ қайнотасининг кабинетини тарк этаркан, ич-ичидан эзилар: “Келиб-келиб, сен шоқолдан нажот истадимми?” — дея ўйлар эди. Аммо у дўконларидан бирига бориб, юраги қўрқувдан ёрилаёзди. Текширувчилар ёрликсиз қўлбола Қозогистон ароғини топишибди. Яқиндагина Ренат исмли йигитдан сотиб олганди уларни. Бор-йўғи уч яшик эди. Беш-олтитасинигина сотишга улгурди. “Энди тамом бўлдим”, — дея хаёлидан ўтказди. Сўнг текширувчилар бошлиғи Маъмурнинг ёнига бориб оёғига йиқилди.

— Акажон, — деди йиғламоқдан бери бўлиб, — раҳм қилинг. Илтимос, оғзингиздан чиққанини бераман. Фақат шафқат қилинг, уйим куйиб кетади.

Маъмурнинг қовоғи уйилди. Фазаб билан айбдорга тикилиб турди-да:

— Сизни бунчалик паст кетасиз, деб ўйламагандим. Ўзингизга ярашмаган қилиқни қилманг. Ҳозирча бўшсиз, агар савол туғилиб қолса, ўзим чақираман, — деди.

Содиқнинг оёқларидан дармон кетиб бўшашиб қолди. У нима қиларини билмай, бир неча марта дўкон ичига кириб чиқди. Чора ахтарди. Лекин муаммонинг ечими-

ни тополмади. Хаёлида қайнотаси атай ёрдам бермагандай туйилаверди. Авваллари Шомурод ака уни кучоқ очиб кутиб олар, дарҳол котибасига чой дамлатар, куёвининг олдига ширинликлар қўяр, Содиқ бирон нимадан қийналаётгани ҳақида оғиз очиши билан: “Ҳал бўлади, бу дунёда ҳал бўлмайдиган иш бормикан? Мен шу ёшга кириб нималарни бошдан ўтказмадим дейсиз! Лекин ҳар доим қуруқ чиқиб кетганман. Аввал чойдан ичинг, кейин гапирасиз ўша сизни қийнаётган нарса ҳақида”, дерди. Бу сафар бошқача кутиб олди. Кўришиш учун ўтирган жойидан унга қўл узатди. Котибасига чой дамлатмади. Бутун суҳбат давомида хўмрайиб ўтирди. Аввалига Шомурод аканинг сўзларига чиппа-чин ишонган Содиқ ҳозир мана шулар ҳақида ўйлади-ю: “Қайнотам бекорга бунақа қилмади”, деган хулосага келди. “Шошма, — деди у кўча бўйида сигаретасини тутатаркан, — Хонзодада ишқал бўлмасин тағин. Манжалақи отасига бирон нима деган чоғи. Ҳа, шундай, бўлмаса, қари тулки тўнини тесқари кийиб олмасди. Дарвоқе, илгари манави текширувчиларнинг бошлиғи билан ошначилигим бор, дегандай бўлувди-ку. Нега энди айнан унинг ўша таниши келди? Бир гап борга ўхшайди”.

— Ака, — деди у Маъмур ўтирган алоҳида хонага кириб, — мен Шомурод аканинг куёвлари бўламан.

Содиқнинг юзидаги табассум унинг ички ҳадигини яшириб турарди. “Қайнотамнинг номини айтишим билан, текширувчиам иржаяди”, деб ўйлаганди. Аммо Маъмурнинг хўмрайган башарасида мутлақо ўзгариш сезилмади.

— Нима қипти шунга?! — деди у дағдаға билан. — Қайнотам фалончининг таниши бўлади, деб билган куйингни чалиб юраверасанми?! Кейин айтиб қўяй, мен Шомурод деган одамни тушимдаям кўрмаганман. Уқдингми? Энди бор, мен ҳужжатларни кўраяпман. Керак бўлсанг, чақираман. Ҳа, айтиб қўяй, узоқлаб кетма.

Ранги бўздай оқариб кўчага чиққан Содиқ тағин аламини тамакидан олди. Кўзига текширувчига қўшилиб қайнотасиям бало-қазодай кўриниб кетди.

“Ҳайдайман, — деди у ўзига-ўзи, — қизини ҳайдаб

юбораман. Уйни сотиб бўлсаям камомадни тўлайман, кейин акамнинг фирмасига ўтиб ишлайвераман. Россияда танишларим кўп. Демак, акамга мендай одам зарур. Бемалол қўлимга беш-олти миллион тутқазиб, мол олиб келишга жўнатади... Шошма, аввал масаланинг тагига етай, Хонзода билан гаплашай. Агар у ҳақиқатан ҳам отасига сасиган бўлса, ундан кейин отимни қамчилайман”. У хотинининг телефон рақамини терди. Узоқ муддатли чақирув бесамар кетди. Шундан сўнг жаҳли чиққан Содиқ уйига қўнғироқ қилди.

Бу пайтда Хонзода қизининг юзига анқайганча термилиб турарди.

— Ҳазиллашаяпсан, тўғрими, қизим?! Мен билан бир ҳазиллашгинг келган. Бироз қўрқитиб қўйиш учун. Севган йигитинг бўлиши мумкин, эртага у совчиларини жўнатишим мумкин. Лекин бир ҳафтадан кейин тўй бўлмайди, шундайми?! Келишиб...

— Ойи! Сираям ҳазиллашаётганим йўқ. Мурод акамнинг ойилари эртага келадилар. Агар бирдан мени беришга рози бўлмасангиз, ўзимни осаман ёки сирка ичман. Тамом-вассалом, — дея кескин гапирди Шаҳло.

— Қизим, даданг мана шу гапларингни эшитса борми, иккаламизниям...

— Ҳеч нарса қилмайди, — дея бирдан Хонзоданинг гапини бўлди Шаҳло, — дадамнинг бурнидан ип ўтказиб олгансиз, қаёққа судрасангиз, шу ёққа кетади...

У бошқа гапларни ҳам айтмоқчи эди. Аммо юзига теккан шапалоқ бирдан сўзлашдан тўхтатди. Ойисига термилиб қолган Шаҳло киприклари пирпираб юзини силади.

— Ҳа, сизлар уришга ўрганиб қолгансизлар, қўлингиздан бошқа нарса келмайди! — дея Хонзодани четлаб ўтди-да, тез-тез юрганча уйга кириб кетди.

— Шаҳло, шошма, шошма дедим, Шаҳло! — дея бақриб Хонзода унинг ортидан уйга кирди. Телефоннинг асабий жиринглаётганини эшитгач, гўшакни олиб яна жойига қайтариб қўйди. Тинимсиз йиғлаб, юқорига кўтарилаётган қизининг ортидан термилди. Карахт бир аҳвол-

га тушди. Яна телефон овози қулоғига чалинди. Гўшакни кўтариб:

— Нега ҳадеб безовта қилаверасиз?! Қанақа одамсиз ўзи?! — дея чинқирди.

— Хонзода, нималар деяпсан?! — деган овоз келди унинг қулоғига.

— Содиқ ака, сизмидингиз?

Хонзоданинг кўзидан ёш думалаб тушди. У ҳиқиллаганча эрининг қолган гапларини эшитмасдан:

— Тезроқ етиб келинг, қиз керак бўлса ўзингиз қайтаринг, менинг қўлимдан келмай-д-и-и! — деди.

— Яна нимани бошладинглар? Дўконларимни босишди. Давлениям мингга чиқиб турганда, тагин каромат кўрсатаяпсанларми?!

— Дўконингизни тўғриласа бўлар, лекин қизингизни ҳозир қайтармасангиз, кейин кеч бўлади!

— Бўлмаса, — деди Содиқ миясига келган ўйдан юзи ёришиб, — дадангга айт, оғайниси билан гаплашиб турсин. Унгача мен уйга бориб, Шаҳлодан хабар оламан!

— Хўп-хўп, бўлинг тез! — деб Хонзода дарров Шомурод аканинг телефон рақамини терди.

Дадасининг овози унинг кўнглини баттар бўшаштириб юборди. Анча вақтгача гапиролмади. Бурнини тортиб йиғлайверди, йиғлайверди. Қизининг тили калимага келавермаганидан Шомурод ака бўғилди: “Ҳойнаҳой, ланнати Содиқ тагин қилиқ чиқаргандир”, деган ўйга борди.

— Гапир, Хонзода, нима бўлди?! Ким сени йиғлатяпти бунча, гапир?! — дея тинимсиз қизини сўроққа тутаверди.

— Дада, — деди ниҳоят ўзини бироз босиб олган Хонзода, — анави... анави ўртоғингизми, оғайнингизми, Содиқ акамнинг дўконларини текшираётган одам билан гаплашиб турунг, илтимос! Содиқ акам уйга келаяптилар.

— Нега йиғлаяпсан, нега?! — бақириб юборди Шомурод ака. — Эринг бирон нима дедими?!

— Йў-ў-қ, набирангиз қилиқ чиқариб турибди, дадаси

келиб гаплашиб кўйсин, менинг гапларимга кулоқ солмаяпти, сиз ўртоғингиз билан гаплашиб туринг.

Хонзода гўшакни кўйди-да, кўз ёшини артиб юқори қаватга қаради. Тепада, зина охирида Шахло тикилиб турарди.

— Ойи, — деди алланечук бўғиқ овозда, — дадамни яна заҳарламоқчи бўлиб чақиряпсизми? Аввал амакимни ёмонлаганингиз камлик қилган экан-да. Мендан кейин навбат кимники? Мабодо дадамники эмасми?

— Нималар деяпсан, бетайин қиз?! Ҳали қаяқларда сан-қиб юрганингнинг жавобини бермай туриб, яна нимани бошляпсан?.. Ҳа-а, ҳамма айб ўзимда. Талтайтириб юбордим. Шу пайтгача билган ишингни қилиб юрдинг. Бундан кейин ҳам кўнглинг шуни тусайдиган бўлиб қолибди. Қани, мен ё дадангнинг рухсатисиз эрга тегиб кўр-чи?.. Йигитлари бормиш, ваъда берганмиш, бир ҳафтадан кейин тўйлари бўлармиш... Бошқа ҳеч нарсани хоҳламайсанми?! Шу йигитингга бериб бўлибман! — дея кўкрагига урди Хонзода. — Кимга десам, шунга тегасан! Биламан, қаердаги гадойваччани топиб олгансан!

— Бас қилинг, ойи! Қачон бировларни камситишдан тўхтайсиз? Тўғри, Мурод акамнинг оиласи бизникидай бой эмас. Лекин улар тоза одамлар. Ҳеч кимнинг гийбатини қилишмайди. Бировни тўхмат билан уйидан ҳайдамайди. Билиб кўйинг, мен фақат Мурод акамга эрга тегаман. Ҳамма нарса аллақачон ҳал бўлган. Энди бошқага беролмайсиз! — дея бақирган Шахло югуриб хонасига кириб кетди. Ўзини каравотга ташлаганча: “Агар, — деди йиғламсираб, — бирортаси йўлимга тўғаноқ бўлса, сирка ичаман. Ҳа, бугуннинг ўзидаёқ ичаман. Эртага бизнинг уйда мотам бўлади”.

— Ни-ма? Нима деди? Ҳамма нарса ҳал бўлган... Нима ҳал бўлди? Наҳотки, менинг қизим... Шарманда! Қўниқўшнилари, таниш-билишлари олдида қандай бош кўтариб юраман энди?

Хонзода жуда паст овозда гапирди. Турган жойига ўтириб қолди. Довдираб, худди нажот қидиргандай атрофига олазарак боқди. “Ҳамма нарса ҳал бўлган, ҳамма нарса ҳал бўлган”, дея лаблари пичирлашда давом этди.

* * *

Шомурод ака Маъмурнинг қўл телефонига қўнғироқ қилиб, илтимос қилди. “Бугунча текширувни тўхтатиб туринглар, бошқа нарсалар чиқиб қолди”, деди. Сўнг хотиржам кабинетида ўтиролмай, ташқарига чиқди-ю, қоп-қора “Тойота” сини юрғазди.

* * *

Содиқ мўлжални аниқ олганига ич-ичидан севишиб кетганди. Уйида бутунлай бошқача воқеалар содир бўлаётгани эса унинг мутлақо хаёлига келмасди.

* * *

Арзу ёнидан тиғи бир қарич келадиган пичоқ чиқарди-да, аста-секин Юлдузга яқинлаша бошлади.

— Уялмасдан қиз болага пичоқ кўтариб келяпсанми? — деди мийиғида кулган Юлдуз уришга тайёрланиб енг шимараркан.

— Мен сен манжалақи билан тепишиб ўтирмайман. Тилиб ташлайман, тамом! — ўкирди у. Аммо қизга етишига икки-уч қадамча қолганида бирдан тўхтади-да, ортига ўгирилди.

— Мен, — деди йигитларига қарата, — қиз бола билан муштлашиб обрўйимни тўкмоқчи эмасман. Айтганимни қилмагани учун бўғизламоқчиман. Агар қўлидан келса, одамчалари ҳимоя қилишсин.

— Қуён юрак! — деди Юлдуз ғазабланиб. — Кўрқдинг-а!

Ўқрайган Арзу икки қадам босди, лекин учинчисига улгурмади. Юлдуз бироз ортига тисланди-да, айланма зарба билан унинг пичоқ ушлаган қўлига тепди. Бундай бўлишини Арзунинг бирорта ҳам йигити кутмаганди. Олдинги қатордагилардан бири илгарилаётганда, ёнидагиси елкасидан ушлаб тўхтатди.

— Бир қизга икки эркакнинг ташланиши уят, — деди.

Қўлидан пичоғи учиб кетган Арзу ўшшайди.

— Чаккмас, битта чиқибди-да, лекин эрта хазон бўласан-да, гулча! — деб қизга отилди.

Қуруқ савлат, турмада “ўтириб” чиққанини “байроқ” қилиб олиш, ёвузлигини кўрсатиб қўйиш учун ожиз одам-

ларнинг томоғига тиф тортиш билан беш йил каратэ, бир йил “самурай” мактабини ўтаган қизга қарши чиқиб бўлмаслигини у Юлдузга ташланган заҳоти илғади.

Қиз турган жойидан сўл тарафга биров жилиб, сўнг Арзунинг икки қоши ўртасига тирсаги билан зарба берганини биров кўрди, биров кўрмади. Арзунинг эса бир неча сония кўз олди қоронғилашди. Пешонасини ушлади. Мастлардай тебраниди. Арслон мисол бошини силтади. Сўнг қизга юзланиб:

— Итдан тарқаган! — дея баланд овозда рус тилини тил бўлганига пушаймон ейиш даражасида бузиб сўкинди. — Қиз бола деб авайлагандим! Менга қўл кўтарадиган сенмисан ҳали?

У қолган гапларини айтишга улгурмади. Зеро, Юлдуз бировнинг сўкканини ҳеч қачон ҳазм қилолмасди. Яшин тезлигида сакраб, Арзунинг қулоқлари орқасига иккала кафти билан шунақанги зарба бердики, косасидан отилиб чиқиб кетгудек олайган кўзлари жуда оз сония бақрайган Арзу орқаси билан ерга гурсиллаб йиқилди. Юлдузнинг уришни шунчалик мукаммал ўзлаштириб олганини Арзунинг одамлари тугул унинг ўз йигитлари ҳам умрларида кўрмаган эдилар. Улар ҳайратдан бақа бўлиб қолишди.

— Қиз боладан енгилган йигит бизга ҳеч қачон бош бўлолмайди, — деди бошқаларига нисбатан узун, елкалари кенг, мўйловли йигит. Айнан у шериги Арзуга ёрдам бермоқчи бўлганида тўхтатганди. — Шарманда бўлдик. Қизгина, сен ютдинг. Фақат Арзуни берасан. Қолган ишни ўзимиз бажарамиз.

У бир-бир босиб хириллаб ётган Арзунинг тепасига келди. Хўжайинига биров қараб турди-да:

— Ҳаётда сенинг ризқинг қийилди, лекин бизники эмас. Шаҳар аввалгидай ўзимизники бўлиб қолаверади. Вақтинчага савдони топшириб турамиз, — деди ва ёнидан пичоқ чиқариб энгашди-да, Арзунинг томоқ томирларини кесиб юборди.

— Томошани бошқа ерда кўрсатсанг ҳам бўлаверарди. Кўзимиз учиб тургани йўқ эди томошангни кўришга, — деди унга ғазаб билан Юлдуз.

— Икки вагон, — деди йигит бармоқларини кўрсатиб, — икки вагон сотишингга рухсат. Бошқасига умид қилма.

Шундай дея у нафас олишдан тўхтаган Арзунинг оёғидан ушлаб судради. Дарров унга шериклари ёрдамга келишди.

Зўравонлар дарвозадан чиқиб кетишгач, Юлдуз бирдан иккала кафти билан юзини бекитиб йиғлаб юборди. Кўкраги силтаниб ўксиб-ўксиб йиғлади. Уни тезда юпатишга бировнинг ҳадди сиғмади. Йиғининг маънисини тушунмаган эркаклар ҳайрон бўлиб қараб тураверишди.

— Бўлди, — деб унинг ёнига келди орадан бироз ўтгач Жамол, — сен ютдинг-ку, хурсанд бўлишинг керак.

Юлдуз бирдан йиғидан тўхтади, юзидан кафтини олди. Шунда ҳамма кўрдик, унинг кўзлари қизариб кетган эди.

— Мен, — деди қиз лаблари титраб, — қотил эмасман. Савдогарман. Ўлдириш ниятим йўқ эди!

— Сен ўлдирмадинг, ўзлари ўлдиришди, — дея унга таскин бермоқчи бўлди Жамол.

— Йўқ, бу ерда ўлдирмасликлари лозим эди... Агар мен уни чалажон қилиб қўймаганимда, ўлдиролмасди... Сизлар нега қараб турдинглар, мени қон кўрсин дедингларми?! Кечаси билан ухлаёлмай чиқсин дедингларми?! Нега латтага ўхшаб... Уфф!

У деворга суянди. Узун киприклари қовоқларини ёпди. Чуқур-чуқур нафас олди.

— Икки вагон... икки вагон, — деди бироздан сўнг кўзларини очмай, — бошқасига рухсат йўқ эмиш, кўрамиз.

Йигитларнинг унга нисбатан ишончи икки ҳисса ошган эди. Биргина Шоҳруҳ таажжубда. У ҳамон бу тўдага нега қўшилдим дея бош қотириш билан овора эди. Бир хаёл, йўлини қилиб жуфтакни ростлаб қолиш бўлса, иккинчи томондан кетгиси йўқ. Юлдузга нисбатан кўнглида аллақандай иштиёқми, ҳавасми ёки бутунлай бошқа нарсами уйғонгандики, уни аста-секин ўзига чирмаб ўрарди.

Юк туширилиб бозорларга жўнатилди. Аллақаердан

Петка ҳам етиб келди. Қизнинг атрофида айланиб-ўргилди, хушомадлар қилди. Аммо Юлдуз у пайдо бўлиши билан қандай тунд қиёфага кирган бўлса, кетгунича ўзгармади. Агар бир-икки марта Петкани жеркиб берганини ҳисобга олмаганда, саволларига жавоб ҳам бермади. Ноилож қолган йигит машинасига ўтирди-да кетди.

— Жамол ака, — деди Юлдуз у кетганидан кейин, — падар лаънатининг оёғини қирқиш керак. Бориб анави соқолтойларнинг орқасини ялаб юраверсин. Умуман бизникиларга аралашмасин. Бирорта дўконигаям мол берманглар.

Юлдуз айна бозор учун керакли мева олиб келгани ўша куниёқ билинди. Эртасига тушга яқин эса икки вагон мевадан бир килосиям қолмади. Ҳаммаси сотилиб кетди. Мўлжалидан икки баробар кўп даромад қилган қизнинг барибир чиройи очилмади. Уни нимадир сиқар, ичидагини бировга айтолмас, биргина ўзи азобланиб юраверарди. Унинг ўзгариб қолганини ҳамма сезган эди, лекин биров ҳадди сиғиб сўролмасди.

— Балки, — деди эртасига кечки пайт Жамол, — молга бориб келармиз.

— Шундай қилишимиз керак, — дея унинг гапини тасдиқлади Юлдуз. — Қўрқди, бошқа мол олиб келолмайди, деб ўйлашади. Лекин мен боролмайман. Ўйлаб қарасам, авваллари молни сотганимдан кейин кетаверибман-у, ўрнимга бошқалар келиб ўрнашиб олаверибди. Бунинг натижасида бошқа бозор қидириб Россияда изғийверибман. Энди бошқача йўл тутаман. Сизлар молни етказиб келгунларингча жой тайёрлаб қўяман. Мен билан Бек, Шоҳруҳ қолади.

Жамол унинг гапини ҳар доимгидай маъқул топди. Бир кунлик дам олишдан кейин самолётда бошқа йигитлар билан бирга учиб кетди.

Даставвал, ишни нимадан бошлашни билмаган қиз, анча иккиланиб юрди. Кейин ижарага шаҳар ташқарисидан эмас, ичкарасидан уй топиш кераклиги хаёлига келди. Лекин тезда у истаган бошпана топила қолмади. Бири ҳаддан зиёд бўлса, бошқасида яшашнинг мутлақо иложи йўқ, сувоқлари кўчган, умрбод биров яшамаган-

дай, деворларининг сувоқлари кўчиб кетган, исқирт. Уй эгасининг айтишига қараганда эса, бир ҳафтагина бурун ижарачилари уйларига кетган. “Одам тугул, ҳайвон ҳам бу ерда турмаса керак”, деди унга жавобан Юлдуз.

Ниҳоят, учинчи куни топилди ўша бошпана. Хоналари учта, ҳамма жиҳозлари бор. Пули ҳам унчалик қиммат эмас (тўғри, ҳар қандай нархи баланд ижара уйда яшашга Юлдузнинг бемалол қурби етарди, аммо у пулни тежашни яхши кўрарди. Бунинг устига, унинг оғриқли, ёлғиз ўзигагина тегишли муаммоси бор эдики, қуйида ўрни келганда, албатта, тўхталиб ўтамиз).

Гарчи ўзларининг машиналари бор бўлса-да, улар кўпинча пиёда юришарди. Юлдузнинг нияти фақат уй қидириш эмас, балки, Арзунинг йигитларини учратиб қолиш ва уларни кузатиш лозим эди. У шу сабабдан ҳам юкка Жамолни жўнатганди. Аммо нияти амалга ошмади. Марҳум Арзунинг бирорта ҳам одамини учратмади. Эҳтимол, кўрган, учратгандир ҳам. Лекин унинг йигитларини танимаганлиги боис, эътиборидан четда қолган.

Шоҳруҳ балконга чиқди, атрофни кузатган бўлди, шу маҳал кутилмаганда рўпарасидаги кўп қаватли уйнинг кириш йўлагида турган беш-олти одамга кўзи тушди. Иягига қўлини тираб, шунчаки, ҳеч бир хаёлга берилмай, алланимани тортишаётганларга қараб турар экан, ораларидан биттаси кўзига иссиқ кўриниб кетди. “Ким экан?” — деган хаёлда бутун эътиборини унга қаратди. Бир неча сониядан кейин таниди. Ва шу заҳоти балкондан узоқлашди.

- Юлдуз, — деди қизнинг ётоқхонаси ёнига бориб.
- Нима гап? — дея овоз берди қиз ичкаридан.
- Зарур иш бор.
- Ҳозир.

Ичкарида каравотнинг гичирлагани эшитилди ва озгина вақт ўтиб:

- Кираверинг, — деди қиз.

Тунги қўйлақда Юлдуз жуда ўзгача бўлиб кетганди. Гарчи у елкасига кўк шойидан тикилган халат ташлаб олган бўлса-да, қоп-қора сочларини ёйиб олган, кўкра-

гининг маълум қисми очиклиги, пардадан ўтаётган хира куёш нури уни ўта мафтункор қилиб юборган эди.

Шоҳруҳ дарров кўзини олиб қочди. Бир зум нима мақсадда кирганини ҳам унутди.

— Тинчликми? — сўради йигитдан садо чиқавермагач ҳайрон бўлган Юлдуз.

— Қаршимиздаги домда таниш болалар юришибди, — деди Шоҳруҳ нигоҳини деворга тикиб.

— Қайси болалар?

— Биз билан уришгани боришувди-ку, базага...

— Йўғ-э, — деди Юлдуз ва Шоҳруҳни ёнлаб ўтди-да, тез-тез юриб балконга чиқди.

Бу пайтда тўпланиб турганлар бирма-бир тарқалишаётганди. Қиз қанчалик синчиклаб уларга термилмасин, бирортасини ҳам таниёлмади. Лекин шакл-шамойиллари марҳум Арзуга яқинлигини билдириб турарди.

— Шоҳруҳ, — деди Юлдуз ўзини четга олиб, ортига бурилар экан, — кузатиш керак. Сизга ишонсам бўлади-ми?

Вагонда қиз ўзидан бироз нарида ухлаган бўлса-да, унга кўпда эътибор қилмаганди Шоҳруҳ. Бунинг устига, қиз сира ечинмади. Аслида ана шу ҳолида ҳам ҳар қандай эркакнинг юрагини ўйнатиб юборишга қодир эди. Аммо тунги кўйлак қизни бутунлай бошқача кўрсатиб юборди. Шоҳруҳ сеҳрлангандай эди. Қизнинг мурожаатидан уйғониб кетди гўё.

— Ишон... Нега ишонмайсиз? — сўради Юлдузга термилиб.

— Ишонишга ишонаман. Лекин жуда нозик масала бу...

— Қайси? — сўради ҳайрон бўлган Шоҳруҳ.

Юлдуз мийиғида кулди. Кўкрагининг очик қисмини халати билан бекитди. Сўнг бирдан юзи жиддий тортди.

— Уйқусираманг. Анавилар ўша ерда тўда бўлишибдими, демак, кимдир биз билан қўшни. Кузатиш зарур. Арзунинг йигитининг гаплари эсингиздадир... Эплейсизми?

— Уриниб кўраман.

— Уриниб кўриш кетмайди. Агар уларнинг орқасидан

юрганингизни сезиб қолишса, ҳамма ишимиз расво бўлади. Уддалайсизми-йўқми, шуни айтинг менга.

— Хотиржам бўлинг.

— Раҳмат, — деди Юлдуз ва бир-бир босиб унинг ёнига келди-да, юзидан ўпиб кетди, айна чоғда Шоҳруҳнинг юзига қизнинг ифори урилиб, йигит шўрликни бир неча сонияга маст қилди.

Юраги безовта ураётган Шоҳруҳ дам ололмасди. Фақатгина юриб турса, бирон иш билан машғул бўлса ички ҳаяжони босиларди. Қолаверса, қизнинг истагини тезроқ бажаргиси келаётганди. Бунинг учун у энди ҳеч нарсадан қайтмайдиган ҳолга келганди.

У пишиллаб ухлаётган Бекнинг ёнига борди. Турткилаб уйғотди.

— Нима дейсан? — сўради Бек кўзини ярим очиб.

— Сигарета бер, — деди Шоҳруҳ.

— Чўнтагимдан олавер, — деб Бек девор тарафга ўгирилиб уйқусини давом этказди.

Шоҳруҳ тамакини қутиси билан олди-да, ташқарига йўналди. Ташқари эшик ёнида тўхтади. Бироз ўйланиб турганидан кейин ортига бурилди-да, Юлдузнинг хонаси ёнига борди.

— Кетаяпман, — деди.

Афтидан, қиз шундоққина эшик ортида турган шеклли, дарров кўриниш берди.

— Омад тилайман, — деди эшикни қучиб тураркан жилмайиб.

Шоҳруҳ юрагининг бир парчасини унда қолдириб, зиналарнинг иккитасини бир ҳатлашда босиб ўтиб, зумда пастда пайдо бўлди. Кейин бирдан тўхтади. Ишни нимадан бошлашини ўйлаб ҳам кўрмаган эди, бўшашди. Хаёлида ваъдасининг устидан чиқолмайдигандай туйилди. Чўнтагига қўлини тикқан эди, Бекдан олган сигарета илашди. Қутини беихтиёр айлантириб кўрар экан, йўлакка кираверишдаги ўриндиққа ўтирди. Кейин ўзига ўзи гапиргандай: “Шу ердан кузатаман”, деди.

Орадан икки соатлар чамаси ўтгач, кутилган жойга машина келиб тўхтади. Икки киши тушди. Биттасининг бурни узунлигини у ўтирган жойида билди; ҳам қора

сочу қора мўйлов, иккинчиси — сариқ. Улар йўлакка кириб кетишлари билан, Шоҳруҳ шу томонга юрди. Учинчи қаватнинг сўл тарафидаги эшик унинг диққатини тортди. Бироқ бу эшик ёнида бир сония бўлсин тўхтай олмади. Чунки унинг тепасига видеокамера ўрнатилган эди. Даставвал, ўшанга кўзи тушди. Зийрак тортди. Кўз қиринигина эшикка ташлаб юқорига чиқиб кетди. Бешинчи билан тўртинчи қават орасидаги зинада тўхтади. Йигирма дақиқадан мўлроқ вақт ўтди. Шундан сўнггина шубҳали эшик очилиб, икки киши чиқди. Улар ўз она тилларида гаплашишарди. Сухбат асабий оҳангда эди.

Шоҳруҳ қайтиб борганида, Юлдуз ошхонада чой ичиб ўтирарди. Худди Шоҳруҳ шунчаки кўчага чиқиб қайтдию, уни кутиб олиш аҳамиятсиздай. Бир муддат қизга термилиб турган йигит секин ўзига ажратилган хона томон кетаётганида, уни Юлдуз тўхтатди.

— Нега ҳеч нарса айтмадингиз? — деди қиз киприк-лари пирпираб.

— Бу туришингизда, айтишим шартмасдир деб ўйладим, — жавоб қилди Шоҳруҳ.

— Кечирасиз, хаёлга берилиб кетибман. Келинг, манави ерга ўтиринг, — деб у рўпарасидаги стулни кўрсатди.

Шоҳруҳ гапни ортиқ чўзиб ўтиргиси келмади.

— Ҳақиқатан ҳам, улар биз қидирган одамлар, эшигининг тепасига камера ўрнатиб қўйибди. Тилиям шу. Менимча, улар билан олишишга кучимиз етмаса керак. Ўйлаганимиздан анча кўпга ўхшайди. Кейин, кўп жойни аллақачон эгаллаб олишганга ўхшайди.

— Олишмасак, бу ерлардан кетганимиз маъқул. Лекин шунчаки бошимизни эгиб орқамизга қайтадиган бўлсак, яхшиси, уйимизга бориб ўтирайлик, шундайми?.. Ҳали мен сизга биз томондан келганларнинг нима ишлар қилишаётганини кўрсатаман. Агар ортга қайтсак, уларнинг кўпчилиги уйларини қайтиб кўришмайди.

Юлдуз гапираётганида қизариб кетди. Ҳатто кўзига ёш ҳам келди. Мана шундай пайтда унинг ожизалиги бўй кўрсатиб қўяр эди. Аммо ундаги ички номаълум куч

ожизалигига зўрлик қиларди-ю, бироқ кўзидаги ёшни тўхтата олмасди.

Шу ерда уларнинг суҳбати узилди. Эшик кўнғироғи чалиниб қолди. Йигит билан қиз бир-бирига қаради. Иккисининг-да нигоҳида бесаранжомлик бор эди.

— Ким бўлиши мумкин? — сўради Юлдуз.

Шоҳруҳ елка қисди ва ўрнидан туриб бориб эшикни очди-ю, қотиб қолди. Рўпарасида бундан бор-йўғи ярим соатча аввал кўрган сариқ киши билан бурни узун мўйловли турарди. Йигитнинг ичидан бир нима чирт этиб узилди.

* * *

Раъно столда ҳам ўзини тутиб туролмади. Боши айла-ниб бир томонга оғиб кетаверди.

Онасининг аҳволи тобора ёмонлашаётганини кўрган қизлар чувиллаб қолишди: бири дод-вой солди, иккин-чиси кўшненикига югурди. Катта қизи кўнғироқ қилиб “тез ёрдам” чақирди.

— Қон босими ошиб кетибди, — деди ярим соатлардан кейин етиб келган доктор, — битта укол қилишимиз керак.

Шифокор гўёки қизлардан розилик сўраётгандек гапирарди-ю, аммо ўзи аллақачон шприцга дорини тортиб бўлганди.

Раъно дори таъсиридан бироз ўзига келди, лекин ҳали-ҳануз дилхиралиги тарқамаганди. Шу боисдан юзи қизарганча қолаверди.

— Ўн саккиз минг, — деди доктор ишини битириб бўлгач.

Кўзини юмиб, энди-энди бир текис нафас ола бошлаган Раъно ялт этиб унга қаради.

— Хусусий клиникадан келганмиз, бизда укол пулли, — дея изоҳ берди беморнинг нима демоқчилигини кўзларидан англаган шифокор.

Пулнинг жойини Раъно ҳам, қизлар ҳам билишарди. Аммо бирортаси тегинишга журъат қилолмасди. Чунки Файбулло пуллари атай очикда қолдириб, болалари ва хотинини синар, хуллас, жанжал чиқаришга сабаб қиди-

рарди. Лекин шу пайтгача унинг нияти амалга ошмаган эди.

— Бериб юбор, — деди Раъно ва кўзларини юмди.

Доктор кетди. Унинг эса йиғлагиси келди. Қизига врач сўраган пулни бериб юборишини айтди-ю, лекин ўзи ичидан зил кетди. Кўрқди. “Пул олганимни эрим билиб қолса, нима қиламан?” — деган ўй яшин тезлигида хаёлидан ўтганди. Кейин хўрлиги келди: “Ўн саккиз мингга арзимамайманми? Шунча йиллик умримни бахшида қилганим шунча пулга етмайдими? Йўқ, бўлди, бу ёғига чидамайман. Ҳар қандай аёл ҳам ундан ғурурлироқ, уялмай-нетмай, йўқ жойдан устимдан мағзава тўкибди, шу қилганига қайтиб келсин, яхшилаб гаплашиб кўяман”, дея ўйлади у ҳамда юзидаги кўз ёшини артдида, қизини ёнига чақириб, димлама қилишни, гўштдан мўл-кўл ишлатишни буюрди. Сўнг ўртанча қизини чақириб, ул-бул сотиб олгани дўконга юборди.

Раънонинг қон босими жойига тушиб, қизлари билан энди овқатлана бошлаганда, Файбулло кириб келди. Роса ҳолсизланган, ранги докадек оқарганди. У дастурхон устидаги егуликлару буғи чиқиб турган димламани кўриб жон-пони чиқиб кетди.

— Нима бу?! — дея бақирди кўзи олайиб.

— Буниси фанга, буниси кола, буниси помидор, бодринг, кўкатлар, димлама... — дея Раъно дастурхон устидагиларни кўрсата кетди.

— Ким? Ким олиб келди? Қайси ўйнашинг?! — чийиллади Файбулло.

— Агар сиз ўйнашим бўлсангиз, демак, сиз пулини олиб келгансиз, пул бўлганидан кейин дўконга чиқиб келиш ҳам иш бўптими?!

— Ни-ма?! Нима дединг? Ҳали сен манжалақи, бели оғримаган менинг пешона теримни ҳавога совураяпсанми?! — дея Файбулло газабдан тез-тез нафас олиб хотинига яқинлаша бошлади.

— Болаларингнинг, менинг еганим ҳавога совуриш бўлдими ҳали? — деб Раъно ўрнидан турди-да, “Фанга” идишини кўлига олди. Айна чоғда қизлар ҳам кўлларига илинган нарсалар билан қуролланишди.

Файбулло тўхтади. Бир хотинига, бир қизларига қаради.

— Ҳаммаларинг тил бириктириб мени урмоқчимисизлар?! Бировингга эр, бошқаларингга ота бўлсам...

— Эй, — дея мийиғида кулди Раъно, худди шу маҳал унинг лабидаги яра таранглашганидан ёрилди, қон сизиб чиқди, — ҳали сиз эрми, отами?.. Билмаган эканман. Хотин, бола сизга уриш, хор-зор қилиш, устидан тўхмат қилиш учун керакми?! Бизнинг ҳайвондан фарқимиз қолмади-ку, инсофсиз!

— Мен сизларни боқаяпман-ку!..

— Боқаяпман?! — Раъно аста-секин унга яқинлаша бошлади. — Заҳар биланми?!

Файбулло орқасига тисарилди. Милиционер унинг юрагини олиб қўйганди. Энди у куни кеча ўзи роса калтаклаган хотинидан қўрқаётганди.

— Биз... Биз яхши яшаётгандик, шу шумқадам Шоҳруҳ ҳамма ёқни жанжалхонага айлантириб кетди.

— Шоҳруҳ?! Уятсиз, қандай тилингиз борди шундай дейишга? Унинг ўрнига бошқа акаларим бўлганда, осишарди!

Дағдаға Файбуллони бутунлай довдиратиб қўйди. У аста-секин орқасига тисарилаверди. Унинг қўрқаётгани Раънонинг кучига куч қўшди. Латта, тўхматчи, хотинчалиш эрининг бошига “Фанта” идиши билан шунақанги ургиси келаётгандики, ўзини зўрға тутиб турарди. У турмушга чиққандан бери эрининг гарчи овози ингичка, қилиқлари хотинларникига ўхшаса-да, бошига кўтарди, улуғлади. Ҳеч қачон бировга нолимади. Энди эса унинг сабр косаси тўлганди. У ҳатто аёл кишидан қўрқаётган Файбуллодан жирканди ҳам.

— Йўқол! — деди умрида илк маротаба эрини сенсираб. — Уйимдан қорангни ўчир!

— Сени... Сенинг уйинг... уйни... уйни, — дея довдирай бошлади Файбулло, — менинг ойим совға қилганди-ку?

У хотинининг баттар жаҳли чиқиб кетмаслиги учун мумкин қадар юмшоқ гапиришга уринар, аммо бу билан

Раънонинг баттар ғашини келтираётганини сезмаётганди.

Агар Раъно яна икки қадам босса, Файбуллога жуда яқин келиб қолади. Қўлидаги идиш билан бир урса, бечора эркакнинг танаси оғрийди. “Шошма, — хаёлидан ўтказди у, — куни кеча роса дўппослагандим. Қаршилиқ кўрсатолмаганди. Башарасига бир мушт туширсам, ўзи билан ўзи бўлиб қолади. Кейин яхшилаб таъзини бериб қўяман”.

Шундай қилди ҳам. Бироқ Раъно ўзи билан ўзи бўлиб қолмади. Боши орқасига бир силтанди-ю, йиқилмади. Юзини бекитиб дод-вой солмади. Устига бостириб келаверди.

Агар мана шу вазиятда бошқа эркак бўлганда борми, ўзгача иш тутган бўларди. Аммо Файбулло аёлининг кўзидаги ўтга бардош беролмади. Шартта ортига бурилди-да, уйдан чиқиб кетди. Унинг ортидан эшикни қарсиллатиб ёпган Раъно бир муддат туриб қолди. Сўнг хўнграб йиғлаб юборди.

Орадан ярим соатча ўтиб, “Тез ёрдам” машинаси келди. Бу сафар Раъно қанча қаршилиқ қилмасин, докторлар уни шифохонага олиб кетишди.

Файбулло “Тез ёрдам” машинасига хотинини суяб ўтқазишаётганларини кўрди. Аввалига жаҳли чиқди. “Бешбегона эркакнинг нима ҳақи бор хотинимнинг қўлидан ушлашга?” — дея ўйлади. Бир хаёл жанжал қилмоқчи ҳам бўлди. Бироқ дарров ниятидан қайтди. “Баттар бўл, эрга хезланишнинг оқибати мана шундай бўлади. Ҳали шошмай тур, қилган қилиғинг учун бошингга шундай кунларни солайки, бир умр эсингдан чиқмасин... Аввало, шу кетишда касалхонадан қайтмайсан”.

Уйига ғўдайиб кириб борди. Қизларига бақирди. “Сенлар менинг ўлимимни кутиб юрибсизлар. Ўлсам, ҳамма бойликларим сенларга қолиб, маишат қилиб юрмоқчисизлар!” — деди. Бойликлар, уч хонали уй, юз эллик минг сўмдан зиёдроқ пул, бошқа ашқол-дашқолларни пулга чақса, ҳеч вақо бўлмайди. Кўрсатишидан бузилиши кўп бўлган оқ-қора эски телевизорни биров текинга

олсаям катта гап. “Менга қўл кўтарган хотин ҳам, болаям керакмас, йўқол ҳамманг!” — дея қизларни кўчага ҳайдади.

* * *

— Сизларга ким керак? — деди Шоҳруҳ ўзини совуққон кўрсатиб.

— Сен кераксан, дорогой, сен! — деди қора мўйлов рус тилини бузиб. — Бизнинг йўлакда нима қилиб юрувдинг?!

— Шунчаки адашиб кетдим. Яқинда шу ердан ижарага уй олувдим, адашиб кириб қолибман. Шунга нима бўпти?! — дея талмовсиради Шоҳруҳ.

— Адашдим, дегин. Адашиш қиммат туришини билмайсанми?

Чақирилмаган меҳмонларнинг ҳар икковининг ҳам кўзи олайди. Шоҳруҳнинг устига қаҳр-ғазаб олови ёғилди.

— Илгари, — деди Шоҳруҳ мумкин қадар ўзини босиб, — тоғда яшардим. Туз олиб кетиш учун шаҳарга тушганимда, ушлаб олишди-да, бу ёқларга келтириб ташлашди. Шунинг учун бир жойларга бошим айланиб бориб қолсам, хафа бўлмайсизлар.

— Ичкарига киритарсан, кўчадан келган одамни сизларда яхши меҳмон қилишади, деб эшитганим бор, — деди қора мўйлов.

— Лекин тиланчилар ҳақларини олишганларидан кейин эшик тагидан орқаларига қайтаверишади.

— Биз сенга тиланчи бўлиб қолдикми ҳали?

Шоҳруҳнинг биқинига тўппонча тиралди. Совуқ темирнинг танасига қадалишидан йигит сесканди.

— Ўзимиздан экансизлар, уйга киришлар, чой-пой ичамиз. Чақчақлашиб ўтирамыз, — деди Шоҳруҳ ўзини гўлликка солиб, жилмайишга уринаркан. Қурол аллақачон унинг юрак уришини тезлаштириб юборганди. Ажабки, ана шу нарса Шоҳруҳни тез фикрлашга мажбур қилмоқда эди.

Биқинига кетма-кет икки марта тўппонча стволи урилганидан энгашиб қолган йигит ичкарига кириб кетаркан, орқа билан юриб “меҳмон”ларни айвонча томонга

бошлади ва уларни Юлдузга тескари ўгирилишга мажбур этди.

Шоҳруҳга кучини кўрсатаётган иккала зўравон ҳам ҳали Юлдузни кўришмаганди, лекин шерикларидан унинг қанақа муштлашишини эшитишганди.

Бўйнининг орқасига теккан зарбадан турган жойида бир неча сония карахтланган қора мўйлов гурсиллаб полга ағанаётганида, ўртоғи ҳам қизнинг тарсақиси ва Шоҳруҳнинг мушти “маза”сини татиб кўришга улгурганди. Бек ҳам аллақачон уришишга тайёр турганди, ammo унинг куч ишлатишига ҳожат қолмади. Фақат полда чўзилиб қолганларнинг қўлларини орқасига маҳкам боғлаш юмушинигина бажарди. Юзларига сув сепилганидан кейин иккала “меҳмон” ҳам ўзига келди. Бир зум қаердаликларини билолмай атрофга аланглашди.

— Хуш келибсизлар, — дея Юлдуз рўпарасига стол қўйиб ўтиргач, бир-бирларига қарашди. — Яхши ниятда келганларни нон-туз билан кутиб оламиз, лекин сенларга ўхшаганлар бошқача меҳмон қилинади.

Юлдуз рус тилида ниҳоятда тоза, тutilмасдан сўзларди. У билан гаплашган одам русийзабонлигига шубҳа билдирмасди.

— Кўлимизни бўшатинглар, — деди қора мўйлов унга ўқрайиб.

— Сен асли шу аҳволга тушиш учун келгансан!

— Ўзларингга қийин бўлади. Бу уй аллақачон компьютерга тушган. Агар икки соат ичида қайтиб бормасак, бирортанг ҳам тирик қолмайсан. Сен бўлсанг, — деди қора мўйлов Юлдуздан кўзини узмай, — қидирилаяпсан. Айтиб қўяй, қиз бола бўлганингга пушаймон ейсан. Манавиларни, — дея у боши билан Шоҳруҳни кўрсатди, — қариндош-уруғи ўлигини опкетишади. Аниқ биламан, сени сўрайдиган ит ҳам бўлмайди.

Унинг гапи Юлдузнинг суяк-суягигача етди. Зеро, қора мўйлов қизнинг ўтмишини эслатиб қўйган эди. У ўтирган жойида қора мўйловнинг ияги тагига шунақанги тепдики, қизнинг бунақа ҳунари борлигини мутлақо ҳаёлига келтирмаган йигит шўрлик гурсиллаб орқасига йиқилди.

— Урма! — дея бақирди елкаси билан полга яхшилаб ўрнашиб олиши билан.

Аммо унинг овози ҳавода жаранг сочиб турганидаёқ, биқинига тепки тегди.

— Етади! — бақирди Юлдуз Бекка.

Сўнг ўзи қора мўйловнинг ёқасидан ушлаб ўрнидан тургазди.

— Ит! Сенинг орқангдан сўраб келувчинг борми?! Отанг сўраб келадими ёки онангми, балки осмондан тушгандирсан, бўғизлаб ташлайман!..

Кўкраги жуда тез кўтарилиб тушаётган Юлдуз сира ўзини босиб ололмаётганди. Унинг шунақанги қони қайнагандики, рўпарасидаги одамбашара махлуқни бурда-лаб ташлагиси келаётганди.

— Юлдуз, буларга эркакча гап керак. Бошқасига тушунмайди. Илтимос, бориб туринг, қолган нарсаларни ўзим тушунтириб қўяман, — деди Шоҳруҳ.

Шу гап Юлдузга далда бўлди. Бироз шаштидан тушди. Рўпарасидагининг ёқасини бўшатди ва хонасига кириб кетди.

— Исминг нима? — сўради қиз кетганидан кейин Шоҳруҳ елкасига қўлини қўйиб.

— Бедар, — жавоб қилди қора мўйлов бурнини тортиб, оқаётган қонни чиқармасликка уринаркан.

— Яхшигина исминг бор экан-у, башаранг бунча совуқ? — деди Шоҳруҳ унинг қорнига муштлаб. Агар у шу ондаёқ букчайиб қолган Бедарнинг елкасини силамаганда эди, бечора йигит нафаси қайтиб, ўлиб қолиши ҳеч гап эмасди.

— Бек, бунинг устидан совуқ сув қўйиш керак, — деди Шоҳруҳ шеригига. Сўнг ошнасининг калтакланаётганини кўриб, бутунлай довираб қолган “сарик меҳмон”нинг юзига чап қўл кафти билан бироз уриб турди-да, сўнг бирдан ўнг қўл муштумини ишга солди. Бунақанги зарбани у бокс маҳали ҳам қўллаб кўрганида шунақанги яхши натижа бергандики, рақиби бирдан қулаганди. Бу сафар ҳам ҳимоясиз душман ана шундай кўйга тушди ҳамда ҳушидан кетди.

Йигитларнинг олдига чиқиб, эшик кесақисига суянган Юлдуз Шоҳруҳга бироз қараб тургач:

— Гаплашиб олайлик, — деди қандайдир тушқун кайфиятда.

Юлдуз юмшоқ каравотига ўтириб пешонасини силади.

— Сўроққа тутмоқчи эдим, — деди унинг ёнига келган Шоҳруҳ.

— Йўқ, аввал келишиб олайлик. Мутлақо кутилмаган иш бўлиб кетди. Бу ёнига нима қиламиз энди? Ҳақиқатан ҳам булар бораверишмаса, қаерга келганлари маълум, қолганлари оёғини қўлга олиб ҳовлиқиб келишса, нима қиламиз? Ҳали бу ерга тузукроқ ўрнашиб олганимиз йўқ. Режамизнинг ҳаммаси барбод бўлиб кетмайдими?.. Кейин, Шоҳруҳ, одам сал эҳтиёткор бўлади-да, ортингиздан етаклаб келганингизни қаранг! Эплайман, дегандингиз-ку! Бунақа эплаш ҳамманинг қўлидан келади...

— Камера ўрнатилган экан, дедим-ку! Лекин мутлақо эътиборсиз ўтиб кетдим ўша эшик ёнидан...

— Томоша менга бутунлай ёқмади. Бошқача бўлиши керак эди. Ҳозир бўйнимизга ўз ихтиёримиз билан сиртмоқ солганга ўхшаб қолдик. Бўпти, энди ортга қайтишга йўл йўқ. Нима қиламиз?!

Тушқун кайфиятдаги Юлдуз умид билан йигитларга термилди.

— Тезроқ ишлашимиз керак, — деди Бек, — Шоҳруҳ айтганидай сўроқ қилайлик. Ўша лаънати уйда неча киши борлигини билайлик, кейин бориб, камерасига қўшиб компьютерларини, нимаики бўлса, барини мажақлаб келамиз.

— Ундан кейин, — деб Бекнинг гапини давом эттирди Шоҳруҳ, — ортиқ бу уйда туropolмаймиз. Бугуннинг ўзида кетишимиз керак.

— Миям ғовлаб кетди. Боши берк кўчага кириб қолгандайман. Майли, сизлар айтгандай қилиб кўрайлик-чи?!

Бедар ғўдайиб, кўзларини олайтириб, дўқ-пўписани қойиллатгани билан юраги кичкина экан, Шоҳруҳ ёнига бориб муштини кўрсатиши билан тиз чўкди.

— Илтимос, урма, нима десанг, ҳамма айтганингни қиламан, — деди ёлвориб.

— Қароргоҳларингда нечта одам бор? — сўради Шоҳруҳ унга еб қўйгудек тикилиб.

— Битта, — жавоб қилди Бедар титраб.

— Нима иш қилади у?

— Экранга қараб туради, ким келди, ким кетди — ҳаммани кузатади.

— Бу ерга қандай келдинг?

— Ўша соткамга телефон қилди. Сен қайси йўлакка кириб кетганингниям айтди. Деразадан кузатиб турган экан. Атрофдаги уйларда кимлар яшашини яхши биламан. Фақат мана шу уй анчадан бери бўш эди.

— Хўш?

— Бегона бўлганингдан кейин шу ерга келишинг мумкин-да. Шу боис кимлигингни билиш учун келдик.

— Тушунарли, — деди Шоҳруҳ ва ёнида турган Бекка қаради, — айтганингдай қиламиз. Бўлмаса, булардан қутулиб бўлмайди, — деди ўзбекчалаб.

Бедар бошини яхшилаб ювди, сўнг Юлдузнинг соч қуритгичида сочини қуритди. Кейин Шоҳруҳ билан Бекнинг олдига тушиб йўл бошловчилик қилди. Шериги эса гаров сифатида қолаверди.

Йўлакдан чиқишлари билан Бедар сигарета сўради. “Ҳали кўп чекасан, юравер”, жавоб қилди унга Бек.

Бедар бошини эгди, анча пайт кўтаролмади. “Бечора ўзиникиларни сотиб қўйганидан қийналяпти”, деган ўйга боришди Шоҳруҳ билан Бек. Аммо бу ҳам бир аломат эканлиги, “ишлар чатоқ”, деган маъно бериши уларнинг хаёлига келмади.

Эшик тугмачасини босган Бедар четроққа ўтиб турди.

— Фақат рус тилида гапирасан, ўз тилингни мутлақо ишлатма, кейин иржайиб тур, — дея огоҳлантирган Шоҳруҳ уни эшик тўғрисиغا итарди.

— Шошма, — деди бирдан Бек, — бирон нима бўлса, ҳаммамиз йиқиламиз, камерадан кўриб туришибди. Осонликча эшик очилмайди.

— Нега? — сўради ҳайрон бўлган Шоҳруҳ.

— Ҳозир нимадир бўлади, кўнглим сезаяпти.

Бек сўзини тугатар-тугатмас, ичкаридан бир неча марта гумбур-гумбур эшитилди. Ҳар иккала йигит бирдан ўзларини ерга ташлашди. Бек йиқилаётди Бедарнинг оёғига тепаркан: “Ёт!” — деди. Аини чоғда чап қўлида пайдо бўлган оғриқдан афти буришиб, инграб юборди.

Орадан икки дақиқача ўтгач, эшик очилди. Энди гўё ўқ тегиб нариги дунёга равона бўлгандай чўзилиб ётган йигитларнинг қўлларидаги тўппончалар бараварига ишга тушди. Эшикни очган нусха йиқилди бу сафар.

Бедар тура-сола қочмоқчи бўлганида, Бек тўппонча ёрдамида унинг ҳам кўкрак қафаси ўртасидан тешик очиб қўйди. Ичкарига аввал Шохруҳ, унинг ортидан Бек бостириб кирди. Ҳақиқатан ҳам, ичкарида бошқа одам йўқ экан.

Тўғрироғи, ётоқхонада шовқин-сурондан ғаши келиб, бир неча марта қарганган сариқ сочли, киприклари узун, кўзлари катта, қошлари ингичка қиз эндигина ўрнидан туриб, уйкуга тўймаган кўзларини уқалаб, онда-сонда норози нигоҳини эшикка қаратиб қўярди. У уруш-жанжалга, тўппончаларнинг “тақир-тукур”ига аллақачон ўрганиб кетганди, биров қулоғининг тагида бомба портлатсаям пинагини бузмайдиган даражага келганди. Фақат нафратланарди. Ана шундай шовқин қилаётганларни кўрарга қўзи йўқ эди. Лекин айнан ўшанақа одамларнинг қўнглини хушларди. Шунга мажбур эди. Бирор марта “йўқ” десин-чи, нақ пешонасидан дарча очилади.

Компьютеру телевизорларни, умуман, нимаики жиҳоз бўлса, барини тепиб, уриб, синдириб, хоналарни вайронага айлантираётган йигитлар охири шу хонага киришди.

— Нима балони бошладинглар? — деди қиз нотаниш кимсаларни кўриши билан. — Тинчлик йўқ экан-да.

— Кимсан? — сўради Шохруҳ унга тикилиб.

— Нима ишинг бор кимлигим билан? Тинч қўясизларми-йўқми, иккитанг навбатма-навбат кечаси билан роса абгор қилганларинг етмагандай, кундузи тинчгина ухлашимгаям қўймайсизлар. Ҳали қоронғи тушса, яна дунёнинг ҳамма азобини тортаман...

— Ўчир овозингни! — дея уни бирдан сўзлашдан тўхтатди Шоҳруҳ. — Ким бор яна бу ерда?

— Си... Сизлар прокуратураданмисизлар? — деди қиз кўзи чиққудек бўлиб.

Шоҳруҳ у билан ортиқча гаплашиб вақтни ўтказмади. Хонанинг ҳамма ёғини титкилаб кўрди. Қиз ётган каравот тагидан бир қопча пул чиқди. Қиз шунча пулнинг устида ётганини билмаган, шекилли, бирдан кўзи олайиб кетди.

— Тезроқ кетиш керак. Қўшнилардан биронтаси чиқиб ташқаридаги мурдаларни кўриб қолишса, милисага...

— Каллага келмабди, — дея бирдан унинг гапини бўлди Шоҳруҳ, — аллақачон мурдани кўриб, ўқ овозини эшитишлари билан эшикларини тамбалаб, милисага қўнғироқ қилишгандир. Қолаверса, булар фақат шу — битта уйда туришмас. Кетдик!

Бек пулни орқалади. Шоҳруҳ қизнинг оёқ-қўлини боғлаб, оғзига латта тиқиб қўйди. Сўнг улар ташқарида қолган мурдаларни ичкарига киритишгач, жуфтакни ростлашди. Қизиқ устида билинмаган экан. Уйни тарк этишлари билан Шоҳруҳни титроқ тутди. Ахир у ҳам одам ўлдириб қўйган, бировнинг уйига кириб ҳамма ёғини ағдар-тўнтар қилган, ўғриликка ҳам қўл урганди. У вақти келиб шунақа ишлар билан шуғулланаман, деб сира ўйламаган эди. Бироқ ўзи истамаган ҳолда, бутун ҳаётини остин-устун қиладиган амаллар билан шуғулланиб қўйди. Бунини фақат кўзига бало-қазодай кўринган уйдан чиққанидан кейингина ҳис этди. Ич-ичидан афсусда эди-ю, бироқ энди бу надоматлар унга ҳеч вақо келтирмасди. “Этароқ бу шаҳардан қорамни ўчиришим керак. Ҳар қандай қора иш бўлса ҳам майли, пешона терим билан ризқимни тераман”, деган ўй хаёлидан ўтаркан, қадамини янада тезлатди. Лекин Юлдузни кўриши билан ўйлаган хаёлидан асар ҳам қолмади. “Юлдузнинг шодликдан боши осмонга етади”, деб ўйлаганди. Ахир у мана энди ҳамма ишни хамирдан қил суғургандай осонлик билан битирди. Ортидан биронта “дум”ни етакламади. Боз устига, қуруқ қўл билан қайтмади. Бир қоп

доллар. Ётиб есанг ҳам беш-олти йилни ўтказиб юборадди. Аммо қиз уларни қовоқ уйиб кутиб олди. Иккала йигит ҳам ҳайрон. Бир-бирига қарайди. Шунчалик оғир юмушни бирпасда битириб келишса-ю, эвазига ҳатто бир чимдим табассум ҳам олишмаса.

Юлдуз қопдаги пулларнинг ҳаммасини ерга ағдарди, уч-тўртгасини ушлаб кўрди. Кейин мийиғида кулди.

— Сохта, — деди.

— Йўғ-э! — дея Бек бир дона купюрани олиб чироққа тутди. Ўзи билган белгиларнинг ҳаммаси унда бор эди. — Тоза-ку, — деб Юлдузга қаради.

Унинг гапи Юлдузнинг ғашини келтирди. Дарров ёнидан пул чиқариб Бекнинг қўлига тутқазаркан:

— Солиштиринг, — деди.

Иккала купюра ҳам бир-бирига қуйиб қўйгандек ўхшарди. Ҳатто ўртасидаги қора белбоғ ҳам бир хил. Фақат қоғозлар бошқа-бошқа. Буни ҳам дарров ажратиб олиш қийин. Бек сохта купюрани йиртиб ташлади. Шундан сўнг Юлдуз йигитларнинг ҳар икковидан ҳам қилган ишларини батафсил сўради.

— Худди боғ яратиб қўйган одамлардай, кўриб қўйинглар, деб кўкрак кериб келаяпсизлар. Шоҳруҳ, иккитаси орқангиздан эргашгани эсингиздан чиқдими?.. Кейин компьютерда хотира деган нарса бўлади. Мониторни бурдалаганларинг билан компьютерда... Уфф...

Юлдузнинг юраги гупиллаб урар, нафас етишмаётгандай бўғиларди.

— Бу ергаям сифмадик, эртароқ шаҳар ташқарисига — кампирникига кетайлик, — дея қиз шоша-пиша телефондан ҳайдовчининг рақамини терди. Унга тезда етиб келишни тайинлаб, иккала йигитга ҳам ювиниш хонасида қўл-оёқлари боғланиб ётган Бедарнинг шеригини айвонга — йигитларнинг хонасидаги каравотга боғлаб қўйишларини буюрди. Сўнг ўзи нарсаларини йиғиштириш учун хонасига кириб кетди.

Икки йигит ҳамда бир қиз пастга тушишди-ю, қотиб қолишди. Чунки шу пайт қарама-қарши томондаги кўп қаватли уйнинг ёнига қора ойнали иккита “Мерс” тўхтади-да, ичидан шошганча бир нечта йигит сакраб ту-

шишди ва бундан ярим соатча муқаддам Шоҳруҳ билан Бек алғов-далғов қилган хонанинг йўлагига югурганча кириб кетишди. Икки киши эса машиналар ёнида атрофга олазarak боқиб туришарди.

* * *

Маъмур тайёр ўлжадан воз кечиб кетадиган одамлардан эмасди. Қолаверса, сўнгги пайтларда анча чиқимдор бўлганлиги боис, Шомурод акадан олган қарзи ҳақида кўп ўйларди. Ҳозирча пулнинг эгаси қарзини сўрамаётганди. Лекин сўраб қолса, у қайтариб беролмайди. Умуман, қайтариш нияти ҳам йўқ эди. Олаётганида билинмаганди. Кейинчалик ўйлаб қараса, катта сумма экан. Шунча пулни йиғишнинг ўзи бўлмас экан. Тўплаган тақдирингда ҳам бировга берсанг, худди бир томонингни қўпориб кетадигандай туйиларкан. Маъмур Шомурод акага қойил қолди. Шунча пулни қилт этмай берди. Тўғри, нотариус орқали. Лекин барибир қўлингдаги мулкни бошқа бировга тутқазиш оғир-да. Энди у қўймайди. Сопини ўзидан чиқаради. Баҳона минг хил. Куёв пулни Маъмурнинг қўлига тутқазади, у эса Шомурод акага... Йўқ, бирданига эмас, албатта. Майдалаб, аста-секинлик билан. Балки яна бирорта сабаб чиқиб, Шомурод аканинг ўзидан ундирар, ўшанда қутулиш осонроқ бўлади.

Маъмур ширин хаёллар оғушидан зўрға чиқиб, қўл остидаги йигитларидан бирини чақирди-да, текширувни янада чуқурроқ олиб боришни тайинлади.

Бу пайтда Содиқ уйига етиб борганди. Хонзода уни йиғи-сиғи билан кутиб олди.

— Дадаси, — деди кўзидан ёшини дув-дув оқизиб, — шу умидда бола боққанмидик, шу умидда авайлаб-асраб катта қилувдикми?..

— Нима бўлди? — деди Содиқ унга тикилиб. — Қани қизинг, унга ҳеч нарса қилмаганми?!

— Эл орасида энди қандай бош кўтариб юрамиз, нима деган одам бўлдик?!

— Минғирламай айт, нима бўлди?! — дея бақирди Содиқ.

— Қизингиз... Қизингиз эрга тегармиш, биздан берухсат, гаплашиб келган эмиш...

Содиқни ток ургандай бўлди. Унинг қулоғи тинимсиз шанғилларди.

— Ким... Кимга? — деди ютиниб олганидан кейин.

— Кимга бўларди? Таги паст, ота-онасининг тайини йўқ, битта қашшоқ кўча боласига-да. Оти Мурод эмишми, алламбало?!

Содиқ тин олди. Хотинининг оғзидан қизи “қилиқ” қилиб қўйганини эшитганида эти жимирлаб кетганди. Хаёли Шоҳруҳга қочувди. Ҳозир ўзидан хафа бўлиб кетди. Ич-ичидан шайтонни қувиб солди. Аёли ўпкаси тўлиб изилляапти-ю, унинг юзида ним табассум пайдо бўлди. “Бегона экан-ку”, деган ўй яшин тезлигида хаёлидан ўтди. Ўтди-ю, ўйлари чалкашди. Ахир хотини унга бошқача гап қилганди. Яъни ўзининг бир қориндан талашиб тушган укаси Шаҳлога — акасининг пушти камаридан бўлган қизга кўз олайтирган. Қизининг хаёлини ўғирлаган, шекилли, улар дарвозахонада кучоқлашиб, бировдан ҳайиқмай туришган. Йўқ, ундай бўлмаган, Шоҳруҳнинг макру ҳийлалари ўтмаган. Қизи бутунлай бошқа одамни яхши кўрган, энди унга турмушга чиқмоқчи. Бунинг аслида ёмон жойи йўғ-у, лекин йигитнинг камбағаллиги... Шошма, хотини уни кўчанинг боласи дедими? Кўчанинг боласи йўлтўсар бўлади, ўғри бўлади, бемаза болаларнинг ўртоғи бўлади. Буларнинг барини бир жойга тўпласа, умумий ном келиб чиқади: “Жиноий тўда”.

— Нимага қоққан қозиқдай турибсиз?! — дея чириллади Хонзода.

Шунда Содиқ ўзига келди. Хотинига нафрат билан қаради.

— Тузукроқ суриштирдингми? Бола ҳали жиноят-пиноят қилмабдими? — сўради қовоғини уйиб.

Хонзода унинг гапини бутунлай бошқача тушунди.

— Ҳамма ишнинг ҳал бўлгани жиноят эмасми?! Вой, Худо, кимни эр қилиб юрибман?! — дея Хонзода ўзини полга ташлади.

Худди шу пайт Шомурод ака уйга кириб келди ва қизининг гилам устида чўзилиб ётганча ўкириб йиғлаётганини кўриб жон-пони чиқиб кетди.

Ҳамма нарса равшан. Содиқ уни яна урган. Сабаб?.. Сабаби уни қизиқтирмайди. Юрагининг бир парчаси ер билан битта бўлиб ётганида, ҳар қандай сабабга у тупуради.

— Зўр бўп кетдингми?! — деди Шомурод ака куёвига ўқрайиб.

Қайнотасидан бунақанги гапни кутмаган Содиқ қотиб қолди.

— Да-да, нега?..

— Оёғимда маҳкам турибман. Любой одамнинг бемалол абжағини чиқараман, деб ўйлаяпсанми? Менинг қизимни сўрайдиган одамлари борлигини эсингдан чиқардингми?! Берган тузим, ёрдамларимга тупурдингми?! Оёғинг ердан узилдими?..

— Дада, нималар деяпсиз? Ҳозир келдим ўзи, худди сиздайин, ҳали нима гап-сўз бўлаётганидан умуман бе-хабарман. Қизингизга тегиниш тугул, бирон оғиз гап айтишга улгурганим йўқ...

— Дада, Содиқ акам ҳеч нарса демадилар. Набирангизнинг қилиғидан куйиб ўтирибман! Адо қилди мени набирангиз! Шарманда қилди!.. — деди Хонзода дув-дув кўз ёш тўқаркан, ётган жойида.

Отасининг ҳурмати учун ўрнидан туриш, йиғи аралаш бўлса-да, салом бериш унинг хаёлигаям келмади. Фаросатининг “юксаклиги”дан чўзилиб ётганча сўзлади. Барака топгур, ота шундан кейин ҳам ялпайиб ётган қизига: “Тур”, демади. Бунинг ўрнига Хонзоданинг ёнига бориб гилам устига ўтирди-да:

— Набирамга нима қипти? — деб сўради.

— Эрга тегармиш, дада. Эрга...

— Эй, қизим, ҳали сен шунга ётволиб йиғлаяпсанми? Бўйи етган қиз биронтаси билан яхши кўришиб қолган бўлса, “тегаман” дейди-да. Сенга қизингнинг бахтли бўлгани яхши эмасми? Ўзи топган бўлса, демак, бахтли бўлади...

— Дада, — деди Хонзода отасининг гапини бўлиб, — менинг ниятим бой-бадавлат оила билан қуда бўлиш эди. Қаердаги яланғочни деб қиз катта қилганим йўқ.

Тўғри келган одамга бервораверсам, уруғингиз бузилиб кетади.

Унинг сўнги гапи Содиқдан ўтиб кетди. Зеро, уруғ масаласида қайнотасига нисбатан у яқинроқ эди Шаҳ-лога.

— Ечиладиган нарса экан-ку. Қани, Содиқжон, — Шомурод ака куёвига юзланди, — ўрнидан туришига кўмаклашиб юборинг.

Тезликда бутунлай бошқа одамга айланган Шомурод ака Содиққа жилмайиб қараб турар эди. Содиқ ҳайратдан қотиб қолди. Нима қиларини билмай қайнотасига термилганча тураверди.

— Шунга шунчामी?.. Жаҳл чиққанда ақл кетади дейишади-ку. Ота билан ўғил орасида нималар бўлмайди дейсиз? Хуллас, мен гапирмадим, сиз эшитмадингиз.

“Вой, тулки, ҳамма нарсадан осонгина чиқиб кетаман деб ўйлайсан-да, мен сендан маккорроқман, мана кўрасан, ҳали шундай ўйнатайки, ўзинг ҳам қойил қол”, дея хаёлидан ўтказган Содиқ қайнотасига қараб илжайди. Дарров хотинининг қўлидан ушлаб, туришига кўмаклашди.

— Айтдим-ку, хоним, — деди жуфти ҳалолога қараб илжайганча, — ҳал қиламиз, между прочим, осонгина.

— Нега тушунмайсизлар? — дея бир эрига, бир отасига нигоҳ ташлади Хонзода. — Шаҳло: “Иш пишган”, деди. “Бир ҳафтадан кейин тўй”, деди.

— Йўғ-э, — дея Шомурод ака Содиққа юзланди, — менинг набирам одобли эди-ку, ота-онасидан, қолаверса, мендан рухсатсиз ҳеч бир нарса қилмасди-ку. Шошма, бу ерда бир гап бор. Қани, бу ёққа чақир-чи!

Хонзодага қизини хонасидан чиқаришнинг ўзи бўлмади. Аввал дўқ-пўписа қилди, кейин ялинди. Кўз ёш тўкди. Хуллас, амаллади.

Оппоқ юзи қизарган, сочлари тўзғиган, боши эгилган қиз бир-бир босиб пастки қаватга тушди.

— Қизим, — деб Шомурод ака уни бағрига босди, — нега бунча қайғудасан?

Унинг бу гапи ёниб турган оловга мой сепгандай бўлди. Ўзини босолмаган Шаҳло:

— Додажон! — дея бақариб йиғлаб юборди.

— Тисс! Ўзингни бос, қизим. Бекордан-бекорга сенинг кўзингдан ёш оқизиб қўймаймиз. Қани, айт-чи, ким сени хафа қилди?

У шундай деркан, аввал Содиққа, кейин Хонзодага кўз қисиб қўйди.

— Ҳеч... Ҳеч ким, — деди Шаҳло бироздан кейин кўз ёшини тийишга ҳаракат қиларкан.

— Унда нега бунақанги аҳволдасан?.. Қизим, сенинг кўзингда ёш кўргунча, менинг жоним чиқсин...

— Дода, — дея Шомурод аканинг бўйнидан кучоқлаб олди Шаҳло, — унақа деманг, мени... мени...

У бошқа гап айтолмади. Тилига ҳеч сўз келмади.

— Қани, Хонзода, меҳмонхонага бошла, ўтириб ётиғи билан гаплашиб оламиз, — деди Шомурод ака.

Содиқ ҳам, Шомурод ака ҳам гапни нимадан бошлашни билолмай бошлари қотди. Қайнота-куёвнинг тилига сўз келавермагач, ташаббусни Хонзода қўлга олди.

— Қизим, мана даданг, мана бобонг, нима дардинг бўлса айт!.. Шу пайтгача: “Боламнинг энг яқини менман, нима дарди бўлса биргалашиб ҳал қиламиз”, деб ўйлаб юрувдим. Чучварани хом санаган эканман, сен аллақачон менинг бошқарувимдан чиқиб кетган экансан. Кимга тегиш-тегмасингни яқинларингга айт. Ўша ялангоёқ кимлигини айтиб бер!

Бу сафар Хонзода йиғламади, ҳатто ўқсимадиям, ҳар бир сўзни дона-дона қилиб шаддод аёллардай гапирди. Шу боисдан ҳам Шаҳло раҳм-шафқатнинг яқинига ҳам бормади. Онасига нисбатан бунақа туйғу бир неча кун аввал бутунлай ўлиб бўлганди.

У Хонзодага ўқрайиб қараб қўйди, сўнг бошини эгиб:

— Ялангоёқ деманг. Уларнинг қалби тоза. Қалби бой, — деди.

Шомурод ака набирасининг гапини эшитиши билан томоқ қирди, гўёки унга: “Бу ерда биз ҳам бормиз, шарм-ҳаёни эсингдан чиқарма”, дегандай.

— Нималар деяпсан, Шаҳло?! — деди жаҳли чиқиб кетган Содиқ.

— Дада, мен сизни жудаям ҳурмат қиламан. Майли,

ора-чора сиз ҳам алданасиз. Чунки бандасиз. Дада, илтимос, мени тўғри тушунинг, — деди Шахло титраб-қақшаб.

— Тушунай?.. Бўпти, гапир, содагина, гўл даданг нимани тушунмабди?

— Дада... Дада, мен бошқа нарса демоқчийдим. Биласизми... биласизми?..

— Қўйинглар, бола尼亚м одам шунчалик қийнайдами? Инсоф қилинглр. Ўзларинг шу ёшда бўлмаганмисанлар? Ундан кўра, келадиган совчиларни суриштиринглр. Ким бўлсаям, бизга аввало одам бўлгани яхши, мол-давлат топилаверади.

Шахло бобосини шунақанги яхши кўриб кетдики, меҳрга лиммо-лим нигоҳини унга қадади, зумда бутун вужудига шодлик инди. “Ҳозир дадам билан аямни додам уришади. “Қизимни севган йигитига бермай бахтсиз қилмоқчимисанлар?” — деб айтади”, дея ўйлади. Аммо бобонинг лабидан бошқача сўзлар учди.

— Бола ўстирганидан кейин одам унинг иқболини кўришниям истайди, — деди у. Айни пайтда унинг юз тузилиши, кўзлари донишмандларникига ўхшаб кетарди, — шунинг учун қизни бировга узатишдан аввал ўша рўзғорнинг қандайлигини билиш керак.

У айнан бир нарсани такрорлаётган эса-да, сўзлари энди бошқа манзил томон кетиб борарди. Буни ич-ичидан сезган Шахло тўлиқиб кетди. Бутун дарди томоғига келиб, йиғига айланиш учун тўплана бошлади.

— Ҳали йигирмани қораламаган қиз жуда содда бўлади. Уни ҳар томонга қайириш осон. Шунинг учун ҳозир кўплар адашиб қолаяпти-да. Пиёлага кўпроқ сув қуйсанг, ортиқчаси тўкилиб кетади. Бойлар бойларга, камбағаллар камбағалларга ажралиб бўлди. Бойнинг камбағал бўлиши осон-у, лекин камбағалнинг бой бўлиши ўлимдан қийин. Чаққон, уддабурон, ҳозирча камбағал бўлгани билан, эртага уни пулдор бўп кетади деб ҳеч ким кафолат бермайди. Бу бир томони. Иккинчидан, эркак бўлиб қизга уйландингми, елиб-югуриб уни боқда. Нима қиласан, ҳали Эшматнинг, ҳали Тошматнинг этагига ёпишиб?..

Содиқнинг томоғидан биров бўққандай бўлди. Вақти келиб қайнотаси қилган ҳамма яхшиликларини юзига солишини мутлақо хаёлига келтирмаганди. У ўрнидан турди, шошилмасдан бориб шкафнинг пастки табақасини очди-да, бир шиша ароқ олиб келиб стол устига қўйди. Сўнг пиёлага тўлдириб қуйиб, бир кўтаришда ичиб юборди-да, энги билан лабини артди. Қайнота унинг нега бундай қилаётганини сизди. Бироқ индамади. Билиб қўйсин чиранаётганини, зўр келса, ўзини босиб олади, деган хаёлга борди. Бироз куёвига термилиб турганидан кейин яна сўзида давом этди:

— Шахло қизим, — деди набирасига юзланиб, — сен ўзинг айтган боланинг адресини бер. Ойинг бориб келади. Ҳар нима бўлгандаям, хонадонини кўриш керак. Бу удум ота-бобомиздан қолган. Хўпми? Энди кўп кўнглингни вайрон қилавермасдан, хонанга чиққин-да, яхшилаб ухлаб ол. Уйғонганингда ҳамма нарса изига тушиб кетади.

Шахло ҳеч балони тушунмади. Кетгиси йўқ эди. Агар имконият беришса, Мурод акасини роса мақтамоқчи эди. Бироқ ҳамма умидлари барбод бўлди. Оғриниб ўрнидан турди-да чиқиб кетди.

— Сен, — деди Шомурод ака Хонзодага набирасини узоқлатиб, — Шахло айтган жойга борасан. Боланинг уйидагиларига айт. Тинч қўйишсин. Агар ортиқча гап қилишса, ўзим бошқача гаплашиб қўяман.

Бу пайтда Содиқ шишани яримлатиб қўйган, кайфи ҳам анча-мунча ошиб қолганди, шунингдек, ботирлашганди.

— Сиз, — деди у сузилган кўзларини қайнотасига тикиб, — Хонзодага, ўзингизнинг қизингизга хўжайинсиз. Лекин Шахлога эмас. Ҳар доим фарзандимга охириги гапни мен айтаман. Кейин сира хавотир олманг. Берган пулларингизни ошиғи билан қайтараман. Бугун, ҳозироқ. Хоҳласангиз, “кўк”ида, хоҳласангиз, ўзимизнинг пулда. Ёки “сарик”қа айлантириб берайми? Қоғоз пулга қизиқишингиз сўнганига анча бўлган-ку, тўғрими?

— Ўғлим, — дея Шомурод ака энди гап бошлаган эди, Содиқ дарров унинг оғзини ёпди.

— Менинг отам қора ерга кириб кетганига жуда кўп бўлган, балки суягиям чирий бошлагандир. Берган пулини пеш қиладиган одамнинг қандай тили борди мени ўғлим дейишга?!

— Дадаси, ким билан гаплашаётганингизни эсингиздан чиқариб қўйдингизми?! — дея бирдан бақариб юборди Хонзода.

— Қўявер, — деди Шомурод ака унга, — кўнглидагининг ҳаммасини гапириб олсин. Кўриниб турибди, кўп гаплари йиғилиб қолган экан. Қани, куёв бола... Кечирасиз, ўғлим дейишим сизнинг айтишингиз бўйича қанчалик нотўғри бўлса, бола дейишим ҳам шунчалик беўхшов, нима дейишгайм одам бундай пайтда иккиланиб қоларкан.

— Нима десангиз деяверинг, — деб Содиқ яна бир пиёла ароқни афти бужмаймай ичиб юборди-да, лаблунжини артди, — лекин битта нарсани айтиб қўяй. Хонзода сиз айтган жойга бормайди. Ҳеч нарсани суриштирмайди. Ҳаммасини ўзим ҳал қиламан.

— Ошириб юбординг! — деди жаҳли чиққан Шомурод ака тагин сенсирашга ўтаркан. — Шу пайтгача мен нима десам, ҳаммаси айтганимдай бўлиб келган, бундан кейин ҳам шунақа бўлади.

Содиқ жавоб қайтармади. Қайнотаси эса унга бир муддат ўқрайиб қараб турганидан кейин чиқиб кетди. Уни ҳеч ким, ҳатто суюкли қизи ҳам кузатиб қўймади. Зеро, у отаси кетиши билан эрини яхшилаб “тузлаш”ни кўнглига тугиб қўйганди. Шу боисдан ҳам фақатгина ароқ билан “сўзлашиб” қолган Содиққа ўзи биринчи бўлиб гапирди.

— Сизга гулдай қизини берди. Оёққа туриб олишингиз учун қўлидан келганча ёрдамлашди. Энди яхшилиги эвазига берган раҳматингизми бу? Қайси юз билан айтдингиз шунча гапни? — деди у эрига еб қўйгудек тикилиб.

— Агар миннат қилишини билганимда, ҳеч нарса сўраб бормасдим ёнига. Ҳозир кайфлигимда айтайин, дўконларимга текширувчиларниям отанг юборган. Менинг попугимни пасайтириб қўймоқчи. Лекин энди кеч бўлди.

Шундай қиламанки, ўзи қазиган чоғга ўзи тушади. Ҳозир подвалга туш-да, ўттиз минг “кўк”идан ол. Қоғозга ўра. Ундан кейин отанга обориб бер. Узоғи билан ўн беш мингча қарзман, қолгани тилини тийиши учун.

Хонзода ҳанг-манг бўлиб қолди. Мақсади қизини тартибга олиш тўғрисида гаплашиш эди. Аммо ўзан бутунлай бошқа томонга бурилиб кетди.

У меҳмонхонадан телбавор чиқди. Аввалига эрининг айтганини бажармоқчи бўлди, лекин тезда ниятидан қайтиб, юқори қаватга чиқди-да, қизининг ёнига кирди. Тош ойна қаршисида қандайдир суратни томоша қилиб ўтирган Шаҳло ойисига бирров қараб қўйди-да, яна машғулотини давом эттирди. Хонзода унинг ёнига келиб, қизининг қўлидаги суратни олмоқчи бўлганди, Шаҳло бермади.

— Шуми? — сўради Хонзода қизининг қилиғидан дили оғриб.

— Ҳа! — жавоб қилди Шаҳло кескин.

— Шохи йўғ-у...

— Бўлиши керакмиди?

— Ялангоёқнинг шохи бўлади-да, бўлмаса, нимасига учасан?

— Ҳақорат қилманг.

— Бутун умрлик нон-тузим, берган оқ сутим тайини йўқ бола олдида сариқ чақага арзимаскан-да.

— Ойи, бир нарсани иккинчисига чалкаштирманг. Кейин ўзингиз айтгансиз мени каша билан катта қилганингизни. Фигурангиз бузилишидан кўрқиб, менга кўкрак бермагансиз. Энди меҳр-муҳаббатни фигурангиздан кутинг...

— Вой ўлмасам, қизим, қачондан бери бунақа ўзгариб қолдинг?! Аввал бетгачопар эмасдинг-ку, — деди кўзи қинидан чиққудай бўлган Хонзода.

— Ўзингиз ўргатдингиз. Амакимнинг устидан тухмат қилиб, шунақа бўп қолишимга сабабчи бўлдингиз.

— Мен билмабман. Аслида ўша Шоҳруҳ сени боқиб катта қилган экан.

У йиғлай бошлади. Эрининг отасига айтган гаплари

суягига бориб қадалганди, энди қизиники ундан ҳам ўтиб тушди.

Бошини кафтлари орасига олган Шахло жим қолди. Унинг кўзлари юмилган, ич-ичидан изтироб чекмоқда эди. Худди боши берк кўчага кириб қолган-у, ундан чиқиб кетишнинг сира иложи йўқ. “Иложи бор, — хаёлидан ўтказди қиз, — фақат бу усул Мурод акамни қаттиқ изтиробга солади. Лекин... Лекин кўникиб кетади. Вақт ҳамма нарсани даволайди дейишади-ку. Эҳтимол, кун келиб ўзига бошқа бир ёр топар. Севиб уйланар. Шунда мени эсидан чиқазар... Оҳ, бунга қандай чидайман? Наҳотки Мурод акам тунлари бошқа бир қизни эркалайди, сочларини силайди, тўйиб-тўйиб ҳидлайди? Мен эса қора ерда ириб-чириб ётавераман. Атрофимда ўзимга ўхшаган мурдаларгина бўлади. Кўрқинчли, совуқ жой”. У қалтираб кетди.

— Йўқ... Йўқ, — дея бақириб юбориб ўрнидан сакраб турди.

Қизининг аҳволини кўрган Хонзода саросимага тушди. У бирдан қизини қучоқлаб бағрига босди.

— Ҳаммаси яхши бўлади, қизим, сен умуман қайғурма. Ана, доданг айтди-ку, бориб танишиб кел, деди. Сенга ёққан оила менгаям ёқади. Кўрасан, данғиллама тўй қиламиз. Оппоқ кўйлақда, узун “Лимузин”да келин бўлиб борасан уларнинг уйига.

Хонзода оғзига келган гапни қайтармас, мумкин қадар юмшоқ ва ўксик сўзларди. У қизининг кўнглини кўтаришни ўйлаётганди. Ниятига етганди ҳам. Чунки қиз айна дақиқаларда амакисини бутунлай эсидан чиқарган, бутун ўй-хаёли Муродда эди.

— Ойи, Мурод акамнинг ойилари сизга ёқади. Улар ниҳоятда меҳрибон аёл, — у шундай дея Хонзоданинг қучоғидан сирғалиб чиқди ва шоша-пиша сумкачасини ковлаб ён дафтар ва ручка чиқарди-да, тезда Мурод яшайдиган уйнинг манзилени ёзди.

Қизидан кўнгли хотиржам тортган Хонзода эрининг ёнига борди. Аллақачон бир шиша ароқни бўшатган Содикнинг кайфи ошиб қолганди. У столда бошини эгганча ўтирар, алланималар деб гўлдирар, олдидаги столни

урган киши бўларди. Хонзода уни ҳам авраб хурсанд қилиб қўймоқчи эди, қараса, бунинг мутлақо иложи йўқ. Эрининг қулоғига на гап киради, на эркалаб уни ўзига оғдириб олиши мумкин.

— Чўчқадан фарқингиз қолмабди-ку, хўжайин, — деди ўзини билмай ўтирган Содиққа.

Жавоби гўлдираш бўлди.

— Бундан баттар бўлмайсизми? — деб у эрининг ёнига келди-да, қўлидан ушлаб, ётоғига олиб бориб ташламоқчи бўлганида, Содиқ гурсиллаб йиқилди ва оғзи гиламга қопланиб, пишиллаш бошлади. Унга нафрат билан боққан хотин қўлини силтади. Ёстиқдошининг бошини озгина буриб ҳам қўймай, илдам юрганча хонаси томон кетди.

Кетар чоғида Шаҳлонинг хонасига калла суқди.

— Даданг маст бўп қопти, хабар оп қўярсан, мен бўлғуси қудаларим билан танишиб келай, — деди илжайиб.

Шаҳло ойисига жилмайиб боқди. Унинг кўзида бир олам қувонч бор эди. Аммо у ойиси нима ниятда кетаётганини ўйлаб кўрмади. Одам бир томондан иккинчи тарафга шунчаки оғиб кетмаслиги унинг хаёлига келмади. Меҳмонхонада эса Содиқнинг нафаси қайтаётганди.

* * *

Қоровулликка қолган йигитлар ҳам бироздан кейин безовталаниб қолишди ва бирин-кетин йўлакка қараб югуришди.

— Айни вақти, тезроқ юринглар, қочиб қолайлик, — деди Юлдуз.

Серқатнов катта кўчага чиққанларидан кейин уларга тегишли бўлган машина етиб келди.

Юлдуз бутунлай ўйга чўмган, атрофдагиларни унутиб, алланималар тўғрисида мулоҳаза қилар, ўйидан, тузаётган режаларидан қониқиш ҳосил қилавермагач, узун киприкларини пирпиратиб қўярди. У бирон оғиз гапирмагач, бошқалар ҳам манзилга етгунларича миқ этишмади.

Юлдузнинг қайтиб келганини кўрган кампир қувониб кетди. Юз-кўзларидан ўпиб кутиб олди. Дарров дастурхон тузаш ҳаракатига тушди. Аммо қиз уни тўхтатди.

“Ишим бор, шаҳарга боришим керак”, деди. Унинг бундай қарорини кутмаган иккала йигит ҳам ҳайрон бўлишди.

— Шоҳруҳ, — деди Юлдуз, — сиз мен билан бирга борасиз.

У бошқа гапирмади. Нарсаларини кампирга топшириб, яна машинага ўтирди. Шоҳруҳ йўл-йўлакай қиз режасини айтса керак, деб ўйлаганди. Аммо Юлдуздан тагин садо чиқмади. Шаҳарга етганларидан кейин машинага ҳам жавоб бериб юборди.

— Энди нима қиламиз? — сўради ундан Шоҳруҳ.

— Шаҳарни айланайлик, бир-икки ресторанга кириб овқатланамиз, озгинадан ичамиз, сиз билан дам олишни истадим, — жавоб қилди қиз.

Тусида табассумдан асар ҳам йўқ эди унинг. Демак, недир жиддий иш қилмоқчи. Ажабланарли томони, буни Шоҳруҳдан ҳам яшираётган эди.

— Менга ишонмай қўйдингизми? — сўради йигит ундан.

— Нега бунақа деяпсиз?

— Ҳар қалай, маишат учун келмагандирмиз. Сабаби бордир.

Юлдуз хўрсинди, анча наридаги баланд иморатларга нигоҳини қадади.

— Хўп, айтаман. Мен бу ерда томир отишим учун зўравонларнинг илдизини топишим керак. Қачонки уларнинг илдизини қуритсам, кун бор менга, йўқса, ўлигимни опкетишларингга тўғри келади. Шу ердаги итларга раво кўрмасанглар, албатта... Энди гапни кўпайтирмасдан кетдик. Аввал битта дўконга кирайлик, озгина сотволадиган нарсаларим бор.

Улар уч-тўртта дўконга киришди. Юлдуз ҳеч нарса сотиб олмади. Буюмларга бирма-бир қараб, қидирганини тополмаганидан кейин индамай чиқиб кетаверди. Шоҳруҳ ҳайрон, унинг ортидан эргашиб юраверди. Аста-секин қизнинг қилаётган қилиқлари унинг меъдасига тега бошлади. Бир хаёл: “Дардингни айт, нима керак бўлса, ўзим топиб келаман”, демоқчи ҳам бўлди. Бироқ бу гапни айтишга улгурмади. Навбатдаги дўконга кирга-

нидан кейин қизнинг юзида қувонч аломатлари пайдо бўлди. У аввал елим бошларга кийгизилган сунъий сочларни ушлаб кўрди. Рангларига эътибор қилди. Сўнг уч-тўрттасини олиб кўзгу ёнига борди-да, бирма-бир кийиб кўра бошлади. Юлдузнинг елкасига тушиб турадиган қизғиш рангли сунъий соч унга ярашди. Бироқ қиз саригини маъқул топди.

— Булардан ўзингизники минг марта зўр, — деди Шоҳруҳ қизга тикилиб, — нима қиласиз буни?

— Кийиб юраман. Агар одам шунақанги сочларни кўпроқ кийса, ўзиники тўкилмасмиш. Ҳар қалай, қайсидир журналда ўқиган эдим. Энди сизга танлаймиз.

Шоҳруҳ беихтиёр калта сочини силади, сўнг ажабланиб шеригига қараркан:

— Менга кераги йўқ, ўзимники яхши, — деди.

— Биламан, лекин кийиб юришингиз керак.

Ҳартугул, унга қора соч танлашди, лекин у узун эди.

— Роса терларканман-да, — деди норози бўлган Шоҳруҳ.

— Бу ерда кечаси совуқ бўлишини кўрдингиз. Хавотир олманг, ҳечам терламайсиз. Яна бир нарсани сизга айтай: мени ёқтирмаслигингизни яхши биламан. Шундай бўлсаям, вақтинчалик севишганлар ролини ўйнаймиз. Хўпми?

— Ким айтди сизни ёқтирмаслигимни, — дея бирдан қизариб кетди Шоҳруҳ.

— Кўзларингиз. Ҳазиллашдим. Қани, қўлингизни беринг-чи.

Иккита ресторандан бор-йўғи бир кружкадан шарбат ичиб чиқишгач, Юлдузнинг безовталиги янада ошди. У ёнидаги йигитнинг қўлини кучганча ҳали у томонга, ҳали бу томонга юрар, тинимсиз хаёл сурар эди.

— Яхшиси, — деди Шоҳруҳ, — казинога боришимиз керак. Менимча, улар, албатта, шунақанги жойга келишади. Куни билан топган пулларини қаергадир сарфлашлари керак. Менимча, ресторандан кўра, уларга казинолар қулайроқ.

— Тўғри, — деди қиз ва йигитни ўзига қаратди, — хаёлимга келмаганини қаранг. Лекин шаҳарда казино

деганлари тиқилиб ётибди-да. Мен сизга айтсам, қиморнинг замонавий, ҳаммабоп, қонуний усуллари ҳам чиқади, деб ҳеч ким ўйламаган бўлса керак. Хў-ўш, битта гавжумини биламан. Аввал шу ёққа борайлик. Шаҳар шимолида. Ўзиям қоп-қора, баланд. Ёнига борсангиз, ваҳима босади. Салобатиданмас, совуқлигидан.

— Кетдик бўлмаса.

— Такси тўхтатинг.

Шоҳруҳ йўлакдан серқатнов катта йўл ёқасига чиқиб, сувиллаб бир-бирини қувиб ўтаётган машиналарга қўл кўтара бошлади. Бу пайтда елкасига қора сумка осган, спорт кийимидаги, бўйлари узун, озгин икки йигит Юлдузнинг ёнига яқинлашарди. Қиз уларга парво ҳам қилмади. Кўзи Шоҳруҳда, унинг эртароқ машина тўхтатишидан умидвор бўлиб турарди. Яқинлашаётган йигитлар атайлабдан Юлдузнинг икки тарафидан ўтди. Ўтди-ю, кутилмаганда қизнинг қўлидаги сумкачани тортиб олиб, бирдан қочиб тушди. Юлдуз бир неча сония карахтланди. Бироқ тезда ўзига келди.

— Сумкамни опқочибди! — дея бақириб юбораркан, уларнинг ортидан қува бошлади.

Йигитлар озгин эди, тагин оёқлари узун, аста-секин Юлдуздан узоқлаб кетаверишди. Агар сумка ичида фақат пул ва тақинчоқлар бўлганида ҳам майли эди, Юлдуз бемалол кечиб юбораверади. Бироқ иккита тўппонча, ўқ-дорилардан кечиб бўлмайди. Нима қилиб бўлсаям, қочоқларни қувиб етишлари, қўлларидаги сумкани тортиб олишлари шарт эди. Зумда Юлдузни қувиб ўтган Шоҳруҳ жон-жаҳди билан югурди. Шунда қочаётганлардан бири ортига қаради. Аҳвол чатоқ, қуваётган бола елдай учиб келаяпти. Агар шу алпозда яна беш дақиқалар қувса, албатта, етиб олади. Бунинг устига, тинимсиз сигарета чекканларидан нафаслари бўғилиб, ҳансирай бошлагандилар. Умидлари нима қилиб бўлсаям ўзларининг кварталларига кириб бориш. Бунга унчалик ҳам узоқ қолмаган. Узоғи билан етти-саккиз юз метр. Тўғридаги катта йўлни кесиб ўтишса, тамом, кўп қаватли иморатнинг ёнидан ўтиб ҳовлига чиқишади. У ерда ўзларига

ўхшаган ўғри йигитлар домино ўйнаб ўтиришибди. Дарров ёрдам беришади.

— Нимадан қўрқамиз?! — деб бақирди қочаётганларнинг бири шеригига. — Икковимиз битта боланинг жани синдириб ташлолмаймизми? Кварталга бориш шарт эмас.

— Гавдаси катта. Спортсменга ўхшайди. Сумкани менга бер-да, уни тўхтатиб қол. Мен кварталдан болаларни айтиб келаман. Сенга ёнингдаги пичоғинг ёрдам беради! — дея қичқирди унинг шериги.

Бу энг жўяли фикр эди. Зеро, ортдан қуваётган билан қочаётганларнинг оралиқ масофаси бор-йўғи ўн-ўн беш қадамга қисқарган эди.

Шеригининг гапини жўяли билган қочқин бирдан тўхтади-да, ёнидан пичоқ чиқарди ва Шоҳруҳга ташлашни учун тайёрланиб турди. Атрофда одам кўп эди. Ҳамма ўзини четга олганди. Зеро, қон тўкилиши муқаррар бўлиб турган бир ҳолатга аралашмаган маъқул. Бу атрофда мелиса зотининг қораси ҳам кўринмасди.

— Келавер! — дея қичқирди ўғри. — Ичагингдан туфлимга ип қиламан!

Шоҳруҳ унинг ёнига яқин қолганда тўхтади ҳамда бу ёғига шиддат билан юрди. Унинг афт-ангорини кўрган одамнинг юраги қинидан чиқиб кетарди. У шунақанги газаблангандики, агар рўпарасида пичоқ ушлаган ўғри эмас, бирорта йиртқич ҳайвон бўлганида ҳам бурдалаб ташлайдиган шашти бор эди.

Ўғри Шоҳруҳнинг кўксига пичоқ санчиш учун хезланди, бироқ унинг ҳаракати зое кетди. Ўзини бироз чапга олиб қолган Шоҳруҳ ўғрининг жағига шунақанги қаттиқ зарба бердики, кўзидан ўт чиқиб кетган йигит бечора гурсиллаб орқаси билан йиқилди ва шу ондаёқ ҳушидан кетди.

— Ўлдириб қўйишди! — бақирди томошатаблардан бири.

Шоҳруҳ унга ўқрайиб қаради-да, анча узоқлаган иккинчи ўғрининг орқасидан югурди.

Аксига олгандай, айнаи у серқатнов йўлни кесиб ўтаётганида, машиналарга яшил чироқ ёнди. Шунда ҳам

Шоҳруҳ тўхтамади. Югуришда давом этди. Агар очиқ йўлқадан ҳали чорраҳанинг сариқлигидаёқ катта тезликда ўтиб келган “БМВ” тормоз бермаганида, Шоҳруҳни ер билан битта қилиб ташлаган бўларди. Чийиллаб тўхтаган машинадан сакраб тушган ёши ўттиз бешлар атрофидаги эркак бўралаб сўкиниб қолаверди. Шоҳруҳ унинг гапларини эшитмади ҳам. Эшитишга вақт қаёқда дейсиз?

Қочиб бораётган ўғрига Шоҳруҳ етиб олди. Аммо кеч. Ўғри бола ўзига таниш бўлган, унча-мунча ўғрилик ҳам қилишган, бир-иккитаси ёшлигидаёқ қамалиб чиқишга ҳам улгурган болаларни ёнига чақирришга улгурган эди. У ҳарсиллаб нафас олар, бироз букчайганча қўли билан Шоҳруҳни кўрсатиб:

— Ана... Анави Федяни чавақлаб ташлади, — дерди.

— Шу қоравой-а! — деди сочини хўрознинг кокилига ўхшатиб олган, қўлида занжир ўйнатиб турган барваста йигит. — Федяни?..

У ёнида беш-олтита ўзига ўхшаган болалар билан Шоҳруҳга яқинлашиб кела бошлади. Уларнинг ортида яна тўрт-беш йигит бор эди. Шоҳруҳнинг ёлғиз ўзининг кучи етмасди уларнинг ҳаммасига, аммо Юлдузнинг етиб келишини ҳам истамаётганди. Чунки бу дордан қочган болалардан ҳар нарсга кутиш мумкин.

— Шефларинг ким? — сўради тобора унинг яқинига келаётган тўдага қарата.

— Ҳаммамиз шефмиз, биз битта одаммиз. Федянинг хунини биргаликда оламиз, — деди хўроз тож йигит.

— Федянга жин ҳам ургани йўқ. Фақат жағини силаб ўтишимга тўғри келди.

У шундай дейиши билан Юлдуз ҳам етиб келди.

— Яхшиликча, — деди Юлдуз асабий титраб, — сумкани қайтариб беринглар, йўқса, ўзларингга ёмон бўлади.

— О-о-о, хонимнинг гапини эшитдингларми? — дея ҳиринглади тўдабоши ва қўлидаги занжирни ҳавога кўтарди.

Шоҳруҳ ҳаводан келаётган қалин темирлар тўқимасига қўлини тутиб қолди. Гарчи занжир унинг билагига

ўралиб қолган бўлса-да, суяги синиб кетай деди. Бироқ йигит мутлақо тусини ўзгартирмай, занжирни зарб билан ўзига тортиб, ёнида пайдо бўлиб қолган хўрозбошнинг аввал қорнига урди, энкайиб қолгач, орқа умуртқасининг мустақамлигини тирсаги билан “текшириб” кўрди. Ўзини осмон билиб, шу атрофнинг қиролиман, деб юрган хўрозбош шу ондаёқ ер тишлади. Бош кетса, билакдаги кучнинг нечоғлик қудрати қоларди? Жиноят остонасида турганлар тарашадай қотишди. Улар ҳам алам, ҳам ғазаб билан хўрозбошга термилиб туришарди.

— Яна мардинг борми? — сўради Шоҳруҳ улардан.

Тўдадан садо чиқмади. Йиртиқ-ямоқ шим, турли-туман расмлар чизиб ташланган футболкалар кийган, айримлари кулоқларига сирға тақиб олган йигитлар бир-бирларига қарашди. Нигоҳлар тўқнашуви журъат берди, шекилли, бараварига Шоҳруҳ билан Юлдузга ташланишди. Қиз жуда чаққон ҳаракат қиларди, ёнига яқинлашганни осонлик билан чалиб, тепиб ёки қўлларидан қайириб ағдарарди. Шоҳруҳ эса рақибларини тинмай мушт билан сийларди. Олишув беш дақиқача давом этди. Гарчи кўпчилик бўлишса-да, бокс устаси билан каратэни санъат даражасига кўтарган қизга бас келишга кўзлари етмагач, “ўз-ўзини хафа қилдирмайдиган” гуруҳ аъзолари бирин-кетин қочишга тушишди. Ўртоқларининг калтак ейишига сабабчи бўлган йигит ниҳоят қўлга тушди. У муштлашувга мутлақо қўшилмаганди, лекин нима бўлди-ю, Юлдузнинг ёнига келиб қолди. Қочмоқчи бўлганида, оёқлари чалишиб кетди-да, асфальтга ёпишди. Қўлидаги сумка учиб кетди. Безорилар жуфтакни ростлаганларида, Юлдуз асир қолган хўрозбошни кўрди. Кўзи кўқарган, оқсоқланганлар ҳам дам-бадам ортларига қарай-қарай қораларини ўчиришгач, бурни синганидан юришга ҳам мадор тополмаган хўрозбош бир қўли билан юзини яшириб тепасида турганларга ўғринча қараб ўтирарди.

— Исминг нима? — сўради Юлдуз кутилмаганда юмшоқ оҳангда.

— Александр, — деди йигит ва секин ўрнидан тураркан, — бошқа урмайсизларми? — дея сўради.

— Йўқ, урмаймиз. Аввал ҳам урмасдик бизга тегишли нарсани вақтида берганларингда, — деб Юлдуз Сашанинг ўрнидан туришига қўмаклашди.

— Агар мен биронтанинг шунақанги абжағини чиқарсам, ҳеч қачон ёрдамлашмасдим. Баттар ўласи қилиб калтаклаб ташлаб кетардим, — деди кутилмаганда мурувват кўрган Александр.

— Чунки сен қанчалик ўзингни ёмон кўрсатишга уринма, барибир ёмон бўлолмайсан. Бўпти, омон бўл, бошқа йўлимиздан чиқманглар, — дея Юлдуз Шоҳруҳнинг қўлидан тутиб хўрозбошдан узоқлаша бошлади.

— Тўхтанглар, — деди Саша уларнинг ортидан бироз қараб тургач, — балки кўришиб турармиз. Мен сизларга ўхшаганларни қидириб юргандим.

— Шунақами? — деб Шоҳруҳ изига қайтди-да, унинг ёнига келди. — Шаҳарингда бизга ўхшаганлар тиқилиб ётибди. Борсанг, ҳеч бўлмаганда югурдакликка қабул қилишади сени.

Александрнинг бирдан юзи ёришди.

— Ака! — деди бошини эгиб. — Майда-чуйдаларни улар яқинига йўлатмайди.

— Сен майдамисан? — дея кулди Шоҳруҳ.

— Улар шунақа ўйлашади. Кўриниб турибди, қандайдир тўданинг одамисизлар. Биз ҳам шаҳарда кўкрак кериб юрайлик. Уришишларинг даҳшат экан. Мен-чи, сизларга жуда кўп маълумотлар тўплаб беришим мумкин.

— Фақат шуми ниятинг? — сўради ундан Юлдуз.

— Йў-ўқ, анави “Буратино”дан қасдимдан олишим керак. Опамни икки йил аввал зўрлаган, кейин хўрлаган. Шайкаларигаям ташлаган. Маргарита эрталабгача бормаган, хуллас, ўчимни оламан!..

Юлдузнинг эти жимирлаб кетди:

— Ким у “Буратино” деганинг? — сўради Сашадан.

— Шаҳарда уни ҳамма танийди-ку. Айтишларича, собиқ иттифоқ даврида келган экан. Қишлоғида ўғирлик қилиб қўлга тушган. Бизда ўтириб чиққан. Турмадан чиққач, шу ердаги бир-иккита кўчанинг болалари билан танишиб, қолиб кетган. Иттифоқнинг абжағи чиқаётганда арзон-гаровга катта-катта дўконларни сотиб

олган. Эшитишимча, заводлари ҳам бор. Ўн йил аввал опам Маргарита унинг қўлига тушиб қолган. Ўша пайти у эндигина ўн олтига кирган эди. Опамнинг хунини оламан!

— Тушундим, — деди унга тикилиб турган Юлдуз, — менимча, бизга қўшилганинг билан унга кучинг етмайди. Чунки заводлари бор одамнинг озмунча пули бўлмайди. Пули кўпми, демак, одамлариям кўп. Яна ўша одамларининг ярмидан кўпи каллакесар. Ҳа, нега уни “Бурадино” деяпсан?

Бутунлай кайфияти тушиб кетган Александр ерга қараб нималарнидир хаёл қилди, кейин қизга юзланди:

— Билмадим, бурни узун бўлгани учундир, эҳтимол.

Сашанинг аввалги шашти бутунлай қолмаганди. У калтак зарбидан ҳам кўпроқ Юлдузнинг рад жавобидан азобланди.

— Хафа бўлма, — деди дарров унинг ҳолини англаган қиз, — сен билан кўришиб турамиз. Лекин бизни қандайдир жинойий гуруҳнинг одамлари деб ўйлаганинг ажабланарли. Бўпти, хайр.

Қизнинг кайфияти чоғ эди. Шоҳруҳнинг қўлидан тутиб илдам қадам ташларди. Йигит унинг қандайдир куйни хиргойи қилганини ҳам эшитди.

— Шунча болани уриб енганимиздан хурсандмисиз дейман? — сўради Шоҳруҳ.

— Асло! Мен қидираётган одамимни топдим. Саша жудаям керак бўлса-да, атай уни нари итардим. Лекин бутунлай ноумид қилмадим ҳам. Демак, у бизни барибир излаб топади. Кейин аста ўзимизнинг одамга айлантириб қўяман. Бу ердаги одамларни, айниқса, зўравонларни яхши биледи. Сабаби, опасининг қасдини олиш учун кўп изланган. Хуллас, фойдаси тегади. Уқдингизми, яхши йигит? Ёки яна саволларингиз борми?

— Тушундим, лекин бирдан унга ишониб қолганингизга ҳайрон бўлаяпман.

— Мен унга ишонибманми? — деб кулди Юлдуз. — Сираям ишонганим йўқ. Фойдаланиш керак, холос, севгилим.

— Нега “севгилим”?

— Келишдик-ку! Бир кун севишганлар ролини ўйнаймиз.

— Бор-йўғи бир кунми?

— Балки икки кундир.

Шоҳруҳ чуқур хўрсинди.

— Эй, йигит, — Юлдуз Шоҳруҳни тўхтатиб ўзига қаратди, — шунчалик кўримсиз, ёқимсизманми?!

— Икки кун камлик қиладимидейман?

— Ҳа-а, гап бошқа ёқда денг. Ёқмай кетсин! Лекин иложингиз йўқ. Ана шу икки кун ҳам етади. Балки орачора яна шу ўйинни қилармиз. Фақат илтимос, бошқа нарсани хаёлингизга ҳам келтирманг. Келишдикми?

Шоҳруҳ жавоб қилмади. “Хўп”, дегандек бошини қимиради. Аммо туси бирдан жиддийлашди. Гарчи атрофни йўл четидаги чироқлар ёритиб турган бўлса-да, йигитнинг юзидаги ўзгаришни тўлиқ кўрсата олмасди. Аммо қиз гапи Шоҳруҳга ёқмаганини сезганди.

Ўн беш дақиқача иккови ҳам сўзсиз ўз хаёллари билан андармон бўлиб юришди. Улар ҳатто ёнма-ён кетаётганларини ҳам унутишганди. Юлдузнинг юзи аламли тус олган, киприкларидаги ёш томчилари оқишга ҳозирлик кўраётганди. Шоҳруҳ Юлдузнинг одамлари қаторига қўшилиб нотўғри иш қилмадимми, деган ўйда бош қотирарди. Айни чоғда акаларининг, айниқса, янгаси Хонзоданинг “каромат”лари хаёлига келиб, ўқинарди ҳам. “Уйдан чиқиб кет, бу хонадонга ортиқчасан, дейишганида ҳам олам гулистон бўларди-ку, индамай кетардим. Шу арзимас нарса учун тепкилаш шартмиди?” — ўйларди у.

— Шоҳруҳ, — деб қолди бир маҳал Юлдуз, — борамизми казинога?

— Ниятингиздан қайтдингизми? — деди Шоҳруҳ қизга нигоҳ ташлаб.

— Йўқ.

— Унда борамиз. Ҳозир мен такси тўхтатай. Сиз эҳтиёт бўлинг, яна бирортаси сумкангизни опқочиб кетмасин.

Юлдуз енгил кулди ва йигитни туртиб қўйди.

Қиз машинада кетаётганларида салон чироғининг ёруғида ўзига обдан оро берди. Ҳайдовчининг ойна орқали

тез-тез Юлдузга кўз ташлаб қўяётганидан Шоҳруҳнинг рашки келди-ю, аммо индамади.

Ҳақиқатан ҳам одамни Юлдуз таърифлаган казинонинг салобати босар экан. Шоҳруҳнинг унга кўзи тушиши билан эти жимирлади. Шеригидаги ўзгаришни сезган Юлдуз унинг қўлини маҳкамроқ қисди.

— Азизим, — деди майин табассум билан, — бугун роса дам олиб кетамиз, худо хоҳласа.

Шоҳруҳ ҳам жилмайишга уринди-ю, аммо ўхшатолмади. Шундай бўлса-да, бироз дадиллашди.

Шоҳруҳ беш-олти жойдаги бильярд стол, яна алламбало ўйинлари бўлган жойлар, айланадиган рақамлар, йирик-йирик нарда тошини улоқтирадиган мослама ва ҳоказоларни энди кўриб туриши эди. Дарров қизиқиши ортиб, ўйин жиҳозларига алоҳида эътибор билан қарай бошлади.

— Шоҳруҳ, сиз буларнинг барини аввал минг марта лаб кўргансиз, ўзингизни бемалол тутинг, — деди Юлдуз бироз хижолат тортиб. У сўзлаш асносида йигитнинг қўлидан секин чимдиб ҳам қўйди.

Шу маҳал уларнинг ёнига ҳар елкасида битта одам кўтарадиган тақирбош бир рус йигит келиб:

— Хизмат? — деди иржайиб қўлини кўксига қўяркан.

Шоҳруҳ билан Юлдуз ҳали оғизларини очишга улгурмасларидан, унинг ўзи таклифларни бирма-бир санаб кетди.

— Агар қорнингиз очган ёки аввал озгина қизишиб олмоқчи бўлсангиз, бемалол қаҳвахонага киринг, турли спиртли ичимликларимиз бор. Бирдан ўйинни бошлаш ниятларингиз бўлса, ҳозир ёнингизга ажойиб гўзал қизни жўнатаман. У сизнинг ҳамма айтганингизни бажаради.

— Раҳмат, — деди Юлдуз унга майин жилмайиб, — яхшиси, биз озгинадан пиво ичамиз, кейин...

Қиз гапларини охиригача етказа олмади.

— Марҳамат, — дея йигит уларни бинонинг шимолий томонига бошлади.

Тўрт кишилик етти-саккизта стол. Учтасини хўрандалар эгаллаган, қолганлари бўш.

Юлдуз ўтираркан, девқомат йигитга жилмайиб қўйди.

Орадан бир дақиқа ҳам ўтмасдан хизматчи қиз келди. Шоҳруҳ пиво буюртма берганида хизматчи қиз ўн беш хилдан ортиқ пивонинг турини айтди.

— Энг яхшисини олиб келинг, — деди Шоҳруҳ боши қотиб.

— Бизда ёмон пивонинг ўзи бўлмайди, — дея жилмайди қиз.

— Уфф, қийналиб кетдим. Кўзингизга қайси яхши кўринса олиб келавринг.

Шундан кейин ҳам хизматчи қиз тезда кета қолмади. Пивога нима қўшиб келишини сўради. Табиийки, унинг ҳам тури кўп эди. Шоҳруҳ барча саволларга Юлдузни рўпара қилгачгина унинг охири йўқ, аммо ниҳоятда жозиба билан берилган саволларидан қутулди.

— Бунақада ҳеч нарса ичмай чиқиб кетади одам. Яхшиямки, фақат пиво айтганимиз. Агар бошқа нарсаларниям буюрганимизда... Бир соат қайсиниси, қанақаси, деб тураркан, — деди Шоҳруҳ хизматчи қиз ҳамма саволларига жавоб олгач, минг бир ишваларини кўз-кўз қилиб узоқлашганидан кейин.

Юлдуз кулди, сўнг:

— Кўзига ўтдай кўриниб кетган бўлсангиз керак-да! Энди сиздай йигитни ҳар қандай қиз илинтирсам, деб орзу қилади-да, — деди киноя билан.

— Унда шунинг учун ҳам шу пайтгача биттаям қизнинг қўлидан ушламаган эканман-да.

— Нега ёлгон гапирасиз? Менинг қўлимни ушладингиз-ку! Ёки аллақачон мени қизларнинг қаторидан чиқариб юбордингизми?

— Ушлаш билан ушлашнинг фарқи бўлса керак.

Агар қўшни стол атрофини бир-биридан девсифат, юзларидан музнинг нафаси келадиган, кўзлари чақчайган, яна шу ҳолларига лабига гавана сигареталарини қистириб олган тўртта барзанги келиб ўтирмаганида, уларнинг ҳазили кўп давом этарди. Меҳмонларнинг ёнига бир йўла бешта хизматчи қиз келди. Боягидай эзмалик қилишмади. Ҳатто савол ҳам беришмади. Оғизларидан “хўп”дан бўлак сўз чиқмади. Сўнг буюрилган нарсаларни олиб кетишга югуришди.

Шоҳруҳ билан Юлдуз эса бир-бирларига сирли нигоҳ ташлашди.

— Муҳаббат сўзларини биласизми? Бировга севги изҳор қилганмисиз? Мени севишингизни, менсиз яшолмаслигингизни айтинг. Тўхтамай гапиринг, баландроқ овозда, — деди Юлдуз Шоҳруҳга жилмайиб. Агар синчиклаб унинг юзига қаралса, элас-элас безовталиқ нишонларини кўриш мумкин эди.

Шоҳруҳ дарров унинг нима демоқчилигини англади. Фақат дабдурустан бунақанги буйруқ берилгач, сўзни нимадан бошлашни, қайси тилда гапиришни билолмай довдиради.

— Йигитлар доим қизларни алдаш пайида бўлишади, — деди шеригининг сусткашлигидан асабийлашса-да, ўзини босишга, нафақат босишга, балки йигитга эҳтирос билан боқиб табассумини ошкор қилишга ҳам куч топиб. — Мен сизни бутунлай бошқа жойда севги изҳор қиласиз, деб ўйлагандим. Бу ерга дам оламиз, бироз қимор ўйнаймиз, деганингиз учун келгандим. Сизнинг бўлса дарров хаёлингиз бузилди.

— Сизни учратиш қийин. Қиз бола бошингиз билан заводда техноглик қилаяпсиз. Эрталаб ишга келиб, кечқурун ҳориб-толиб кетасиз. Бирон жойга таклиф қилишга ям одамнинг кўнгли бўлмайди. Шундай бўлса-ям неча марталаб айланишга таклиф қилганман. Лекин доим рад жавобини бергансиз. Ҳозиргидай имконият яна бўладими-йўқми, Худо биледи. Шунинг учун бу ерни кулай билиб...

— Сизга розилик берганим йўқ. Агар берган тақдиримдаям учрашиб юрмайман. Тўғри ЗАГСга борамиз, қонуний эр-хотин бўламиз, сўнг айланишлар бўлаверади, — деди Шоҳруҳга жавобан Юлдуз, юзида жиддийлик аломатлари пайдо бўларкан.

— Демак, сизни севишимга, еру кўкка ишонмай, кафтимда кўтариб юришимга ишонмасиз. Унда айтганингиздай қиламиз. Эртага саҳардан мен сизни ЗАГСга олиб бораман. Келишдикми?

Юлдуз кулиб юборди. Майин, ширали, нозли овозда кулди. Унинг кулгисини кўшни столда ўтирган барзан-

гилар ҳам эшитди. Улардан бири ошиқ-мошиқларга қаради. Қаради-ю, термилиб қолди. У Арзунинг йигитларидан бири эди. Кўзи ўтдек ёнарди. У Юлдузни кўрганди. Қиз хўжайинини тепкилаб, ҳамманинг кўз олдида шарманда қилганди. Танасидаги шайтоний кучлари кўпириб олдинга интилтирганди уни. Юлдузни бўлақларга бўлиб ташлагиси келганди, ундан кейин бутун уруғ-аймоғини бошқалар олдида ерга урган Арзунинг қонини ичмоқчи эди. Лекин жойидан қимирлай олмади. Ҳадди сиғиб ўзидан амали баландлардан олдинга ўтиб кетолмади. Аммо қизнинг сумбати хаёлида мангуга муҳрланди.

* * *

Агар Шаҳло ойиси кетиши билан унинг ортидан пастки қаватга югуриб тушиб, дадаси ётган хонага кирмаганида, яна икки-уч дақиқа кечикканида, Содиқ жон таслим қиларди.

— Дадажон! — деб бақириб юборди Шаҳло. Отаси қимир этмас, ҳатто нафас олаётгани ҳам билинмасди. Икки қўли бўшашган, сочлари тиккайган. Уни кўрган одам сира ухлаётганга ўхшатмайди. Худди кўча-кўйда мастликдан ёки кутилмаган оғир касалликдан жон бериб, эндиликда бу бечорага одамлар зиғирча бўлсин эътибор бермай, балки нафрат билан қараб ўтиб кетаётгандай эди. Кутилмаганда Шаҳлонинг кўзи тушди. Кутилмаганда қиз унинг ўлиб қолганини сезиб қолди... Ҳар қалай, Шаҳлонинг назарида шундай эди. У отасини кўриши билан ўлиб қолибди, деган хаёлга борганди.

У шошилганча дадасининг бошини кўтарди. Шундан кейингина Содиқ бирдан нафас олди. Гўё саҳрода қолиб ўлгудай чанқаган, кейин кутилмаганда сувга дуч келиб ичишгаям қаноат қилмай ўзини отгандай бўлди.

— Дадажон, сизга нима бўлди?! Нега бунақа ётибсиз, мени кўрқитиб юбордингиз! — деди Шаҳло йиғлаб.

Содиқ кўзини ним очди. Қуюқ туман орасида қизини кўрди. Хунук ўшшайди. Гапирмоқчи эди, оғзидан ғўлдираш билан бирга одамнинг таббини хира қиладиган ҳид ҳам чиқди. Шаҳло афтини буриштирди.

— Уфф, дада, бунча кўп ичдингиз? Келинг, ваннага

обораман, — дея Шахло Содиқнинг қўлидан ушлаб тургазмоқчи бўлди. Бироқ ҳарчанд уринмасин, падари бузрукворини жойидан ҳам жилдиролмади.

— Озгина ёрдам берворинг, кучим етмаяпти. Сиз ҳам ҳаракат қилинг.

Қизининг гаплари Содиққа узоқ-узоқлардан эшитиларди. У Шахлога ёрдамлашиш кераклигини англади. Лекин қанақа ёрдамлигини тушуна олмади. Гапиради, гаплари гўлдираб чиқаётганини билмайди. “Қизим анқов бўп қолдими, ҳеч балога тушунмайди?” — деб ўйлайди.

Охири у қимирлади. Нима гап-сўзлигини билмоқ учун ўрнидан туришга уринди.

— Яна озгина, озгина, ҳа, ана, — отасини тургазганидан хурсанд бўлди Шахло, — энди юринг. Бир, икки, уч...

Ҳартугул, Содиқ ювиниш хонасига етгунича йиқилмади. Қизининг елкасига суяниб, боши ҳар томонга силкиниб юрди.

Гарчи Содиқнинг бошидан Шахло совуқ сув қуяётган эса-да, унга иссиқдай туйиларди.

— Совуқ, — деди у ниҳоят тили калимага келиб.

— Иссиғидан ҳам очайми? — сўради Шахло дадасининг гапирганидан хурсанд бўлиб.

Содиқ бошини сарак-сарак қилди. Бунга ҳам қаноат қилмай гўлдиради:

— Иссиғини ёп, фақат совуқ сувни оч!

Шахло, мабодо иссиқ сув жўмрагини ҳам очиб қўйдими деган хаёлда, оқаётган сувга қўлини теккизиб кўрди. Сув муздай. Агар бироз қўл теккизиб турса, совқотиб қолиши ҳам ҳеч гапмас. У дарров отасининг бошини кўтарди.

— Бўлди, шамоллаб қоласиз. Ваннани илиқ сувга тўлдираман, озгина ётсангиз, яхши бўласиз.

Орадан ўн беш дақиқача ўтгач, бўйнигача сувга чўккан Содиқ лаззатланиб ухлаб қолди. Унинг отаётган хурраги ташқарига ҳам эшитиларди. Шахло унинг тепасига келди. Бироз қараб турди. Бир хаёл тургазмоқчи бўлди. “Майли, яна ўн минутча ётсин, кайфи бутунлай тарқа-

син, кейин тургазаман. Унгача кофе тайёрлаб қўяй”, дея хаёлидан ўтказди.

Қаҳвага шакар аралаштираётганида қўл телефони жиринглаб қолди. Телефон экранига қаради. Муроднинг рақами ўчиб ёнаяпти. Ичидан шодлик отилиб чиқиб, юзида табассум шаклида кўриниш берди.

— Нега жимиб қолдинг, жоним? Сендан роса хавотир олдим, — деди Мурод Шаҳлонинг овозини эшитиши билан.

— Ҳали ҳаммасини айтиб бераман. Ҳозир ойим сизларникига бордиларми? Кетганларига анча бўлди. Етган бўлишлари керак, — деди Шаҳло шўх овозда.

Мурод билдики, қизнинг кайфияти яхши. Демак, ойиси ҳам уларникига яхши ниятда келаяпти. Унинг юраги бирдан орзиқиб кетди.

— Лекин ҳозиргача келмадилар... Шошма, кимдир келганга ўхшайди. Кимдир қўнғироқни босди. Эсиз, эртароқ айтмабсан-да, тайёргарлик кўриб қўярдик. Эшикни очай-чи, кейинроқ ўзим телефон қиламан, — деб Мурод қизил тугмачани босди.

Дарров ойисига меҳмон келганлигини айтди. Фотима опа кимлигини сўраганида, шивирлаб Шаҳлонинг онаси эканлигини тушунтирди. Фотима опа шошиб қолди. Шундоғам батартиб бўлган меҳмонхонани бир сидра кўздан кечирди.

Мурод эса бориб эшикни очди. Шаҳлодан унинг ойиси ҳақида кўп эшитган, тасавурида қовоғидан қор ёғадиган, хўмрайиб боқадиган аёл сиймоси қотиб қолган эди. Шу боисдан ҳам эшикни ўзи очмоқчи бўлди. Хўмрайиб турган бўлса, бир-икки оғиз ширин сўз айтади. Озгина юмшатади. Кейин онасига кўрсатади. Ҳартугул, юзида озми-кўпми нури бўлган аёлни кўрсатади.

У эшикни очди-ю, бутунлай бошқача аёлни кўрди. Қадди-қомати келишган, сочлари елкасига тушиб турувчи, юз-кўзлари обдан бўялган, елкалари очиқ, икки қулоқларида тилла сирға ярқираган, ўттиз ёшлар атрофида бўлган аёл.

Қаҳрлига ўхшамас эди-ю, лекин шумлик бордай.

— Ассалому алайкум, — деди мулойим овозда.

— Сиз, — деди Хонзода Муродни бошдан-оёқ кузатишда давом этаркан.

— Сизга ким керак эди? — сўради Мурод мумкин қадар ўзини самимий тутишга уриниб.

— Агар шу Муроджонларнинг уйи бўлса... Мен Шаҳлонинг ойиси бўламан.

— Шунақами? Келинг, келинг, — дея дарров Мурод бўлғуси қайнонасига (ҳар қалай, у шу фикрда эди) йўл бўшатди.

Хонзода остонада ҳам бир муддат турди. Деворга ёпиштирилган оддий қоғозга, шифтнинг шунчаки оҳаклаб қўйилганига, оёқ остидаги эски гиламчага қараб, бурнини жийириб қўйди. Озгина ўзига тўқ бўлса, йигит яхши бўлса, балки рози бўларман, деган фикр ҳам йўқ эмасди унинг хаёлида. Уйидан чиққанидан кейин шу фикрга келувди. Озгина кўнгил илиши дарров ҳавога учди-кетди.

Сўрашиш учун унинг истиқболига чиққан Фотима опа билан номигагина кўришди.

Гарчи ҳамма ёқнинг батартиблиги хонадоннинг ниҳоятда озодалигидан далолат бериб турган бўлса-да, ижирганишга ўзида куч тополди. Столга ҳам омонатгина, гўёки хонадоннинг камбағаллиги унга ҳам юқиб қоладигандек ўтирди.

— Шаҳло менинг қизим бўлади, — деди чой олиб келиш учун ўрнидан турмоқчи бўлган Фотима опага.

— Шаҳлохон жудаям ажойиб қиз экан, умридан баракка топсин. Кўришим билан менга ёқиб қолди. Худди ўзим орзу қилган қиз экан, — дея оғзидан бол томиб Хонзоданинг қизини мақташга тушиб кетди Фотима.

— Ҳа, шундай, бошқача ўзи у, — деди Хонзода унинг гапини тасдиқлаб, — яхши одамларнинг қўлида тарбия топган-да, камчилик кўрмаган, тўқ яшаган...

Унинг гаплари Фотима опага оғир ботди. Лекин у буни билдирмаслик учун жилмайиб:

— Кўриниб турибди, муомаласидан, — деди.

— Соддалигиям бор-да, — деди сўзларига алоҳида таъкид бериб Хонзода, — бўлмаса ўз тенги билан топишарди. Эшикни очган ўғлингиз, чамамда. Гапдонгина йи-

гитга ўхшайди. Одатда, кўп гапирадиганларнинг қўлидан ҳеч вақо келмайди. Бири икки бўлмай ўтиб кетади.

Фотима ҳанг-манг бўлиб қолди. Дарров нигоҳини ерга қаратаркан, деди:

— Муроджон кўп гапирадиганлар хилиданмас, “ичимдагини топ” дейдиган. Икки-учта жойда ишлайди. Мақтамоқчи эмасман-у, лекин ўғлим ишлаганидан бери рўзгоримизга барака кирди.

— Кўриниб турибди. Энди-и, очигига кўчиб қўя қолайлик. Нимани яширмайлик, эрта бир кун барибир ошкор бўлади. Эскилар бекорга кўрпангга қараб оёқ узат, дейишмаган. Сиз билан мен бутунлай бошқа-бошқа одамлармиз. Шахло ёшлигига бориб, ўғлингизнинг ширин гапларига учган. Бу ерни бир кўрса, қайтиб қадамини босмайди. Шунинг учун болангизга айтинг, қайтиб қизимни безовта қилмасин. Бечора Шахло, адашганидан уйда куйиб-ёниб ётибди. Мендан илтимос қилди: “Бориб айтинг, мен у хонадонга келин бўлмайман”, деди. Ўзи ўғлингизга айтишга уялибди. Онаман, мана келдим, яхшиликча ҳаммасини сизга тушунтирдим. Менинг ўрнимда бошқа хотин бўлганда, қиёмат қиларди.

Фотима опа ҳайкалдек қотиб қолган, Хонзоданинг гаплари бир қулоғидан кириб, иккинчисидан чиқиб кетаётганди.

— Ҳалиги, — деди Хонзода ўрнидан туришга ҳозирланаётганида, — ёшлар бир-бирларига кўнгил қўйган, уларнинг бахтига қандай қилиб тўсиқ бўламиз?

— Уфф, айтдим-ку сизга! Орада ҳеч қанақа яхши кўриш бўлмаган, шунчаки ҳавас. Бугун бор, эртага йўқ. Дарров бир-бирини эсларидан чиқариб юборишади. Мана кўрасиз, ўғлингизнинг отини Мурод дедингизми? Хуллас, ўша бола, ўзига мос — сал “бундайроғи”ни топади. Мен ҳам қизимни ўзимизга ўхшаган бой-бадавлат хонадонга узатаман. Шунинг учун ҳеч нарсадан ташвиш қилманг.

У гапини тугатиши билан меҳмонхонага Мурод кириб келди. Унинг ранги оқарган, кўзи алланечук ёнарди.

— Қанчалик қаршилиқ қилсангиз ҳам мен Шахлога уйланаман. Мен унга шунчаки ҳавас қилганим йўқ.

Қизингиз ҳам мени яхши кўради. Сиз келмасингиздан олдин телефон қилиб, бошқача гапирувди, — деди.

— Шаҳло менинг қизим! — деди Хонзода овозини баландлатиб. — Тақдириям менинг қўлимда. Икки қулоғинг билан эшитиб қўй, йигитча, агар унга яна бир марта яқинлашсанг, ўлдиртириб юбораман!

* * *

Қизнинг парик кийиб олгани унинг кўзини чалғитди. Қараганида бошқача нигоҳ, эҳтирос билан боққанди. Юлдузнинг шу ерда бўлиши унинг хаёлига ҳам келмаганди. Билгани — ниҳоятда сулув қизга қандайдир йигит севги изҳор қилаяпти. Афтидан, қизга бу йигит ёқмаяпти. “Қаёқдан ҳам ёқсин? Унга мана бизга ўхшаганлар, тоғни толқон қиладиганлар керак. Бўш, латталарни деб, гулдай умрини ҳавога совурсинми?” У ёнига хизматчи қизни чақирди ҳамда унинг қулоғига:

— Анави столга менинг номимдан битта шампан виноси, шоколад ва гул келтириб қўй, — деди. Унинг гапларини шериклари ҳам эшитишди. Аввалига ҳиринглашди. Сўнг жозиба маликаси бўлмиш Юлдузга бошқача кўз билан қарашди. Сергак Юлдуз қўшни столдагилар эътиборини тортганини англади. Бир неча дақиқадан кейин нимадир содир бўлишини ҳам ич-ичидан сезди ва Шоҳруҳга жилмайиб:

— Агар тезда кўнглимни тополмасангиз, қуруқ қола-сиз, — деб чап кўзини қисиб қўйди.

Шу маҳал уларнинг буюртмасини хизматчи қиз олиб келди.

— Ростини айтсам, — деди Юлдуз шивирлаб, — шу пайтгача бирор мартаям пиво ичмаганман. Маст бўп қолмайин тағин.

— Озгина ичинг, бировга билдирмай менинг кружкага солиб қўйинг, тушундингизми? — деди Шоҳруҳ унга жавобан.

— Вой айёр-эй! Лекин розиман. Кейин биронта ўйин ўйнаймиз.

Ташқаридан қараганда, Шоҳруҳ Юлдузнинг кўнглини топгандай эди. Иккаласи ҳам хушчақчақ, маза қилиб пиво ичишяпти, мазали овқатлар тановул қилишмоқда.

Йигит-қизнинг тил топишиши қўшни столдаги барзангига ёқмади. У ошиқ-маъшукларнинг ҳар бир ҳаракатини кузатиб ўтирарди. Ниҳоят, унинг буюртмаси Юлдуз ўтирган столга келтирилди.

— Кечирасиз, — деди Юлдуз қизга ажабланиб қараркан, — назаримда, сиз адашдингиз. Биз шампан виноси, шоколад ва гул буюртма қилмагандик.

— Сиз учун махсус, қўшни столдагилар буюришди...

Юлдузнинг кўзи ўзига еб қўйгудек термилиб турган қўшни столдаги барзангига тушди. Бир неча сониялик нигоҳлар тўқнашувидан кейин дарров у кўзини олиб қочди. Шоҳруҳ пешонасини тириштирди. Ўз-ўзидан қўллари мушт бўлиб тугилди унинг.

— Ёқиб қолдимми? — деди киноя билан.

Юлдуз унинг гапини ҳазилга бурди. Атайин бошқаларнинг кўзича шундай деяпти, деб ўйлади. Ваҳоланки, Шоҳруҳ ўзбекча гапирганди. Ўзбек тилини бу ерда улардан бошқа ҳеч ким тушунмайди. Бироқ қиз эътибор бермади. У ҳали ҳам келишилган ўйин давом этаяпти деб хаёл қилиб ўтирарди.

— Агар ёққан бўлса нима қилардингиз? — жилмайди Юлдуз.

— Ўрнимдан тураман-у кетаман. Қолаверасиз, ўша сўхтаси совуқ билан...

— Вой-вой, жинни, нималар деяпсиз? Нега ўз тилимизда гапираяпсиз?

Юлдуз шундай деди-ю, бирдан қовоғи осилди.

— Аҳмоқ, — деб қўйди ортидан.

Бу маҳал қўшни столдаги барзанги ўрнидан туриб, секин уларнинг ёнига яқинлашаётган эди. Юлдузнинг ичи музлаб кетди. Шоҳруҳ саросималанди.

— Шампан виносини сизларга ўзим очиб беришни хоҳлардим, — деди барзанги хунук иржайиб.

— Кечирасиз, — майин сўзлади Юлдуз, — биз вино ичмаймиз, овора бўлибсиз.

— Демак, пиво ичасизлар. Жудаям соз. Келинлар, ҳеч бўлмаганда, мана шу ерда қўшни бўлиб қолганларинг учун ичамиз.

У йигит билан қизни ҳайрат оламига тушириб, без-

бетларча стол устидаги пиводан қадаҳларга қуйди. Ўзига қадаҳ йўқ эди. Агар буйруқ кутиб термилиб турган хизматчига бир имо қилганида, шу заҳоти унинг истаги бажариларди. Аммо у бундай қилмади. Шишани қўлига олди ҳамда Юлдузга қараб:

— Овозингиз ниҳоятда таниш туйилаяпти, мабодо бирон жойда кўришмаганмидик, — деб сўради. У бу гапларни айтгунча икки-уч дақиқа ўтиб кетди. Сўзларга кўпам тили келавермаганидан тутилиб, ҳатто ўйланиб гапирди.

— Асло! Мен сизни ҳеч қачон кўрмаганман.

Юлдузнинг кескин, дадил гапи барзангини бироз доводиратди. У қалин қошларини чимириб:

— Отдик, — деди.

Барзанги қолган-қутган пивони қултиллашиб ютиб бўлгач, лабини артди-да, жойига кетди. Азбаройи яхши сўзломмаганидан кетди. Юлдузнинг ёнида ўзини ноқулай сизди. Шу жойда у кўнглида озгина бўлса ҳам уялиш ҳисси борлигини намойиш этиб қўйди.

— Овсар, — деди у кетганидан кейин Юлдуз.

Шоҳруҳ кулди.

— Боягина ёққанди-ку?! — деди паст товушда.

Кўшни столда эса қаҳқаҳа янгради. Барзангининг шериклари унинг устидан кулишмоқда эди.

Юлдуз сиздики, бу ерда ортиқча ўтириб бўлмайди. Чунки стаканларини тўлдириб-тўлдириб ароқ ичаётган кўшни столдагилар кайфлари ошиб қолгач, унга тегажожлик қилишлари кундай равшан бўлиб қолганди. Қиз бундан асло кўрқмайди. Аммо тузган режаларининг бари барбод бўлишидан чўчийди.

Бир хаёл у ўрнидан турмоқчи ҳам бўлди. Аммо дарров фикрини ўзгартирди. Чунки жиддий одамлар, айниқса, катта тўданинг вакиллари ҳеч қачон ичганларидан кейин қизларга тегажожлик қилиб, обрўларини туширишмайди. Мабодо шунақанги ишга қўл урсалар, оқибати яхши бўлмайди. Хўжайинлари хабар топишса, туғилганларига пушаймон қилишади.

Шуларни ўйлаган Юлдуз ўзини хотиржам тутди. Аммо

Шоҳруҳнинг безовталиги ҳали-ҳамон йўқолмаганди. У пивосини кам-камдан, лекин тез-тез ичарди.

— Юринг, келганга яраша бирон нима ўйнаб кетайлик, — деди Юлдуз ва ўрнидан турди.

Аммо қимор ўйнаш уларга насиб этмади. Бир неча соат бурун Юлдузнинг сумкасини ўғирлаган йигит билан бирга Саша кириб келди.

— Мана топдик, — деди Саша ўшшайиб, — йўқотиб қўйдикми, деб қўрққандик. Лекин топдик. Демак, қўлимиздан нимадир келади. Бизни ишەқмас, ақлсиз, деб ўйлаётганлар бутунлай адашаркан. Хоҳласак, ҳамма нарсани...

— Етади, — дея жилмайди Юлдуз, — нега келдинглар?

— Нега? — Саша саволни такрорлаб шеригига қаради. — Чунки ёқиб қолдинглар, сизлар билан кечани маза қилиб ўтказмоқчимиз, — деди сўнг қизга қараб иржайганча.

У гапираётганида худди рақсга тушаётгандай қилпангларди. Унинг кўрсатаётган “қаромат”лари Шоҳруҳга ёқмади. Жаҳлланди.

— Сенларга кўзимиз учиб тургани йўқ эди, шунинг учун йўқолинглар бу ердан. Яна жағларингнинг суякларини зириллаб қолмасин, — деди у Сашага.

— Оҳ, қанақанги сўзлар! Очигини айтсам, мана шунақа гаплашганларни ёқтираман...

У кутилмаганда бирдан сўзлашдан тўхтади. Ранги оқариб, кўзи олайди.

— Нега тўхтаб қолдинг, тилингдан ари чақиб олдимми? — деди жилмайиб Юлдуз.

Шунда Саша кўзи билан улардан беш-олти қадам наридагиларни кўрсатди. Қиз билан Шоҳруҳ у томонга қарашди-ю, бояги барзангини кўришди.

— Буратинонинг одамлари, — изоҳ берган бўлди Саша ва ортига бурилиб кета бошлади. Юлдуз уни тўхтатмоқчи бўлиб энди оғиз жуфтлаганида, Шоҳруҳ унинг қўлидан ушлади.

— Ўйин ўйнайлик, бу болаларни танимаймиз-ку, — деди у.

Юлдуз йигитга юзланди. Бироз термилиб турди. Сўнг жилмайди. Қўлидан ушлаб силтади.

— Раҳмат, бу сафар менинг қовун тушириб қўйишимга сал қолган экан, биру бир! — деди.

Бу сафар ҳам улар қимор ўйнаш улгуришмади. Шампан виноси билан меҳмон қилмоқчи бўлган барзанги яна ёнларига келди.

— Хоним, — деди дағал овозда, — юришингиз, гапларингиз менга жудаям таниш. Шу пайтгача сезгим алдамаган. Сизни қайсидир ресторанда кўрганман.

У ёлғон гапирётганди. Арзу билан Юлдузнинг уришгани унинг хаёлига ҳам келмаганди. Шунчаки, Юлдуз ўрнидан туриб кетаётганида ортидан кузатиб, қизнинг қадди-қоматидан лол қолган, ичидан бир нима чирт этиб узилганди. “Ҳеч бўлмаганда, шу қизни бир кеча кучоғимда олиб ётмасам, отимни бошқа кўяман”, дея ўзига ўзи ваъда берганди. Фақат у қизнинг кетиб қолишидан кўрқувди, шу боис, кўзини узмай ўтирганди. Агар Юлдуз билан Шоҳруҳ эшик томонга юрганларида, албатта, эргашарди. Исмини, қаерда яшашини сўрарди. Мабодо унинг ёнидаги болакай (ҳа, у Шоҳруҳни шундай атай бошлаганди) хархаша қилса, яхшилаб жағини эзиб кўяди.

— Мен умуман ресторанга бормайман, балки бошқа бир қиз билан адаштираётгандирсиз, — дея жавоб қилди Юлдуз.

— Казинога келган одам ресторанга бормайдими? Сиздай офатижоннинг ресторанга бормаганлиги, тўғриси айтсам, ақлга сиғмайди. Шунинг учун гапни айлантормасдан тўғриси айтаверинг, сиз ҳам мени танияпсиз, тўғрими?

— Адашдингиз, — деди Шоҳруҳ.

— Йигитча, — дея унинг елкасига қўлини қўйди барзанги, — яхшиси, сен катталарнинг ишига аралашмасдан уйингга кетавер. Болаларнинг ухлаш вақти бўлгани эсингдан чиқдими? Опанг — бўйи етган қиз. Бу ерда биз билан қимор ўйнаб, озгина дам олади, кўчани айланади. Сўнг уйига боради. Сен бўлса, ойингга айтиб қўясан унинг ушланиб қолганини. Тушунгандирсан?!

— Исмингиз нима, яхши йигит? — сўради Юлдуз

юмшоқлик билан. Унинг овози шунчалик майин чиқдики, барзанги эриб кетди. Ҳатто ўшшайди.

— Тамал, — деди ғўдайиб. Унинг назарида, қиз ҳам хайрихоҳдай эди.

— Исмингизни аввал сира учратмаган эканман. Кам ишлатиларкан... Кўнглингизни бироз оғритишимга тўғри келади. Сиз “болакай” деб айтаётган йигит — менинг севгилим. Биз бу ерга шунчаки адашиб кириб қолдик. Тўғри тушунарсиз, деган умиддаман.

Юлдуз олдингидай дадил сўзлади ва яна барзангини довдиратди. Туришидан ҳўкиз ҳуркадиган одам муштдеккина қиз қаршисида довдиради. Юлдузнинг ич-ичидан кулгиси қистади. Озгина бўлса-да ачинди.

Тамал билдики, ортиқ у билан гаплашиб туролмайди. Мабодо алоҳида бирон жойда бўлганларида, куч орқали қизнинг руҳини синдирган бўларди. Ҳар қалай, у шу хаёлда эди. Аммо одам гавжум, гала-ғовур жойда бунинг эпини қилолмаслигига кўзи етди.

Бирон оғиз гап айтмай, шерикларининг ёнига кетди.

— Бизниям вақтимиз бўлди, — деди Шоҳруҳ, — бу мараз яна келади. Яна эшилади. Лекин кейингиларига чидаб туролмайман. Агар осмонни ушлаб турган бўлсам.

— Рашкми бу? — сўради жилмайиб Юлдуз.

— Қандай хоҳласангиз, шундай тушунинг.

— Биз шунчаки роль...

— Балки, — деб Шоҳруҳ Юлдузнинг ортиқ гаплашишига йўл қўймай, қўлидан ушлаб ташқарига етаклади.

Тамал тўхтади. Ўгирилди. Йигит билан қизнинг кучоқлашиб кетаётганини кўрди. Бир неча сония пешонаси тиришиб, кўз олдига Юлдузни келтирди ва бирдан қўллари мушт бўлиб тугилди. У қизни эслади. Юлдузнинг ним кулгичи хотирасида қолган экан. Ана шу миясини титкилашга, Арзу билан бўлган муштлашувни ёдга олишга мажбур этди.

— Биз излаб юрган қиз ўз оёғи билан келибди-ку, — деди у шерикларига. Костюмининг ички чўнтагидан тўппончасини олди-да, эшикдан эндигина чиққан Шоҳруҳ билан Юлдузнинг ортидан югурди.

Қизлар кечгача кўчада санқиб юришди. Қоринлари очқади. Кичиклари хархаша қилди. Катта қиз уларни юпатди. Юраверганларидан оёқларида дармон қолмади. Бир хаёл уйларига қайтмоқчи бўлишди. Аммо дадаларининг хунук башарасини эслаб, фикрларидан қайтишди. Юришда давом этишди. Аммо қуёш нурларини сочишдан тўхтаб, замин узра қоронғилик этагини ёза бошлаган маҳал уларни ваҳима босди.

— Катта тоғамларникига борайлик, уйлари кўп, — деди кичкинтой Муқаддас.

— Уларникига борсак, дадам ойимни урганларини билиб қоладилар. Кейин келиб, дадамни роса калтаклайдилар Шохруҳ тоғамга ўхшаб, — деди катта қиз Сожида.

— Дадам ёмон одам-ку, урсалар ҳам майли. Кейин ойимни бошқа хафа қилмайдиган бўладилар, — деди ўртанча қиз Марҳабо.

— Опа, қўрқаяпман, қорним ҳам очди. Бўрон тоғамларникига борайлик, — кенжа қиз инжиқланди.

Аммо унинг гапига учала опа ҳам эътибор қилмади.

— Фароғат кеннойим бизни уйларига қўймайдилар. Бир сафар борганимда, қовоқларини уйиб кутиб олувдилар. Нега бунча кўп келасизлар, дегандилар, — Сожида гап қўшди.

— Ҳозир тоғам ишдан қайтган бўлсалар керак. Индаёлмайдилар, — қўшилди учинчи қиз Фозила.

Унинг гапи маъқул топилди.

Улар автобусга чиқишди. Тоғанинг уйи шаҳар ташқарисидаги бойлар маҳалласида эди. Беш йил бўлганди кўчиб ўтганига. Автобуснинг сўнгги бекатида тушиб яна икки километрча яёв юрилади.

Патгачи қизларнинг ёнларига яқинлашганида опа-сингиллар Сожидага қарашди. Унда пул бор эди. Ҳар доим бўларди. Кўп эмас, лекин кира ҳақиға бемалол етарди. У сумкачасини қовлади. Бир сиқим танга олди. Эринмасдан биттама-битта санади. Сингиллари қандайдир ўзгача муштоқлик билан термилиб ўтиришарди. Хаёлларида опаларининг пули етмай қоладигандай эди. Ҳатто Фозила бир неча марта тепаларида кўзини лўқ қилиб

қараб турган сариқ сочли аёлга умидвор боқиб қўйди. Мабодо опамнинг пуллари етмай қолса, бизни тушириб юборманг, қабилида. Сабр косаси тўлаёзган паттачи эса хўмрайганча тураверди.

— Мана, Худога шукр, етди, — деб Сожида сўнги тангани қўшиб чиптачи хотинга узатди.

— Намунча, гадойликдан топган пулингни узоқ санамасанг? Ўласанми, одамлардан қоғоз пул сўрасанг, — дея узиб олди паттачи. Сожида шолғомдай қизариб кетди. Аъзои бадани титради. Кўзига ёш тўлди. Аммо миқ этолмади.

Опа-сингиллар Бўрон бойваччанинг дарвозаси ёнига борганларида, соат кечки тўққизга яқинлашиб қолганди. Улар бир муддат кўнғироқни босолмай, бир-бирига қараб туришди. Уч қават қилиб қурилган, пушти рангга бўялган уйнинг салобати босди. Қизлар аввал ҳам бир неча марта келишган бу ерга. У пайтда ёнларида ойилари Раъно бор эди. Етиб келгунларича уйнинг қанақалигини таърифлаб, анқаймасликларини тайинлаганди. Энди қизларнинг ёнида оналари йўқ. Уй, дарвоза, умуман, иморатлар бир-биридан ваҳимали. Бундай пайтда ёшгина қизчалар тугул, катталар ҳам довдирайди. Дарвоза тагида бироз туришса, биров юмушини энгиллатадигандай кўнғироқ тугмасини тезда босавермайди..

Сожида чуқур нафас олди ва секин қизил тугмачага қўл узатди. Ичкарида қушнинг чиройли сайраши эшитилди.

— Вой, — деди кенжатой очлигини ҳам унутиб, — булбуллари бор экан.

— Булбулмас, кўнғироқлари шунақа чалинади, — ўзби-лармонлик қилди Фозила.

Орадан бироз вақт ўтгач, ичкаридан оёқ товуши эшитилди. Келаётган одам шиппақда шекилли, ҳар оёғини олиб босганида шипиллаган товуш эшитилди.

Кичик табақа очилди. Лўппи юзлари қизарган Фароғат кўриниш берди.

— Вой, — деди у қизчаларни кўриб, — бемаҳалда нима қилиб изғиб юрибсизлар? Ойингларда фаросат борми ўзи?! Шу маҳалдаям қиз болаларни кўчага чиқаради-

ми?! Хонзодаларникига борсанглар бўлмасмиди? Уйда меҳмонлар борлигида, бир нарсадан қуруқ қолгандай ҳовлиқиб келмасанглар ҳам бўларди!

Қизлар қўрқиб кетишди. Кичкинтойлари опаларининг орқасига ўтиб яширина бошлади.

— Биз... Биз, — деди зўрға тили калимага келган Сожида, — тоғамларнинг олдига...

— Тоғаларинг, — деди ўқрайган Фароғат, — ичган, маст! Ҳозир сизлар билан гаплашолмайди! Шу маҳалда қўрқмасдан келибсизларми, кетишгаям қўрқмасанглар керак. Бемаҳалда жўнатган бемеҳр оналаринг, ҳар қалай, келиб-кетишга пул бергандир...

— Ким кепти? — деган овоз Фароғатнинг гапини бўлди.

— Уфф! — деди аёл норози бўлиб, сўнг орқасига бурилди. — Жиянларингиз...

У бошқа гапларни ҳам айтмоқчи эди. Аммо уйда меҳмонлар борлиги сабаб тилини тийди.

— Киргиз тез! — деган буйруқ бўлди ичкаридан.

Сожида ва унинг сингиллари енгил тин олишди. Қаршиларидаги жодугарсифат аёлга умид кўзларини тикишди.

— Бирам меҳрибон тоғаларинг борки... Биласизларда, қачон келишни, ҳимм, киринглар, — деб Фароғат ортга бурилди-да кетди.

Қизлар юрак ютиб ичкарига бир-бир қадам босишди.

Улар тоғаларини ҳовлида кўришди. Дарҳақиқат, тўрт киши билан бирга. Улардан биттаси Солиҳ тоғалари. Гаплар баланд овозда айтилаяпти. Орага кулгиям қўшилиб турибди. Демак, ичкилик авжига чиққан. Бунини стол устидаги егулигу ноз-неъматлар орасида бўшаб қолган шиша идишларидан ҳам билиб олса бўларди.

Бўрон рўпарасидаги меҳмоннинг имоси билан ўтирган жойида узун-қисқа бўлиб турган жиянларига ўгирилиб қаради. Сўнг меҳмонларига:

— Яккаю ёлғиз синглимнинг қизлари, бирам ширин қизлар. Солиҳ, дарров уйга олиб кир. Бемаҳалда нима қилиб юришибдийкан? — деб меҳмонлар тарафга ўгирилди.

Меҳмонхонада опа-сингиллар қалдирғочдай тизилиб ўтиришди. Миттигина юракчалари типирчилар, уларни шу хонага киргизиб, сўнг эшикни қарсиллатиб ёпиб чиқиб кетган Фароғат янгалари яна қайтиб келмаслигини ич-ичларидан хоҳлашарди. Уларнинг олдига Солиҳ кирди. Жиянларига иржайиб қаради. Сўзлаш учун оғиз жуфтлаганида ортидан Фароғат кириб келди.

— Кўрдингизми?! — деди кесатиб. — Раънохоннинг кўрсатган “каромат”ини. Қайси аёл бу маҳалда боласини кўчага чиқаради? Шунчалик ҳам одам бемехр бўладими? Телефонда дардини айтса нима қиларди? Пул сўраган-да. Бошқа дарди йўқ буларнинг. Ёшгина қизларни жўнатсам, ичи ачийди, деб ўйлаган бўлса керак...

Солиҳ янгасининг гапларини охиригача эшитмади. Индамай чиқиб кетди. Йўқса, Фароғат ҳали анча гапирарди. Раънони қоралагани етмай, балчиққа ҳам тикқан бўларди.

Бўрон эса, укаси қайтиб келганида унга эътибор ҳам бермади. Меҳмонларига навбатдаги ароқдан қуйди. Кейин улардан бирига қадаҳ сўзи навбатини берди.

Соат миллари ўн иккидан ўтганидан кейин меҳмонлар кетишди. Маст бўлган Бўрон жиянлари келганини буткул унутиб ётоғига кирди-да, юмшоққина ўрнига ўзини ташлади.

Сожиданинг сингиллари битта-битта столга суяниб, ухлаб қолди. Бечора қиз уларни уйғотиб юборишдан чўчиб, секинлик билан гилам устига ётқизди. Ўзи эса тоғасининг келишидан умид қилиб, эшикка термилиб ўтираверди. Қорни таталаб кетган эди. Лекин отасининг машмашаси, кўчада тинимсиз юргани ўз кучини кўрсатиб, кўзини роса уйқу босарди. Шундай бўлса-да, қовоғини зўрға очиб ўтирарди. Аммо Бўрондан дарак бўлмади. Ҳатто Солиҳ тоғаси ҳам бошқа хабар олмади. Лекин, барибир, қиз умидини узмади. Кутишда давом этди.

Фақат... Фақат тонг оқариб келаётгандагина, қизнинг ортиқ қуввати қолмай, кенжа сингилчасининг ёнгинасига чўзилиб ётиб қолди. Бироздан кейин эса унинг пишиллаган овози эшитила бошлади.

Кўёш бир терак бўйи кўтарилгандан кейин Фароғат

юмшоққина ёстикдан бош кўтарди. Туриш нияти йўқ эди. Аммо зарурат бемалол ётишига йўл қўймади. Сўнгроқ уйқуси ўчди. Кейин ювинишга мажбур бўлди. Керишди. Меҳмонлар кетгач, бир дунё ювиқсиз идишлар қолганини эслади. Оғринди. Сўнг телефонни олиб, доим уйига келиб хизматини қилиб кетадиган аёлга кўнғироқ қилди.

Ошхонага кириб бир стакан шарбат ичаётганида, қайнсинглисининг қизларини эслаб қолди. Пешонаси тиришди.

— Шу жувонмарглар ҳам жонимга тегиб кетди. Қачон қарама, гадойдай дарвозадан мўралаб туришади, — дея тўнғиллади. Меҳмонхонага борди. Қунишганча пишиллаб ухлаб ётган қизларни кўрди.

— Жа, онангларнинг уйларида ётгандай, сасиб ухлаб ётибсанларми?! Гадойваччалар! — деб бақирди.

Учта қиз унинг овозидан чўчиб уйғониб кетишди. Сожида эса ухлашда давом этди.

— Одам шу маҳалгачаям сасийдимми?! Турларинг!

Кейинги чинқирикдан сўнг Сожида ҳам уйғонди. У уйқули кўзини уқалаганча шоша-пиша ўрнидан турди.

— Йўқолларинг уйларингга! Жа, индамаса, бошқа чиқволасанлар! Кир кийимларинг билан ётиб гиламниям расвосини чиқардинглар!

Қизлар кўрққанларидан ташқарига отилишди. Аввал ҳовлига, ундан кейин кўчага чиқишди.

* * *

Хонзода чиқиб кетганидан кейин ранглари докадай оқариб кетган Фотима опа столда ўтириб қолди.

— Астаффируллоҳ, бунақанги аёлни ҳеч учратмаган эканман. Биринчи келган жойида шунчалик жанжал кўтардимми? — дея пичирлади.

Муроднинг эса бўлари бўлди. Хонзодани кўрганида уни тушунадиган аёл бўлса керак, деб ўйлаганди. Аммо гапларини эшитгач, ҳайратда қолди. Бундан ҳам алам қиладигани, ойисининг олдида ерга кириб кетгудек аҳволга тушди.

— Болам, — деди Фотима опа ҳорғин товушда, — Худо бир асради. Бунақанги хотин билан қуда бўлгандан

кўра, илон билан дўст тутинганинг минг марта афзал. Вой, бунча гапни қаёқдан топди? Шаҳлога телефон қил. Тушунтир. Бизнинг оилага улар тўғри келмаскан. Ҳар қалай, бекорга онасини кўриб қизини ол, дейишмаган.

— Ойи, Шаҳло умуман ойисига ўхшамайди. Ўзингиз ҳам кўрдингиз, илтимос...

— Болам, сени яхши тушуниб турибман. Бу хотин уйимизга келиб шунча жанжал қилиб кетди. Остонасини боссам, уришдан ҳам тоймайди.

Мурод жаҳл билан Шаҳлонинг телефон рақамини терди. Аммо шу заҳоти яна ўчирди. Бақириб: “Сен атайин шундай қилгансан, ойингнинг жанжал қилишини била туриб бизникига жўнатгансан!” — демоқчи эди-ю, дарров шаштидан тушди. Балки билмас, шум аёл алдаб-сулдаб манзилни сўраб олгандир. “Энди нима бўлади?” — дея сочларини гижимлади йигит.

* * *

Шаҳло дадасини ювиниш хонасидан чиқариб ётоғига киргизгач, ҳамма умидларини кўзига жам қилди-да, ҳовлида интиқлик билан ойисини кута бошлади. Ниҳоят, у кутган аёл пайдо бўлди. Лабида табассум, қўлида қандайдир қути.

— Ойи! — деб бақириб юборди Шаҳло қувончдан. — Нима бўлди?!

— Зўр, қизим! Энди ҳаммамизга яхши бўлди. Қара, — деди у қўлидаги қутини кўрсатиб, — мен сенга нима олдим, қани топ-чи?!

— Ойи, майли, уни кўя турайлик, нима бўлди, шундан гапиринг, — деди кўзлари жовдираб.

— Сен аввал қутидаги нималигини топгин.

— Улар бериб юбордиларми?

— Сен топ, кейин ким бериб юборганини айтаман.

— Ойи, тўғриси, юрагим ёрилиб кетай деяпти. Билмайман ҳозир унинг ичида нима борлигини.

— Мен йўл-йўлакай дугонам Моҳиранинг дўконига кирдим. Мени кўриб, шошиб қолди бечора. Анча гаплашдик. Кўришмаганимгайм, ўҳ-ў, қанча бўлганди. Ичимизда гапларимиз йиғилиб қолган экан...

— Ойи! — дея турган жойида сапчиб тушди бардоши

чидамай Шахло. — Қўйинг уларни. Мурод акамнинг ойиси билан гаплашганингизни айтинг!

— Вой, қизим-э, бунча шошқалоқсан? Ҳаммасини бир-ма-бир гапириб бераман. Хўш-ш, дўкони-чи, “супер-маркет”! Икки қаватли. Жондан бўлак ҳамма нарса бор. У ердаги молларни кўриб кўзинг қувнайди. Дўконнинг бир бурчагида-чи, тилла тақинчоқлар, кўзни оладиган брильянтлар тиқилиб ётибди... Моҳира сени таниркан. Ёшлигингда кўрган экан. Қўғирчоқдай қизалоқ эди. Ҳозир роса чиройли бўп кетган бўлса керак, деди.

— Қолганини биламан, — деди шартта ойисининг гапини бўлган Шахло, — қизингни ўзим келин қиламан деган. Сиз бўлсангиз, аслида ҳам қизалоғим сизники, дегансиз. Кейин у сизга қўлингиздаги матоҳни бериб юборган, шундайми?! Мени алдагансиз! Мурод акамлар-никого бормагансиз!

У сўнги гапини бақриб айтди. Нозик қўлларини мушт қилиб, кўзлари юмилиб, юраги ўпкасидан чиққу-дек бўлиб айтди.

— Мен сенга айтсам, сен айнан Моҳиранинг ўғлига моссан. Биз гаплашиб турганимизда, унинг ўғли келди. Бўйлари узун, келишган, ҳар қандай қиз орзу қиладиган йигит. Исмиям чиройли, Мансуржон. Ойисининг айтишига қараганда, йигирмадан зиёд мамлакатга бориб кепти. Инглиз тилини сувдай биларкан. Яқинда Дубайда тилла дўконини очишмоқчийкан... Ўзимнинг тентакки-на қизим, унга тегсанг, умринг роҳат-фароғатда ўтади.

— Йў-ў-ў-қ! — деб бақриб юборган Шахло ерга ўтириб олди-да ўкириб йиғлашга тушди.

— Бордим. Бордим ўша гадоиваччангникига. Учинчими, тўртинчими қаватда тураркан. Каталакдай уй. Деворларининг сувоқлари кўчиб ётибди. Ойисининг ҳам турқи совуқ. Анови йигитингнинг оти нимаёди, Муродми, вой, қизим, тузукроқ йигит қуриганмиди сенга, келиб-келиб шу бадбашарани танладингми?! Умуман, бизнинг тенгимиз эмас, башарасига шартта: “Менинг қизимни тинч қўйинглар, бўлмаса сизларни қаматтириб юбораман”, дедим!

Шахло кўзидан ёшини оқизганча ойисига термилиб қолди.

— Ҳали... Ҳали сиз... сиз... Ойи, нималар қип қўйдин-гиз?! Мен Мурод акамни севаман-ку!

— Бас! Севги-певгингни йиғиштир. Мен Моҳирага эртага совчи бўлиб келинглар, дедим. Ваъда бериб қўйдим.

— Ойи, — деди титраб кетган Шахло паст овозда, — мен аллақачон Мурод акамники бўлганман. Мен қиз эмасман!

— А-а?! Нима дединг?! “Қиз эмасман”?! Нима дединг, ҳой қиз?! — Хонзода Шаҳлонинг бўйнидан бўғди. — Яна бир қайтар!

— Ўлдирилинг, ойи, бирдан қутуласиз! — деди Шахло хирилдоқ овозда.

Шу пайт Шаҳлонинг қўл телефони асабий жиринглади. Хонзода қизининг томоғидан қўлини олди. “Сотка”-нинг экранига қаради. Унда Мурод деган ёзув турарди. У яшил тугмачани босди-да, телефонни қулоғига тутди.

Мурод ўзини босолмай хоналарга бир неча бор кириб чиққач, Шаҳлонинг ойиси ҳақидаги гапларни хотирлаб унга қўнғироқ қилишга жазм этганди.

— Алло, — деди Хонзода атайин овозига майин тус бериб.

— Шахло, Шахло, жоним, биласанми, бу ерда ойинг нима каромат кўрсатиб кетди? — дея шошиб гапирди Мурод.

— Хў-ўш, — Хонзоданинг бир қўли ўз-ўзидан белига тиралди, — нима каромат кўрсатибди?!

— Сиз... кимсиз? — бегона товушни эшитиб бирдан туси ўзгарди Муроднинг. Унинг қулоғига Шаҳлонинг сўзлаш оҳанги кўрғошиндай ўрнашиб қолганди, фақат у Хонзоданинг “Алло” деган сўзига эътибор қилмаганди. Қолаверса, она-боланинг овози ўхшаб кетарди.

— Мен сен ҳовлиқма яхши кўрган қизнинг ойиси бўламан. Эшшак, қизимни нима қилиб қўйдинг? Туғилганинга пушаймон едираман. Зўрлаш қанақа бўлишини кўрсатаман сенга! Ифлос!..

Хонзоданинг қолган гаплари оғзида қолди. Унинг бир-

биридан хунук сўзларини эшитишга сабри чидамаган Мурод телефонни ўчирди.

— Ойи-и-и!!! — титраб-қақшади Шахло. — Нималар қилаяпсиз, нега менинг бахтимга зомин бўлаяпсиз!!!

Бечора қизнинг кўзидан дув-дув ёш оқар, юзи қип-қизил тусга кирганди. У сўзлашга зўрға ўзида куч топганди.

— Қанжиқ! — дея ўкирди Хонзода ва қизининг қулоқ-чаккасига бор кучи билан шапалоқ туширди. Тарсаки овози деворларга урилиб акс-садо берди. Товуш жаранги яна келиб Шахлонинг олов бўлиб ёнаётган юзига теккандай бўлди. Қиз ўтириб қолди, худди эс-ҳушини йўқотган одамдай атрофга аланглай бошлади.

Содиқнинг кайфи анча тарқаган эди. Гарчи боши зил-замбилга айланган эса-да, энди у ўрнидан бемалол тура оларди. Бақир-чақир, қий-чувни эшитди. Айниқса, шапалоқ товуши уни баттар сергаклантирди. У ётган жойидан сапчиб турди-да, тез-тез юриб қизининг хонасига кирди. Хонада Шахлони телбанамо аҳволда кўрди. Хотинининг эса кўзлари олайган, сочлари тўзғиганди. Бир қарашда уни жаҳл отига минган аждаҳога қиёс қилиш мумкин эди.

— Нима гап?! — деди қўллари мушт бўлиб тугилган ота.

— Сиз ётаверинг, сизга уйингизда бўлаётган ишларнинг бари сариқ чақа! — дея томоғига зўр бериб эрига ҳужумга ўтди Хонзода.

Содиқ унга мутлақо эътибор қилмади. Қизининг ёнига бориб тиз чўкди-да, отасининг кириб келганини сезмай, ҳамон атрофга аланглаётган Шахлонинг иягидан тутди.

— Нима бўлди, қизим? Нега бундай ўтирибсан? — деб майин оҳангда сўради.

Шундагина Шахло қаршисида дадаси ўтирганини кўрди.

— Дада, дадажон! — деб ўкириб йиғлаганча отасининг бўйнидан кучоқлаб олди.

Хонзоданинг жон-пони чиқиб кетди. У кескин ҳаракат билан қизининг кўлидан силтаб орқага тортди. Шахло

дадасини маҳкам кучоқлаб олгани боис, у билан бирга ёнга қулади.

— Қўйвор! — бақирди баттар тутақиб кетган Хонзода.
— Кирсан! Дадангниям кир қиласан!

Содиқ хотинининг қилиқларига ортиқ чидаб туrolмади. Ўрнидан турди. Унинг кўзлари олайган, томоқ томирлари бўртиб чиққанди. Хонзода қўрқиб кетди ва секин-аста орқага тисарила бошлади.

— Қанжиқ! — деди у, сўз унинг тишлари орасидан чиқди.

— Дада... Дадаси, унингиз нима иш қилганини билмайсиз-ку! Билсангиз, ҳозирнинг ўзида осиб қўясиз, — деди ранги оқарган Хонзода.

Содиқ юришдан тўхтади. Бир муддат хотинига ўқрайиб қараб турди-да, сўнг ортига ўгирилди. Шу кўйи Хонзодага:

— Айт, — деди.

Шаҳлонинг юраги шув этиб кетди.

— Бунингиз, — деди сўзлашга имкон туғилганидан кўнгли таскин топган аёл, — қаердаги ялангоёқ билан юриб қўйибди, тушунаюпсизми, юриб қўйибди!

Аввал хотини шу ҳақда гапирганида, Содиқ қизининг бирорта бола билан шунчаки юришини тушунганди, қизлик ифатини поймол қилиши мутлақо хаёлига келмаганди. Хонзоданинг ҳозирги гапи эса миясига яшиндай урилди. У бир қалқиб тушди. Энди унинг еб қўйгудек нигоҳи қизига қадалди.

— Шундайми?! — деди у.

Гарчи бўйи етиб қолган эса-да, отасининг бўйнига осиладиган, ҳечам ундан тортинмайдиган, керак бўлса, вақт-бевақт у билан оила қуриш ҳақида ҳам бемалол гаплашишдан тортинмайдиган қизнинг тили ҳозир тушовланди. Тўғриси айтолмади. Айтолмасди ҳам. Бошини эгди.

— Мени тириклайин ерга кўмибсан-ку, қизим! — деб Содиқ шартта ўгирилди-да, шитоб билан эшикни шунақанги қаттиқ муштладики, бутун хона зириллаб кетди. Эшик ўртасидаги тахта синди. Шунингдек, ўзининг қўли ҳам шикастланди. Содиқ бир марта “Им!” деди. Аммо

юришдан тўхтамади. Оғриқдан юзи бужмайганини ҳам она-болага кўрсатмади. Йўлакда оёқлари чалишиб, гурсиллаб йиқилди...

* * *

Шомурод ака қизиникидан тўғри ишхонага борди. Кўк чойни босиб-босиб ичгач, сигарета тутатди. Кейин Маъмурга телефон қилиб ёнига чақирди.

Маъмур унинг кабинетига аввалгидай тиржайиб, итлардай думини ликиллашиб кирмади. Балки қаддини ғоз тутиб, иягини кўтариб, Шомурод акадай одамни назар-писанд қилмай кирди. Одамлар билан ишлайвериб, уларни бир қарашда ажратиб олиш даражасига етган Шомурод ака Маъмурнинг ғўдайганини дарров сезди. Тишларини бир-бирига босди. Аммо шу заҳоти тусини ўзгартирди. Ўрнидан туриб, кучоқ очиб жилмайганча Маъмурга яқинлашди.

— Биродар! — деди уни бағрига босиб. — Бир қошиқ қонимдан кечасиз энди. Ёшим катталиги учун озгина эркалик қилиб, ёнингизга ўзим бориш ўрнига сизни чақиртирдим.

— Ҳечқиси йўқ, ака, — деди Маъмур овозини атай йўғонлаштириб, — ўрганиб қолганмиз.

— Мана шундай камтарлигиниз учун сизни яхши кўраман-да, — дея кучоғидаги одамни озгина мақтади Шомурод ака.

— Раҳмат, раҳмат, — деб Шомурод аканинг кучоғидан чиқди Маъмур.

Кўпчилик томонидан “Қари тулки” деб лақаб олган Шомурод ака тилёғламаликни кучайтирди. У Маъмурга жой кўрсатди-да, ўзи тўрдаги шкафни очиб, “Наполеон” коньяги билан шоколад олди. Сўнг Маъмурнинг рўпарасига келиб ўтирди.

Коньяк Шомурод акани чув тушириш умидида келган кишининг кўзларини олайтириб юборди. Шомурод ака буни сезди. Шундаям шошилмасдан, баайни Маъмурнинг ичини баттар қиздириб, секинлик билан шишанинг қопқоғини оча бошлади.

— Биз хизматда эдик, қандай бўларкан? — деди Маъмур шишадаги тиниқ қизил сувдан кўз узмасдан.

— Ука, тажрибадан шуни айтишим мумкинки, ҳамма иш тушгача, ундан кейин одам ўзини ўйлаши керак.

— Ҳали сиздан кўп нарса ўргансак бўлади.

Маъмур гапани тугатган заҳоти, Шомурод ака унинг юзига бир нигоҳ ташлаб қўйди-да, ичида кулди. “Сенда-қаларни чимчилогимда ўйнатаман”, дея хаёлидан ўтказди.

Томоғини куйдириб ўтган суюқлик бир неча сониядан кейин Маъмурнинг танасини яйратиб юборди. У ўзини қушдай енгил ҳис этаркан, қовоғини очди. Худди шу пайт Шомурод ака, шунчаки айлангириб ўйнаган киши бўлди-да, қўл телефонининг диктофонини ёқиб қўйди ва уни тескари қилиб Маъмур иккаласининг ўртасига қўйди.

— Мен сизга айтсам, замондош машойихларимизнинг ақли аввалгиларидан ҳечам қолишмайди. Мана бир мисол, — дея Шомурод ака сўзларкан, қадаҳларга кулқуллатиб коньяк қўйди, — биринчиси билан иккинчисининг орасидан қил ҳам ўтмаслиги керак. Шунда одам маза қилади. Қани олдик, ҳозирги замон машойихлари учун.

Маъмур гап қўшмоқчи эди, лекин улгурмади. Шомурод аканинг мусалласни култуллатиб ютаётганини кўриб, гапиришга ҳафсаласи бўлмади. Унинг-да шайтон сувига ишқи кетиб, бир кўтаришда идишини бўшатиб қўйди. Бироз ўтиб боши қизиди. Назарида, мияси нуқул ақлли гапларга ишлаётгандай эди. Тилига келган гапни айтаверди.

— Мен сизга айтсам, Шомурод ака, куёвингизнинг айблари анчагина. Хужжатсиз моллари тикилиб ётибди. Умуман сотиш мумкин бўлмаган нарсаларининг адоғи йўқ. Акциз маркаси бўлмаганлари-чи! Так что, бу ёғи чатоқ, — деди у газак сифатида кичкина шоколад бўлагини шимиб бўлганидан кейин.

— Бўпти, шу нарсаларни менга ёзиб беринг. Яхшилаб бўйнини қайириб қўяман.

— Йў-ў-қ, — деди Маъмур кўрсаткич бармоғини Шомурод аканинг бурни тагида қимирлатиб, — битта мен ишлаганимда гап йўқ эди, лекин қанча одам хабар топ-

ди, начальниккача етиб борди унинг ишлари. Ўзи анчадан бери бунақанги крупний нарушетелни ушламагандик.

— Йўғ-э, — дея ўзини довдираган кўрсатди Шомурод ака. Ҳатто у қадаҳларни шаробга тўлдираётганида қўли ҳам қалтиради. Буни кўрган Маъмур янада кеккайди. Қаддини ғоз тутиб, томоғини қириб қўйди-да, Шомурод ака таклиф қилмаса ҳам, қадаҳни қўлига олиб бир кўтаришда ичиб юборди.

— Балки бирон йўли бордир? — сўради Шомурод ака Маъмурдаги ўзгаришни кўриб ич-ичидан хурсанд бўларкан.

— Ака, сиз билан мен бир кунлик таниш эмасмиз. Шунинг учун очигини айтиб қўяй. Начальник аждаҳдай бир нарса. Унча-бунчани кўрдим демай ютиб юборди. Сиз чақиришингиздан аввал у билан гаплашдим. Қирқта “кўк”исиз битмайди, деди.

— Вой-бўй! — деди капалаги учиб кетган Шомурод ака. — Мен унча пулни қаердан топиб бераман?!

— Сиз нега топиб бераркансиз? Куёвингиз озгина чўзилади. Шу билан олам гулистон.

— Ундаям бунча пул йўқ. Яқиндагина қанча моли ўтмай, банкрот бўлишига оз қолди. Кўзидан ёш оқизиб ёнимга келади. Мен бунчалик бўлади деб сира ўйламаган эканман. Сал эпақага келтириб берарсиз ўзингиз. Қолаверса, оғир кунларимизда бир-биримизга елкадош бўлганмиз. Қўлимиздан келган ёрдамни аямаганмиз.

— Ака, билардим шундай дейишингизни. Бетимга солдингиз-а! Барибир таргашлардан дўст чиқмаскан-да.

Шомурод ака ҳақоратдан титради, бошини эгди. Рўпарасидаги она сути оғзидан кетмаган ҳовлиқманинг жагини эзиб қўйгиси келди. Аммо кенглик қилди.

— Биз-ку дўстликка ҳеч қачон хиёнат қилмаганмиз. Шунинг учун, Худога шукур, унча-мунча ошна-оғайнимиз бор. Лекин ҳақиқатан ҳам таргашмиз. Ҳамма нарса ни пул билан ўлчаймиз. Қон-қонимизга сингиб кетганда. Аммо шундай енгил лақаб борлигини эслатиб тўғри қилдингиз. Энди хоҳлайсизми-йўқми, ҳамманинг ўзига ярашадиган лақаби бўлгани яхши-да!

— Ўттиз бешга рози бўлсангиз бўлинг. Бўлмаса, куёвингизга путёвка тайёр, ришотканинг орқасига.

— Вой, аҳмоқ бола. Мен унинг попугини сал пасайтириб қўймоқчийдим. Бир ҳисобдан, текшириб тўғри қилдинглар, яна озгинадан олайлик.

Озгиналар бир неча марта такрорланди. Маъмур бутунлай маст бўлди. Ана шундан кейин Шомурод ака хонасидан чиқди-да, котибасига камера олиб келишни буюрди. Ўзи эса сейфдан бир даста пул олди. Қолган ишлар хамирдан қил суғургандай кечди. Худди кинонинг ўзи: Шомурод ака бир даста пулни кеккайган Маъмурга ялиниб-ёлвориб бераяпти. Маъмурга пулнинг чўғи камдай тўйилиб ноз қилди.

Ҳамма иш битганидан кейин Шомурод ака котибасининг юзидан ўпди. Сўнг:

— Кино тайёр бўлди. Бемалол прокатга бериб пул ишласаям бўлаверади, — деди.

Котиба мамнун чиқиб кетди. Шомурод ака берган пулларини қайтариб олиб сейфига тикди.

— Бир куни келиб Наполеон коньягини охиригача ичолмаганинг армон бўп қолмасин, — деб боши эгик ҳолда столда ўтирганча бир нималарни ғўлдираб қўяётган Маъмурнинг қадаҳини қип-қизил суюқликка тўлдирди, — ич, ич. Узумнинг суви кўп нарсага даво. Сенинг дардингаям, ич, ифлос!

Маъмур зўрға бошини кўтарди. Сузилган кўзлари билан Шомурод акага қаради. Афтидан, у Шомурод аканинг гапларини яхши тушунгандай эди. Аммо жавоб қайтаришга тили ожизлик қиларди. Туман ичида қўлига пул ҳам ушлади. Лекин Шомурод ака нега яна қайтариб олганини тушунолмади. Аммо ҳозирги ҳақоратни аниқ-тиниқ тушунди. Шу боисдан ҳам қадаҳни нари сурди.

Уни Шомурод ака машинага ўтқазиб, ишхонасига олиб бориб қўйишни ҳайдовчига тайинлагач, тасвирни бир неча нусхада кўчиришни котибасига топширди.

* * *

Шоҳруҳ чиқаётиб ортига қаради. Тамалнинг ўзгача тикилаётганини кўрди. Эшикни ортидан ёпиши билан Юлдузнинг қўлидан ушлаб четга тортди. Орадан бир неча

сония ўтди, холос. Тамал ташқарига отилиб чиқди-ю, шу заҳоти Шоҳруҳнинг чангалига тушди. Қўлидаги тўппонча ерга тушиб кетди. Чунки Юлдуз унинг билагига урган эди. Биқинига қурол стволи тиралганидан кейин Тамалнинг кўзи олайиб кетди. Улар аста-секин орқага тисарилиб кета бошлашди. Тамалнинг шериклари ҳам бинодан чиқиб, аҳвол чатоқлиги кўришди.

— Нега безраясанлар? — дея бақирди Тамал. — Ўлдинглар!

— Агар ортиқча ҳаракат қилсанглар, — деди Юлдуз, — битта одамларингдан айрилсанлар. Яхшиси, жойларингдан жилманглар. Шунда биз манави итваччаларингга тегмаймиз!

Барзангиларга, ҳартугул, Тамал қадрли экан. Шу боисдан қимир этишмади.

Шоҳруҳ тўхтаб турган таксилардан бирининг ёнига етганларидан кейин эшигини очди. Ҳайдовчига қарамасдан туриб:

— Минишимиз билан газни босасан, — деди.

Ҳайдовчи тихирлик қилмоқчи бўлди-ю, Юлдузнинг тўппонча ўқталганини кўриб бирдан машинани юргизди.

Шоҳруҳ казино ёнида қолганлар орқадан қувишса керак, деб ўйлаганди. Лекин негадир улар келишмади. Машина жойидан қимирлаши билан иккитаси телефонда гаплашаётганини кўрди.

— Бу машинада узоқ кетиб бўлмайди, — деди у Юлдузга.

Тамал бурилиб Шоҳруҳга қаради, иржайди.

— Ўзим ҳам билгандим бизга яқин миллатданликларингни, — деди рус тилини бузиб.

— Билсанг янаям яхши, бундан кейин ўйлаб муомала қиласан. Бўлмаса, туғилганингга пушаймон едирамиз, — дея Юлдуз унга ўткир нигоҳларини қадади.

— Овора бўласизлар. Шаҳар бизники. Қайси тешикка кирсанглар ҳам топамиз.

— Сал адашдинг, менимча. Сен энди улар билан бирга эмассан. Бизни-ку, тирик топишлари мумкин. Лекин сенинг ўлигингни топишади. Сасиган, бижғиган мур-

дангни. Шунинг учун ҳозирдан қилган гуноҳларинг учун Худодан афв сўраб кетавер, — деди Шоҳруҳ.

Улар жуда узоқлашмади. Машина тахминан ўн километрдан мўлроқ юрганидан кейин тўхтади.

Шоҳруҳ такси тўхтатишга улгурмади. Ёнларига оппоқ “Жигули” тўхтади. Юлдуз сесканиб кетди-да, дарров сумкасида тўппонча чиқарди.

Олд томондаги эшик очилиб, Сашанинг иржайган ба-шараси кўринди.

— Айтмадимми, ёрдамим тегади деб. Мининглар тезроқ, — дея у машинага кетма-кет газ босди.

— Ў-ў, — деди орқа ўриндиқда Юлдуз билан Шоҳруҳ ўртасида ўтирган Тамални кўргач, — қовурғамни синдирган одам-ку! Ҳисоб-китоб вақти келибди-да!

— Ҳайда, кўп эзилма, — дея унинг елкасига Шоҳруҳ туртиб кўйди.

“Жигули” шаҳарнинг жанубий томонига елдек учиб кетди.

Шоҳруҳ ҳам, Юлдуз ҳам Сашага қаёққа боришларини айтмади. Саша ҳам бунга эҳтиёж сезмаётгандай эди. У гоҳ тезликни ошириб, гоҳ туширар, ҳар-ҳар замон атрофга аланглаб кўярди. “Ишқилиб, — ўйларди у, — ментлардан биронтаси учраб қолмасин-да. Ҳамма иш дабдала бўлади. Отам машинасини опкетганимдан хабар топади. Бу ёғи — ҳужжатим йўқ”, дея ўйларди у.

Унинг безовталигини Юлдуз тезда сезди.

— Ортиқча ҳаракатинг эртага куёшни кўрмаслигинг билан тугайди, — деди.

— Хавотир олманг, хоним. Ҳаммаси жойида бўлади. Ёнларингдаги мараздан ўч олишим керак. Ҳар қалай, дўхтирда уч ой ётганман. Тўрт марта операция қилишган мени, — дея кулиб кўйди Саша.

— Аввал қовурғангни синдирган бўлсам, бу сафар каллангни оламан сен итваччанинг, — деб қимирлаб кўйди Тамал. Мумкин қадар Юлдузнинг жуссасига гавдасини яқинлаштирди. Шундоғам Юлдузнинг ёнига манави турқи совуқ ўтириб олганидан Шоҳруҳнинг жаҳли чиқиб келаётган эди. Тамал биров қиз тарафга силжиб олганидан кейин қони қайнаб кетди.

— Орқангда бирон ниманг борга ўхшайди сенинг, — деб уни ўзи тарафга тортаркан, тўппончанинг стволи билан қаттиқроқ туртди. “Ҳиқ” этди Тамал ва яна аввалгидай ўтирди.

Саша машинасини бузилиб ётган омбор ичкарисига ҳайдаб борди. Ҳамма ёқ зимистон, бирор зог кўринмасди. Фақат нураган девор, темир-терсақлар қорайиб ўзларининг борликларидан дарак бериб туришарди.

— Хўш, бизни қаерга олиб келдинг? — сўради Юлдуз машинадан тушганларидан кейин.

— Офисга. Бизнинг офис шу ерда, — деб иржайди Саша ва ҳуштак чалди.

Орадан бир неча дақиқа ўтгач, ўнтача бола келди. Уларнинг энг каттасининг ёши узоғи билан йигирма иккилар атрофида эди. Шунингдек, уларнинг орасида Дима исмли эндигина ўн ёшни қаршилаган сочлари пахмоқ, усти кир-чир болакай ҳам бор эди.

— Офис эмас, болалар боғчасига ўхшайди-ку, — деди Шоҳруҳ ҳазиллашган бўлиб.

Тамалга эса алам қилди. Қаердаги она сути оғзидан кетмаган гўдаклар унинг устидан кулиб туришса, бунга қандай чидайди? Фурурини шу гўдаклар топтаса-я?!

— Пароход, — деди Саша болалар ёнига яқин келганларидан кейин, — меҳмонларимиз ҳам, асиримиз ҳам бор. Бошла.

Икки юз қадамча наридаги эшик-деразаларидан асар ҳам қолмаган бинонинг ертўласида хира чироқ ёниб турарди. Шоҳруҳ билан Юлдузга мурувват кўрсатилди. Улар эски столга ўтиришга таклиф қилинди. Олдиларига ароқ, колбаса қўйишди. Тамалнинг эса шу пайтгача эркин бўлган кўллари боғланди. Оёқлари ҳам бемалол юришдан маҳрум бўлди.

Юлдуз ичкилик ичишдан тийилди. Аммо асаблари анча таранглашган Шоҳруҳ кетма-кет икки стакан ароқ ичди. Газагига иштаҳа билан колбаса еди.

— Бизнинг қизлар, — деди Шоҳруҳга шериклик қилаётган Саша Юлдузга бир нигоҳ ташлаб қўйиб, — ароқни ҳеч қачон хафа қилиб қўйишмайди. Бирам зўр маҳорат билан қултуллатиб ичишадики, одамнинг ҳаваси келади.

Сиз бўлсангиз, хоним, бечора шакаргуфторни хафа қила-япсиз.

— Лекин эркакларга ўхшаб шишанинг ичига кириб олишмаса керак, — деди Юлдуз гарчи Сашанинг сўзларига шуб-ҳаси бўлмаса-да. Ўзи ҳам ароқ билан ошначилик қилаётган ёшгина қизларни жуда кўп марталаб кўрганди.

— Ишонмайсизми, хоним?! — деди Саша чайналишдан тўхтаб, — Балкон, бориб Лидани айтиб кел.

Бироздан кейин ўғил болача кийинган сочлари сариқ, ўн олти ёшлар атрофидаги хушбичим, чиройли қиз келди. У бевақт уйғотганларидан норози, кўзларини уқалаб келарди.

— Лида, — деди Саша ўрнидан туриб, қизни худди ўртоғининг елкасидан қучгандай қучиб, — меҳмонимиз бор.

— Нима қипти бўлса? — дея жавоб қилди Лида бир Шоҳруҳга, бир Юлдузга қараб.

— Жиннимисан? Меҳмон келганидан кейин хизмат қилиш керак.

— Аҳмоқ. Мени ўзинг олмоқчийдинг-ку!? Энди бировга бериб юбормоқчимисан?

— Азройил сўрасаям бермайман, оппоғим. Хизмат деганим булар билан бирга дастурхон атрофида ўтириш керак. Ўтир бу ерга.

Саша Лидага Юлдузнинг ёнига стол қўйиб берди. Сўнг стаканга тўлдириб ароқ қўйди-да, унга узатди. Иккинчи стаканни эса Юлдузга берди.

Лида тўқиштириб ҳам, гапириб ҳам ўтирмади. Ароқ тўла идишни қўлига олиши билан лабига яқинлаштирди. Унинг томоғидан бир мартагина қулт этган товуш эшитилди ва стакан бўшади. Лида газак қилмади. Эркаклардай енгини ҳидлаб қўйди.

— Лида, манавилардан газак қил, — деб Саша стол устидаги гўшт бўлақларини кўрсатди.

— Биринчисидан кейин бирон нима еганимни кўрганмисан? Ундан кўра яна битта қуй, кейин гўшт ейман.

Лида иккинчи стакандаги ароқни ичолмади. Энди лабига яқинлаштирганида, Юлдуз унинг қўлига уриб юбор-

ди. Стакан оёқ остидаги бетонга тушиб чил-чил синди. Буни кўрган Лида сақраб ўрнидан турди.

— Нима қилдинг?! — деб Юлдузга бақирди.

— Бошқа ичмайсан. Бир грамм ҳам, — деди Юлдуз унга ўқрайиб.

— Сен ким бўлдинг?! Нега насибамни тўкиб юбординг. Ҳозир чавақлаб ташлайман!

— Қўлингдан келадими? — дея жилмайди Юлдуз.

Лида стол устида турган ошпичоқни олди-ю, Юлдузга санчиш учун кўлини чўзди ва шу заҳотиёқ оғриқнинг зўридан ўкириб юборди.

— Оғрияпти, қўйиб юбор!

— Агар яна бир марта ичадиган бўлсанг, мана шу қайрилган қўлингни синдираман. Оғзингга кислота қуяман, — деб Юлдуз Лидани нари итариб юборди-да, қайтиб жойига ўтирди.

— Жоним! Нега жим ўтирибсан?! Қўлимни синдириб ташлай деди-ку! Қўлим шунақанги оғрияптики, ўлдир уни, — дея Сашанинг ёнида йиғлай бошлади Лида.

— Ичмайсан дедимми, тамом. Бошқа оғзингга бир қултум ҳам олмайсан. Тамом, — деб жавоб қилди Саша қизга қарамасдан, — доим мана шу хонимнинг ёнида юрасан.

— Қўполлик қилма қиз болага, — деб Юлдуз Сашага ҳам танбеҳ берди ва ўрнидан туриб Лиданинг ёнига келди.

— Тур, гаплашиб оламиз. Қани, мени ётоғингга бошла, роса чарчаганман, озгина дам олай.

Лида ўрнидан турганидан кейин Юлдуз унинг белидан қучди. Ҳатто юзидан ўпиб ҳам қўйди.

Қизлар кетгач, Саша билан Шоҳруҳ бир қадахдан ароқ ичишди. Шоҳруҳнинг мия томирлари озгина бўшашди. У сигаретасини тутатиб, тутунни ичига мириқиб ютаётган Сашага қараркан, керишиб қўйди.

— Биласанми? — деди Саша гугурт чўпи билан тишини ковларкан. — Мен аёлларнинг хўжайинчилигини сира ўзимга сингдиrolмайман. Кўриб турибман, хоним нима деса, ҳаммасини бажараяпсан. Шу пайтгача индамадим.

— Ҳимм, — деб кулди Шоҳруҳ, — ёқтирмасанг, нега орқамиздан эргашиб юрибсан?

— Ўч олиш учун, — деб Саша ерга чордона қуриб ўтирган, деворга суяниб қўлларида алланималарни ўйнаётган шерикларига қараб қўйди, — ана, биттасини опкелдик. Эрталабгача терисини шилиб оламиз. Қолганлариниям биттама-битта йўқ қиламиз.

— Кейин куён бўласан. Гапинг аввал бошқача эди-ку? Нима қилиб бўлсаям ўзларингга қўшиб олинглар деб ялингандинг-ку, эсингдан чиқдимми? — деб Шоҳруҳ тирсақларини столга қўйди. Сўнг бармоқларини бирма-бир қирсиллата бошлади.

— Лекин сизларнинг ҳеч нарсаларинг йўқ экан. Мен ўйлагандай жиддий тўда эмаскансизлар. Ҳатто яхшилаб бирлашсак, бизга кучларинг етмайди.

— Ким айтди сенга?

— Кўриниб турибди, биров айтишига ҳожат йўқ.

— Унда, — деди Шоҳруҳ ўрнидан туриб, — сен бизни, биз сени танимаймиз. Аммо қайтиб ёнимизга яқинлашма.

— Ўзингни бос, ўзингни бос, — дея илжайди Саша, — шунчаки ҳазиллашдим.

— Ҳазилингни отангга қиласан.

— Бўлди тушундим. Энди бориб анави нусханинг абжағини чиқараверайми? — деб Саша сигаретасини қулдонга эзди.

— У бизга керак.

Шоҳруҳ шундай дейиши билан Юлдуз қайтиб келди.

— Қизни қийнаб қўйибсизлар, — деди у Сашага қараб, — эрталаб уйига борсин. Ҳали ёш экан сизлар билан юришга.

— Қанақа уй?! Аллақачон уни онаси ташлаб кетган. Отасини умуман танимайди. Хуллас, уям кўчанинг қизи. Яхшики, биз билан юрибди. Бўлмаса, аллақачон фоҳиша бўп кетарди.

— Унда, айтганингдай, менинг ёнимдан бир қадам ҳам жилмайди. Агар яна бир марта наша чектирадиган бўлсанг, каллангни олиб ташлайман.

— Нима, мен уни зўрлабманми? Ўзи хоҳлади.

— Хоҳласа бераверасанми?!

Саша бошини эгиб, жимиб қолди. Келганларида Саша Пароход дея номлаган йигит унинг ўрнига гапирди.

— Нега бизга хўжайинчилик қиляяпсанлар? Икковингням чавақлаймиз. Бу ердагилар ҳаёт лаззатини тотиш учун йиғилган!..

У бошқа гапларини айтишга улгурмади. Ўрнидан сапчиб турган Саша башарасига чунонам туширдик, бечора йигит орқаси билан гурсиллаб ерга йиқилди.

— Буратино опамни қандай ўлдирганини билмайсанми?! — бақирди Саша. — Ўчимни олмагунимча тинчимайман! Унгача мана шу иккаласи бизга хўжайинлик қилади, нима деса ҳамма айтганларини қиламиз!

— Ундан кейин-чи, нима, фақат бир кунингни ўйлаб яшамоқчимисан?! Адашасан. Сен Буратинони ўлдирсанг, бошқаси сени сўяди. Агар одамга ўхшаб яшашни истасанг, доим биз билан бирга бўлишга қасам ич.

Саша Юлдузга термилганча қотиб қолди. Қўллари мушт бўлиб тугилди. Сўнг яна кафтлари очилди.

— Лекин мен аёлнинг бош бўлишини кўтаролмайман. Хоним, агар сиз менга бирон нима буюрсангиз, бажаролмайман. Табиатим шунақа, — деди Саша.

— Буйруқ бўлса, мен эмас, Шоҳруҳдан оласизлар. Мен ҳам унга итоат этаман, — дея Юлдуз жилмайиб Шоҳруҳга қаради.

— Бирга юрасизларми? Айтмоқчиманки, севишганмисизлар? — сўради Саша.

— Шундай деб қабул қилавер, — деб Юлдуз Шоҳруҳнинг пинжига тикилди-да, — қани, буйруқ беринг, — деди.

— Ҳамма дам олсин. Эрталаб гаплашамиз қолганини, — деди Шоҳруҳ.

Юлдуз билан Шоҳруҳ ертўланинг бир нечта алоҳида хоналари борлигини Саша бирма-бир темир эшикларни очиб кўрсатганидан кейин билишди. Албатта, уларга ҳаммасидан яхшиси берилди. Агар иккита каравотни ҳисобга олмаганда, у ерда яшашнинг мутлақо имкони йўқ эди. “Бир марта ухлашга етади”, — дея хаёлидан ўтказди қиз.

Эртасига тонгда Саша уйига кетди. Соат тўққизларга яқин у билан бирга бир маҳаллада турадиган йигит ҳовлиқиб келди. Айтишича, Сашанинг уйини кимдир ёқиб кетибди. Машинасини эса мажақлаб ташлашибди. Яхшиямки, уйда ҳеч ким йўқ экан. Қўшниларининг айтишларига қараганда, беш-олтита безорилар келиб шу ишни қилишибди. Мабодо Сашанинг отасиними, онасиними топганларида, ўлдириб кетишдан ҳам тойишмаскан. Сашани бўлса, ортидан қувишибди. Ҳеч ким билмайди унинг тирик ёки тирикмаслигини.

Бу хабардан Юлдуз қалқиб кетди. Юрагида аллақандай оғриқ турди.

* * *

Хонзода эрининг жаҳли чиққанини кўриб ич-ичидан хурсанд бўлди. Демак, энди бориб гаплашса, бемалол унинг гапларини эшитади. Бошқа иложи ҳам йўқ.

Шаҳло эса бутунлай адойи тамом бўлди. Отасининг бир оғиз гапи суяк-суягидан ўтиб кетди. Бўшашди. Юзини бекитди. Хона ўртасида узала тушганча унсиз йиғлади.

Хонзода қизига бошқа гапирмади. Бир муддат ўқрайиб қараб тургач, қўлидаги телефонни деворга отди. Яраланган одамга яна битта ўқ текканидан кейин қандай сапчиб тушса, “қарс” этган товуш Шаҳлога ҳам шундай таъсир қилди.

Хонзода синган эшикни тарақлатиб ёпди. Сўнг пастки қаватга — эрининг ёнига енгил қадам ташлаб тушиб борди.

Содиқ меҳмонхонада ўтирарди: олдида бир шиша ароқ, битта пиёла. Хотини келгунича у шишани яримлатиб қўйганди.

— Бас! — деди Хонзода эрига пиёлани олиб қўяркан.

— Пиёлани жойига қўй! — Содиқ Хонзодага қарамади, шишадан кўзини узмай гапирди.

— Ҳой, инсон! Сиз ичиб маст бўлиб унутсангиз, қизингиз аламини йиғидан олса, мен-чи, мен нима қиламан?! Айтинг, нима қилай?! Шу ароқ ўлгур ёрдам берадими? Унда менгаям қуйинг, мен ҳам ҳамма ташвишларни эрдан чиқариб, хотиржам ётайин.

Содиқ шишани кўтарганча қултуллатиб шайтон сувини ютди, сўнг лабини кафти билан артаркан, гўлдираб деди:

— Қизингни сўяман. Ҳозир сўйишга тайёргарлик кўра-япман. Кейин тарбия беролмаган сениям сўяман! Ичим ачимасин, қонни кўргандан кейин бўшашмайин, деб ича-япман. Чунки охирида ўзимга-ўзим пичоқ санчишим керак.

Хонзода ҳанг-манг бўлиб қолди. Кўзлари ола-йиб, оёғидан дармон кетди.

— Дадаси, дадажониси, ўзингизни қўлга олинг. Аслида сизга айтмаслигим керак эди. Ўзим ҳал қилсам ҳам бўлаверарди. Буни тузатишнинг йўли бор. Худо хоҳласа, бировнинг олдида бошимиз эгилмайди. Балки, бу қиз бизни алдаётгандир. Шу баҳонада анави ялангоёққа тегиб олмоқчидир. Ҳар қалай, иссиқ-совуқ қилволган-да, ўша яшамагур. Мабодо гапи рост бўлган тақдирдаям, ҳозир тиббиёт ниҳоятда ривожланган. Ўзингиз ҳам балки эшитгандирсиз, жувонни қиз болага айлантириш қийинмас.

Содиқнинг хаёлига Назира келди. Тиббиёт институтида ўқийдиган талаба қиз. Гўзалликда тенги йўқ... Хонзода унинг бир тола сочига ҳам арзимайди. Содиқнинг назарида шундай эди.

Назира бир марта Содиқнинг дўконига кирди-ю, қармоққа тушди. Ҳурлиқо кириб келганида Содиқ сотувчисининг ёнида эди. Савдо қандай кетаётганини суриштираётганди. Европача кийинган, сочлари қоп-қора, силлиқ тараб орқасига ташланган сарвқомат қизни кўрди-ю, хаёли қочди. Бир ютиниб қўйди-да, қизнинг ёнига борди.

— Бахтингиз бор экан, — деди.

Қиз ялт этиб унга қаради.

— Сиз дўконимизнинг миллионинчи харидорисиз, дўкондан қанча нарса олсангиз, бари сиз учун бепул. Фақат битта шарт бор. Кўтаргунча оласиз, — деди Содиқ эндигина итальянча туфлига ҳавас-ла боқиб турган қизга.

Қиз ялт этиб Содиққа қаради. Даставвал, унинг нима деганини англаёлмай анграйиб қолди. Содиқ қулди. Сал-

моқ билан бир-бир қадам ташлаб қизнинг ёнига келди-да, гапани яна бир марта такрорлади. Қизнинг кўзи чақнаб кетди. Қулоқларига ишонмади. “Бўлиши мумкин эмас”, дея ўйлади. У илгари кўп марта чет элларда шунга ўхшаш воқеалар бўлганлигини эшитган эди. Айтилик, омадли банк мижози... Қандайдир танловнинг кутилмаган иштирокчиси, лотереядаги ақл бовар қилмайдиган ютуқ ва ҳоказо. Аммо айнан ўзига ҳам шунақанги бахт кулиб боқишини хаёлига ҳам келтирмаганди.

— Йўғ-э! — деди қиз ҳаяжондан титраб.

— Йўқмас, бор гап. Қани, дўконнинг қайси томонидаги нарсалар сизга кўпроқ ёқаяпти? — сўради Содиқ.

Қиз довдиради. Жавоб беришга қийналди. Кассада ўтирган йигит эса ундан баттар довдирарди. Хўжайиннинг кутилмаганда бундай қарорга келиши унияам шошириб қўйганди. “Эси жойидами бу одамнинг? Нималар деяпти? Қанақа миллионинчи мижоз? Биров одамларнинг кириб чиққанини санабдими? Битта чиройли қизни деб, шунча нарсадан воз кечиб юбориш...” — дея ўйларкан, у секин хўжайинининг ёнига борди. Сир бой бермаслик учун илжайди. Сўнг қизга дўконнинг сўл томонидаги Хитойдан келтирилган молларни кўрсатди. “Мабодо, эсини йўқотиб қўйган хўжайин гапида туриб олса, қиз анча вақтдан бери биров сўрамаётган, сифатсиз молларни олиб кетади”, деб ўйлади. Содиқ унинг муддаосини дарров тушунди. Танбеҳ бермоқчи бўлганида, қиз кассир йигит кўрсатган молларни кўришга тушиб кетди. Вақтдан фойдаланган сотувчи:

— Эсингизни йиғинг, Содиқ ака, битта чиройли қиз учун шунча нарсани бериб юбораверасизми? — деди-ю, балога қолиб кетишига сал қолди. Содиқ унга шундай ўқрайдики, нигоҳи уни тешиб ўтай деди.

Содиқ қизга дўконнинг бошқа томонини, Туркиядан келтирилган кўзни қувонтирадиган асл молларни кўрсатди. Бу орада қизнинг исмини ҳам сўраб олди.

Назира Содиқнинг айтганини қилмади. Дўконга кирганида ишқи тушган ўша итальянча туфлини олди, холос.

— Мен ундай қилолмайман, илтимос. Мендан кейин келганга беринг ўша молларни, — деди.

Содиқ унинг айтганига қўнмади. Қизнинг қўлига туфли билан бирга тақинчоқлар, икки кийимлик тоза мато берди. Қиз унинг талабини бажармагани боис, ётоқхонага-ча машинасида олиб бориб қўйишини айтди. Ноилож қолган Назира рози бўлди.

Йўл-йўлакай улар энг ҳашаматли ресторанга киришди. Содиқ кўп гапирди. Қизда ўзига нисбатан қизиқиш уйғотди.

— Баъзи моделларимизни кийиб, суратга тушиб берсангиз, молларимизни реклама қилмоқчимиз. Тўғри, ҳозир савдомиз зўр кетаяпти. Кунига камида ўттиз-қирқ миллионлик маҳсулот сотамиз ҳар бир дўконда. Лекин барибир реклама керак, — деди у гапининг сўнгида.

У қизнинг кўнглидагини топганди. Бир пайтлар ҳали ўқишга кирмаганида, эндигина мактабни битирганида, у модель бўлишни орзу қилганди. Орзуси ушалганини кўриб шундай қувондики, кўзлари порлади.

Содиқ уни икки кундан кейин фотосалонга олиб борди. Шаҳар марказидаги энг кўркем суратхоналардан бири. Аввалига оддий кийимлар билан расмга тушган қиз, секин-аста кўкрагининг ярмигача очиқ либослар, сал ўтиб эса, ўта калта юбкаларни ҳам кийди. Чет эл журналларининг муқоваларида бундан-да очиқ либосдагиларни кўп бора кўрган қиз ундан шунақанги кийимлар кийишни сўрашганида, тортиниб ўтирмас эди.

— Яна битта сурат, — деди иш адоғига етай деб қолганда Содиқ, — фақат буниси чет элга кетади.

— Қанақа бўлиши керак четга кетадигани? Нима, бошқа давлатларгаям мол сотасизларми? — сўради Назира.

— Шунақа десаям бўлади. Иккинчи томондан, хориждагилар учун сизнинг суратингиз ҳам муҳим. Улар ора-сира фототанловлар ўтказиб туришади. Сабаби, тез-тез янги моллар ишлаб чиқаришади. Рекламада ҳадеб бир кишини кўравериш одамнинг бадига уриб қолади. У ёғини ўзингиз тушунарсиз.

— Демак, уларга менинг моделим керак.

— Шундай.

— Майли. Қайси кўйлакни кийиб тушай?

— Муҳим томони шунда-да! Кийимсиз бўлишингиз керак.

— Ни-ма?! — деди қиз ҳайратланиб. — Кийимсиз?!

— Ҳа. Мен суратчидан илтимос қилдим. Суратни ўзим оламан. Кўпчилик олдида ноқулай...

Қиз бир муддат индамай қолди. Бу муддат ичида Содиқ сураткашни имлаб, чиқиб кетишини буюрди. У бўйнидаги фотоаппаратини Содиққа берди-да, ўзи чиқиб кетди. Содиқ бир кун олдин унинг ёнига келган ва қизни расмга олиш режасини тузиб, қўлига эллик минг тутқазиб кетганди. Назира кийган кўйлаklarнинг бирортаси ҳам Содиқнинг дўконига тегишли эмасди. Суратчи топиб келганди уларни. Ҳар бирининг ижара ҳақи ўн минг турарди.

Деярли яримьянғоч қизнинг ёнига Содиқ келди.

— Тадбиркорда вақт пул туради. Иложимиз қанча? Агар вақтдан унумли фойдаланмасак, бошқалар оғзимиздаги нонимизни олиб кетади, — деб чўнтагидан тилла занжир олди-да, Назиранинг бўйнига тақиб қўйди. — Фақат мана шу либосингиз бўлади. Сиз ҳеч нарсадан хавотир олманг. Расмларингиз махсус конвертда жўна-тилади. Унисига ўзим кафилман.

Товонигача қизариб кетган қиз секин бошини кўтариб унга қаради.

— Балки шартмасдир. Дунёда мендан чиройли қизлар жуда кўп, — деди.

— “Титаник”ни кўрган бўлсангиз керак. Нимаси билан машҳурлигини биласизми?

Қиз “йўқ” дегандек бош чайқади.

— Рассом унинг портретини чизгани билан машҳур. Кинонинг мазмуни ҳам шунда. Келинг, сизга ёрдамлашиб юбораман.

Суратга олиш ярим соатдан зиёдроқ чўзилди. Содиқ гарчи бирорта ҳам ортиқча ҳаракат қилмаган эса-да, фотоаппаратни ҳар сафар чиқиллатгунча талай фурсат сарфлади. Шундай қилиб, ўндан зиёд кадр олинди.

Қиз кийингач, тилла занжирни қайтиб берганди, Содиқ олмади. “Сизда қолаверсин. Жудаям ярашди”, деди.

Суратга олишдан кейин муносабатлари янада яқинлашиб кетди. Деярли ҳар куни кўришадиган, ресторанларда бирга ўтирадиган бўлишди. Бундай хатти-ҳаракат аста-секин муҳаббатга айланди. Бир куни Назира Содиқнинг хилватдаги уйида меҳмон бўлди. Икки йил аввал Содиқ бу уйни Шоҳруҳнинг номига олганди. Укасига: “Бировга оғзингдан гуллаб қўйма. Ҳар қалай, ҳамма нарсани янгангга ишонаверсак ҳам бўлмайди. Унча-мунча бойликларни шу ерда сақлаймиз”, деганди.

Содиқ билан Назиранинг муносабатлари чуқурлашгандан-чуқурлашиб кетаверди. Натижада Назира уч марта ҳомиласини олдирди. Содиққа: “Иккинчи хотин қилиб олинг”, деб ялиниб-ёлворди. Бироқ агар уни хотинликка оладиган бўлса, ҳаёти бутунлай издан чиқиб кетишини олдиндан билган Содиқ аврашга уринди:

— Аввал бир марта турмушга чиқишинг керак. Ҳар қалай, уйларида тўй бўлиб, оппоқ қўйлақда чиқишинг зарур. Ундан кейин ажрашасан, мен уйланаман.

Қиз унинг гапига ишонди. Тўйидан уч кун аввал Содиқнинг таниш дўхтири клиникасидан ўн гулидан бир гули очилмаган қиз бола бўлиб чиқди. Карнай-сурнай садоси остида, тўйхонанинг тўрида, бахтли куёв ёнида бахтли келинчак бўлиб ўтирди.

Орадан бир ой ўтмасидан Назира Содиққа телефон қилди. “Қайнонам билан аста-секин жанжални бошлаб юбордим. Яқин икки ой ичида у билан бутунлай юз кўришмас бўп кетаман. Кейин ажрашаман. Ўғли қандайдир найновга ўхшайди”, деди. Бундай гапларни эшитган Содиқнинг тепа сочи тикка бўлди. Оғзига келган гап билан Назирани сўқди. Иккинчи марта қўнғироқ қилмаслигини айтиб, дўқ-пўписа қилди. Шу-шу Назира жимиб кетди.

Ҳар-ҳар замон Содиқ уни кўргиси келади. Қилган иши учун афсусланади. Ҳатто баъзида ўзининг Назирага қўнғироқ қилгиси, кечирим сўрагиси, сўнг аввалги алоқаларини тиклагиси келади. Аммо нимадандир чўчийди.

— Дадаси, ҳой дадаси, нега қотиб қолдингиз?! — деди Хонзода. Содиқ чўчиб тушди. — Боядан бери ҳайкалдай қотиб қолдингиз, нима бўлди? — давом этди аёл.

— Ўзим... Ўзим шундай, — деди Содиқ ҳорғин овозда.
— Хуллас, дадаси, сиз ҳеч нарсадан хавотир олманг. Аввал текширтираман. Мабодо Шаҳлонинг гапи рост чиқса, тўғрилайман. Кейин, дадаси, яна бир гап...

— Яна ким, нима каромат кўрсатибди?

— Буниси яхши хабар.

— Хайрият. Менинг қулоғим ҳам яхши гап эшитаркан.

— Моҳира дугонамни танийсиз. Супермаркети бор. Хуллас, шу дугонам у ёққа ўтсам ҳам, бу ёққа ўтсам ҳам ҳол-жонимга қўймайди.

— Ҳа, нарса сотволдирадими?

— Йў-ўқ, у мард. Нима керак бўлса, текинга ҳам бервораверади.

— Ҳимм, ҳотамтой дегин.

— Уфф, дадаси, Шаҳлони келин қиламан дейди. Ўғлиниям кўрдим. Ақлли, фаросатли, чиройли. Куёв қилса арзийдиган.

— Сен устимдан кулаяпсанми? Қизингнинг қилган иши учун виждоним қийналиб ўламан десам, қаердаги гап билан бошимни оғритасан. Калланг жойидами ўзи?

— Нима қиламан деб, ўйга чўмиб ўтирганингиз билан иш битиб қолармиди? Айтдим-ку сизга, бўлар иш бўлди. Энди қизингизнинг хатосини тўғрилаймиз-да, — Хонзода кўзига ёш олди. — Мен шундай бўлсин деганмидим? Сиздан баттар куйиб-ёниб кетаяпман.

Содиқ аввалгидан анча босилганди, шу боис қўл силтади:

— Бор, билганингни қилавер. Лекин ишқал чиқарсанг, каллангни оламан.

Унинг гапи Хонзоданинг юрагидан ўтиб кетди. Бошқа пайт бўлганда эри билан тиккама-тика айтишган бўларди, ҳақини қолдирмасди. Лекин ҳозир ўрни эмас, тезроқ ҳаракат қилиш керак...

Шаҳло бутунлай юрагини олдириб қўйган эди. У ойиси кириб келиши билан орқасига тисарилди. Буни кўрган Хонзоданинг ҳам юраги ачишди, ҳам қаҳри келди. Бир хаёл қизига юмшоқ гапириб кўнглини кўтармоқчи бўлди-

ю, Шаҳлонинг шаккокликларини хотирлаб башараси баттар тундлашиб кетди.

— Тур ўрнингдан, шарманда! — деди.

Шаҳло бир қўли билан деворни тутиб, кўзини ойисидан узмай, қўрқа-писа ўрnidан турди.

— Тез кийимларингни кий, тузукроғини, очиқ-сочиғини устинга иладиган бўлсанг, сочингни битталаб юламан.

Шаҳло кийинди. Хонзоданинг бир-икки марта турткилашидан кейин йўлга чиқди. У, бир марта бўлсин, ойисидан қаерга бораётганликларини сўрамади. Сўролмасди ҳам. Муҳими, уни бошқа уришмаса, озгина бўлсада, ўз ҳолига қўйишса. Бироз ухласа-ю, оғриган бошини дам олдирса.

Шифохонага яқинлашишгачгина Шаҳло ойисининг мақсадини тушунди. Бунгача анча ўзига келиб олди. Қўркув ундан нари кетди. Шу боис, ойисининг қилмоқчи бўлган ишидан ҳатто хурсанд бўлди. “Мана кўради. Муродга бермай қаёққа ҳам борардилар? Ўлдирсалар ўлдирсинлар”, дея хаёлидан ўтказди.

Шаҳлони обдан кўриқдан ўтказган гинеколог унинг қиз бола эмаслигини тасдиқлади. Фазаби бир неча марта ҳаддидан ошиб, Хонзоданинг дармонини қуритганди. Энди у аввалгидек катта куч билан бўй кўрсатолмади. Шундай эса-да, Хонзода бор аламини ўсиқ тирноқларига йиғиб, Шаҳлонинг этига ботирди. Оғриқ бирпасда Шаҳлонинг бошига етиб бориб, қизнинг кўзидан ёш чиқиб кетди.

Хонзода айбдорни йўлакка бошлаб чиқиб ўриндиққа ўтказди.

— Қимирласанг, оқ қиламан. Бадарға бўласан, икки дунёнинг куяди! — дея пўписа қиларкан, ўзи гинекологнинг ёнига кириб кетди.

— Айланай, дўхтиржон, — деди кўзидан ёшини тирқиратиб, — бунини тузатишнинг иложи борми? Фафлатда қолибман. Бировга узатишим керак эди. Агар қизлигига қайтармасангиз, шўрим қурийдим!

— Хавотир олманг, — дея илжайди дўхтир аёл, — ҳозир бунинг йўли осон. Фақат тўйидан уч кун олдин

опкеласиз. Қарабсизки, у худди онадан туғилгандай бўлади. Фақат пулини тўласангиз бўлгани.

Шундай деб у Хонзоданинг бармоқлари-ю қулоқларидаги тилла тақинчоқларга назар ташлаб қўйди.

Шахло жойидан қимирламади. Ойисининг пўписаси учун эмас, балки Хонзоданинг: “Сени ўша гадойваччага бермасдан иложим қолмабди”, деган гапини эшитиш учун. Мурод акасини гадой дейишларини сираям хохламайди. Шундай деганларни тимдалаб, терисини шилиб олгиси келади. Аммо ойиси айтса, майли. Бу гал шундай қўпол гап унинг фойдасига айтилади.

Аммо у ўйлагандай бўлмади. Врачнинг хонасидан кўзлари қизариб чиққан Хонзода унинг қўлидан ушлади-да, ташқарига етаклади.

Йўл-йўлакай Хонзода қизига бир оғиз ҳам гапирмади. Қовоғини осиб келди. Кейин Шахлони хонасига киргизиб дўппослай бошлади.

— Сен манжалақи ҳамма орзуларимни ерга тикдинг. Шундай шармандай шармисор бўлганингдан кўра, гўдаклигингда ўлиб кетсайдинг! Энди хонангдан ҳеч қаёққа чиқмайсан, ялангоёқни тушингда кўрасан! — деди.

Эшик қулфланди. Унинг ортидан Хонзоданинг тўнғиллаган овози эшитилди. Сўнг у нари кетди.

* * *

Юлдуз ўзларига фақат Лидани қўшиб олди. Қолганларга қимирламасликни тайинлади.

Улар “Легенда” меҳмонхонасига боришди. Жойлашганларидан кейин Юлдуз чўмилиб чиқди. Сўнг қўнғироқ қилиб егулик олиб келишларини буюрди. Телевизор қўйди. Кетма-кет каналларни алмаштирди. Сўнг СТС каналида тўхтади. Балиқчилик ҳақида кўрсатув кетаётган экан. Ўшанга термилганча ўтираверди. У шунчалик ўйга берилгандики, гўё атрофида ундан бошқа ҳеч ким йўқдай эди. Ҳар-ҳар замонда чуқур нафас олишини ҳисобга олмаганда, ҳаво симираётгани сезилмасди ҳам. Унга қараб турган Шоҳруҳ қийналиб кетди. Сиқилди. Ўрнидан туриб, хонани бир неча марта айланди. Лида эса жойидан жилмади. Бир Шоҳруҳга, бир Юлдузга қараб индамай ўтираверди.

Тамадди ҳам худди шундай жимжитликда ўтди. Қоринлари тўйгач, Шоҳруҳ Юлдузга юзланди.

— Шундай ўтираверамизми, хаёл суриб? — сўради.

Юлдуз унинг гапига жавоб бермади. Лидага қаради.

— Сашани тополасанми? — дея сўради.

— Ҳа, — жавоб қилди қиз бирдан.

— Олиб кел уни. Фақат эҳтиёт бўл. Йўқ, яхшиси, бирон жойга бориб кўнғироқ қилинглар, биз ўзимиз бо-рамиз.

Лида зўрға ўтирган шекилли, энгил ҳаракат билан ўрнидан турди-да, чиқиб кетди.

Холи қолган Шоҳруҳ билан Юлдуз талай муддат гап-лашишмади. Иккаласининг ҳам кўзи телевизорда. Хаёллари эса тобора чигаллашиб бораётган муаммолар гирдобиди эди. Шоҳруҳ секин-аста жиноятчига айланиб бораётганидан ташвишда, бундан чиқиб кетишни ўйлар, аммо ҳозир ёнгинасидаги юмшоқ ўриндикда бир нуқтага термилиб ўтирган қиз уни кўринмас иплар билан боғлаб олганидан, кетиш ҳақидаги фикрни миясидан ҳайдаб солишга мажбур бўларди.

— Жудаям тубанлашиб кетаётганга ўхшаймиз, бу аҳволда қув-қочдан бўлакка вақтимиз қолмайди, — деди Шоҳруҳ нигоҳини қизга қадаб.

— Ўзим ҳам шу ҳақда бош қотираяпман. Бунчалик қийин бўлиши хаёлимга келмаганди. Ўйловдимки, битта-иккита бўйни йўғонларнинг шохини қайириб қўйсақ, қолгани силлиқ кетаверади, деб.

У ўрнидан турди, дераза ёнига борди. Уч-тўрт марта чуқур нафас олгани Шоҳруҳга ҳам эшитилди. Қиз гўё чексиз уммон ўртасида қолиб кетгандай эди. На бир қайиқ бор ва на уни қутқарадиган жонзот. Сузай деса, мадори йўқ. Сувдан фақат боши чиқиб турибди, нафас олаяпти. Ҳализамон наҳанг ундан хабар топади. Елдай сузиб келади-ю, ямлаб ташлайди. Қизнинг юраги гупиллаб уриб кетди. Лаблари титради. Кўзида ёш пайдо бўлди. Шу маҳал ёнига Шоҳруҳ келди. Елкасидан қучди. Юлдуз бирдан унинг кўксига бошини қўйиб йиғлаб юборди.

— Нега?! — деди у. — Нега бунақа? Ҳеч ким тинчгина

яшашга қўймайди. Фақат олди-сотди билан шуғуллансам, бировга зиёним тегмайди-ку!

— Бўлди, — деди унинг юзидан ўпиб қўйишдан ўзини тиёлмаган йигит, — ҳаммаси яхши бўп кетади. Сўйиладиган қўй ҳам жони бўғзига келганда типирчилаб қолади. Душманлар ҳам шундай. Улар ҳамма нарса қўллари-дан кетаётганини сезиб туришибди.

— Шоҳруҳ ака!

Юлдуз илк маротаба кўксига бош қўйиб турган йигитини “ака” деди. Бу сўз ўзига жуда яқин олганидан сеҳрли чиқди. Шоҳруҳнинг юрагини ўйнатиб юборди. Меҳри баттар мавжланди.

— Ҳеч нарсадан хавотир олманг, ёлғизлатиб қўймайман. Доим ёнингизда бўламан, биз енгамиз, — деди.

Бунақа демоқчимасди. Ўз-ўзидан хаёлига шунақа гаплар келди. Унинг сўзларидан қиз шунчалик хурсанд бўлиб кетдики, бўйнидан маҳкам қучоқлаб олди. Худди маъшуқалардай. Бироқ маъшуқага айланаётганини у мутлақо хаёлига келтирмасди. Худди дўстини, яқин одами-ни, туғишган акасини қучгандай қучди. Шоҳруҳ уни бошқача тушунди. Лекин ортиқча хатти-ҳаракатга иродаси етмади.

— Келинг, ҳаммасини унутамиз, — дея шивирлади Юлдуз, — ўйланиб ўтирмаймиз, пешонамизда нима бўлса, кўраверамиз.

У йигитнинг бўйнидан қўлини тортиб олди. Яна телевизор қаршисига келиб ўтирди. Худди шу пайт унинг қўл телефони жиринглади. Экранга қараган қизнинг юзи ёришди.

— Вой! — деди кўзлари қувнаб Шоҳруҳга қараркан. — Болаларни бутунлай эсимиздан чиқариб қўйибмиз-ку!

Шоҳруҳ гапириш учун оғиз жуфтлагунча қиз яшил тугмачани босиб, қўл телефонини қулоғига тутди:

— Алло, Бек, — деди.

Юлдузнинг ифори Шоҳруҳнинг кўксига ўтириб қолганди. У ҳамон сийпалаб ўтган ишқ шамолидан ҳаяжонда эди. Юлдуз айтганидай ҳамма нарсага қўл силтаб, яна уни бағрига босгиси, сочларидан узоқ ҳидлагиси келарди. Шунинг учун куч тўплаётганди. Аммо кутилма-

ган қўнғироқ ҳафсаласини пир қилди. Ҳатто Юлдузнинг қувонганини кўриб, бевақт сим қоққан Бекдан ранжиди.

Шоҳруҳ билан Юлдузнинг йўқолиб қолганидан Бек хавотир олаётган экан. Юлдуз уни тинчлантирди. Ишлари яхшилигини айтди. Жамол акага қўнғироқ қилиб мол олиб келишни ҳозирча тўхтатиб туришини тайинлади.

Телефон ўчди-ю, шу пайтнинг ўзидаёқ яна жиринглади.

— Бегона номер, — деди кўл телефонига термилиб турган Юлдуз.

— Лида бўлса керак. Бунча тез топибди? Ишқилиб, яна битта ишқал чиққан бўлмасин.

Шоҳруҳнинг тахмини тўғри чиқди. Телефондан Лиданинг йиғлаган овози эшитилди.

— Нима гап?! — сўради Юлдуз шошиб.

— Ҳозиргина... ҳозиргина, — деди Лида ҳиқиллаб, — Сашани ушлаб опкетишаётганларини кўрдим. Қоп-қора “Мерс”да! Ўлдириб қўйишади энди уни! Саша менга уйланмоқчийди...

— Йиғлама, ҳаммаси жойида бўлади. Сен, албатта, Сашага турмушга чиқасан, тўйларингда ўзим бош бўламан. Ҳозир қаерда турибсан? — деб сўради Юлдуз.

Жавобни эшитгач, бироз ўйланиб турди-да:

— Жойингдан қимирламай тур, ҳозир етиб бораман, — деди.

У шоша-пиша кийинаётганида Шоҳруҳ унинг қўлидан ушлади:

— Тузоқ, — деди.

— Тушунмадим, — унга ҳайрон бўлиб қаради Юлдуз, — қанақа тузоқ?

Шоҳруҳ қизга нигоҳини қадади. Унда бир олам сеҳр ва одамни шошириб қўядиган нимадир бор эди. Ундаги бу хислатни илгари, ҳали мактабда ўқиб юрган кезлари синфдошлари кўп айтишарди. “Кўзинг оловдай ёнади-я”, дейишарди улар. Ҳатто бир-икки марта орқаворатдан унга “Аждаҳо” дея лақаб қўйишганларини ҳам эшитган.

— Менга бундай қараманг, — дея кўзини олиб қочди Юлдуз.

— Бормаслигимиз керак. Озгина кутайлик. Яна телефон қилса...

— Сашани ўлдиришларини истамайман. У бизни деб ўлиб кетади.

— Мен унга ишонмайман. Сабабсиз қўшилиб олди. Кейин манави қизнинг ҳам меҳмонхонадан чиқиб кетганига гумоним бор. Қушмидики, кўз очиб юмгунча етиб бориб телефон қилса. Кўриб қолганмиш. Балки мениям ушлаб олишди, деб айтар.

— Саша айтди-ку, опасини нима қўйга солишганини, кейин уларнинг яшаётган жойиниям кўрдингиз! Бечора Лида эса бутунлай хароб бўлган. Агар бурунбойларга хизмат қилишганида бунчалик хорликда кун кечиримасди. Одамларга ишониш ҳам керак, Шоҳруҳ!

— Билмадим. Лекин кўнглим нимагадир нотинч. Сира ишонгим келмаяпти ўша хўрозбошга.

— Агар улар сотқинлик қилишганларида, аллақачон бизни ушлаган бўлишарди. Меҳмонхонани топиб келиш эса қийинмас.

— Бўпти, сиз айтганингизча бўлсин, — деб ноилож Шоҳруҳ кўнди.

Улар зиналардан пастга тушишди. Лифтга чиқишга Шоҳруҳ кўнмади. Бунинг учун Юлдуздан “ваҳимачи” деган гапни ҳам эшитди. Сўнгги пиллапояларни босаётганларида эса Шоҳруҳ гўё типирчилади. Кираверишдаги кичик залда юрганларнинг ҳаммасидан гумонсиради. Ҳатто меҳмонхонага жойлаштирувчи хўппа семиз, башарасига турли бўёқлар чапланган, ёши ўтин-қираб қолишига қарамай қизлардай кийинган, тирноқларини ўстириб олган аёлнинг бежо боқишлари ундаги шубҳани икки ҳисса ошириб юборди. Бир хаёл Юлдузни тўхтатмоқчи, ўзларига ажратилган тўртинчи қаватдаги хонага олиб чиқмоқчи ҳам бўлди. Бироқ қизнинг “ваҳимачи” деган сўзи хаёлига келиб, ниятидан қайтди.

Улар ойнаси қорайтирилган эшик ёнига боришлари билан у автоматик равишда очилди. Намхуш ҳаво қиз билан йигитнинг юзига урилди. Шоҳруҳнинг бироз

кўнгли ёришди. Бир неча сонияга кўнглидаги шубҳа-гумонлар йўқолди-ю, огоҳликни унутди. Ана шу қисқа сониялар қўлга тушиб қолишларига бемалол етди. Аввалига иккита қиз ёнларига келиб, меҳмонхонада жой бори-йўқлигини сўрашди. Бу пайтда ичкаридан Европа миллатига мансуб озгингина, бўйи пастроқ йигит чиқиб келди-да, Шоҳруҳнинг орқасига тўппонча тиради. Икки қиз эса Юлдузнинг қўлидан ушлади.

— Ҳар қандай ортиқча ҳаракат ажалга етаклайди, — деб огоҳлантирди меҳмонхонадан чиққан йигит.

Шу зайлда озгина муддат туришгач, эски фургонли “Москвич” меҳмонхона рўпарасига келиб тўхтади.

Юлдузнинг биқинини мўлжаллаб турган қизлардан бири сумкачасидан атир идишини чиқариб, аввал Юлдузнинг, кейин Шоҳруҳнинг бурнига пуркади. Бирпасда кўзлари тиниб, мувозанатни йўқотиб йиқилаётганларида, Шоҳруҳ билан Юлдузни қўлга туширганлар ушлаб қолишди.

Биринчи китоб тугади.

Адабий-бадий нашр

Ўзбек тилида

Нуриддин Исмоилов

МАФИЯ САРДОРИ

Саргузашт-детектив роман

(Биринчи китоб)

Муҳаррир Аҳмад Отабой

Дизайнер Акбар Исмоилов

Техник муҳаррир Зокиржон Алибеков

Мусахҳиҳ Замира Гулматова

Саҳифаловчи Фафуржон Мадалов

Босишга 04.07.2008 йилда рухсат этилди.
Бичими 84x108 1/32. Шартли босма табоғи 10,48.
Адади 5 000.
...-сонли буюртма.
Нархи шартнома асосида.

«Янги аср авлоди» нашриёт-матбаа маркази.
Манзил: 700113, Тошкент, Чилонзор-8,
Қаторгол кўчаси, 60.